Hakîkat Kitâbevi Yayınları

EY OĞUL İLMİHÂLİ

Hâzırlayan
Hüseyn Hilmi Işık
Yazarı
Süleymân Bin Cezâ'

Hakîkat Kitâbevi
Darüşşefeka Cad. No: 53 P.K.: 35 **34083**
Fâtih-İSTANBUL
Tel: 0212 523 45 56-532 58 43 Fax: 0212 523 36 93
http://www.hakikatkitabevi.com.tr
e-mail: bilgi@hakikatkitabevi.com.tr

EY OĞUL İLMİHÂLİ

ÖNSÖZ

Zemânımızda her eline kalem alan, kendini İslâm âlimi sanıp, din kitâbı yazmağa kalkışıyor. İslâm bilgilerinden haberi olmadığı için, aklına geleni yazıyor. Çenesi kuvvetli olanlar, kürsîlerde zan ve hayâl ile konuşuyor. Bugün gençlik, kahraman ecdâdından kendisine mîrâs kalan mukaddes dînini öğrenmek isteyince, uydurma tefsîrleri, islâm düşmanlarının kin ve garez ile ingilizce, yehûdîce veyâ diğer dillerde yazdıkları kitâblardan çevrilmiş islâm târîhlerini ve câhiller veyâ din satarak para kazanmak isteyen münâfıklar tarafından hâzırlanmış kitâb ve mecmû'aları okumak, yâhud din ile alâkası olmayan gazetelerden dînî bilgi edinmek mecbûriyyetinde kalıyor. Hâlbuki, dînimizde, Benî İsrâîlin Peygamberleri gibi, çok mikdârda ve çok yüksek âlimler yetişmiş ve bunların yazdıkları binlerle kitâb, İslâmiyyeti bütün dünyâya anlatmış ve tanıtmışdır. Doğru olan islâm bilgilerine **(Ehl-i sünnet)** yolu denir. Bu husûsda etrâflı bilgi almak isteyenlere türkçe **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbını okumalarını tavsiye ederiz. Birbiri ardınca piyasaya çıkarılan ve yaldızlı kelimeleri ile revâc bulan zehrli kitâb ve mecmû'aları okuyarak, müslimânlığı yanlış ve bambaşka anlamakdan din kardeşlerimizi ve müslimân yavrularını korumak için, Süleymân bin Cezâ'ın, Hanefî mezhebindeki büyük islâm âlimlerinin kitâblarından derlemiş olduğu ve **(Ey Oğul)** ismini verdiği ilmihâlin yeniden tab' ve neşrini lüzûmlu gördük. Huccet-ül-islâm İmâm-ı Gazâlî "rahime-hullahü teâlâ"nin **(Eyyühel veled)** ismindeki **(Ey Oğul)** kitâbı başkadır. Onu ulemâdan Mustafâ Âlî efendi "rahime-hullahü teâlâ" terceme etmiş ve **(Tuhfetüssulehâ)** ismini vermişdir. Ayrıca Hâdimî merhûm da "rahime-hullahü teâlâ" şerh etmişdir. İmâm-ı Gazâlînin **(Eyyühel-veled)** kitâbının tercemesi, **(Hak Sözün Vesîkaları)** kitâbımızın sonunda basılmışdır.

Süleymân bin Cezâ' hazretlerinin hicrî kamerî 960 [m. 1552] senesinde te'lîf etdiği bu kitâbı şimdi basılırken, ba'zı yerlerinin aydınlatılması için, başka kitâblardan yapdığımız ilâveler köşeli bir parantez [ ] içine yazılmış veyâ **(Tenbîh)**ler ilâve edilmişdir. Bu kitâbı okumak nasîb olan bahtiyârların, içinde ismi geçen büyüklerin rûhâniyyetlerinden müstefîd olmaları için düâ eyleriz.

EY OĞUL İLMİHÂLİ

Elhamdü lillahi Rabbil âlemîn. Vessalâtü vesselâmü alâ Resûlinâ Muhammedin ve âlihi ve sahbihi ecma'în.

1 - Ey Oğul! Senin için, üçyüzaltmış hadîs-i şerîf, kırkdört haber ve dînimizin direği olan nemâzın yedi şartı, beş rüknü, yedi vâcibi ve ondört sünneti, yirmibeş müstehabı ve ondört müfsidini, hanefî mezhebi âlimlerinin kitâblarından toplayıp, sana beyân etdim. Bunlarla amel edip, feyz-ü necâta dâhil olasın!

2 - Bil ki, bindoksan âdâbı sen ve senin gibi müslimân evlâdları için topladım. Bunlar ile amel edersen, sana yeter. Eğer tenbellik eder de Allahü teâlâya âsî olur, bunları terk edersen, dünyâda esâret ve rezâlete, âhıretde azâba dûçâr olursun.

Bunlarla amel edip, din kardeşlerine de tavsiye edersen, senin için fâidesi olur. Sana hayr düâ ederler. Hak teâlâ, düâlarını kabûl eder. Zîrâ kul, kulun düâsı ile afv olunur.

BİRİNCİ BÂB

3 - Ey Oğul! [Nemâzın ve] bütün ibâdetlerin kabûl olmaları için, önce insanın Ehl-i sünnet i'tikâdında olması ve ibâdetlerin sahîh olmaları, sonra, ihlâs ile yapılmaları ve insanın üzerinde kul hakkı bulunmaması şartdır. İbni Hacer-i Mekkînin "rahime-hullahü teâlâ" **(Zevâcir)** kitâbında 231. ci sahîfede yazılı hadîs-i şerîflerde, **(Yâ Sa'd! Düânın kabûl olması için halâldan yi! Bir lokma harâm yiyenin, kırk gün ibâdetleri kabûl olmaz)** [Ya'nî sevâb verilmez] ve **(Harâm cilbâb ile, ya'nî gömlek ile kılınan nemâz kabûl olmaz)** ve **(Üzerinde harâmdan cilbâb bulunan kimsenin ibâdetlerini Allahü teâlâ kabûl etmez)** [Cilbâb, kadınların giydiği çarşaf olmadığını, bu hadîs-i şerîfler de göstermekdedir.] **(Yalnız bir lirası harâmdan olan on lira ile alınmış elbise ile kılınan nemâz kabûl olmaz)** ve **(Gayr-ı müslime zulm edenden, Kıyâmet günü, onun hakkını ben istiyeceğim)** ve **(Kâfir dahî olsa, mazlûmun düâsı red olmaz)** buyuruldu. [O hâlde, ey müslimân! İbâdetlerinin kabûl olmasını istiyorsan, hırsızlık etme! Hîle ve hıyânet yapma! İşçinin ücretini, teri kurumadan önce ver! Kirâladığın malı, umûmî yerleri tahrip etme! Borcunu çabuk ve temâm öde! Nakl vâsıtalarının ücretlerini noksansız öde! Hükûmete, kanûnlara, âmirlere karşı gelme! Vergi kaçakçılığı yapma!

Dâr-ül-harbde, ya'nî kâfir memleketlerinde de ve kâfirlere karşı da, bu haklara riâyet eyle! Fitneyi uyandırma! Fitne çıkarmak, ortalığı karışdırmak, felâkete sebeb olmakdır, harâmdır. Müslimânlığın güzel ahlâkını herkes senden öğrensin. Hakîkî müslimân hem islâmiyyete uyar, günâh işlemez, hem de, kanûnlara uyar, suç işlemez. Fitne çıkarmaz. Hiçbir mahlûka zarar vermez. **(İnsanların en iyisi, insanlara fâideli olanıdır)** ve **(İmânı üstün olanınız, ahlâkı güzel olanınızdır!)** hadîs-i şerîflerini hiç unutmaz.] Şi'r:

Fitneye mâni' olan bir yalan,
İyidir, sebeb olan doğrudan!

ABDEST BAHSİ

4 - Ey Oğul! Nemâzın oniki farzından birincisi **(Hadesden tahâret)**dir. Ya'nî abdest almak ve gusl etmekdir. Abdesti temiz yerde almak lâzımdır. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem": **(Abdest almak istediğiniz vakt, abdest bozduğunuz yerde abdest almayınız! Çünki, abdest suyunun herbir damlasına bir yıllık nâfile nemâz sevâbı veriliyor)** ve **(Abdest bozduğunuz yerde, ya'nî halâda abdest alırsanız çok vesveseli olursunuz)** ve **(Abdeste Besmele ile başlayan kimse için kirâmen kâtibîn melekleri, abdest bitinceye kadar sevâb yazarlar)** buyurdu.

Sultân-ı Enbiyâya Eshâb-ı kirâmdan biri sordu:

- Yâ Resûlallah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem"! Abdestin hâssasından bana bir şey îzâh eder misiniz?

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Her ne zemân bir ümmetim abdest alırken Bismillah deyip elini yıkarsa, eliyle yapdığı** [küçük] **günâhların hepsi afv olur. Ağzına, yüzüne ve sâir a'zâlarına su verdikçe, bütün** [küçük] **günâhları dökülür.)**

Diğer a'zâları yıkadıkça, [küçük] günâhları afv olunur. [Büyük] günâhlar ve insan ve hayvân hakları bu afvdan müstesnâdır. Hak sâhibi, [ister müslimân, ister kâfir, ister hayvân olsun], hak [kendisine veyâ vârislerine] ödenmedikçe, günâh afv olunmaz.

Hazret-i Mûsâ Kelîmullah, Tûr'a giderken, yolda, nemâz kılıp Hakka ağlayıp düâ eden bir zâta rastlamış. Mûsâ aleyhisselâm, münâcâtında mezkûr zâtın afvı için Cenâb-ı Hakka niyâz etdiğinde, Cenâb-ı Hakdan nidâ gelip, **(Yâ Mûsâ! Ben o zâtın nemâzını ve düâsını kabûl etmem. Zîrâ, üstüne giymiş olduğu elbisenin bedelinde harâm para vardır!)** buyurmuşdur.

5 - Ey Oğul! Müslimân, anasına, babasına, komşularına, arkadaşlarına, hocalarına, hükûmet adamlarına, kanûnlara hürmet eder. Küçüklerine ve hayvânlara şefkat eder. Din, mezheb ve ırk ayırımı yapmadan hiçbir mahlûka zarar vermez. Dâr-ül-harbdeki kâfirlerin bile mallarına, canlarına, nâmûslarına dokunmaz. Kendine kötülük yapanlara da iyilik eder. Dînî vazîfelerini, kanûnî borçlarını öder. Hîle, hiyânet yapmaz. Dînine de, dünyâsına da çalışır. Fitne çıkarmamağa çok dikkat eder. Böyle islâm ahlâkına mâlik olan bir millet kuvvetlenir, yükselir. Bütün dünyânın sevgisini, güvenini kazanır. Dünyâ ve âhıret se'âdetine kavuşur.

ABDESTİN FARZLARI

6 - Abdestin farzları, hanefî mezhebinde dört, mâlikîde yedi, şâfi'îde ve hanbelîde altıdır. Hanefîde:

1) Yüzünü bir kere yıkamakdır.

2) İki kollarını dirseklerle birlikde bir kerre yıkamakdır.

3) Başının dört kısmından bir kısmına mesh etmekdir. Ya'nî yaş elini sürmekdir.

4) Ayaklarını topuklarıyle birlikde bir kerre yıkamakdır.

Bunlardan birini terk eden kimsenin abdesti sahîh olmaz. Gerek kasd ve gerek sehv ile olsun abdesti sahîh olmaz.

ABDESTİN SÜNNETLERİ

7 - Abdestin sünnetlerinden onu aşağıdadır:

1) Abdeste başlarken, evvelâ kalbi ile niyyet etmek, sonra **Bismillâhirrahmânirrahîm** demekdir.

2) Musluk yok ise, abdest almak için, ayrı bir kaba su koymakdır.

3) Misvâk kullanmakdır.

4) Ağzına su vermekdir.

5) Burnuna su vermekdir.

6) Başının hepsini kaplama mesh etmekdir.

7) El ve ayak parmaklarını ve sakalını hilâllamakdır. Ya'nî, aralarına el parmağını sokup çıkarmakdır.

8) Tekrâr sakalını yıkamakdır.

9) Büyük abdestden tahâretlendikden sonra, bir bezle kendisini kurulamakdır.

10) Necâseti, sol eldeki su veyâ taşla silmekdir.

ABDESTİN MÜSTEHABLARI

8 - Abdestin müstehablarından altısı aşağıdadır:

1) Niyyetdir.

2) A'zâları birbiri ardınca çabuk yıkamakdır.

3) Sağından başlamakdır.

4) Enseyi mesh etmekdir.

5) Başını, kulaklarını ve enseyi birlikde mesh etmekdir.

6) Hak teâlâ hazretlerini abdestin evvelinde ve âhırında zikr etmekdir. Ya'nî düâ okumakdır.

ABDESTİN ÂDÂBI

9 - Abdestin âdâbından altısı aşağıdadır:

1) Her uzvu yıkarken, abdest düâlarını veyâ Kelime-i şehâdet okumakdır.

2) Ağzına ve burnuna suyu sağ elinle vermekdir.

3) Sol elinle sümkürmekdir.

4) Halâda konuşmamak, çok oturmamak ve istincâdan, ya'nî tahâretlendikden sonra hemen örtünmekdir.

5) Abdest bozarken, kıbleye, aya ve güneşe arkanı ve önünü dönüp oturmamakdır.

6) Halâya girerken Besmele okumak, sonra sol ayakla girmek, sağ ayakla çıkmakdır.

ABDESTİN NÂFİLELERİ

10 - Abdestin nâfilelerinden altısı aşağıdadır:

1) Enseyi iki elin arkası ile mesh etmekdir.

2) Ayak parmaklarını sol elin küçük parmağı ile, alt taraflarından hilâllamakdır.

3) Her uzvu yıkarken düâlarını okumakdır.

4) Halâda **(İstincâ)**dan, ya'nî temizlendikden sonra iç donuna bir mikdar su saçmakdır.

5) Halâda temizlendikden sonra, âletini taşa veyâ toprağa sürüp veyâ parmaklarla sıkarak bevli gidermekdir. Buna **(İstibrâ)** denir.

6) Halâda temizlendikden sonra, elini yıkamakdır.

Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Her kim abdest aldıkdan sonra** "İnnâ enzelnâhü" **sûresini bir kerre okursa, Hak teâlâ hazretleri, o kimseyi sıddîklardan yazar. İki kerre okursa, şehîdlerden**

yazar. Üç kerre okursa, Peygamberlerle haşr olur.) Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdular ki, **(Her kim abdest aldıkdan sonra, benim üzerime on kerre salâtü selâm getirse, Hak teâlâ hazretleri, o kişinin hüznünü giderip mesrûr eder, düâsını kabûl eder.)**

ABDESTİN MEKRÛHLARI

Abdestin kerâhetlerinden altısı şunlardır:

1- Suyu yüzüne çarparak vurmakdır.

2- Suya sümkürmekdir.

3- Özrsüz olarak ağıza ve buruna sol eliyle su vermekdir.

4- Abdest alırken avret yerini açmakdır.

5- Sağ eliyle özrsüz olarak tahâret etmekdir.

6- Su içine, su ve yol kenârına, ağaç altına abdest bozmakdır.

ABDESTİ BOZAN ŞEYLER

11 - Abdesti bozan şeyler, hanefî mezhebine göre altıdır:

1) Vücûddan çıkan herşey abdesti bozar. Fekat tükürmek, sümkürmek, terlemek, ağrısız göz yaşı, kulakdan çıkan su [eğer cerâhat değilse], abdesti bozmazlar.

2) Ağız dolusu kusmakdır.

3) Arkasını bir şeye dayayıp uyumakdır.

4) Nemâz içinde ses ile gülmekdir.

5) Bayılmak, deli olmak, sarhoş olmakdır.

6) İnsanın îmânını gideren, küfre sebeb olan bir iş yapmak veyâ bir söz söylemekdir. Allah korusun!

Bunların hepsi abdesti bozar. İmâm-ı Şâfi'î "rahmetullahi aleyh" buyurdu ki, (Bir kimsenin arka veyâ ön tarafından gelen herşey, ya'nî kan, pislik abdesti bozar. Deriden çıkan kan, cerâhat ve gözyaşı ise bozmaz.) Fekat, imâm-ı a'zam Ebû Hanîfe "rahmetullahi aleyh" indinde arka veyâ önünden gelen necâset ve kan ve bedenden akan kan ve cerâhatin hepsi ve gözde olan hastalık sebebi ile akan gözyaşı abdesti bozar. Bir kimsenin vücûdünden kan ve cerâhat çıkarak sağlam yerine bulaşsa yine abdesti bozar.

GUSL BAHSİ

12 - Ey Oğul! Hadesden tahâretin ikincisi, gusl abdestidir. Gusl abdesti almasını öğrenmek her müslimâna farzdır.

GUSLÜN FARZLARI

13 - Guslün farzları üçdür:

1) Ağzına su vermekdir. Ağzın içinde iğne ucu kadar ıslanmadık yer kalırsa ve dişlerin üzeri ve diş çukuru ıslanmazsa, Hanefî mezhebinde olanların gusl abdestleri sahîh olmaz. [Diş kaplatanın, diş doldurtanın gusl abdesti için 197. ci maddede bilgi verilmişdir.]

2) Burnuna su vermekdir.

3) Islatmasında harac olmıyan, her yerini yıkamakdır.

GUSLÜN SÜNNETLERİ

Guslün sünnetlerinden altısı aşağıdadır:

1) Önce elleri yıkamakdır.

2) Edeb yerlerini, ya'nî tenâsül uzvlarını yıkamakdır.

3) Bütün bedenini pislikden temizlemekdir.

4) Guslden evvel abdest almakdır.

5) Bütün vücûdü üç kerre yıkamakdır.

6) Bütün vücûdünü yıkadıkdan sonra, iki ayağını yıkamakdır. [Abdest almakda ve guslde kullanılmış suyun temiz olduğu, temizleyici olmadığı Hamevînin Eşbâh hâşiyesinde yazılıdır.]

GUSLÜN SEBEBLERİ

14 - Gusl abdesti almağı farz kılan sebeb ikidir:

1) Hakîkîdir. Erkek veyâ kadından cimâ' ile veyâ başka bir sebeble, uykuda veyâ uyanık iken, şehvet ile menî gelmesidir.

2) Hükmîdir. Uykudan uyanan bir kimse, donunda bir yaşlık bulsa, bunun menî olup olmadığını bilmese, ihtiyât olarak yıkanmasına hükm olunur.

SÜNNET OLAN GUSLLER

15 - Mezheb sâhibimiz imâm-ı a'zam Ebû Hanîfe "rahime-hullahü teâlâ" indinde, dört dürlü gusl sünnetdir:

1) Cum'a nemâzı için,

2) Bayram nemâzları için,

3) Arefe günü Arafatda,

4) Hacda, ihrâma girerken gusl etmek.

MEST ÜZERİNE MESH BAHSİ

16 - Ey Oğul! Abdest alırken, mestlerin üzerine mesh etmek için, iki elini su ile ıslatıp, ayağının parmakları ucundan ellerin parmaklarını açarak başlar, topuğuna kadar mesh edersin. Ayakları yıkayarak abdest alıp mestleri giydikden sonra, abdest bozulduğu ândan başlayarak, yirmidört sâat içinde, mest üzerine mesh edilebilir. Seferî olan için bu müddet, üç gün üç gecedir. 376.cı sahîfeye bakınız!

TEYEMMÜM BAHSİ

17 - Ey Oğul! Abdest veyâ gusl için su bulamazsan veyâ suyu kullanamazsan, teyemmüm edersin. Abdest ve gusl için, teyemmüm aynıdır ve şöyle olur:

İki kolunu dirseklerinin üst tarafına kadar sıvarsın. (Nemâz kılmak için, teyemmüm etmeye) niyyet edersin. **(Bismillâhirrahmânirrahîm)** deyip, iki avucunu temiz bir toprak veyâ sokakdan gelen toprak tozları ile tozlanmış ev eşyâsı üzerine vurursun. Ellerini birbirine sürtüp yüzünün her tarafını tâm olarak mesh edersin. Toz toprak varsa sürterken ellerden yere düşer. İki el ayası açık, dört parmak yapışık, baş parmakları ayrı olarak avuç içleri yüze karşı, parmakları yatay vaziyetde, iki elin uzun parmakları birbirine dokundurulur. Uzun parmakların üst kenârı saç kesimine gelmek üzere yüze konup, eller yüze yapışık kalmak üzere yukardan aşağı çene ucuna kadar indirilir. Böylece yüz, bir kerre mesh edilmiş olur. Yüzde iğne ucu kadar el dokunmamış yer kalmamalıdır. İkinci bir def'a, iki el ayasını aynı sûretle toprağa vurup, sol elin ayasının yarısı ya'nî dört parmak içi ile, sağ elinin beş parmağı bitişik olarak, tırnağı ucundan başlayarak, dirseğe kadar, dış kısmını mesh et! Yine sol elinin iç kısmı avuç ve başparmak içi ile sağ kolun iç kısmını dirsekden bileğine kadar mesh edersin. Bu esnâda baş parmak içi, sağ elin baş parmak dışını mesh eder. Gevşek yüzük oynatılır. Sağ elinle de, sol kolunu aynen böyle yaparsın. Parmakların yanlarını, diğer elin parmaklarının içleri ile mesh lâzım değildir. İşte teyemmümün tertîbi budur.

Teyemmümün farzları üçdür:

1) Niyyet etmek, niyyetin kalbden olması lâzımdır.

2) Ellerini pâk toprağa vurup, yüzünü tam olarak mesh etmek, ya'nî sıvamakdır.

3) Yine ellerini temiz toprağa vurup, kollarını dirseklerinle berâber mesh etmekdir. Aynı toprakdan, çok kimse, teyemmüm ede-

bilir. Su bulunca, teyemmüm bozulur. Şâfi'îde ve mâlikîde her nemâz vakti girince, yeniden teyemmüm etmek lâzımdır.

Cünüb kimse, abdest alacak kadar su bulsa, abdest ve gusl için bir **(Teyemmüm)** ederek nemâzlarını kılar. Sonra, abdesti bozulunca, bu su ile abdest alır. Teyemmüme başlarken, niyyet etmek farzdır. Hadesden, cünüblükden temizlenmek için veyâ nemâz kılmak için yâhud belli bir ibâdeti yapmak için niyyet ederek yapılan teyemmüm ile nemâz kılınabilir. Yalnız teyemmüme niyyet edilirse, kılınamaz. Şehr içinde dahî sudan bir mîl uzak olan teyemmüm eder. Bir mîl dörtbin zrâ'dır. Bir zrâ' hanefîde yirmidört, diğer üç mezhebde ise yirmibir parmak, bir parmak altı arpa genişliğinde olup, iki santimetredir. Bir mîl hanefîde 1920, diğer üç mezhebde 1680 metredir. Sıcak yer, hamâm parası olmıyan, hasta olmakdan korkarsa, teyemmüm eder. İçmek için olan su, yok demekdir. Zemzem suyu varken teyemmüm edilmez. Teyemmüm, taş ve toprakdan ve kireç, kükürt, kaya tuzundan yapılır. Yanıp kül olabilen şeylerden ve sıcakdan eriyen, ma'den, yağlı boya, camdan ve üzeri sırlı porselenden, kar ve buzdan, undan yapılmaz. Üzerinde toprak tozları bulunan herşeyden yapılır. Ele bulaşacak kadar tozlu olmaları lâzımdır. Yaş çamur ile yapılmaz. Mâlikîde kardan, buzdan teyemmüm câizdir. Sakal başı ile kulak arası, kaş ile göz arası ve burun delikleri yüze dâhildir. Yüzün ve kolların tozlanması lâzım değildir. Abdestde iki parmağı gezdirerek başın dörtde biri mesh olunabilir. Teyemmümde üç parmakdan az ile, mesh olmaz. İki el ile mesh şart değildir. Bir el ile de olur. Başkasına da, özrsüz yapdırabilir. Bir yerden çok kimsenin teyemmüm etmesi câizdir. Abdestsizin mescide girerken teyemmüm etmesi müstehabdır. Suyun bulunduğunu sormak, suyu olandan istemek, piyasa değerinde olunca, satın almak lâzımdır. Hanefîde, vakt girmeden evvel teyemmüm câizdir. Diğer üç mezhebde câiz değildir.

Abdest a'zâsının çoğunda veyâ yarısında yara bulunan kimse, teyemmüm eder. Çoğu sağlam ise, sağlamını yıkayıp yaralara mesh eder. Guslde, bedenin hepsi, bir uzv sayılır. Bedenin yarısı yaralı ise, teyemmüm eder. Deriye mesh zarar verirse, sargıya mesh eder. Bu da zarar verirse, bunu da terk eder. [Çünki, her mezhebde böyle olduğundan, başka mezhebi taklîd mümkin değildir.] Eli çolak olan, teyemmümde yüzünü ve kollarını yere sürer. Nemâzı terk etmez. Kolları dirsekden yukarı kesik olan da böyledir. Elleri ve ayakları kesik olanın, yüzünde yara varsa, nemâzı abdestsiz kılar. Nemâz kılmaz da, denildi. Abdest aldıracak kimse bulamıyan hasta, teyemmüm eder. Kölesi, çocuğu, hiz-

metcisi varsa, teyemmüm etmez. Bunlardan başkasından yardım istemesi mümkin olursa, yine etmez. Temiz yer, su ve toprak bulamıyan mahbûs, okumadan, nemâz kılar gibi yapar. Kurtulunca, hepsini i'âde eder. Yakında su olduğunu bilmiyerek, teyemmüm sahîh olur.

Tenbîh: (Ni'met-i islâm) kitâbında diyor ki: Ef'âl-i mükellefîn, ya'nî müslimânın yapması lâzım olan şeyler, sekizdir: Farz, vâcib, sünnet, müstehab, mubâh, harâm, mekrûh, müfsid. Farzlar ve harâmlar, Allahü teâlâ tarafından, Kur'ân-ı kerîmde açıkca bildirilmişlerdir.

Bir ibâdetin farzlarından biri terk edilirse, o ibâdet sahîh olmaz. Bilmiyerek terk edilince de, sahîh olmaz. Bilerek terk edince, günâh da olur. Sünneti yapmanın sevâbı, farzın sevâbından azdır. Sünneti bilerek terk etmek günâh olmaz. Azâb yapılmaz. Azarlanır. Gayr-ı müekked sünnete, müstehab ve mendûb da denir. Bunu yapmak, sevâb olur. Ya'nî, Cennet ni'metine kavuşur. Bilerek yapmamak, günâh olmaz. Nâfile ibâdet, ya'nî emr olunmamış bir ibâdeti yapmak, müstehabdır. Mubâh, yapması veyâ yapmaması, sevâb veyâ günâh olmıyan şeydir. Yimesi harâm olmıyan şeyleri, doyuncaya kadar yimek, içmek mubâhdır. Doyduktan sonra yimek, içmek harâmdır. Harâmdan kaçınmak sevâbdır. [Farzı yapmakdan da çok sevâbdır.] Mekrûh işlemek de günâhdır. Harâma halâl diyen kâfir olur. Alkollü içki [meselâ bira] içmek, kumar oynamak, anaya, babaya âsî olmak, [ya'nî, harâm olmıyan emrlerini yapmamak, müslimânların kalbini kırmak, rızâsı olmadan malını almak] harâmdır. Mekrûha halâl diyen kâfir olmaz. Midye, istridye, istakoz yimek, abdestde ve guslde suyu israf etmek mekrûhdur. Sünnet deyince, müekked sünnet anlaşılır. Mekrûh deyince, tahrîmi olan mekrûh anlaşılır. Ödünc istemek, mubâhdır. Ödünc vermek, müstehabdır. Borc ödemek farzdır. Borclu fakîri sıkışdırmamak vâcibdir. Lâzım olan din bilgilerini öğrenmek, kadınlara da farzdır. Başkalarına öğretecek kadar fazla öğrenmek, farz-ı kifâyedir. Dahâ çok öğrenmek mendûbdur. İlmi ile öğünmek, mekrûhdur. Bey'ın şartlarından olmayıp da, alıcı ve satıcıdan birine fâidesi olan bir şeyi şart ederek yapılan satış fâsid olur, harâm olur. Her insana ilk farz olan şey, îmân etmesidir. [Îmânı olmıyana, **(kâfir)** denir. Îmânı olana, **(müslimân)** denir. Ba'zı sözler, ba'zı işler, îmânın gitmesine sebeb olur. Müslimân iken, sonradan îmânsız olana, **(mürted)** denir. Bir müslimân, mürted olunca, nikâhı gider.]

Allahü teâlânın, insanlara olan ni'metlerinin, ihsânlarının en

büyüğü, Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" göndermesidir. [Peygamberler göndererek, râzı olduğu ve râzı olmadığı şeyleri bildirmişdir. Peygamberler, fen bilgilerini öğretmediler. Bunları akl ile araşdırınız, bulunuz, fâideli işlerde kullanınız dediler. Kendileri de, kendi zemânlarında bilinen fen vâsıtalarını yapdılar ve kullandılar. Dahâ fazlasını ve yenilerini yapmakla uğraşmadılar. Bunları yapmağı başkalarına bırakdılar. Kendileri, Allahü teâlânın bildirdiği dinleri yaymağa, öğretmeğe uğraşdılar.] **(Din)**, inanılacak şeyleri, beden ve kalb temizliğini, Allahü teâlâya kulluk vazîfesini, kulların birbirlerine karşı haklarını ve vazîfelerini bildirir. İnanılacak şeylere **(Akâid)** denir. İbâdetlere ve mu'âmelât ve hukûk bilgilerine **(Fıkh)** denir. İbâdetler, nemâz, oruc, zekât, hac ve cihâd olmak üzere beşdir. [Bunlara Ahkâm-ı islâmiyyenin **(İbâdât)** kısmı denir. Cihâd, ordunun harb etmesi ile ve ilm yayarak yapılır. Beden ile olan cihâdı hükûmet, ya'nî ordu yapar. İlm yayarak cihâdı, âlimler yapar. İkisi de farz-ı kifâyedir. İslâm âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ", fıkh ilminde birçok kısmlara ayrıldı. Şimdi, bunlardan dördü kalmışdır. Bunlar, Hanefî, Şâfi'î, Mâlikî ve Hanbelî mezhebleridir. Her müslimânın, bunlardan birini seçerek, bunun fıkh kitâblarına uyması lâzımdır. Biz, hanefî mezhebindeyiz.]

(Tahâret), temizlik demekdir. Bedenin, elbisenin ve nemâz kılınacak yerin temiz olması farzdır. Hades, abdestsiz olmak demekdir. Yıkaması farz olan yerde iğne ucu kadar ıslanmamış yer kalırsa, abdest sahîh olmaz. Derideki mum, iç yağı, hamur, çamur, balık pulu [oje, yağlı boya] ve burnun dışında, gözün kenârında kalan kir, çapak altına su geçmez ise, abdest ve gusl sahîh olmaz. Gasl, yıkamak, su dökerek, üzerinden akıtmak demekdir. Hiç olmazsa, iki damla yere damlamalıdır. Suyu yağ gibi sürmek kâfî değildir. Kar ve yaş bez, sünger sürmek, yıkamak olmaz. Abdest alırken, gözlerin, ağzın, burnun içini ve sık sakal ve pire, sinek tersi, kaş, bıyık altındaki deriyi yıkamak farz değildir. Bunların üstü yıkanır. Dirsekleri ve ayağın iki tarafındaki tümsek topuk kemiklerini yıkamak farzdır. Çıplak ayağı yıkamayıp, mesh etmek câiz değildir. Mesh, başka yerde kullanılmadık yaşlığı değdirmekdir. Yaş bez, yağmur, kar sürünmesi ile de olur. Sarkan saçı değil, başı mesh etmek lâzımdır. Başı nezleli olup da, mesh zarar verirse mesh etmez. Abdest aldığını bilip, bozduğunda şübhe eden, abdestlidir. Abdesti bozulduğunu bilip, sonra abdest aldığında şübhe eden, abdestsizdir. Ba'zı uzvunu yıkayıp yıkamadığında şübhe eden, vesvese edici değil ise, bu uzvu yıkar. Her zemân şübhe ediyor ise, yıkamaz. Abdest bitince şübhe ederse, yı-

kamaz. Sık sakalın üstünü yıkamak farzdır. Çeneden sarkan sakalı ve sarkan saçı yıkamak farz değildir. Dudağın görünen kısmını yıkamak lâzımdır. Kabuk altındaki çıban yıkanmaz. Tırnak üzerinde kalan kına da böyledir. [Kollodyum ve ojenin altını yıkamak farzdır.] Dar yüzüğü oynatmak lâzımdır. Tabandaki yarığa su zarar verirse, merhemin üstü yıkanır. Buna da zarar verirse, yara mesh edilir. Bu da zarar verirse, sargı mesh edilir. Bu da zarar verirse, [Başka mezheb taklîd edilemez. Çünki, diğer üç mezhebde de afv edilmemişdir. Zarûret olup], hepsi terk edilir. Guslde de böyledir. Zararı olmıyanı yapmak lâzımdır. Soğuk su zarar verip, sıcak su vermezse, sıcak su ile yıkamak lâzım olur. İlâc yaranın, yarığın kenârındaki sağlam deriye aşmış ise, bunun altını yıkamak lâzım olur. Göz kapakları üstünü yıkamak da, göz ağrısı yaparsa, böyledir. Abdestden, guslden sonra traş olunca, traş yerlerini yıkamak lâzım olmaz. Tırnak kesmek de böyledir.

Sünneti terk günâh değildir. Özrsüz terk etmeği âdet etmek günâh olur. Eldeki, çok az necâseti yıkamak farzdır. Temiz suya pis eli sokmak îcâb ediyorsa, nemâzı teyemmüm ile kılar ve iâde etmez. Büyük kabı kaldıramaz ve suyu ağzı ile, bez ile alamazsa, sol eli temiz ise, bunun parmaklarını bitişdirip sokar. Bununla sağ elini yıkar. Sonra, sağ avcu ile su alıp yıkanır. Kurnada tası almak için, cünübün temiz olan kolunu sokması câiz olur. Abdest almağa başlarken besmeleyi unutunca, abdest arasında çekerse, sünnet hâsıl olmaz. Yimede ise, hâsıl olur. **(Besmelesiz abdest, abdest olmaz)** hadîs-i şerîfi, farzı değil, sünnet olduğunu bildirmekdedir. Abdeste başlarken besmele ve kalb ile niyyet, ya'nî Allah rızâsı için yapdığını düşünmek sünnetdir. Misvâk, Erâk ağacının dalıdır. Sağ elin küçük ve baş parmakları altda, diğer üç parmak üstde olarak tutulur. Misvâk bulamıyan, baş parmak sağ, şehâdet parmak sol taraftan ağza sokularak, dişler oğalanır. Misvâki başka zemânlarda kullanmak müstehabdır. Kadınlar, misvâk kullanmaz. Sakız çiğnemeleri müstehabdır. Erkeklerin çiğnemeleri mekrûhdur. Mazmaza, ağzı su ile doldurup veyâ çalkalayıp, boşaltmakdır. Gargara şart değildir. Ağız dolusu su içmek, mazmaza olur. Emerek içmek olmaz. İstinşak, burun deliklerini ıslatmakdır. Kemiklerine çekmek lâzım değildir. Üç kerre yıkadığında şübhe edenin dördüncüyü yıkaması câiz olur. El ve ayak parmaklarını tahlîl etmek, ya'nî el parmaklarını birbirlerine ve küçük parmağı alt tarafdan ayak parmaklarının aralarına sokmak sünnetdir. Aralarına suyu akıtmak, tahlîl yerine geçer. Sık sakalı tahlîl, ya'nî, altından parmakları sakal ara-

sına sokmak sünnetdir. Başın her tarafını, önden arkaya doğru mesh müstehabdır. Kulakların dışı baş parmakla, içi şehâdet parmağı ile mesh edilip, küçük parmaklar deliğe sokulup tahrik edilir. Yıkanan yerleri bir kerre uğalamak ve acele etmek müstehabdır.

Abdestde üzerine su sıçratmamak, kıbleye karşı almak, kimseden yardım istememek, kalan sudan içmek, abdestden sonra, kurulanmak ve kelime-i şehâdet ve üç kerre (sûre-i Kadr) okumak ve iki rek'at nemâz kılmak müstehabdır.

Nemâz kılmak ve Kur'ân-ı kerîmi tutmak için ve para, perde, dıvar gibi bir şey üzerinde yazılı âyet-i kerîmeye ve tefsîrine, tercemesine dokunmak için, abdest almak farzdır. Tavâf için, abdest almak vâcibdir. Diğer üç mezhebde abdesti bozacak şeyi yapınca, abdest almak müstehabdır.

Önden ve arkadan çıkan her yaşlık, yayılmasa bile, başka yerden çıkan kan ve hastalıkla çıkan sıvı, yıkaması lâzım olan yere yayılınca, abdesti bozar. Burun kemiklerine kan inince bozulur. Çünki, buraya suyu ulaşdırmak sünnetdir. Kulak deliği de böyledir. Derd ile, ağrı ile göz yaşı bozar. Ağlamak, çok gülmek ile [ve soğan gibi tahrîş edici gazlar, tozlar te'sîri ile] akan gözyaşı ve nezle ile akan burun suyu bozmaz. Mayasıl, parmak arası pişinti, kabarcık, uyuz, çiçek suları ve yakı konulan yerden çıkan sular bozmaz diyen âlimler vardır. Zarûret hâlinde bu söze göre amel olunacağı, İbni Âbidînde yazılıdır. Sülük, kene, büyük tahta biti fazla emerek ve hacâmat ile kan alınca bozulur. Bunun için, şırınga iğnesi ile kan alınca da abdest bozulur. Kene, tahta biti, sivri sinek az emerlerse bozulmaz. Yakı altına çıkan kan, irin, üstündeki bezde ve etrâfında görünmedikçe bozmaz. Yakı, sargı çıkarılınca, üzerinde görülürse, o anda bozulur. Ağız dolusu kay, tükrüğe müsâvî kan bozar. Tükrük kandan sararmış ise, bozmaz. Kızarmış ise, bozar. Ayva, elmanın ısırılan yerinde kan görülürse, bozmaz. Mâlikî ve şâfi'îde cildden akan şeyler abdesti bozmaz. Mak'adın gevşek olacağı bir hâlde, meselâ yan veyâ sırt üstü yatarak veyâ dirseğine yâhud birşeye dayanıp veyâ bir dizini dikip diğer uyluğu üzerine oturarak uyumak abdesti bozar. Dayandığı şey çekilince düşmezse bozulmaz. Nemâzda uyumak, dizlerini dikip, başını dizleri üzerine koyarak, bağdaş kurarak, diz çökerek, teverrük ederek uyumak bozmaz. Teverrük, kadınların nemâzda oturdukları gibi oturmakdır. Bayılmak, serhoş olmak, nemâzda sesli gülmek bozar. Yaradan katı kan, et düşmek, yaradan, burundan, kulakdan kurd düşmek, abdest uzvuna el sürmek, yabancı kadına dokunmak, balgam kus-

mak, gülmek, ağlamak bozmaz. Yabancı kadına dokunmak şâfi'îde mutlaka bozar. Mâlikîde ve hanbelîde şehvet ile olunca bozar.

Gasl, birşeyi yıkamak, gusl, yıkanmak, boy abdesti demekdir. Mazmaza, suyu ağızda çalkalamak olup, abdestde sünnet, guslde farzdır. Gargara, suyu buğazda çalkalamak olup, guslde de farz değildir. Kapanmamış küpe deliğini guslde yıkamak farzdır. Çöp sokmağa lüzûm yokdur. Kadının saç diplerini yıkaması farzdır. Saç örgüsünü çözüp aralarını yıkaması lâzım değildir. Sakal sık dahî olsa, altındaki deriyi ve bıyığın ve kaşların altındaki deriyi yıkamak farzdır.

Uykuda veyâ uyanık iken menî çıkınca ve cimâ' olunca, erkek ve kadın **(Cünüb)** oldu denir. Cünüb olanın ve **(Hayz)** ve **(Nifâs)** dan kurtulan kadının, nemâz kılacağı zemân, **(Gusl)** abdesti alması farz olur. Guslde niyyet etmek, besmele ile başlamak, necâset bulaşık olmasa dahî, avret yerini yıkayıp, sonra bir abdest almak, sonra bedenin her yerini üç kerre yıkamak, yâhud denize, nehre, büyük havza dalıp çıkmak, önce başa, sonra sağ omuza su dökmek, bedeni uğalamak sünnetdir. Guslde abdest düâları okunmaz. Erkek erkekler arasında, kadın kadınlar arasında peştamal bulamazsa, çömelerek ve arkasını dönerek öyle yıkanır. Bakan günâha girer. Kadın, erkek karışık ise, teyemmüm ederler. Sonra kazâ ederler. Kimsenin görmediği yer küçük ise, çıplak gusl câiz, büyük ise, mekrûhdur.

18 - **MEST ÜZERİNE MESH:** Topuklar ile ayakları örten, ayakkabıya ve aba terliğe mest denir. Mestlerin ikisi üzerine, abdest alırken mesh edebilmek için, bunları abdestli iken giymiş olmak lâzımdır. Ayakların parmakları ucundan başlıyarak, yanlardaki topuk kemiklerini aşmak üzere, ıslak üç el parmağı ile çizerek üzerleri sığanır. İçinde ayak olmıyan kısma yapılan mesh sahîh olmaz. Mukîm olan, yirmidört sâat, müsâfirin ise, üç gün üç gece sonra, mestleri çıkarıp, ayaklarını yıkayarak bir kerre abdest alması lâzımdır. Bu müddetden önce, mestin birisi ayakdan çıkınca, abdestli ise, yalnız ayaklarını yıkar. Mâlikîde mesh müddeti, cünüb oluncıya kadardır. Ayakları yıkamak, mest üzerine meshden dahâ çok sevâbdır. Abdest alırken, mest üzerine mesh, kadın ve erkek için, her yerde, bir özr olmadan câizdir. Guslde, mest üzerine mesh, câiz değildir. Mestin bir sâat yürüyebilecek şeyden yapılmış olması lâzımdır. Tahta, cam veyâ bezden yapılmış mest üzerine mesh edilmez. Bir mestde, üç ayak parmağı kadar delik olmaması lâzımdır. Yürür iken açılmıyan uzun yarık zarar vermez.

İki mestdeki delikler toplu hesâb edilmez. Necâset ve avret mahalli hesâbında ise, toplanırlar. Mestin su sızdırmaması lâzımdır. Ayak parmakları olmıyan kimse, mesh edemez. Bir ayağı kesik olan, diğer ayağındaki mest üzerine mesh edemez(Feyziyye). Mesh müddeti, yirmidört sâatdir. Mesti abdestli olarak giyip, abdest bozulduğu zemân başlar. Mestli olarak sefere çıkanın müddeti üç gün ve üç gece olur. Bir gün bir gece mesh etmiş olan müsâfir, mukîm olunca, bunlara mesh edemez. Bir mestin üzerinde üç el parmağı kadar yeri bir kerre mesh etmek şartdır. Yaş bez, sünger sürerek, su dökerek de mesh olur ise de, sünnet sevâbı hâsıl olmaz. Üç parmağı, konçdan parmaklara veyâ sağdan sola veyâ bir parmak ile üç kerre mesh sahîh ise de, sünnete muhâlifdir. Mestin biri ayakdan çıkınca, iki ayağı da yıkamak lâzım olur. Mest üzerine giyilen çizme, lâstik bot üstüne mesh edilebilir. Çizme çıkarılınca, altındaki mestin mesh zemânı değişmez. Bir meste su girip, ayağın çoğu ıslanırsa, ayakları yıkamak lâzım olur. Başlık, eldiven, [parmakdaki oje], peçe, [kaplama diş] üzerine mesh yapılmaz.

Mâlikîde mestin altını ve üstünü temâmen mesh etmek lâzımdır. Bunun için, yaş sağ el ayası, sağ mestin ucuna konup topuğa doğru çekilir. Sol el ayası da, altına konup, çekilerek, topuğun iki tarafı baş ve küçük parmaklar ile kavranır. Sonra, sol el ayası sol mestin üstünden ve sağ el ayası altından çekilip, kavranır. Mestin tâhir olması, mâlikîde de farzdır.

Kırık kemik üzerine bağlanan tahtaya [alçıya], cebîre denir. Yaraya sarılan beze [Flastere] Isâbe denir. Kan aldırmak, sülük tutunmak, iğne yapdırmak, düşmek gibi bir sebeb ile yaralanarak, çıban çıkararak, kemiği kırılarak, sargı sardıran kimse, yarayı sıcak su ile de yıkayamaz, mesh edemezse, üzerindeki şeyin çoğunu bir kerre mesh eder. Sargı arasında kalan deri de mesh edilir. Bu mesh için bir müddet yokdur. Yara iyi oluncıya kadar mesh olunur. Önceden abdestli sarılmış olmaları şart değildir. Bir ayağı yıkayıp, diğer yaralı ayağa mesh câizdir. Yara iyi olsa bile, sargıyı çözmek, kanamaya, ağrıya sebeb olursa, mesh zemânı bitmez. Yara ıslanırsa, sargının meshi bâtıl olmaz. Sargı değişdirilirse, yenisine mesh lâzım olmaz. Bunlara ve başa ve mestlere mesh için niyyete lüzûm yokdur. Yara, yarık gibi şeyler üzerine konan ilâc, merhem, pomat gibi şeylerin çıkarılması zarar verirse, bunların üstü yıkanır. Su zarar verirse, üzerleri mesh olunur. Mesh dahî zarar verirse, mesh de terk edilir. Diğer üç mezhebde de böyle olduğu için, başka bir mezhebi taklîd etmeğe imkân yokdur.

İstihâza kanı, idrâr, ishâl, yel, devâmlı burnu kanaması ve yaranın akması, hanefî mezhebinde, bir nemâz vakti içinde, durmadan devâm ederse, **(Özr sâhibi)** olur. Gözü ağrıyanın gözünün devâmlı sulanması, kulağından, memesinden, göbeğinden devâmlı birşey akması da böyledir. İlâc ile, pamuk koymak, sarmak ile, nemâzı oturarak kılarak akıntıyı durdurmak vâcibdir. Durduramazsa, her nemâz vakti girdikden sonra abdest alıp, nemâzları öylece kılar. Özrsüz iken kılmadığı nemâzları, özrlü olarak kazâ edebilir. Nemâz vaktlerinin çıkması ile abdestleri bozulur. Hanefîde, özr sâhibi olmak için, özrün, bir nemâz vakti içinde, abdest alıp, o vaktin farzını kılacak kadar bir zemân durmayıp, hep akması lâzımdır. Özr sâhibi oldukdan sonra, bir nemâz vaktinde, bir kerre akıp, durunca, özr sâhibi olmak devâm eder. Bir nemâz vaktinde hiç akmaz ise, özr sâhibi olmak nihâyet bulur. Şâfi'îde de böyle olduğu **(El-ma'füvât)** şerhinde yazılıdır. Şâfi'îde, ayrıca dört şart dahâ vardır. Özr sâhibinden akan şeyler, bu iki mezhebde, **(Necâset-i galîza)** olduklarından, nemâz kılacağı zemân, çamaşırına bulaşmış olanı, hanefîde bir dirhemden fazla ise, bunu yıkaması farzdır. Nemâz kılacak zemân kadar durmayıp bulaşırsa, yıkamadan kılar. [Dirhem mikdârı, katı necâset için, bir miskaldir ki, dört gram ve seksen santigramdır. Sıvılar için, açık avucun içini dolduran suyun yüzeyi kadar yer demekdir]. Abdesti bozan şey, bir nemâz vaktinde ve nemâz içinde çıkıp, devâm etmese bile, **(mâlikî mezhebinde)** özr sâhibi olur. Abdesti ve nemâzı bozulmaz. Hanefî mezhebinde olan kimse, mâlikî mezhebini taklîd eder.

Nemâzın oniki farzından ikincisi **(Necâsetden tahâret)**dir. Hınzırdan başka her hayvân diri iken temizdir. Ölünce, necs olurlar. Hınzırın derisi ve her parçası necsdir. Diğer hayvânlar ölünce, necs olurlar. Hanefîde, köpek de temiz olduğundan, bey' ve îcâr ve hibe olunur. Başkasının köpeğini öldürenin tazmîn etmesi lâzım olur. Cildi, dabağlandıkdan sonra temiz olur. Üzerinde necâset bulunmıyan kedi, köpek, kuyuya, havuza düşüp, diri çıkarılsa, ağzı suya değmemiş ise, su necs olmaz. Köpeğin eti ve salyası necsdir. Kılları temizdir. [Şâfi'î mezhebinde köpek, domuz gibi necsdir. Mâlikîde, ikisi de temizdir.] Suya girerek veyâ yağmurdan ıslanan köpek silkininince, üzerine sıçrayan şeyler, hanefîde necs olmaz. [Şâfi'îde necs olur ve sıçrayan yerleri su ile yedi kerre yıkamak lâzım olur. Bunlardan birisinde, suya toprak karışdırılır. Sıçramış yerlere toprak serper. Sonra üzerine su serper. Uğalar ve su ile toprağı giderir. Yâhud yaş yere toprak serperek uğalar. Yâhud, önce toprağı su ile karışdı-

rır. Bu çamuru sürer uğalar. Necs olan sıvı, meselâ ispirto, ilâc, koku [su veyâ toprak] gibi şeylere [bir menfe'at için] karışdırılınca, karışım temiz olur. [Lâkin ilâc için olmıyanları içmek harâmdır.] Bunun için, tentürdiyot ve kolonya, hanefîde temizdir. Şâfi'îde, kulak, burun, göz gibi tabî'î deliklerden çıkan kan, az ise, ya'nî, âdete göre, çok denilemezse, afv edilmişdir. Çıban, yara ve hacâmatdan ise ve başka yere bulaşmamış ise, çoğu da, afv edilmişdir.] Balık ve suda yaşayan bütün hayvânlar, kanı olmıyan böcekler, ölünce leş olmazlar. Dînimize uygun kesilen veyâ avlanan hayvân, yimesi halâl ise, hem eti, hem derisi temiz olur. Yimesi harâm ise, yalnız derisi temiz olur. Leşin derisi dabağlanınca temiz olur. Domuzdan başka hayvânların derisinin ve leşinin tüyü, tırnağı, boynuzu, kemiği, gagası gibi kan bulunmıyan yerleri temizdir. Sinirleri pisdir. İnsan diri iken de, ölü iken de temizdir. Fekat, ölürken, her canlı gibi, o da necâsetlenir. Bunun için, yıkanır. Temizlenir. Kuyuya düşüp ölürse, suyu necs yapar. Bir suya, dişi, tırnağı, kılı düşerse necs yapmaz. Tırnak kadar derisi düşerse, kanı damlarsa pis yapar. Yimesi halâl olan hayvânlardan ve insandan, diri iken koparılan parça necs olur, yinmez. Hayvânların temiz yerlerini kullanmak mubâhdır. Satın alınır, satılır. İnsanın parçalarını,[saçını, böbreğini, sütünü zarûretsiz] kullanmak, satmak harâmdır. [Organ nakli yapmanın câiz olduğu buradan anlaşılmakdadır.] Ölü tavukdan çıkan yumurta tâhirdir, yinir. Şâfi'îde, kabuğu sertleşmemiş ise, necsdir, yinmez. Ölü koyundan gelen süt de temizdir, içilir. Şâfi'îde necsdir. Ölü koyundan çıkan ölü kuzu necsdir. Bunun işkembesinden yapılan peynir mayası temizdir. Et kokunca, yemek ekşiyince, necs olmaz. Fekat, zararlı oldukları için, yinilmeleri halâl olmaz. Yağ acımakla, yimesi harâm olmaz. Et, peynir, kokup kurtlanmakla necs olmaz. Bir temiz ciğer, kuyuya düşüp, kokup, kurdlansa, ciğer ve kuyudaki su pis olmaz.

Yağmur, kar ve dolu suyu, deniz, nehr, kuyu, göl, menba' sularına, **(Mutlak su)** denir. Bunlarla, hem hades, hem de necâset temizlenir. Çiçek suyu, asma suyu, üzüm suyu, et suyu gibi, husûsî ismlerle söylenen sulara **(Mukayyed su)** denir. Bunların akıcı olanları ile, yalnız necâset temizlenir. Süt, zeytin yağı gibi akıcı olmıyan mâyı'ler ile ve bevl gibi necs olan sıvı ile hiçbirşey temizlenmez. 198. ci maddeye bakınız! **(Ni'met-i islâm)** kitâbından alınan yazılar temâm oldu.

Niçin kılmazsın sen, farz-u sünneti,
Değilmisin Muhammedin ümmeti "aleyhisselâm"
Anmaz mısın, Cehennemi, Cenneti,
Îmân sâhibi kul, böyle mi olur?

NEMÂZIN ŞARTLARI

19 - Nemâzın dışında olan, ya'nî nemâza başlamadan önce yapması farz olan şartları yedidir:

1) **(Hadesten tahâret),** ya'nî abdest almakdır. Eğer su bulunmazsa teyemmüm etmekdir.

2) **(Necâsetden tahâret),** ya'nî elbisesini, vücûdünü ve nemâz kılacağı yeri pislikden temizlemekdir. Gerek ağır, gerekse hafîf olsun, az veyâ çok olsun pisliği temizlemek iyi olur. Peygamberimiz aleyhisselâm buyurdu ki, **(Kan ve cerâhat pisdir. Nemâz kılınan yeri de pislikden temizlemek lâzımdır. Bedenini de, bevlden ve menîden ve bütün pisliklerden temizlemek lâzımdır.)**

[Hanefî mezhebinde kan, idrâr, ispirto kaba necâsetdir. Küçük havza damlayınca, suyun hepsi kaba necâset olur. Bulaşdıkları yer, avuç içindeki suyun yüzeyinden az ise, nemâz sahîh olur. Cebde bulunan kapdaki ispirto, kan ve alkollü içkiler, bir miskalden [beş gramdan] az ise, nemâz sahîh olur. Bu mikdârlardan çok ise, nemâz sahîh olmaz. **(Dürr-ül-muhtâr)**da, İstincâ bahsi sonunda diyor ki, (Su ile toprakdan biri temiz ise, karışımları olan çamur temiz kabûl edilir. Fetvâ da böyledir.) **(İbni Âbidîn), (Bahr), (Eşbâh), (Feth)** ve **(Bezzâziyye)**de de böyle yazılıdır. Bu söze za'îf diyenler de var ise de, harac, meşakkat olunca, za'îf kavl ile amel olunur. Fıkh âlimlerinin bu sözlerinden, ihtiyâcı karşılamak için yapılan kolonya, ilâc, vernik ve boya gibi ispirtolu karışımların temiz kabûl edilecekleri anlaşılmakdadır. Nemâz kılarken necâsetden korunmakda harac, meşakkat olduğu zemân, bu kavl ile amel edilir. Şâfi'î ve mâlikî mezhebinde de böyle olduğu, **(Ma'füvât)** kitâbında yazılıdır. İspirtolu ilâcların temiz kabûl edilmeleri, bunları içmenin câiz olacağını göstermez. Zarûret olmadıkca, yinmeleri ve içilmeleri yine câiz olmaz. Alkollü içkiler, ihtiyâc eşyâsı değildirler. Necâset olmaları, bu kavle göre de, afv edilmez.]

3) Avret yeri açık olarak kılınan nemâz sahîh olmaz.

4) Kıble cihetine dönmekdir. Kıble, Mekke şehrinde bulunan Kâ'bedir. Nemâz Kâ'beye karşı kılınır. Kâ'beye karşı secde edilir. Kâ'be için secde edilmez. Allahü teâlâ için secde edilir. Vapurda, trende de, nemâz kılarken, kıbleye dönmek farzdır. Bunlarda kıbleye dönemiyen hanefîler, mâlikî veyâ şâfi'î mezhebini taklîd ederek, iki nemâzı cem' eder. Takvîmde yazılı **(Kıble sâati)** vaktinde, güneşe dönen, kıbleye dönmüş olur.

5) Her nemâzı vaktinde kıldığını bilmekdir. İbni Âbidîn, diyor ki, (Ezân, vaktinde okununca, islâm ezânı olur. Vaktinden evvel okunursa, konuşmak olur. Din ile alay etmek olur.)

NEMÂZ VAKTLERİ

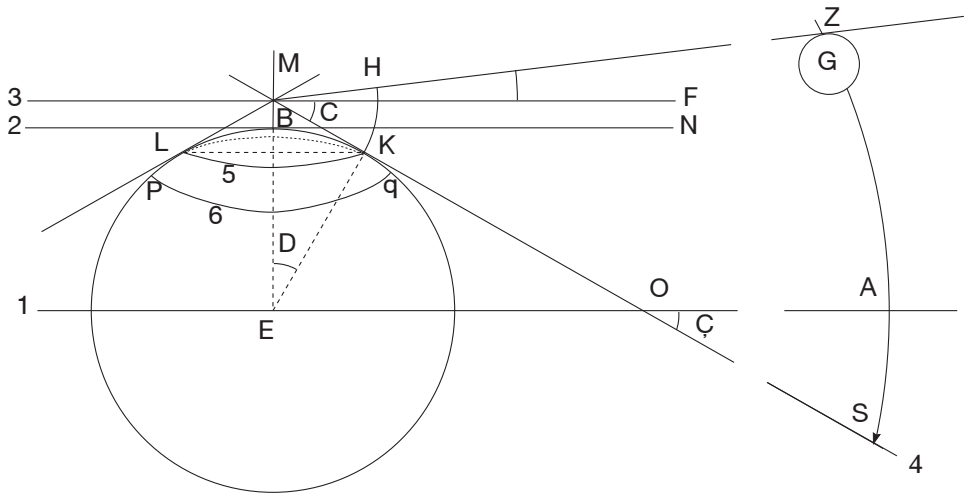
Âkıl ve bâlig olan, ya'nî aklı olup, evlenme yaşına gelmiş olan her müslimân erkeğin ve kadının, hergün beş vakt nemâzı, zemânlarında kılmaları farzdır. Bir nemâz zemânının başladığı vakte, o nemâzın vakti denir. Bir nemâz, vakti gelmeden önce kılınırsa, sahîh olmaz. Hem de büyük günâh olur. Nemâzın sahîh olması için, zemânında kılmak lâzım olduğu gibi, zemânında kıldığını bilmek, şübhe etmemek de farzdır.

Hadîs-i şerîfde, **(Nemâz zemânının bir evveli vardır. Bir de sonu vardır)** buyuruldu. Bir mahalde, bir nemâz zemânının evvel vakti, güneşin o mahallin zâhirî üfk hattından belli bir irtifâ'a geldiği vaktdir. Üzerinde yaşadığımız **(Erd küresi)**, mihveri **(ekseni)** etrâfında, boşlukda dönmekdedir. Bu mihver, Erdın merkezinden geçen ve Erdın sathını [yüzeyini] iki noktada delen bir doğrudur. Bu iki noktaya **(Erdın kutubları)** denir. Güneşin ve yıldızların, üzerinde hareket etdikleri zan olunan küreye **(Semâ küresi)** denir. Güneş hareket etmez. Fekat, Erd küresi döndüğü için, güneş hareket ediyor zan ediyoruz. Etrâfımıza bakınca yer ile gök, büyük bir dâirenin kavsi üzerinde birleşmiş gibi görünüyor. Bu dâireye **(Üfk-ı zâhirî hattı)** denir. Güneş, sabâhları, bu hattın şark tarafından doğuyor. Semânın ortasına doğru yükseliyor. Öğle vakti, tepeye kadar yükselip, tekrâr alçalmağa başlıyor. Sonra, üfk-ı zâhirî hattının garb tarafında, bir noktadan batıyor. Üfk-ı zâhirî hattından i'tibâren en yüksek olduğu vakt **(Zevâl vakti)**dir. Bu vaktde, güneşin (Üfk-ı zâhirî hattından) olan yüksekliğine, güneşin **(Gâye-i irtifâ')**ı denir. Semâya bakan insana **(Râsıd)** denir. Râsıdın ayaklarından geçen Erdın yarı çapı istikâmetine râsıdın **(Şâkûl)**ü denir. Râsıd, yer küresinin hâricinde herhangi bir yükseklikdeki bir M noktasındadır. ME hattı, râsıdın şâkûlüdür. Bu şâkûle dik olan düzlemlere râsıdın **(Üfk düzlemleri)** denir. Altı üfk düzlemi vardır: 383.cü sahîfedeki resmde 3 numaralı, Râsıdın ayaklarından geçen MF **(Riyâdî üfk)** düzlemi. Yer küresine temâs eden BN **(Hissî üfk)** düzlemi. 3– Râsıdın etrâfını çeviren **(Zâhirî üfk hattı)** dâiresinin [LK dâiresinin] çizildiği LK düzlemi **(Mer'î üfk)** düzlemi. 4– Erdin merkezinden geçen **(Hakîkî üfk)** düzlemi. 5– Râsıdın bulunduğu yerin en yüksek noktasının Pq zâhirî üfk hattından geçen şer'î üfk düzlemidir ki, bu düzlemin yer küresini kesdiği dâireye, bu râsıdın **(Şer'î üfk hattı)** denir. Bu beş düzlem, birbirlerine paraleldir. 6– Bunlara paralel olmıyan **(Sathî üfk düzlemi)** vardır. Râsıdın bulunduğu yer yükseldikçe, (Zâhirî üfk hattı) büyür ve hakîkî üfk hattına yaklaşır. Bundan dolayı, bir şehrde, muhtelif yükseklikler için, bir nemâzın muhtelif vaktleri olur.

Hâlbuki, bir şehrde, bir nemâzın tek bir vakti vardır. Bundan dolayı, nemâz vaktleri için, zâhirî üfk hatları kullanılmaz. Yükseklik ile değişmiyen (Şer'î üfk) hattından olan Pq şer'î irtifâ' kullanılır. Her üfk düzleminin semâ küresini kesdiği dâirelere, bu üfkun (hattı) denir. Râsıdın bulunduğu yer yükseldikçe, (Zâhirî üfk hattı) dâiresi büyür. Her mahallin altı üfkundan üçü için, bir nemâzın birer vakti vardır: Hakîkî, zâhirî ve şer'î vaktler. Bunlardan herbirinin Riyâdî ve Mer'î kısmları vardır. Riyâdî vaktler, güneşin irtifâ'ından hesâb ile bulunur. Mer'î vaktler, riyâdî vaktlere 8 dakîka 20 sâniye ekliyerek hâsıl olur. Çünki ziyâ, güneşden Erda 8 dakîka 20 sâniyede gelmekdedir. Güneşi görerek de anlaşılır. Riyâdî ve hakîkî vaktlerde nemâz kılınmaz. Nemâzlar mer'î vaktlerde kılınır. Riyâdî vaktler, mer'î vaktlerin bulunmalarına vâsıta olurlar. Güneşi görenler için, bir nemâzın zâhirî mer'î vakti, görmiyenler için hesâb ile bulunan şer'î mer'î vakti kullanılır. Zâhirî mer'î vakt, güneşin ön kenârının, bu mahaldeki zâhirî üfuk hattına nazaran, bu nemâz vaktine mahsûs olan irtifâ'a geldiği görülünce başlar. Bu irtifâ'a **(Zâhirî irtifâ')** ve bu vakte **(Zâhirî vakt)** denir. Şer'î vakt, güneşin ön kenârının, şer'î üfuk hattına nazaran, bu nemâzın irtifâ'ına geldiği hesâb ederek anlaşılır. Zâhirî üfklara nazaran olan irtifâ' dereceleri, gündüz, güneş doğarken başlar. Gece, güneşin gurûb etdiği zâhirî üfkdan başlar. Şer'î üfk, öğleden evvel, hakîkî üfkdan evveldir. Tulû' ve gurûb vaktlerinde güneşin irtifâ'ı sıfırdır. Fecr-i sâdık vaktinin başlaması irtifâ'ı, dört mezhebde de, üfk-ı zâhirî hattının şark tarafından -19 derecedir. Yatsı nemâzı vaktinin başlaması irtifâ'ı, İmâm-ı a'zama göre, üfk-ı zâhirî hattının garb tarafından -19 derece, iki imâma ve diğer üç mezhebe göre -17 derecedir. Güneşin merkezinin, üfk-ı hakîkîden, gâye irtifâ'ına yükseldiği görülünce, mer'î hakîkî **(Zevâl vakti)** olur. Güneşin ön ve arka kenârlarının gâye irtifâ'larına geldiklerindeki gölge uzunlukları aynı olup, vaktleri farklıdır. Bu iki vaktin ortalamasında, zevâlî sâat makinalarının ayârları 12 yapılır. Bu vakt, hesâb ile bulunan riyâdî zevâl vaktinden 8 dakîka 20 sâniye sonradır ve yere dik çubuğun gölgesinin en kısa olduğu vaktdir. Öğle ve ikindi vaktlerinin irtifâ'ları hergün değişmekdedir. Bu iki irtifâ' hergün yeniden ta'yîn edilir. Bir beldede, güneşin hakîkî gâye irtifâ' derecesi , o beldenin arz derecesinin temâmîsi ile, o günkü meyl-i şemsin cebrî toplamıdır. Güneşin kenârının, zâhirî üfuk hattından, nemâzın irtifâ'ına geldiği vakt görülemiyeceği için, fıkh kitâbları bu mer'î vaktin alâmetlerini, işâretlerini bildirmekdedir. Semâda bu alâmetleri görebilenler, nemâzlarını bu mer'î **(Zâhirî vaktler)**de kılar. Güneşi veyâ zâhirî vaktlerin alâmetleri-

ni göremiyenler ve takvîm hâzırlıyanlar, güneşin kenârının, şer'î üfuklara göre olan (riyâdî şer'î) irtifâ'lara geldiği vaktleri hesâb eder. Nemâzlarını, sâate bakarak bu **(Riyâdî şer'î vaktler)**de kılarlar. Sâat makinelerinin bu riyâdî şer'î vaktleri gösterdiği vakt, **(mer'î şer'î)** vakt olur. Nemâzlar, bu mer'î vaktlerinde kılınmış olur.

Tenbîh: Hesâb ile, güneşin, şer'î üfka nazaran irtifâ' noktasına geldiği, riyâdî vaktler bulunmakdadır. Güneşin, bu riyâdî vakte geldiği, bu riyâdî vaktden 8 dakîka 20 sâniye sonra görülür ki, bu vakt, mer'î vaktdir. Ya'nî, mer'î vakt, riyâdî vaktden 8 dakîka 20 sâniye sonradır. Sâat makinelerinin başlangıçları, ya'nî hakîkî zevâl ve şer'î gurûb vaktlerinin sıfır olduğu vaktler, mer'î vaktler olduğu için, sâat makinelerinin ayârları, riyâdî vakt sıfır oldukdan 8 dakîka 20 sâ-

K = Güneşin merkezinden geçen Semt düzleminin LK zâhirî üfuk hattını kesdiği nokta.

MS = Erd küresine K noktasında mümâs olan [değen] üfk–ı hissî düzlemine Râsıdın **(üfk–ı sathî)**si denir.

HK=Güneşin kenârının üfk-ı zâhirî hattı üzerindeki K noktasından irtifâ'ıdır. Bu irtifâ', güneşin sathî üfka nazaran olan ZS irtifâ'ına müsâvîdir.

D = C = Ç = İnhitât-ı üfuk zâviyesi.

M = Mahallin herhangi bir yüksek yeri.

ZS = Güneşin, sathî üfka nazaran irtifâ'ını gösteren, semâdaki semt dâiresi kavsidir. Bu kavsin derecesi, HK kavsinin derecesine müsâvîdir.

O = Üfk-ı hakîkî ile üfk-ı sathînin kesişdiği doğru noktalarından biri.

1- Üfk-ı hakîkî, 2- Üfk-ı hissî, 3- Üfk-ı riyâdî, 4- Üfk-ı sathî düzlemleri, 5- Üfk-ı zâhirî hattı. 6- Üfk-ı şer'î hattı.

G = Güneşin merkezinin görünüşü.

GA= Güneşin hakîkî irtifâ'ı kavsi.

B= Mahallin en alçak yeri.

ZMF= Güneşin riyâdî irtifâ' zâviyesi.

niye sonra sıfır yapıldıkları için, sâat makinelerinin gösterdikleri riyâdî vaktler, mer'î vaktler olmakdadır. Şer'î vaktler, hesâb ile bulunduğu ve takvîmlerde riyâdî vaktler yazılı olduğu hâlde, sâat makinelerinde mer'î vaktler hâline dönmekdedirler. Hesâb ile, önce güneş merkezinin, hakîkî üfk hattına göre, nemâzın irtifâ'ına geldiği **(Riyâdî hakîkî vaktler)** bulunmakdadır. Bunlar, sonra temkin ile mu'âmele olunarak,**(riyâdî şer'î)** vaktlere çevrilir. Sâat makinelerinde, riyâdî vaktlere 8 dakîka 20 sâniye ilâve etmek lâzım olmaz.

Herhangi bir yükseklikde bulunan Râsıdın, o mahallin, ova ve deniz gibi en aşağı noktaları ile semânın birleşmiş gibi gördüğü dâireye râsıdın **(Zâhirî üfuk hattı)** denir. Bu dâireden geçen üfuk düzlemine bu yüksekliğin **(Üfk-ı mer'î)**si denir. Râsıdın bulunduğu mahallin en aşağı yerine, ya'nî Erd küresinin sathına [yüzüne] temâs eden BN üfuk düzlemine râsıdın **(Üfk-ı hissî)**si denir. Râsıdın bulunduğu M noktasından geçen ve Erd küresine K noktasında temâs eden [değen] MS düzlemine râsıdın, **(Sathî üfuk)**u denir ki, râsıdın gözünden çıkan şu'â' istikâmetidir. Bir mahaldeki muhtelif yükseklikler için, muhtelif sathî üfuklar vardır. Herbiri için, güneşin ayrı irtifâ'ları vardır. Belli bir yüksekliğe mahsûs olan bir sathî üfuk, râsıdın şâkûlü etrâfında devr ederse Erd küresine temâs eden K noktaları, zâhirî üfuk hattını meydâna getirirler. Râsıd, mahallin en yüksek noktasında iken, zâhirî üfk hattına **(Şer'î üfuk)** denir. Erd küresinin merkezinden geçen AE üfuk düzlemine râsıdın **(Üfk-ı hakîkî)**si denir. Merkezinde Erd küresi bulunan ve üzerinde güneş ile yıldızların bulundukları düşünülen büyük küreye **(Semâ küresi),** şâkûlün semâ küresini deldiği noktaya, bu mahallin **(Semt noktası)** denir. Şâkûlden geçen sonsuz mikdârdaki düzlemlere **(Semt düzlemi)** denir. Güneşden geçen ZMS semt düzlemi, sathî üfuklardan birini keser. Semt düzlemleri ve sathî üfk düzlemleri M den geçdikleri için, semt düzlemleri ile sathî üfk düzlemleri birbirlerini bir doğru üzerinde keserler. Bu MS doğrusuna, **(Sathî üfuk hattı)** denir. Bu hat, K noktasında, EK yarı çapına amûddur, [dik]dir ve râsıdın gözünden geçer. Semt düzlemlerinin semâ küresini kesdiklerini düşünürsek, küre sathında hâsıl olan bu dâirelere, bu mahallin **(Semt dâireleri)** veyâ **(İrtifâ' dâireleri)** denir. Bu dâireler, bu mahallin üfuk düzlemlerinden beşini dik olarak keserler. Güneşin merkezinden geçen semt dâiresinin, hakîkî üfuk düzlemini kesdiği A noktası ile güneşin merkezi arasında kalan AG kavsinin derecesine, güneşin o mahalde ve o andaki **(Hakîkî irtifâ'ı)** denir. Şems, her an, başka semt dâirelerinden geçmekdedir. Şemsin bir Z kenârından geçen semt dâiresinin, bu kenârı kesdiği Z noktası ile

hissî, mer'î, sathî ve riyâdî ve hakîkî üfuk düzlemlerini kesdiği iki nokta arasında kalan semt kavsinin derecesine, güneşin bu üfuklara göre **(İrtifâ')**ları denir. Şemsin bu üfuklardan aynı irtifâ'da olduğu vaktler farklıdır. Güneş bir mahallin sathî üfkunun altına girince, ya'nî bu üfka nazaran irtifâ'ı sıfır olunca, bu üfkun her yerindeki Râsıdlar, güneşin bu üfukdan gurûb etdiğini görürler. Yüksekde bulunan Râsıd, LK kendi üfk-ı zâhirîsi hattının bir K noktasından geçen, üfk-ı sathîden gurûbunu görür. LK, Üfk-ı zâhirî dâiresinin her noktasından geçen birer sathî üfuk düzlemleri vardır. Güneşden geçen ZS semt dâiresi, bu üfuklardan birini S noktasında dik olarak keser. K noktasındaki MKO sathî üfku, Râsıdın **(Sathî üfk)**udur. Sathî üfuk ve MF riyâdî üfku, Râsıdın bulunduğu aynı düzlem içinde, aynı yükseklikden geçiyorlar. Fekat, aralarında bir C zâviyesi [açı] vardır. Bu açıya **(İnhitât-ı üfuk zâviyesi)** denir. Ahmed Ziyâ beğ diyor ki, (râsıdın bulunduğu mahallin, üfk-ı hissîden, metre olarak, irtifâ'ının kare kökü 106,92 ile çarpılınca, bu mahallin inhitât-ı üfuk açı sâniyesi olur). Yüksekdeki Râsıda nazaran güneşin gurûb etmesi, üfk-ı sathîye nazaran irtifâ'ının sıfır olmasıdır. Diğer nemâzlar zevâlden sonra oldukları için, bunların şer'î vaktleri de, bunun gibidir. Ya'nî, güneşin sathî üfka nazaran irtifâ'ları ile hesâb edilir. Güneşin sathî üfka nazaran (ZS) irtifâ'ı, Râsıdın bulunduğu mahallin şâkûlünden geçen semt dâirelerinden, güneşin kenârından geçen dâirenin kavsidir. Bu kavs, Râsıdın gözünden çıkıp, bu kavsin iki ucundan geçen iki yarım doğru arasındaki zâviyenin derecesini göstermekdedir. Bu kavse muvâzî [paralel] olarak, zâviyenin iki kenârı arasında çizilen sayısız mikdârdaki kavslerin hepsi de, güneşin bu irtifâ' derecesini göstermekdedirler. Râsıd, bu kavslerden, sathî üfkun, üfk-ı zâhirî hattını kesdiği K noktasından geçen HK kavsini, güneşin sathî üfk hattına nazaran irtifâ'ı olarak görmekdedir. Bunun için, sathî üfka nazaran irtifâ' olan, ZS kavsi yerine, zâhirî üfuk hattına nazaran olan, HK **(zâhirî irtifâ'ı)** kullanılmakdadır. Bu irtifâ', hakîkî üfka göre olan ZA irtifâ'ı ile C inhitât-ı üfk zâviyesi toplamı kadar olmakdadır. Mer'î şer'î vaktler, bu irtifâ' ile hesâb edilmekdedir. Şemsin zâhirî irtifâ'ı, Sekstant ve Rub'-ı dâire tahtası ile bulunmakdadır.

Erd mihverinin [ekseninin] semâ küresini kesdiği iki noktaya **(Semâ kutbu)** denir. Mihverden geçen düzlemlerin semâ küresinde hâsıl etdikleri dâirelere **(Meyl dâireleri)** denir. Erd merkezinden geçen ve mihverine amûd [dik] olan düzleme **(Ekvator)** sathı denir. Güneşin merkezi ile Ekvator sathı arasında kalan meyl dâiresi kavsinin derecesine **(Güneşin meyli)** denir.

Bir mahalde, bir meyl düzlemi ve birçok semt düzlemleri vardır. Bir mahallin şâkûlü ile Erdın mihveri, Erdın merkezinde birleşirler. Hâsıl etdikleri zâviyenin düzlemine **(Nısf-ün-nehâr düzlemi)** denir. Bu düzlemin semâ küresini kesdiği dâireye **(Nısf-ün-nehâr dâiresi=Meridiyen),** hakîkî üfku kesdiği doğruya **(Nısf-ün-nehâr hattı)** denir. Güneşin günlük mahrekleri, birbirlerine ve Ekvator düzlemine paralel olan dâirelerdir. Bu dâirelerin bulundukları düzlemler, Erdin mihverine ve Nıfs-ün-nehâr düzlemine dikdirler. Üfuk düzlemlerini eğik [mâil] olarak keserler. Güneş bir mahallin üfk-ı zâhirî hattı üzerinde kaldığı zemân, o mahalde şemsî gündüz olur. Güneşden geçen semt dâiresi, üfk-ı zâhirî hattını dik olarak keser. Güneş, bir mahallin Nısf-ün-nehâr dâiresi üzerine gelince, ya'nî merkezi hakîkî üfukdan gâye irtifâ'ında iken, merkezinden geçen meyl dâiresi ile, o mahallin semt dâiresi aynı olur. Bu dâirenin, güneş merkezi ile Ekvator arasındaki kavsi **(Meyl),** üfk-ı hakîkî arasındaki kavsi, **(Hakîkî gâye irtifâ'ı)** derecesi olur. Râsıd Ekvatorda ise, hakîkî üfku, Erdin mihverinden geçer. Her zemân, gece ve gündüz oniki sâat olurlar. Râsıd Kutubda ise, hakîkî üfuk düzlemi, Ekvator düzlemi ile aynı olur ve güneş, Râsıdın bulunduğu yarım kürede iken, altı ay gündüz, diğer yarım kürede olunca, altı ay gece olur. Güneşin senelik hareketini yapdığı **(Husûf düzlemi),** Ekvator düzlemini Erdın bir kutru [çapı] istikâmetinde keser. Aralarında dâimâ 23 derece 27 dakîkalık zâviye vardır. Güneş Ekvatorun bir tarafında iken, bu mahallerde yaz, diğer yarım kürede kış olur.

Sabâh nemâzının zemânı, dört mezhebde de, **(leyl-i şer'î)** sonunda, ya'nî **(Fecr-i sâdık)** denilen beyâzlığın şarkdaki üfk-ı zâhirî hattının bir noktasında görülmesinden, **(leyl-i şemsî)**nin sonuna, ya'nî güneşin üst kenârının, o mahaldeki üfk-ı zâhirî hattından doğuncaya kadardır. Beyâzlık, üst kenârı bir mahallin üfk-ı zâhirî hattına 19 derece yaklaşınca, bir noktada görülür. Oruc da bu vakt başlar. İslâm âlimleri, -19 derece irtifâ' ile hesâb etdikleri imsâk vaktlerinin, bulutsuz ve berrak havada, üfk-ı zâhirî hattına ve sâate bakarak, beyâzlığın, üfk-ı zâhirî hattının bir noktasında başladığı vakt ile aynı olduklarını görmüşlerdir. Biz de böyle gördük. Şimdi, oruc tutmağa bu vaktlerden sonra başlıyanların orucları sahîh olmamakdadır. Dahâ sonra, irtifâ' -18 olunca, beyâzlık bu üfuk hattı üzerine yayılır. Sabâh nemâzını bu vakt kılmak ihtiyâtlı olur. Avrupalılar, bu vakte fecr diyorlar. Müslimânların, din işlerinde, hıristiyanlara değil, islâm âlimlerine uyması lâzımdır. Beyâzlık, üfuk hattı üzerinde kırmızılığın başlamasından iki derece evvel başlar. -20 derece yaklaşınca beyâzlığın başladığını bildirenlerin de bulunduğu, İbni Âbidînde ve M.Ârif beğin takvîminde ya-

zılı ise de, islâm âlimleri, -19 derece olduğunda ittifâk etmişlerdir. Kırmızılığın yayılması, güneşin üst kenârı, üfk-ı zâhirî hattına 16 derece yaklaşıncadır. Fecr ve imsâk vakti için -16 derece irtifâ'ı kabûl etmek, islâm âlimlerine uymamak olur.

Zâhirî zuhr mahalli ile hakîkî zuhr mahalli aynı değildir. Güneşi görenler için, öğle nemâzının evvel mer'î vakti, güneşin arka kenârı zâhirî zevâl mahallinden ayrılınca başlar. Bu vakt, güneşin arka kenârının, üfk-ı şer'î hattından gâye irtifâ'ına yükseldiği vaktdir ve feyyi zevâlden, ya'nî dik bir çubuk gölgesinin, en kısa iken, uzamağa başladığını görmekle anlaşılır. Bu vakt, güneş merkezinin, o mahaldeki gündüz müddetinin ortasından [semâdaki Nısf-ün-nehâr dâiresinden] ya'nî hakîkî üfk hattına göre, hakîkî gâye irtifâ'ına yükseldikden, ya'nî **(Hakîkî zevâl vakti)**nden sonra, arka kenârının, Erd üzerindeki üfk-ı şer'î hattının garb tarafından, zâhirî gâye irtifâ'ına indiği görülünce başlar. Güneşi görenler için, nemâz vaktlerinin, [güneşin merkezinin] üfk-ı hakîkîye nazaran olan, hakîkî irtifâ'ları ile değil, arka kenârının üfk-ı şer'î hattından zâhirî irtifâ'ına geldiği, ya'nî nemâz vaktinin, hakîkî irtifâ'ına gelmesinden sonra temkin zemânı geçdiği görülünce başlıyacağı, Tahtâvînin **(İmdâd hâşiyesi)**nde yazılıdır. Zâhirî zuhr vaktinin, güneşin, şer'î gâye-i irtifâ'dan alçaldığı görüldüğü vakt başladığı **(Mecma'ul enhür)**de de yazılıdır. Etrâfımızda, bir dâire şeklinde gördüğümüz **(zâhirî üfuk hattı)** dâiresinin mahalli, Râsıd, en aşağı yerde iken, üfk-ı hissî üzerinde bir B noktasıdır. Semâda zâhirî gâye irtifâ'ındaki **(Zâhirî zevâl mahalli)** de, semâdaki zâhirî zevâl noktası olur. Râsıd, insan boyu kadar bile yükseldikce, üfk-ı zâhirî hattı, üfk-ı hissîdeki B noktasının etrâfında, nısf kutru, inhitât-ı üfuk derecesi kadar bir kavs olan, bir dâire şeklini alır ve üfk-ı hakîkîye doğru alçalır. Semâdaki, zâhirî zevâl mahalleri de, üfk-ı zâhirî hattından gâye irtifâ'ında olan noktaların, zâhirî zevâl noktası etrâfında husûle getirdikleri bir dâirenin, güneşin mahrekini kesdiği iki nokta arasındaki mahrek kavsi olur. Bu zevâl dâireleri, Nısf-ün-nehâr düzlemine dikdir ve nısf kutrları olan kavsler, inhitât-ı üfuklar kadardır. Zâhirî zevâl kavsinin başı ve sonu, güneşin günlük mahrekinin, zâhirî zevâl dâiresini kesdiği iki noktadır. Güneşin ön kenârı, birinci noktaya gelince, gölgenin kısalması fark edilmez, zâhirî zevâl vakti başlar. Arka kenârı, ikinci noktadan çıkınca, temâm olur. Bu vakt, gölgenin uzamağa başladığını görmekle anlaşılır. **(Zevâl mahalli dâireleri)**nden her biri, Erd üzerindeki, râsıdın bulunduğu mahalle mahsûs olan zâhirî üfuk hattı dâiresinin noktalarından aynı gâye irtifâ'ında bulunan noktalardan meydâna gelmişdir. **(Şer'î zevâl vakti)**, güneşin ön kenârının, bu dâirelerin en dışındaki, en büyüğü üzerindeki iki noktadan birincisi-

ne geldiği vakt başlar. Arka kenâr, bu dâireden ayrılırken, şer'î zevâl vakti temâm olarak **(şer'î zuhr vakti)** başlar. Riyâdî şer'î vaktler hesâb ile bulunarak takvîmlere yazılır. Zuhr vakti, asr-ı evvele kadar, ya'nî bir şeyin gölgesi, zevâl vaktindeki boyundan, bu şeyin boyu mikdârı uzayıncaya veyâ asr-ı sânîye, ya'nî boyunun iki misli uzayıncaya kadar devâm eder. Birincisi, iki imâma ve diğer üç mezhebe göre, ikinci vakt ise, İmâm-ı a'zama göredir.

İkindi nemâzının vakti, öğle vakti bitince başlıyarak, güneşin arka kenârı üfk-ı zâhirî hattından batıp, gayb olduğu görülünciye kadar ise de, güneş sarardıkdan sonra, ya'nî alt [ön] kenârı üfk-ı zâhirî hattına bir mızrak boyu yaklaşınca, her nemâzı kılmak ve ikindiyi bu vakte gecikdirmek harâmdır. Güneşin veyâ ziyâsının geldiği yerlerin sararması, merkezinin üfk-ı hakîkîye beş derece irtifâ'a geldiği vakt başlar. Bu vakte **(İsfirâr vakti)** veyâ **(Kerâhet vakti)** denir. [Güneşin ön kenârının üfk-ı şer'îden ayrıldığı zemân başlar.] Bu vakt, üç kerâhet vaktinin üçüncüsüdür. Türkiyede şehrlerde ikindi ezânları, iki imâma göre okunduğundan, ikindi nemâzını, bu ezândan, kışın 36 dakîka, yazın ise 72 dakîka sonra kılmalıdır ki, böylece İmâm-ı a'zama da uyulmuş olur. Arz derecesi 40 ile 42 arasındaki mahallerde, ocak ayından başlıyarak, her ay için 6 dakîka, 36 ya ilâve, kışa doğru temmuz ayından başlıyarak, 72 den tarh edilince, bu aydaki iki asr vakti arasındaki zemân farkı olur.

Akşam nemâzı, şemsî ve şer'î gecenin başlaması ile birlikde başlar. Güneş zâhirî gurûb edince, ya'nî üst kenârının Râsıdın bulunduğu mahallin üfk-ı zâhirî hattından gayb olduğu görülünce başlar. Hadîs-i şerîfde, **(Gece başlayınca, orucu bozunuz! Gecenin başlaması, güneş ziyâsının, şark tarafında, en yüksek tepeden gayb olması ile olur)** buyuruldu. Bu hadîs-i şerîf ve **(İbni Âbidîn)** ile **(Tahtâvî)**nin "rahmetullahi aleyhimâ" açıklamaları gösteriyor ki, güneşin zâhirî üfuk hattından gurûb etmesinin görülmediği yerlerde ve hesâb yapılırken, gurûb, güneş ziyâsının en yüksek tepeden çekildiği mer'î şer'î gurûb vaktidir. Ezânî sâat makineleri, bu vakt 12 yapılır. Akşam nemâzının vakti, şafak kararıncaya, ya'nî garbda, iki imâma ve diğer üç mezhebe göre, kırmızılık gayb oluncaya veyâ İmâm-ı a'zama göre, bundan iki derece sonra, beyâzlık gayb oluncaya kadar devâm eder. Akşam nemâzını, vaktin evvelinde kılmak sünnetdir. **(İştibâk-i nücûm)** vaktinden, ya'nî yıldızlar çoğaldıkdan, ya'nî güneşin arka kenârının üfk-ı zâhirî hattı altına on derece irtifâ'a indikden sonraya bırakmak harâmdır. Bu vakt ile gurûb vakti arasındaki zemân, İstanbul gibi, arzı 41 derece olan mahaller için, bir senede, 53 ile 67 dakîka arasında değişmekdedir. Hastalık, seferî olmak, hâzır ta'âmı

yimek için, yıldızlar çok görülünceye kadar gecikdirilebilir.

Yatsı nemâzının vakti, İmâmeyne göre, işâ-i evvelden, ya'nî garbdaki zâhirî üfuk hattı üzerinde kırmızılık gayb oldukdan sonra başlar. Diğer üç mezhebde de böyledir. İmâm-ı a'zama göre, işâ-i sânîden, ya'nî beyâzlık gayb oldukdan sonra başlar. Şer'î gecenin sonuna, ya'nî Fecr-i sâdıkın ağarmasına kadardır. [Güneşin üst kenârı, zâhirî üfukdan 17 derece irtifâ'a inince kırmızılık, 19 derece inince, beyâzlık gayb olur.] Şâfi'î mezhebinde yatsı nemâzının âhır vakti, şer'î gecenin, ya'nî gurûb ile fecr-i sâdık arasındaki zemânın yarısına kadar diyenler vardır. Yatsıyı, şer'î gecenin yarısından sonra kılmak, bunlara göre câiz değildir. Hanefîde ise, mekrûhdur. Mâlikîde de fecre kadar kılmak sahîh ise de, şer'î gecenin üçde birinden sonra kılmak günâhdır. Öğle ve akşam nemâzlarını iki imâmın bildirdiği vaktlerde kılamıyan, kazâya bırakmayıp, İmâm-ı a'zamın kavline göre edâ etmeli, bu takdîrde, o gün ikindi ve yatsı nemâzlarını da, İmâm-ı a'zama göre kılmalıdır.

Beş vakt nemâzın ve bilhâssa sabâh ve yatsı nemâz vaktlerinin başlangıcı, her memleketin arz [Enlem] derecesine, ya'nî Hatt-ı istivâdan uzaklığına ve güneşin meyline, ya'nî ay ve günlere göre başkadır. Kutba yaklaşdıkca, fecr ve şafak vaktleri güneşin tulû' [doğma] ve gurûb [batma] vaktlerinden uzaklaşır. Ya'nî sabâh ve yatsı nemâzlarının ilk vaktleri, birbirlerine yaklaşır. Tenvîr sathı ile Erdın mihveri arasındaki (**Tenvîr zâviyesi**), güneşin meyline müsâvî olduğu için, 90 - arz $\leq$ meyl +19 ya'nî arz dereceleri ile meyl-i şemsin toplamı, yetmişbir [90-19=71] veyâ dahâ ziyâde olan yerlerde ve zemânlarda, meselâ Parisde güneşin meyli, çok olduğu Hazîranın 12 ile 30 u arasında, şafak kırmızılığı gayb olmadan, fecrin beyâzlığı başlar. Bunun için, yatsı ve sabâh nemâzlarının vaktleri başlamaz. **(Se'âdet-i Ebediyye)** sahîfe 175'e bakınız! Hanefî mezhebinde vakt, nemâzın sebebidir. Sebeb bulunmazsa, nemâz farz olmaz. O hâlde, hanefî mezhebi âlimlerinin çoğu, böyle memleketlerde, bu iki nemâz farz olmaz, dedi. Ba'zı âlimlere göre ise, arz dereceleri bunlara yakın yerlerdeki veyâ böyle bir yerde, böyle zemânların başlamadan evvelki günlerdeki vaktlerinde kılmalıdır.

Nehâr-ı şer'înin, ya'nî oruc zemânının dörtde birine, ilm-i nücûm âlimleri, ya'nî astronomi âlimleri, **(Dühâ)** vakti diyor. Bu vakt, kerâhet zemânının sonudur. Din âlimleri, bu vakte **(İşrak vakti)** ya'nî kuşluk zemânının başladığı vaktdir, diyorlar. Dühâ vaktinde güneş merkezinin üfk-ı hakîkîden irtifâ'ı beş derecedir. Alt kenârı, üfk-ı mer'îden bir mızrak boyu irtifâ'ındadır. Dühâ vakti, güneşin tulû'undan takrîben 40 dakîka sonradır. Bu iki vakt

arasındaki zemân, **(Kerâhet zemânı)**dır. Dühâ vakti olunca, hergün iki rek'at **(İşrak nemâzı)** kılmak sünnetdir. Bu nemâza **(Kuşluk nemâzı)** da denir. Bayram nemâzı da, bu vaktde kılınır. Nehâr-ı şer'înin yarısı, **(Dahve-i kübrâ)** vaktidir. Ezânî Fecr vaktinin yarısı, Dahve-i kübrâ vaktidir. Vasatî sâate göre, gece yarısından i'tibâren imsâk ve iftâr vaktleri toplamının yarısıdır.

Öğle ve ikindi nemâzlarının vaktlerini kolayca anlamak için, Muhammed Ma'sûm-i Fârûkî Serhendînin talebesinden Abdülhak Sücâdilin "rahmetullahi aleyhimâ" yazmış olduğu, fârisî **(Mesâil-i şerh-ı Vikâye)** kitâbının Hindistânda Hayderî matbaasında 1294 [m. 1877] senesi baskısında ve **(Mecma'ul-enhür)**de şöyle yazıyor:

Güneş gören düz bir yere, bir dâire çizilir. Bu dâireye **(Dâire-i hindiyye)** denir. Dâirenin ortasına, dâire kutrunun [çapının] yarısı kadar uzun, düz bir çubuk dikilir. Çubuğun tepesi dâirenin üç muhtelif noktasından aynı uzaklıkda olmalıdır ki, tam dik olsun! Bu dik çubuğa **(Mikyâs)** denir. Bu mikyâsın gölgesi, sabâhları, dâirenin dışına kadar uzundur ve garb tarafındadır. Güneş yükseldikce, ya'nî irtifâ'ı artdıkça gölge kısalır. Gölgenin dâireye girdiği noktaya işâret konur. Öğleden sonra şark tarafında, dâireden dışarı çıkar. Çıkdığı noktaya da bir işâret konur. Dâire çenberi üzerindeki bu iki işâret arasında kalan kavsin [yayın] ortası ile, dâirenin merkezi arasına düz bir hat çizilir. Bu hat, o mahallin **(Nısf-ün-nehâr hattı)** olur. Nısf-ün-nehâr hattının istikâmeti, şimâl ve cenûb cihetlerini gösterir. Güneşin doğduğu tarafa dönen kimsenin sol omuzu, şimâl cihetidir. Güneşin ön kenârı, üfk-ı zâhirî hattından, gâye irtifâ'ına yükselince, **(Zâhirî zevâl vakti)** başlar. Bundan sonra gölgenin uzayıp kısaldığı his edilmez. Gölgenin en kısa uzunluğuna **(Fey-i zevâl)** denir. Arka kenâr, alçalmağa başlıyarak, sathî üfka [zâhirî üfuk hattına] nazaran gâye irtifâ'ına gelince, **(Zâhirî zevâl vakti)**nin sonu ve **(Zâhirî zuhr vakti)** olur. Gölgenin uzamağa başladığı görülür. Zâhirî zevâl zemânının, ya'nî gölgenin kısalmasının sonu ile uzamağa başlaması arasındaki zemânın ortasında, güneşin merkezi, semâdaki Nısf-ün-nehâr dâiresi üzerine geldiği mer'î vakt olup, hakîkî üfukdan gâye irtifâ'ında olur. Bu an gündüz ortası, ya'nî **(Mer'î hakîkî zevâl vakti)**dir. Bu mer'î hakîkî zevâl vaktinde, hakîkî zevâlî sâat 12 dir. 12 ile ta'dîl-i zemânın cebrî toplamı, gündüzün başlangıcı yapılmakdadır. Bu vakt, mahallî, vasatî zevâlî sâat 12 yapılır. Zevâlî sâat makinelerinin başlangıcıdır. **(Hakîkî mer'î zevâl vakti),** güneşin zevâle geldiği **(riyâdî zevâl vakti)**nden 8 dakîka 20 sâniye sonradır. Çünki, güneşin ziyâsı, Erda 8 dakîka 20 sâniyede gelmekdedir. Hesâb ile bulunan riyâdî nemâz vaktlerine 8 dakîka 20 sâniye eklenerek, mer'î vaktle-

re çevrilir. Bu çevirmeyi sâat makineleri yapmakdadır. Riyâdî vaktlerin ve sâat makinelerindeki mer'î vaktlerin, birbirlerinin aynı oldukları anlaşılmakdadır.

1193 [m. 1779] senesinde Erzurûmda hâzırlanmış olan **(Mi'yâr-ı evkat)** ceb takvîminde diyor ki, (Gölgenin en kısa görüldüğü (mer'î) zevâl vaktinde, ezânî sâat makinesi, takvîmde yazılı zuhr vaktinden temkin zemânı geri getirilerek ayârı tashîh edilir.) Çünki, zevâl vakti, zuhr vaktinden temkin kadar öncedir. Ezânî sâat makinesini ayârlamak için, vasatî sâat makinesi herhangi bir nemâz vaktini gösterince, ezânî sâat makinesi de, bu nemâzın ezânî vaktine getirilir. Fey-i zevâl, arz ve meyl derecelerine göre, ya'nî her arz derecesinde ve her gün başka boydadır.

İkindi nemâzı vaktindeki güneş irtifâ'ını bulmak için, (İrtifâ'-gölge uzunluğu) cedveli kullanılır. Bu cedveli, 1924 (Takvîm-i sâl) sonunda görerek, kitâbımızın 572. ci sahîfesine koyduk. Meselâ, 13 Ağustosda, İstanbulda, güneşin gâye irtifâ'ı 64 derece olduğundan, bir metre, dik çubuğun gölgesinin en kısa uzunluğu, cedvelde, 0,49 m. bulunur. Asr-ı evvelde, gölge 1,49 m. ve güneşin irtifâ'ı cedvelde 34 derece olur.

Pergel, fey-i zevâl boyu kadar açılıp, bir ayağı, Nısf-ün-nehâr hattının dâireyi kesdiği noktaya konur. Diğer ayağının Nısf-ün-nehâr hattının dâire dışındaki kısmını kesdiği nokta ile merkez arasındaki mesâfe nısf kutr olmak üzere ikinci bir dâire çizilir. Mikyâsın gölgesi bu ikinci dâireye geldiği vakt, **(Hakîkî asr-ı evvel)** vakti olur. İkinci dâireyi her gün yeniden çizmek lâzımdır.

Şer'î nemâz vaktlerini, güneşin kenârının şer'î üfukdan olan irtifâ'ına göre hesâb etmek lâzımdır. Nemâz vaktlerinin irtifâ'ları, hakîkî üfukdan olamaz. Hakîkî üfka göre olan irtifâ' ile hesâb edilen hakîkî gurûb vaktinde, güneş yüksek yerlerin zâhirî üfuk hatlarından batmamış olarak görülmekdedir.

Güneş merkezinin, Nısf-ün-nehârdan iki gündeki geçişleri, ya'nî iki gündeki hakîkî zevâl vaktleri arasındaki zemâna **(Hakîkî güneş günü)** denir. Bunların uzunlukları birbirlerine müsâvî olmadığı için **(Vasatî gün)** kullanılır. Vasatî gün uzunluğu, bir güneş senesindeki 365,24 günün 360 da biri zemândır. Vasatî günler, birbirlerine müsâvîdir. Bunların hakîkî güneş günlerinden farkına, bir günlük **(Ta'dîl-i zemân)** denir. Vasatî gün fazla ise, ta'dîl-i zemân (-), noksan ise (+) dır. Ta'dîl-i zemân, her gün değişerek, bir senede +16 ile -14 dakîka arasında değişmekde, senede dört def'a sıfır olmakdadır.

Güneşin merkezinin hakîkî üfukdan gurûb etdiği **(Riyâdî gurûb)** vaktinden sonra, arka kenârının, üfk-ı şer'îye inerek, ziyâ-

sının en yüksek tepeden gayb olması için geçen zemâna **(Temkin Zemânı)** denir. Bir beldenin [şehr veyâ köyün] temkini, yükseklik ile ve arz derecesi ile değişir, artar. Günlük değişmesi birkaç sâniyedir. Bütün nemâz vaktleri ve iftâr vakti hesâb edilirken, her beldede, en yüksek yerin temkini kullanılır. Meselâ İstanbulda, Çamlıca tepesinin 267 metre yüksekliği için hesâb edilen 8 dakîka temkin kullanılır. Temkinlerin hergün değişmeleri ve muhtelif sâat birimlerinin birbirlerinden farkları düşünülerek, İstanbulun temkini 10 dakîka kabûl edilmişdir. Güneşin ta'dîl-i zemânı ve meyli ise, hergün takrîben yarım dakîka değişmekdedir. Fekat, günlük mikdârı her beldede aynıdır.

Sâat makineleri, bir vasatî günde 24 sâati gösterir. Vasatî veyâ ezânî zemânları ölçerler. Bir beldenin vasatî sâati, hakîkî mer'î zevâl vaktinden ta'dîl-i zemân kadar farklı olarak 12 yapılır. Ezânî sâat makinesi, güneşin üfk-ı şer'îden, ya'nî en yüksek tepeden gurûb etdiği görülünce, 12 yapılır. Bu sâat makineleri gurubî vaktleri göstermez. Ezânî vaktleri gösterir. Şarka doğru gidildikce, ya'nî tûl derecesi artdıkca, mahallî sâat makinelerinin ayârları ileri alınmakda, bunun için, tûl dereceleri değişince, sâat makinelerindeki nemâz vaktleri değişmemekdedir. Gurûbî ve ezânî gün uzunlukları, birbirlerine takrîben müsâvîdir. Mebde'leri, temkin mikdârı farklıdır. Hakîkî [zevâlî] gün uzunluğundan 1-2 dakîka farklıdırlar. Hesâb ile, nemâzların zevâlî veyâ gurûbî riyâdî vaktleri bulunur. Bu riyâdî vaktler, sâat makinelerinin gösterdikleri mer'î vaktlerin aynıdır. Arz derecesi artdıkca, [yatsı hâriç] dört nemâzın vakti önce olur. Tûl derecesi artdıkca mahallî sâatlerdeki vaktler değişmez ise de, müşterek sâate göre, tûl derecesi artdıkca ileri [önce] olur.

İbni Âbidîn, oruclunun yapması müstehab olan şeyleri bildirirken ve Tahtâvî **(Merâkıl-felâh)** hâşiyesinde, nemâz vaktlerinde diyorlar ki, (Bir kimse, güneşin üst kenârının, zâhirî üfuk hattından gurûb etdiğini görmedikçe iftâr yapamaz. Alçakda bulunan kimse, gurûbu dahâ önce görünce, yüksekdekinden önce iftâr yapar. Güneşin üfk-ı zâhirî hattından gurûbunu göremiyenler için gurûb, şarkdaki tepelerin kararmasıdır.) Ya'nî şer'î üfukdan olan gurûbdur. Nemâz vaktleri ve iftâr yapmak hesâb edilirken, **(Temkin)** kullanmak, ya'nî irtifâ'ları şer'î üfuklara göre düşünmek lâzım olduğu, buradan anlaşılmakdadır. Hesâb yaparken, her yükseklik için ayrı olan zâhirî üfuk hatlarından olan zâhirî irtifâ'lar kullanılamaz. Çünki muhtelif zâhirî üfuk hatları ve bunların her birine göre muhtelif irtifâ'lar ve bir mahalde, bir nemâzın muhtelif riyâdî vaktleri olur.

Güneşin kenârının şer'î üfukdan, nemâz vaktinin irtifâ'ına geldiği, riyâdî şer'î vaktini hesâb etmek için, evvelâ bu nemâza mahsûs olan **(Fadl-ı dâir = Zemân farkı)** hesâb edilir. Fadl-ı dâir, güneşin bulunduğu yer ile, gündüz veyâ gece yarıları arasındaki zemân farkıdır. Fadl-ı dâiri bulmak için, muhtelif düstûrlar [formüller], logaritme ile veyâ hesâb makineleri ile çözülürler. Öğle (zuhr), ikindi (asr), isfirâr, akşam (gurûb), iştibâk ve işâ (yatsı) vaktlerinin Fadl-ı dâirleri, [sâat makinelerinin gösterdiği mer'î] hakîkî zevâl vaktine eklenerek, ba'zı makinelerde, bulunan yatsı nemâzının Fadl-ı dâiri gece yarısından çıkarılarak, fecr ve tulû' için gece yarısına eklenerek, işrak için hakîkî zevâl vaktinden çıkarılarak, hakîkî veyâ gurûbî zemânlara nazaran riyâdî **(hakîkî vaktler)** bulunur. Zuhr, asr, gurûb, iştibâk ve işânın hakîkî vaktlerine temkin ilâve ve fecr ile tulû' riyâdî hakîkî vaktlerinden tarh edilince, **(Şer'î vaktler)** olur. Çünki, bir nemâzın hakîkî vakti ile şer'î vakti arasındaki zemân farkı, hakîkî üfuk ile şer'î üfuk arasındaki zemân farkı kadardır. Bu da, **(Temkin zemânı)**dır. Her şehr için tek bir temkin vardır. Bu da, şer'î vaktleri bulmak için kullanılır. Bunlar da, **(Ezânî)** veyâ **(Vasatî)** zemânlara çevrilerek takvîmlere yazılır.[1] Hakîkî vakti vasatîye tahvîl için, (Ta'dîl-i zemân) ile muâmele edilir. Gurûbî vakti ezânîye tahvîl için, dâimâ bir **(temkin)** çıkarılır. Görülüyor ki, zuhr, asr, gurûb ve işâ nemâzlarının gurûbî vaktleri ile ezânî vaktleri, birbirinin aynıdırlar. İslâm âlimleri, asrlarca evvel, **(Rub'-ı dâire)** âleti veyâ Üstürlâb [Oktant] denilen âlet yaparak, bununla güneşin riyâdî üfka göre veyâ Sekstant ile zâhirî üfuk hattına göre irtifâ'ını ölçmüşler, bundan her nemâz vaktinin hakîkî irtifâ'ını hesâb etmişlerdir. Zevâlden evvelki vaktler, şer'î tulû' üfkuna, zevâlden sonraki vaktler, şer'î gurûb üfkuna olan irtifâ'ları ile hesâb edilir. Zuhr vakti, gündüz ortasından sonra olduğu için, **(şer'î zevâl vakti),** hakîkî zevâl vaktinden temkin zemânı sonra olması lâzım olur. Hüsâmeddîn efendinin **(Şemâil-i şerîfe)** tercemesine bakınız! Ahmed Ziyâ beğ 1339 [m. 1921] târîhli **(Rub'-ı dâirenin sûret-i isti'mâli)** kitâbında diyor ki, (Hakîkî mer'î zevâl vaktindeki 12 sâata tevâfuk eden vakt-i vasatîye o mevkie âid temkin mikdârı cem' olundukda, mahallî vasatî sâat ile şer'î zuhr vakti olur.) **(Kedûsî)**nin **(İrtifâ' risâlesi)**ni terceme eden, Fâtih medresesi ders-i âmlarından, ya'nî islâm ilmleri ordinaryüs profesörü Hezargradlı Hasen Şevkı efendi, dokuzuncu bâbında, imsâk vaktini bulmağı bildirin-

---

[1] Nemâz vaktlerini hesâb etmek için, **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbında misâller verilmişdir.

ce diyor ki, (Bulduğumuz imsâk vaktleri temkinsizdir. [Ya'nî güneşin merkezinin gurûbî sâate göre, hakîkî üfka -19 derece irtifâ'a yaklaşdığı [riyâdî] vaktdir.] Oruc tutacak kimsenin, bundan iki temkin mikdârı [onbeş dakîka] evvel imsâk etmesi lâzımdır. Böylece, [oruca güneşin ön kenârının şer'î üfka ve ezânî sâate göre olan imsâk vaktinde başlıyarak] orucu fâsid olmakdan kurtulur.) Görülüyor ki, bu büyük âlim de, şer'î ezânî vakti bulmak için hakîkî vaktden temkin zemânının iki mislini çıkarmakda, temkin çıkarılmaz ise, orucun fâsid olacağını bildirmekdedir. Çünki, İstanbulda temkin sekiz dakîka hesâb edilmekde, ihtiyâten on dakîka kabûl olunmakdadır. Ahmed Ziyâ beğ de, (Rub'-ı dâire ile bulunan hakîkî fecr vaktinden temkinin iki misli çıkarıldıkdan sonra, ezânî şer'î imsâk vakti başlar) diyor. İki temkinden birisi, hakîkî vakti şer'î vakte çevirmek içindir. İkincisi, gurûbî sâati, ezânîye çevirmek içindir. Hesâb ile veyâ Rub'-ı dâire ile bulunan hakîkî fecr vaktinden, ezânî sâat için temkin zemânının iki mislini çıkarmak lâzım olması, mahallî vasatî sâat için, bir temkin çıkarmak lâzım olduğunu göstermekdedir. Vasatî zemân için bir temkin çıkarılmazsa, oruc fâsid olur. Kedûsînin irtifâ' risâlesinin önsözünde, (Meârif nezâretinin 1310 [m. 1892] senesi 230 numaralı ruhsatı ile basıldı) yazılıdır. Bunun için, Osmânlı âlimlerinin zemânında, meselâ Osmânlı âlimlerinin en yüksek makâmı olan **(Meşîhat-i islâmiyye)**nin hâzırladığı 1334 [m. 1916] senesinin **(İlmiyye sâlnâmesi)** ismindeki takvîmde ve 1982 ye kadar hâzırlanan takvîmlerin hepsinde ve İstanbul üniversitesi Kandilli rasadhânesinin 1958 târîh ve 14 sayılı **(Evkat-ı şer'ıyye)** kitâbında imsâk vaktleri, hakîkî vaktlerinden iki temkin zemânı evvel başlamakdadır. Oruca, bu takvîmlerdeki şer'î imsâk vaktinden beş dakîka bile sonra başlayanın orucu sahîh olmaz. Şer'î zevâl vaktinde gölgenin boyu, hakîkî zevâl vaktindeki fey-i zevâlden dahâ uzundur. İkisi arasındaki fark, temkin zemânında hâsıl olan uzunlukdur.

Martın 21.ci ve Eylülün 23.cü günleri gece ve gündüz uzunlukları 12 sâat olup, güneş dâimâ hakîkî zevâlden altı sâat evvel tulû' ve altı sâat sonra gurûb eder. Diğer günlerde, Gece ile gündüz müddetleri müsâvî olmadığı için, yaz aylarında, hakîkî zevâl vakti ile hakîkî tulû' ve hakîkî gurûb vaktleri arasında 6 sâatdan bir mikdâr fazla zemân vardır. Kış aylarında, bu vaktler arasında, bir mikdâr az zemân bulunur. Altı sâatden olan bu zemân farkına **(Nısf fadla)** zemânı denir. Yaz aylarında, hakîkî tulû' ve gurûb vaktleri, zevâl vaktinden, 6 ile Nısf fadlanın toplamı kadar farklı olmakdadır. Gurûb vakti, zevâl vaktinden uzaklaşınca, gurûbî

sâatın sabâh mebdei, zevâl vaktine yaklaşır. Gurûbî sâate göre zevâl vakti, yaz aylarında, Nısf fadlanın 6 sâatden farkı olur. Herhangi bir mahalde:

sin Nısf fadla = tan arz-ı belde x tan meyl

müsâvâtından **(Nısf fadla = Yarı fark)** derecesi bulunur. Bunun dört misli, zemân dakîkası olur. Meyl ile arz derecelerinin işâretleri aynı ise, ya'nî aynı nısf kürede iseler, Nısf fadla zemânının mutlak kıymeti 6 ya ilâve edilince, hakîkî zemâna göre, riyâdî hakîkî gurûb vakti ve gece yarısı 12 den, sabâh gurûbî 12 ye kadar olan zemân olur. Şemsin hakîkî tulû' vakti ile zevâli vakti arasında da bu kadar zemân vardır. 6 dan çıkarılırsa, gurûbî zemâna göre riyâdî hakîkî zevâl vakti ya'nî sabâh 12 den zevâl kadar zemân olur ki, aynı zemânda, ezânî zemâna göre şer'î zuhr vakti ve hakîkî zemâna göre, hakîkî tulû' vaktidir. Bulunulan mahâl ile güneş başka nısf kürelerde ise, nısf fadlanın mutlak kıymeti 6 ya ilâve edilince, o mahallin gurûbî zemâna göre hakîkî zevâl vakti ve hakîkî zemâna göre, hakîkî tulû' vakti olur. 6 dan çıkarılınca, hakîkî zemâna göre o mahaldeki riyâdî hakîkî gurûb vakti olur. 1 Mayısda, meselâ Privileg hesâb makinesinin 14.55 [°,,,→] tan x 41 tan = arc sin x 4 = [→°,,,] düğmelerine basılınca, makinenin levhasında, Nısf fadla 53 dakîka 33 sâniye görünür. Hakîkî zemâna göre, riyâdî hakîkî gurûb vakti 6 sâat 54 dakîka, mahallî vasatî zemâna göre 6 sâat 51 dakîka ve müşterek zemâna göre 18 sâat 55 dakîkadır. Şer'î gurûb vakti 19 sâat 5 dakîka olur. Gurûbî zemâna göre hakîkî zevâl vakti 5 sâat 6 dakîka olur. Bundan, İstanbul için gurûb vaktindeki 10 dakîka temkin zemânı dâimâ çıkarılıp 4 sâat 56 dakîka, ezânî zemâna göre zevâl vakti olur. Buna zuhr vaktindeki, yine 10 dakîka temkin zemânı ilâve edince, ezânî sâate göre zuhr vakti, yine 5 sâat 6 dakîka olur. Zuhr vaktindeki temkin, gurûb vaktindeki temkinin aynı olduğu için, gurûbî zemâna göre hakîkî zevâl vakti ile ezânî zuhr vakti aynı olmakdadırlar. İkindi ve yatsının ezânî vaktleri de böyledir. Müşterek sâat ile şer'î tulû' vakti 4 sâat 57 dakîka olur. 5 sâat 6 dakîka, hakîkî gece müddetinin yarısıdır. Hakîkî gece müddeti olan 10 sâat 12 dakîkadan 2 temkin zemânı çıkarılınca, ezânî zemâna göre şer'î tulû' vakti 9 sâat 52 dakîka olur. Türkiyenin her yerinde, imsâk vaktinden onbeş dakîka sonra sabâh nemâzı kılınır. Yüksek bir yerin D inhitât-ı üfuk zâviyesi:

$$\cos D = \frac{\text{Erdın nısf kutru (metre)}}{\text{Nısf kutr + Yükseklik}} = \frac{6367654}{6367654 + Y} \text{ veyâ}$$

$D \cong 0{,}03 \times \sqrt{Y}$ ile de, derece olarak bulunur.

Y = metre olarak yükseklikdir.

(Fadl-ı dâir sâati), H, her yerde, aşağıdaki düstûr ile bulunur ki, aranılan vakt ile nısf-ün-nehâr arasındaki zemândır. Ezânî imsâk vakti: [12 + zuhr - H - (1 ÷ 3) = Sâat] ve işâ vakti: [H - (12 - zuhr)] Sâat olur. Ziyâ te'sîri ile işliyen Privileg hesâb makinesinde, H:

h sin - φ sin x δ sin= ÷ φ cos ÷ δ cos = arc cos ÷ 15 = →°'''

h = irtifâ', φ = arz, δ = meyl,

h irtifâ'ı, geceleri ve φ ile δ da cenûb nısf kürede (-) olacakdır.

Nemâz vaktleri de, Casio hesâb makinesi ile, şu şeklde müşterek sâat olarak bulunur:

H + S - T = ÷ 15 + 12 - E + N = INV °'''

S = sâat başı tûl, T = tûl, E = ta'dîl, N = temkin,

H, S, T değerleri derece; E, N değerleri sâat olarak alınacakdır.

H ve N öğleden önce (-), öğleden sonra (+) dır.

Temkin müddeti N, arz derecesi 44 dereceden aşağı ve en yüksek yeri 500 metreden az olan yerler için, aşağıdaki düğmeler ile sâat olarak bulunur. Ya'nî, âletin levhasında görülen 0 sâat ile dakîka ve sâniye rakamları temkin olur:

0,03 × Y√ + 1.05 = sin ÷ φ cos ÷ δ cos × 3,82 = INV °'''

Pil ile işliyen CASIO fx 3600 P hesâb makinesinde H Fadl-ı dâiri bulmak için, makine, tertîb edildikden sonra, P_1 irtifâ' RUN meyl RUN arz RUN düğmelerine basılır. Meselâ, meyl 21°. 47'. 43.5" ise, meyl için, 21 °''' 47 °''' 43,5 °''' düğmelerine basılır. Makinenin levhasında hakîkî sâat görülür. Mikdârlar (-) ise sonra +/– düğmelerine de basılır. Makineyi tertîb etmek için, MODE 0 P_1 ENT sin - ENT Kin 1 sin x ENT Kin 3 sin = ÷ Kout 1 cos ÷ Kout 3 cos = INV cos ÷ 15 = INV °''' MODE · düğmelerine basılır.

Tertîb edilmiş hesâb makineleri ile, tûl ve arz dereceleri verilen herhangi bir mahaldeki, bütün nemâz vaktlerini, bir günlük veyâ bir senelik olarak, hemen, cedvel hâlinde vermekdedir. Bu cedvel, telefona merbût **(Faks)** ile hemen, dünyânın her yerindeki bir telefon faksına gönderilmekdedir. **(Se'âdet-i Ebediyye)** 200.cü sahîfeye bakınız!

Herhangi bir günde, güneşin meyli ve ta'dîl-i zemân ma'lûm ve arz derecesi 41 olan yerlerde nısf fadla ve fadl-ı dâir ve nemâz vaktleri, hiçbir hesâba ve düstûra ve hesâb makinesi kullanmağa lüzûm olmadan, **(Rub'-ı dâire)** ile kolayca ve sür'at ile anlaşılmakdadır. Rub'-ı dâire ve bunun isti'mâlini bildiren ta'rifesi, Hakîkat Kitâbevi tarafından i'mâl ve tevzî' edilmekdedir.

İbâdetlerin vaktlerini ta'yîn ve tesbît etmek, ya'nî anlayıp anlatmak, din bilgisi ile olur. İbâdetlerin vaktlerini, din âlimleri, ya'nî müctehidler anlamış ve bildirmişlerdir. Fıkh âlimleri, müctehidlerin bildirdiklerini **(Fıkh)** kitâblarında yazmışlardır. Bildirilmiş olan vaktleri, hesâb etmek ise, astronomi bilen müslimânların vazîfesidir. Hesâb edilmesi câiz olan vaktleri, astronomi âlimleri bulur. Bunların bulduğunu, din âlimlerinin tasdîk etmeleri şartdır. Nemâz vaktlerini sâat ile ve kıbleyi pusula ile anlamanın câiz olduğu **(İbni Âbidîn)**de (Nemâzda kıbleye dönmek) bahsinde ve **(Fetâvâ-i Şemsüddîn Remlî)**de yazılıdır. **(Mevdû'ât-ul-ulûm)**da diyor ki, (Zemânımızda nemâz vaktlerini hesâb etmek, farz-ı kifâyedir. Müslimânların güneşin hareketinden veyâ takvîmlerden anlamaları farzdır.)

İbni Âbidîn ve Şâfi'î **(El-envâr)** ve mâlikî **(El-mukaddemet-ül-izziyye)** şerhinde diyor ki, (Nemâzın sahîh olması için, vakti girdikden sonra kılınması ve vaktinde kılındığını bilmek şartdır. Vaktin girdiğinde şübheli olarak kılıp, sonra vaktinde kılmış olduğunu anlarsa, bu nemâzı sahîh olmaz. Vaktin bilinmesi, vaktleri bilen âdil bir müslimânın okuduğu şer'î ezânı işitmekle olur. Ezânı okuyan âdil değil ise, [veyâ âdil müslimânın hâzırladığı takvîm yoksa], kendisi vaktin girdiğini araşdırıp, kuvvetli zan edince kılmalıdır. Fâsıkın veyâ âdil olduğu bilinmeyen kimsenin, kıbleyi göstermesi, temiz, necs, halâl, harâm demesi gibi dinden olan haberleri de, ezân okuması gibi olup, ona değil, kendi araşdırıp anladığına uyması lâzımdır.) Yalnız kılanların, hastaların, yolcuların, işe dalıp nemâzı kaçırmak korkusu olanların, her nemâzı, vaktinin evvelinde kılmaları lâzımdır. Sabâh nemâzını vaktinin sonunda kılmak, hanefî mezhebinde efdaldir.

Sabâh nemâzının ve orucun evvel vakti, fecr-i sâdık vakti ile başlar. Bu vakt, gurûb vaktinde 12 den başlayan ezânî sâatin fecr vaktine gelmesinden anlaşılır. Yâhud gece yarısı 12 den başlayan vasatî sâatin fecr vaktine gelmesinden anlaşılır.

Şemsin tulû'u, gece yarısı 12 den, gece müddetinin yarısı sonra veyâ gurûb vaktindeki 12 den, gece müddeti kadar sonra veyâ zevâlden gündüz müddetinin yarısı kadar evvel başlar. Sabâh gurûbî sâatin 12 vakti, gurûb vaktindeki 12 den, 12 sâat sonra veyâ gece yarısı 12 den gündüz müddetinin yarısı kadar sonra veyâ hakî-

kî zevâl vaktinden gece yarısı müddetinin yarısı kadar evveldir.

Tulû' vakti ile sabâhın 12 vakti arasında, gece ve gündüz uzunluklarının yarıları arasındaki fark kadar zemân vardır.

Cemâ'at ile öğle nemâzını, yazın sıcakda geç, kış günleri ise, erken kılmak müstehabdır. Akşam nemâzını her zemân erken kılmak müstehabdır. Yatsıyı, şer'î gecenin üçde biri oluncaya kadar geç kılmak müstehabdır. Gecenin yarısından sonraya bırakmak tahrîmen mekrûhdur. Bu gecikdirmeler, hep cemâ'at ile kılanlar içindir. Evinde yalnız kılan, her nemâzı vakti girer girmez kılmalıdır. **(Künûz-üd-dekâık)**da yazılı ve Hâkimin ve Tirmüzînin bildirdikleri hadîs-i şerîfde, **(İbâdetlerin en kıymetlisi, evvel vaktinde kılınan nemâzdır)** buyuruldu. **(İzâlet-ül hafâ)**nın beşyüzotuzyedinci sahîfesinde yazılı, **(Müslim)** kitâbındaki hadîs-i şerîfde, **(Bir zemân gelecek, âmirler, imâmlar, nemâzı öldürecekler,** [nemâzın edâsını] **vaktinden sonraya bırakacaklardır. Sen, nemâzını vaktinde kıl! Senden sonra, cemâ'at olurlarsa, onlarla da, tekrâr kıl! İkinci kıldığın nâfile olur)** buyuruldu. İkindiyi ve yatsıyı, İmâm-ı a'zamın kavline göre kılmak ihtiyâtlı olur. Uyanamayan, vitri yatsıdan hemen sonra kılmalıdır. Yatsıdan evvel kılarsa, sonra tekrâr kılar. Uyanabilen ise, gecenin sonunda kılmalıdır.

Bir beldede, bir nemâz vakti, mahallî veyâ müşterek vasatî zemâna göre ma'lûm iken, bu nemâzın ezânî zemâna göre vaktini bulmak için, şu iki düstûr kullanılmakdadır:

Müşterek zemâna göre vakt = Ezânî zemâna göre vakt + Müşterek zemâna göre şer'î gurûb vakti.

Ezânî zemâna göre vakt = Müşterek zemâna göre vakt - Müşterek zemâna göre şer'î gurûb vakti. Gurûbdan evvelki zemânlarda, çıkarma yapabilmek için, önce 12 ilâve edilir. Ahmed Ziyâ beğin kitâbında, gurûb vakti yerine, zevâl vakti düstûru kullanılmakdadır.

Bu ikinci düstûr, herhangi bir vaktde, ezânî sâati ayârlamak için de kullanılır.

Mâlikî ve şâfi'î mezheblerinde, öğle ile ikindi ve akşam ile yatsı nemâzları cem' edilebilir. Bu iki nemâzdan biri, ikincisinin vaktinde kılınabilir.

KERÂHET ZEMÂNLARI

Nemâz kılması tahrîmen mekrûh, ya'nî harâm olan vaktler üçdür: Bu üç vakte **(Kerâhet zemânı)** denir. Bu üç zemânda başlanan farzlar sahîh olmaz. Nâfileler sahîh olursa da, tahrîmen mekrûh olur. Bu nâfileleri bozmalı, başka zemânda kazâ etmelidir. Bu üç zemânın birincisi, sabâhları güneş doğarken başlayıp, 40 dakîka devâm eden zemândır. Bu zemânın sonuna **(Dühâ vakti)** ve **(İşrak vakti)**

denir. Kerâhet zemânının ikincisi, güneş zevâlde ikendir. Güneşin gurûbundan 40 dakîka evvel üçüncü kerâhet zemânı başlamakdadır. Güneşin doğması, tulû' vaktinden, ya'nî üst kenârının mer'î üfuk hattından görünmeğe başlayıp, bakamıyacak kadar yükselmesine, ya'nî **(Dühâ vakti)**ne kadar olan zemândır. Ya'nî kerâhet zemânının sonuna kadardır. Güneşin zevâlde olması, semâdaki şer'î zevâl mahalli olan dâirenin içinde bulunmasıdır. Ya'nî hakîkî zevâl vaktinden temkin zemânı evvel ve sonra olan iki vakt arasındaki zemândır. Bu zemân, öğle nemâzı vaktinden İstanbul için, 20 dakîka evvel başlamakdadır. Güneşin batması da, bakacak kadar sararmağa başladığı vaktden batıncaya kadar olan zemân demekdir. Bu zemânın mikdârı, İstanbul gibi 41 derece olan mahaller için, 37 dakîka ile 42 dakîka arasında değişmekdedir. Ortalama olarak 40 dakîkadır. Bu zemânın evvel vaktine **(İsfirâr-ı şems)** veyâ **(Kerâhet vakti)** denir. Güneş batarken, yalnız o günün ikindisi kılınır. Fekat, ikindiyi isfirâr vaktine gecikdirmek tahrîmen mekrûhdur. İmâm-ı Ebû Yûsüfe göre, yalnız Cum'a günü güneş tepede iken, nâfile kılmak mekrûh olmaz. Bu kavl za'îfdir. Önceden hâzırlanmış cenâzenin nemâzı, secde-i tilâvet ve secde-i sehv de câiz değildir. Bu vaktlerde hâzırlanan cenâzenin nemâzını, bu vaktlerde kılmak sahîh olur.

Yalnız nâfile kılmak mekrûh olan iki vakt vardır. Sabâh Fecr-i sâdık [tan yeri] ağardıkdan, güneş doğuncaya kadar, sabâh nemâzının sünnetinden başka nâfile kılınmaz. İkindiyi kıldıkdan sonra, akşam nemâzından önce nâfile kılmak tahrîmen mekrûhdur. Cum'a günü imâm minbere çıkınca ve mü'ezzin ikâmet okurken, diğer nemâzlarda imâm nemâzda iken nâfileye, ya'nî sünnete başlamak mekrûhdur. Yalnız sabâh sünnetine başlamak mekrûh değildir. Bunu da safdan uzak veyâ direk arkasında kılmalıdır. Minbere çıkmadan başlanan sünneti temâmlamalı denildi.

Sabâh nemâzı kılarken, güneş doğmağa başlarsa, bu nemâz sahîh olmaz. İkindiyi kılarken güneş batarsa, bu nemâz sahîh olur. Akşamı kıldıkdan sonra, tayyâre ile batıya gidince, güneşi görse, güneş batınca akşamı tekrâr kılar. Orucunu bozmuş ise, bayramdan sonra kazâ eder.

Hanefî mezhebinde, yalnız Arafât meydânında ve Müzdelifede hâcıların iki nemâzı cem' etmeleri lâzımdır. Hanbelî mezhebinde, seferde ve hastalıkda, kadının emzikli veyâ müstehâza olmasında, abdesti bozan özrlerde, abdest ve teyemmüm için meşakkat çekenlerde ve a'mâ ve yer altında çalışan gibi, nemâz vaktini anlamakda âciz olanın ve canından, malından ve nâmûsundan korkanın ve ma'îşetine zarar gelecek olanın, iki nemâzı cem' etmeleri câiz olur. Nemâzı kılmak için işlerinden ayrılmaları mümkin olmıyanların, bu nemâzlarını kazâya bırakmaları, hanefî mezhebinde câ-

iz değildir. Bunların, yalnız böyle günlerde, **(Hanbelî mezhebi)**ni taklîd ederek, öğle ile ikindiyi veyâ akşam ile yatsıyı takdîm yâhud te'hîr ederek, cem' etmeleri, ya'nî birlikde kılmaları câiz olur. Cem' ederken, öğleyi ikindiden ve akşamı yatsıdan önce kılmak, birinci nemâza dururken, cem' etmeği niyyet etmek, ikisini ard arda kılmak ve abdestin, guslün ve nemâzın hanbelî mezhebindeki farzlarını ve müfsidlerini öğrenmek ve bunlara uymak lâzımdır.

6) Nemâzın şartlarından altıncısı, nemâza niyyet etmekdir. Niyyet kalb ile olur.

7) Nemâzın şartlarından yedincisi, **(İftitâh tekbîri)**dir. Ya'nî, nemâzın evvelinde, **(Allahü ekber)** demekdir. Bu yedi şartın birini, sehven veyâ kasden, terk eden kimsenin nemâzı sahîh olmaz.

İslâmiyyete uyan kişi, hayrlı olur her işi,
bilmeden uymak olamaz, önce lâzım fıkh bilgisi.

NEMÂZIN EDÂSI

20 - Peygamberimiz "aleyhissalâtü vesselâm" buyurdu ki:

(Evinizi kilise gibi eylemeyiniz! Nemâz ile zînetleyiniz.) Diğer bir hadîs-i şerîfde buyurdu ki: **(Benim câmi'imde** [Medînedeki] **iki rek'at nemâz kılmak, başka câmi'lerde bin rek'at nemâzdan dahâ hayrlıdır.)** Yine buyurdu ki: **(Her kim sabâh nemâzının sünnetini evinde kılsa, benim câmi'imde kılmakdan efdaldir.)**

SABÂH NEMÂZI

21 - Nemâza başladığın zemân, Hak teâlâ hazretlerinin gördüğünü ve Peygamber efendimizi karşında görür gibi, kemâl-i edeble nemâza başla ki, nemâzın hakîkî nemâz olsun. Eğer vücûdün nemâzda, kalbin başka yerde olursa, o nemâz makbûl nemâz değildir. Böyle olunca, önce **(Kelime-i temcîd)** oku. Ya'nî **"Lâ havle velâ kuvvete illâ billahil aliyyil azîm"** de. Sonra nemâza başla.

(Niyyet etdim bugünün sabâh nemâzının sünnetini kılmağa) diye kalbinden geçirip, iki ellerini yukarı kaldırıp, baş parmaklarını kulaklarının yumuşağına değdirirsin. (Kadın, niyyet ederken, avuç içlerini kıbleye karşı olarak omuz hizâsına kaldırıp, tekbîr getirerek, göğsü üzerine koyar.) Niyyeti kalbinden geçirmek farzdır. Eğer imâma uyuyorsan, (Niyyet eyledim bugünün sabâh nemâzının farzını kılmağa, uydum imâma) diye niyyet eyle! **(Allahü ekber)** diyerek ellerini kulaklarından göbek altına indir. Sağ eli sol bilek üzerine bağla! (Kadın göğsü üzerinde, sağ eli sol el üzerine koyar.) Tekbîr alıp nemâza girdikden sonra, ayakda iken, gözlerini secde yerinden ayırma. İki ayağını da birbirinden

fazla ayırma. Aralarında dört parmak kadar bir mesâfe kalsın. Sübhânekeyi okumağa başla. Sübhâneke bitdikden, E'ûzü Besmele ve Fâtiha sûresini tâm olarak okudukdan sonra, Besmele okumayarak bir sûre veyâ üç âyet kadar bir âyet veyâhud üç âyet oku! Bunları bitirdikden sonra, **(Allahü ekber)** diyerek rükû'a eğilirsin. Dizlerinin kapaklarını avuçlarının içi ile kaplarsın. Bu esnâda sırtın tâm olarak düz ve başınla arkan aynı seviyede, düz bir şeklde olacakdır.

Hazret-i Âişe "radıyallahü anhâ" buyurdu ki: (Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" nemâz kılarken, rükû'a eğildiği zemân, o kadar düz dururlardı ki, eğer arkasında bir dolu kâse su olsa, imkânı yok dökülmezdi.) Yalnız kadınların rükû'da arkalarının tâm olarak düz olmaması lâzımdır. Düz olmağa yakın, fekat erkekler gibi tâm düz olmayacakdır. Bu ayrılığın dînî olduğu kadar, sıhhî önemi de vardır. Zâten yapdığımız bütün ibâdetlerde [dînimizin emretdiği gibi yapılan ibâdetlerde] birçok sıhhî ve içtimâî fâide ve hikmetler mevcûddur.

Rükû'da gözler, iki ayak arasına bakacakdır.

Rükû'da üç def'a **"Sübhâne rabbiyel azîm"** dedikden sonra, **"Semi'allahü limen hamideh"** diyerek doğrul ve dimdik olarak dururken: **"Rabbenâ lekel hamd"** de ve ondan sonra **"Allahü ekber"** diyerek secdeye git. **(Ta'dîl-i erkân),** rükû'dan doğrulunca, dik olarak râhat durmakdır. Yine bunun gibi, secdeden kalkınca, râhatca oturup, ondan sonra, ikinci secdeye gitmekdir. Böyle dik durmağa ve oturmağa **(ta'dîl-i erkân)** denir. Secdeye giderken evvelâ iki dizini, sonra ellerini yere koy. Burun ile alnın ikisi de yere konması lâzımdır. Şâyed, burnun yere değip alnın değmezse, veyâhud alnın değip burnun değmezse, İmâm-ı Ebû Yûsüf ve Muhammede "rahime-hümallahü teâlâ" göre nemâz sahîh olmaz. İkisi de yere değmesi lâzımdır. Dirseklerini yere döşeme, (kadınların döşemesi lâzımdır). Karnını uyluklarından ayır, (kadınlar ayırmaz). Yere tahta, taş koyup, üzerine özrsüz secde etmek câiz değildir. [Bunların yüksekliği, yirmibeş santimetreden çok iseler, nemâz sahîh olmaz. Az ise mekrûh olur.] Secdede de üç kerre **"Sübhâne rabbiyel-a'lâ"** söyle ve **"Allahü ekber"** deyip başını kaldır, sağ ayağını dikip, uylukların üzerine otur. Burada sağ ayağın parmakları kıbleye karşı olsun. Râhatça oturdukdan sonra, tekrâr secdeye git ve evvelki secdede olduğu gibi, üç kerre tesbîh söyle. Ondan sonra **"Allahü ekber"** diyerek evvelâ başını, sonra ellerini, dahâ sonra da dizlerini yerden kaldır. (İhtiyâr veyâ özr sâhibleri müstesnâdır.) İki ellerini eskisi gibi, göbeğinin altına bağla. [Kadınlar göğüs üstüne kor.] Yalnız Besmele ile Fâtiha sûre-

sini ve zamm-ı sûreyi [Fâtihadan sonra okunan üç âyete veyâ üç âyet mikdârında uygun bir âyete zamm-ı sûre denir] tâm olarak okuyup, ellerini çöz, **"Allahü ekber"** diyerek rükû'a, ondan sonra secdeye var ve aynen birinci rek'at gibi tesbîhlerini yap. Secdeye iki def'a gideceğini unutma. Rükû'a eğilirken, secdeye giderken, secdeden kalkıp otururken ve ikinci def'a olarak, secdeye giderken **"Allahü ekber"** demeği de unutma. Son olarak secdeden kalkınca iki ellerini iki dizlerinin üzerine koy ve parmaklarını dizlerinin üzerine kendi hâline kıbleye karşı uzat ve hiçbirini oynatma. Kollarını karnına doğru yapışdırma. Gözlerini iki ellerinin üzerinden ayırma. Tehiyyât ve salevâtı okudukdan sonra, istersen kısa bir düâ dahâ okuyup, evvelâ sağ, sonra sol tarafına başını çevirip, gözlerini omuzunun ucuna dikip, birer kerre, **(Esselâmü aleyküm ve rahmetullah)** de. Ondan sonra, bu düâyı oku: **"Allahümme entesselâm ve minkesselâm tebârekte yâ zelcelâli vel ikrâm."** Dahâ sonra okunacak şeyler, 251. ci sahîfede yazılıdır. Her zemân, düâ ederken, **"Yâ Allah yâ Allah yâ hayyü yâ kayyûmü yâ zelcelâli vel ikrâm, es'elüke en tuhyiye kalbî bi nûr-i ma'rifetike ebeden yâ Allah yâ Allah"** okumalıdır.

Tenbîh: Böyle düâları, sabâh nemâzının sünnetinden evvel veyâ farzdan sonra okumak dahâ iyi olur. Çünki, İbni Âbidînin Mısrda Bulak matbaası baskısının üçyüzellialtıncı ve dörtyüzelliyedinci sahîfelerinde diyor ki, sünnet ile farz arasında konuşursa veyâ düâ, zikr okursa, sünnet sâkıt olmaz. Fekat, sünnetin sevâbı azalır. Sünnetden sonra yalnız, **(Allahümme entesselâm..... ikrâm)** denir. Fazla birşey okunursa, sünnet nemâzı, sünnet olan yerinde kılınmamış olur. Ba'zı âlimler, sünnet sâkıt olur, tekrâr kılınması lâzım olur dedi. Farzdan sonra olan [son] sünneti **(Allahümme entesselâm....)** dedikden sonra gecikdirmek mekrûh olur. Müslimin ve Tirmüzînin, Âişeden "radıyallahü anhâ" haber verdiklerine göre, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" farzdan sonra, **(Allahümme entesselâm...)** diyecek kadar oturup, hemen son sünnete başlardı. Hadîs-i şerîflerde, nemâzlardan sonra okunmaları bildirilen **(Evrâd)**ın son sünnetlerinden evvel okunacaklarını gösteren bir işâret yokdur. Hattâ, bunların son sünnetlerden sonra okunmaları anlaşılmakdadır. Çünki sünnet nemâzlar, farzların devâmıdır. Bunun için son sünnetlerden sonra okumaya, farzdan sonra okumak denilir. Bunun için, (Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" her farz nemâzdan sonra Tesbîh, Tahmîd, Tekbîr ve Tehlîl okurdu) haberinden, son sünnetlerden sonra okurdu anlaşılmışdır. Şems-ül-eimme Halvânî farz ile sünnet arasında kısa birşeyler okursa, zararı olmaz ise de, son sünnetden son-

ra okumak iyi olur dedi. İbni Âbidînden terceme temâm oldu.

22 - **Tenbîh:** Abdest almakda, necâset temizlemekde, niyyet etmekde ve nemâz kılmakda **(Vesvese)** etmemelidir. Vesvese, zararlı olan şübhe, kuruntu demekdir. **(Hadîka)** ve **(Berîka)** kitâblarının sonunda, vesvesenin zararları uzun yazılıdır. Hulâsaları şudur: Hadîs-i şerîfde, **(Vesvese şeytândandır. Abdest alırken, gusl ederken ve necâset temizlerken, şeytânın vesvesesinden sakınınız!)** buyuruldu. Vesvese etmek günâhdır. Vesvese eden imâmın arkasında nemâz kılmak mekrûhdur. Onu imâmlıkdan ayırmak vâcibdir. Vesvese, suyu israf etmeğe sebeb olur. İsrâf ise harâmdır. Vesvese, nemâzı gecikdirmeğe, cemâ'ati, hattâ nemâz vaktini kaçırmağa sebeb olur. Vakti, ömrü zâyı' etmeğe sebeb olur. Husûsî önlük, ibrik, seccâde kullanmak gibi, bid'at işlemeğe sebeb olur. Başkalarının elbisesinin, yemeğinin necs olmasından şübhe eder ki, müslimânlara sû-i zan harâmdır. Kendini ihtiyâtlı zan ederek, kibrli olur. Birşeye sebeb olanı yapmak da, o şeyi yapmak gibidir.

Abdestin, tahâretin ve nemâzın şartlarını, sünnetlerini, mekrûhlarını bilmiyen, vesvese hastalığına yakalanır. Bunları bilip, yerine getirince, şübheye düşmemeli, iyi ve temâm yapdığına inanmalıdır. Böyle inanmak, ihtiyât olur. Şübheye düşmek vesvese olur. Vesvese sâhibi, ruhsat ile amel etmelidir. Sokaklar, topraklar temizdir. Üzerinde necâset görülmiyen herşey temizdir. Şübhe etmekle necs olmaz. Çok zan edilirse, kullanmak sahîh, câiz ise de, tenzîhen mekrûh olur. Kâfirin, fâsıkın kullanmış olduğu donu, tabakları ve pis sokak böyledir. Ehl-i kitâbın kesdiklerini, incelemeden yimek halâldir. Kalbi, kötü ahlâkdan temizlemekde, kul haklarını gözetmekde ve harâmlardan sakınmakda, çok dikkat etmek, vesvese olmaz. Vera' ve takvâ olur.

CÂMİ' ÂDÂBI BAHSİ

23 - **(Dürer)**de diyor ki, (Hayzlı ve cünüb olanın câmi'e girmesi harâmdır. Abdestsiz olanın girmesi mekrûhdur.)

Câmi'ye evvelâ sağ ayağın ile gir! Şu düâyı oku: **"İlâhî bize rahmet kapısını aç"** içeri gir. İçerde şâyet adam varsa, selâm ver, adam yoksa, yine şu şeklde selâm ver: **(Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhissâlihîn)** ve üç kerre, **(Sübhânellahi velhamdülillâhi ve lâilâhe illallahü vallahü ekber velâ havle velâ kuvvete illâ billâhil aliyyil azîm)** diyerek otur, tesbîh ve tehlîl eyle. [Tesbîh ve tehlîl okumak tehıyyet-ül-mescid nemâzı kılmak olur.]

Müezzin ezânı bitirince, şu düâyı oku: **(Allahümme rabbe hâzihidda'vetit tâmmeti vessalâtil kâimeti âti Muhammedenil**

vesîlete vel fadîlete veddereceterrefî'ate veb'ashü mekâmen mahmûdenillezî ve'adtehu inneke lâ tuhlifül mî'âd. Lâ havle velâ kuvvete illâ billahil'aliyyil'azîm). Nemâz başlayınca imâma uymağa niyyet etdikden sonra uy ve arkasında dur.

Aleyhissalâtü vesselâm buyurdular ki: **(Hak teâlâ rahmetini imâma indirir, imâmın arka, sağ ve sol tarafına da indirir.)** Bunun için, imâmın arkasına, sağ veyâ soluna durmağa gayret eyle!

Her nemâzda imâmın, ilk, ya'nî iftitâh tekbîrine yetişmeğe çok cehd eyle! Resûlullah buyurdu ki: **(Cebrâîl "aleyhisselâm" bana gelip dedi ki: Yâ Muhammed "aleyhisselâm"! Hak teâlâ buyurdu ki, Habîbime müjde eyle, eğer denizler mürekkeb olsa, bütün ağaçlar kalem olsa ve yer gök ehli kâtib olsalar ve kıyâmet gününe kadar yazsalar, imâm ile berâber alınan iftitâh tekbîrinin sevâbının onda birini yazmağa kudretleri kâfi gelmez!)**

24- Cemâ'at ile nemâza safdan ayrı yerde durma! Çünki nemâzın mekrûh olur. Şâyed safda durulacak yer yoksa, o zemân imâmın arkasına yakın bir yerde durursun. İmâm tekbîr alınca, sen de hemen tekbîrini al, dahâ evvel niyyetini yaparsın.

İki ellerini kulağına kaldırıp baş parmaklarını kulaklarının yumuşağından ayırırken tekbîrini al. Ya'nî, **"Allahü ekber"** diyerek ellerini bağla! Sağ elini sol elinin üzerine koy ve göbeğinin altına bağla. Gözlerini secde yerinden ayırma! Âdâb ve erkân üzere, hudû' ve huşû' ile Allah huzûrunda durur gibi dur. Kendin câmi'de, kalbin başka yerde olmasın. İmâmın okuduğu Kur'ânı dinle, imâm Fâtihayı bitirince, yavaşça Âmîn de. Yanındaki duymasın. İmâm rükû'a gidince, sen de **"Allahü ekber"** diyerek onunla berâber rükû'a git. Fekat, burada çok ehemmiyyetle üzerinde durulacak bir nokta vardır. O da şudur: İmâmdan evvel, rükû'a gitme, imâmdan evvel rükû'dan kalkma! İmâmdan evvel secdeye gitme! İmâmdan evvel secdeden kalkma! Secdede tesbîhleri oku! Habîb-i kibriyâ "sallallahü aleyhi ve sellem" bir hadîslerinde buyurdu ki: **(Her kim imâmdan evvel rükû' veyâ sücûda gitse veyâ imâmdan evvel kalksa, kıyâmet gününde onun başı merkep başı gibi olur.)** İmâm rükû'a gidince sen de, **"Allahü ekber"** diyerek rükû'a git ve tesbîhlerini yap [ya'nî oku]! İmâm **"Semi'allahü limen hamideh"** deyince sen de **"Rabbenâ lekel hamd"** diyerek doğrul! Ayakda dikilmeden evvel secdeye gitme! İmâm secdeye gidince, sen de **"Allahü ekber"** deyip imâmın arkasından secdeye git! Secdede tesbîhleri oku! İmâm secdeden başını kaldırınca, sen de **"Allahü ekber"** deyip başını kaldır. İki ellerini dizlerinin üzerine koy. İmâm ikinci def'a olarak secdeye gidince, sen de ikinci olarak **"Allahü ekber"** deyip secdeye git. Temâm oturmadan hemen ikinci secdeye

gitme. Secdede yine tesbîhlerini oku! İmâm secdeden kalkınca, sen de arkasından **"Allahü ekber"** deyip kalk. İkinci rek'atı da aynen bu şeklde îfâ eyle. İmâm tehıyyâta oturunca sen de otur! Tehıyyât, salevât ve bildiğin düâlardan oku. İmâm efendi, selâm verirken sen de berâber **"Esselâmü aleyküm ve rahmetullah"** deyip selâm ver ve **(Allahümme entesselâm ve min kesselâm tebârekte yâ zelcelâli vel ikrâm)** de ve hemen Âyet-el-kürsîyi oku!

ÂYETELKÜRSÎNİN FAZÎLETİ

Bekara sûresindeki **(Allahü lâ ilâhe illâ hu...)** âyetinin temâmına **(Âyet-el kürsî)** denir. Bu âyet-i kerîmeyi ihlâs ile okuyanın, insan ve hayvân haklarından mâ'adâ ve farz borçlarından başka günâhları afv olunur. Ya'nî tevbeleri kabûl olur.

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimiz buyurdu ki: **(Her kim farz nemâzı bitirir bitirmez yerinden kalkmadan bir kerre Âyetelkürsîyi okuyup, otuzüç kerre Sübhânallah, otuzüç kerre Elhamdülillah, otuzüç kerre Allahü ekber derse, hepsi doksandokuz olur. Bir kerre de Lâilâhe illallahü vahdehû lâ şerîke leh lehülmülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr dese, Hak teâlâ o kişinin günâhlarını afv eder.)** Allahü teâlâ hazretlerinin afv etdiği günâhlar, yalnız kendisi ile o kulu arasında olan, tevbe etmiş olduğu günâhlardır. İnsanların ve hayvânların haklarına tevbe etdikden sonra halâllaşmak da lâzımdır.

Habîb-i kibriyâ "sallallahü aleyhi ve sellem" diğer bir hadîs-i şerîflerinde buyurdu ki: **(Hak teâlâ hazretlerinin zâtına mahsûs olarak üçbin ismi vardır. Bunların içinden terâzîde en ağır geleni "Sübhânallahi ve bi hamdihi sübhânallahil'azîmi ve bi-hamdihî"dir. Her kim, bunu nemâzdan ve tesbîhlerden sonra, on kerre okursa her harfine on sevâb verilir.)** Sonra, imâm ve cemâ'at ile berâber kollarını, bir mikdâr ileriye uzatıp ve göğüs hizâsına kaldırıp, avuçları tam açık olarak semâya çevirip düâ et ve âmîn de. Düâ bitince ellerini yüzüne sürüp, **"Velhamdü lillâhi rabbil âlemîn"** de ve salevât ile Fâtiha-i şerîfe oku. İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", üçyüzkırkbir [341]. ci sahîfede diyor ki, (Nemâzdan sonra, düâ ederken, eller göğüs hizâsında ileri uzatılır. Avuçlar semâya karşı açılır. Çünki semâ, düânın kıblesidir.İki el birbirinden aralık tutulur. Düâdan sonra, iki eli yüze sürmek sünnetdir.)

(Fetâvâ-yı Hindiyye) beşinci cildinde diyor ki, (Nemâzdan sonra düâ ederken kolları çeşidli şekllerde tutmak bildirildi. Bunlar arasında efdal olanı, avuçları semâya karşı açmak ve birbirinden uzak tutmakdır. Kolları göğüs hizâsına kaldırmak müstehabdır. Düâdan sonra iki eli yüze sürmek sünnetdir.)

MÜSÂFEHA (EL SIKMAK)

25 - [Müsâfeha her zemân yapılır. Yalnız nemâzlardan sonra müsâfehayı âdet mekrûhdur. Muhammed Hâdimî "rahime-hullahü teâlâ" **(Berîka)** kitâbının 1220. ci sahîfesinde diyor ki, (Hadîs-ül-câmi'de **(İki erkek veyâ iki kadın müslimân karşılaşdıkları zemân, müsâfeha ederlerse, ayrılmadan önce, günâhları mağfiret olunur)** buyuruldu. Müsâfeha etmek, sünnet-i müekkededir. Müsâfeha ederken birbirine sarılmak, öpüşmek câiz değildir.) Kadınların birbirleri ile, yabancı erkeklerin göremiyecekleri yerlerde, müsâfeha etmeleri câizdir.]

Ey Oğul! Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Her kim bir mü'min kardeşini ziyâret eylese, bunların her birerlerine Cennetde birer derece verilir.)** [Yalnız bu ziyâret Allah rızâsı için olacak, başka maddî ve şahsî bir menfe'at mukâbili olmamak şartı ile.] Ve yine Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdular ki: **(Her kim bir mü'min kardeşini ziyâret eyleyip müsâfeha ederek üç kerre elini sallasa, ellerini ayırmadan her ikisinden Hak teâlâ râzı olur. Ağaçdan yapraklar döküldüğü gibi, o şahslardan günâhlar öylece dökülür.)**

Müsâfeha etdikden sonra, ölülerin, hocaların ve sâir geçmişlerinin ve bütün ehl-i îmânın afvı için düâ etmek lâzımdır. Bu arada, Peygamber "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimize salâtü selâm getirmek şartdır.

26 - Ey Oğul! Câmi'den dışarı çıkarken, **"İlâhî bana fazlınla rahmet kapısını aç!"** deyip sol ayağınla dışarı çık. Çıkarken inşâallah bundan sonraki nemâza da geleceğim diye niyyet eyle!

Çünki Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(İyi ameller ancak niyyete bağlıdırlar.)** Niyyetsiz ibâdet olamaz. Bir insan iyi bir amel işlemeye niyyet etse, fekat o işi işlemek nasîb olmasa, o kimseye niyyetinin sevâbı yazılır.

Yine buyurdu ki: **(Nemâz, dînin direğidir, kim nemâzını kılarsa, dînini yapdı, kim nemâz kılmazsa, dînini yıkmışdır.)** Zîrâ nemâz bütün ibâdetlerin en fazîletlisidir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Nemâzı cemâ'at ile kılmak, yalnız kılmakdan yirmiyedi derece efdaldir.)**

Diğer bir hadîslerinde: **(Özrsüz, evinde** [yalnız] **nemâz kılan kişinin borcu ödenir, nemâzının sevâbı noksan kalır)** buyurmuşlardır. Nemâz kılacağın vakt, vaktin evvelinde veyâ hiç olmazsa ortasında kılmak gerekdir. Dahâ sonra kılarsan borç ödenirse de, sevâbı olmaz. Vakt çıkdıkdan sonra kılınan nemâz, kazâ niyyetiyle kılınır. Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Mi'râc gecesinde bir kısm insanların hâline vâkıf oldum. Bakdım**

ki onlar şiddetli bir azâbla muazzeb oluyorlar. Cebrâîl aleyhisselâma sordum, bu tâife kimlerdendir? [Ya'nî ne için azâb görüyorlar?] **Cebrâîl aleyhisselâm cevâben: "Bunlar nemâzlarını vaktinde kılmayanlardır" buyurdu.)**

Bir kişi nemâz kılmayıp farziyyetine de inanmaz ise, ya'nî borcunu ödemeye niyyet etmezse, ittifâken kâfirdir. Bir kimse bir vakt kılıp bir vakt kılmazsa (özrsüz olarak) hiç kılmayan ile birdir. Zîrâ o, nemâzı maskaralığa almış olur. Nemâzı maskaralığa almak -hâşâ sümme hâşâ- Allahü teâlâyı maskaralığa almakdır. Binâenaleyh, bütün ibâdetler gibi, nemâzı da dâimâ ve muntazemân edâ eylemelidir!

CEMÂ'ATİN FAZÎLETİ

27 - Hazret-i Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Her kim sabâh nemâzının farzını cemâ'at ile kılarsa, kıyâmet gününde yüzü ayın ondördü gibi parlar. Öğle ve ikindi nemâzlarının farzlarını cemâ'at ile kılsa Hak teâlâ, o kula bin saf melek müvekkel kılıp, kıyâmet gününe kadar onun için tesbîh ederler. Her kim akşam nemâzını cemâ'at ile kılsa, Hak teâlâ hazretleri o kişiyi Peygamberlerle haşr eder. Her kim yatsı nemâzını cemâ'at ile kılsa, o kimse ile Hak teâlâ arasında hicâb kalmaz.)** Bu fazîletler, fâsık olmıyan ve bid'at ehli olmıyan imâmın cemâ'ati içindir.

Her kim cemâ'ati özrsüz terk eylese, Cennet kokusu duyamaz. Bu kimse, dört kitâbda mel'ûn diye vasflanmışdır. Nemâzı terk eden kimse, Hak teâlânın gazabından kurtulamaz. Her kim sabâh nemâzlarını kılmasa, îmânı za'îfler, öğle nemâzlarını kılmaz ise, Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" ona gücenir, ikindi nemâzlarını kılmaz ise, melekler onu sevmez. Akşam ve yatsı nemâzlarını kılmaz ise, Allahü teâlâ onu sevmez.

28 - Her şeyin bir nûru, bir özü vardır. Dînin nûru ve özü beş vakt nemâzdır. Nemâz aynı zemânda dînin direği ve örtüsüdür. Her şeyin fesâdı vardır. Dînin fesâdı, nemâzı terk etmekdir. Nemâzını terk eden, dînini terk etmiş demek olur.

29 - Her kim cemâ'at ile nemâz kılmağı severse, Hak teâlâ hazretleri o kulunu sever, melekler de sever.

30 - Beş vakt nemâzını cemâ'at ile kıl! Gâfil olma!

Tenbîh: Cemâ'at ile kılınan nemâzın sevâbı, yalnız kılınan nemâz sevâbından çok olduğu anlaşıldı. Cemâ'atin bu kadar büyük fazîleti, imâmın nemâzının sahîh olduğu takdîrdedir. Eskiden İslâmiyyet kuvvetli olduğu zemânlarda, imâmlara ve her müslimâna hüsn-i zan edilirdi. Fekat, şimdi, müslimânım diyenlerin ve imâm olmak istiyenlerin ba'zısı, dinden, îmândan haberi olmıyan

câhiller olduğu sözlerinden, hâllerinden ve hareketlerinden anlaşılıyor. O hâlde, bugün Ehl-i sünnet i'tikâdına karşı olduğu belli olmıyan ve guslünü, abdestini ve nemâzını doğru yapabilen ve harâm işlemekden sakınan imâm bulup ona uymak lâzımdır. Aksi takdîrde cemâ'at sevâbı değil, nemâzımız da elden kaçar. Zîrâ, zarûrî ma'lûm olan, ya'nî câhillerin de işitdikleri ahkâmı öğrenmemek, bilmemek özr olamaz. Fâsık imâmın arkasında kılınan nemâzın mâlikîde sahîh olmadığı **(Halebî-i kebîr)**de yazılıdır. Sâlih bir imâmın ağzında kaplamalı, dolgulu diş görülürse, mâlikî veyâ şâfi'î mezhebini taklîd edip etmediği kendisine sorulmamalıdır.

31 - Resûl-i ekrem buyurdular ki: **(Sabâh nemâzı ile yatsı nemâzını cemâ'at ile kılmak çok sevâbdır. Bu iki vakt nemâzı cemâ'at ile kılmanın, ne derece bir fazîlet ve ne büyük bir sevâb olduğunu lâiki ile bilseler, bunu kimse terk edemezdi.)**

Hak teâlâ, hadîs-i kudsîde, buyurdu ki: **(Kulum bana farz nemâzda olduğu kadar, hiçbir amel ile yakın olamaz.)** Farz nemâzları kılıp, hiçbir nemâzı kazâya kalmayanların, nâfile nemâzları da böyle olur. Yine hadîs-i kudsîde, Allahü teâlâ buyurdu ki: **(Kullarım nemâz kılmakla gözleri, kulakları, elleri, ayakları ve bütün a'zâları benim emrimde olmuş olur.)** Resûlullah buyurdular ki: **(Hak teâlâ Cennet-i a'lâda hûrîler yaratmışdır. O hûrîlere, sizler kimler için yaratıldınız, diye sorulduğu zemân, bizler beş vakt nemâzını cemâ'at ile kılanlar için yaratıldık derler.)**

32 - İbn-i Mes'ûd [Otuzikide Medînede vefât etdi] buyurdu ki: Peygamberimize sordum. Allahü teâlâ indinde hangi amel sevgilidir? Cevâben buyurdular ki, **(Nemâzı vaktinde kılmak, ana-babaya iyilik etmek ve hak yolunda cihâd etmek.)**

33 - Bir gün bir a'mâ, Efendimize sordu: Yâ Resûlallah "sallallahü aleyhi ve sellem"! Benim gözlerim görmüyor, elimden tutup câmi'e götürecek bir kimsem de yokdur. Evimde nemâzımı kılayım mı? Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" sordular: **(Ezân sesini işitiyor musun?)** Evet işitiyorum, dedi.

Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem", **(Sana evde nemâzı kılmağa izn veremem)** dedi. Yine bir kişi sordu:

Şehrin yılan, akreb ve vahşî hayvânları vardır. Bana bir çâre var mıdır? Nemâzımı evde kılsam? **(Ezân-ı Muhammedîyi işitir misin?)** buyurdu. Evet işitirim, dedim. **(Şu hâlde, nemâza, ya'nî cemâ'ate gitmelisin),** cevâbını verdi. Böyle olunca, nerede kaldı ki gözlerin, ayakların yerinde, bir korkun yokdur. Şer'î bir mâni'in de yok! Niye evde kılıp cemâ'ate gitmiyesin? Ancak yürüyemiyecek kadar hasta olana ve şiddetli soğuk ve yağmurda izn vardır.

34 - Peygamberimiz, **(Hak teâlâ hazretlerinin rahmeti o kul**

üzerinde olsun ki, ikindi nemâzının sünnetini terk etmez) ve **(İkindi nemâzının sünnetini kılıp terk etmeyen kimsenin Cennete girmesine kefîlim)** buyurdu. [Bu müjde, farz nemâzını kazâya bırakmıyanlar ve harâmdan sakınanlar içindir.]

35 - Akşam nemâzından sonra altı rek'at **(Evvâbîn nemâzı)**nı kılmayı da ihmâl etme!

Tenbîh: Yukarıdan beri, nemâzlar hakkında birçok fazîletler sayılmışdır. İnsanı bu fazîletlere kavuşduracak olan nemâz, bütün farzlarını, sünnetlerini, müstehab, vâcib ve bütün erkân ve şerâitini hâiz olan nemâzlardır. Ayrıca, nemâzın sevâblarına da kavuşmak için, Allah rızâsı için kılmağa niyyet etmek ve terk edilmiş nemâz borcu olmamak lâzımdır. Abdestli olduğunu zan ederek kıldığı nemâz sahîh olmaz ise de, niyyet etdiği için, sevâb verileceği **(Eşbâh)**ın otuzuncu sahîfesinde uzun yazılıdır.

36 - Sevâbı en çok ve birinci vazîfe olan nemâz, farzlardır. Sünnetler ve nâfile nemâzlar, farzların yanında büyük bir denize nazaran, bir damla kadar bile değildirler. Bir vakt farz nemâzı özrsüz kazâya kalan kimsenin hiçbir sünnet ve nâfilesi kabûl olmaz, ya'nî sahîh olsa ve niyyet etse bile, sevâb verilmez. Abdülkâdir-i Geylânî "kaddesallahü teâlâ sirrehül'azîz" **(Fütûhülgayb)** kitâbında, (Farz nemâzı terk etmiş olan kimsenin, bunu kazâ etmeden önce, sünneti kılması ahmaklıkdır ve câhillikdir. Zîrâ bunun sünnetleri kabûl olmaz) diyor. Hanefî mezhebi âlimlerinden Abdülhak Dehlevî "rahime-hullahü teâlâ", bu kitâbı şerh ederken, bunu bildiren hadîs-i şerîfi de uzun uzadıya yazıyor. Bu hadîs-i şerîf **(Se'âdet-i Ebediyye)** ilmihâl kitâbında ve **(Zahîre-i Fıkh)**da da vardır. O hâlde, her şeyden evvel kazâ nemâzlarını kılmalı, nemâz borçlarını ödemelidir ve sabâh nemâzının sünnetinden başka dört vakt nemâzın sünnetleri yerine de, tenbellikle kılınmamış nemâzlar bitinciye kadar kazâlarını kılmalıdır. Âlimlerin sözlerine âşinâ olmayan ve ilmden nasîbleri az olan ba'zı kimseler, sünnet yerine kazâ kılınmaz diyor ve kısa aklları ile sözlerini isbâta kalkışıyorlarsa da, iddi'âlarının temâmen indî olduğu ve hiçbir esâsa dayanmadığı, kitâblarını okuyan erbâb-ı vukûfa pek âşikârdır. Dört mezhebin inceliklerine vâkıf olan, derin âlim seyyid Abdülhakîm Efendi "rahime-hullahü teâlâ" (1281-1362 [m. 1943]) hazretleri bu husûsu İstanbul câmi'lerinde müslimânlara tekrâr tekrâr beyân buyurmuşlar ve yazmışlardır. 118.ci sahîfeye bakınız! Derin âlim, büyük velî Muhammed Ma'sûm Serhendî, ikinci cildin 63. cü mektûbunda buyuruyor ki, (Sünnetler yerine kazâ kılmalıdır. Sünnet sevâbı da hâsıl olur.)

(Se'âdet-i Ebediyye) 276.cı sahîfede diyor ki, (Bir farz nemâzı özrsüz kazâya bırakmak, ekber-i kebâirdir. Bu günâh, her ne-

mâzı kılacak kadar boş zemân geçince, bir misli artmakdadır. Çünki, nemâzı hemen kazâ etmek de farzdır. Bu müdhiş günâhdan ve azâbından kurtulmak için, dört vakt nemâzın sünnetlerini ve Cum'anın ilk ve son sünnetlerini kılarken, kılınmamış farz nemâzlarını da ve yatsının son sünnetini kılarken, üç rek'at vitr nemâzını da kazâ etmeğe niyyet etmelidir. Kazâyı gecikdirmek büyük günâhdır. Bu büyük günâh, her kazâ kılacak kadar zemân [ya'nî 6 dakîka] geçince bir misli artar. Kazâya kalan her nemâzın ilk kazâsı kılınınca, bu nemâzın kazâlarını gecikdirmek günâhlarının hepsi afv olur. **(Tergîb-üs-salât)**da diyor ki, hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Bir nemâzı vaktinden sonra kılan, 80 hukbe yanacakdır)**. Bir hukbe 80 senedir. Kazâ nemâzlarının cezâları, ilk günü 80 hukbe iken, sonraki günlerde, her altı dakîkada bir misli artar.)

İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" Nâfile nemâzları anlatırken diyor ki, (Sünnetler, farzlar ile ve vâcibler ile berâber ayrıca kılınan başka nemâzlar demekdir. Müekked olan ve müekked olmayan sünnetlerin hepsine nâfile nemâz denir. Çünki, farz ve vâcib olmıyan nemâzlar, nâfiledir. Nâfile denilen nemâzların hepsi, sünnet değildir. Sünnet nemâzı özrsüz ve devâmlı olarak terk eden, eğer sünnet olduğuna inanıyor, saygı gösteriyorsa küçük günâha girer. İnanmadığı, saygı göstermediği için kılmıyan ise, kâfir olur. Dinden olduğu zarûrî bilinen, ya'nî câhillerin de bildiği birşeyi inkâr eden de kâfir olur. Hanefî mezhebine göre, icmâ' hâsıl olmuş, ya'nî dört mezhebde de aynı olan bir hükmü inkâr eden de kâfir olur. Müekked sünneti özrsüz devâmlı terk etmek günâhı, vâcibi terk günâhına yakındır. Devâmlı terk etmek dalâlet olur. Terk eden levm edilir, azarlanır. Farzlardan sonra kılınan sünnet nemâzlar, farzların içindeki sünnetlerden özr ile, meselâ unutarak terk edilen sünnetlerin yerine geçecek, böylece farzları temâmlıyacakdır. Yoksa, sünnet nemâzlar, hiç kılınmamış farzın yerine geçmez, terk edilmiş farzı temâmlamaz. Hadîs-i şerîfde, **(Temâm kılınmamış olan bir nemâz sübhası ilâve edilerek temâmlanır)** buyuruldu. Sübha, nâfile nemâz demekdir. [Görülüyor ki, farzlardan evvel ve sonra kılınan sünnetlere nâfile ismi verildi.] Sabâh nemâzının sünneti, diğer sünnet nemâzlardan dahâ kuvvetlidir. Buna vâcib diyen âlimler de vardır. Âişe "radıyallahü anhâ" diyor ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" nâfile nemâzlar içinde en çok sabâh nemâzının iki rek'atına çok ehemmiyyet verirdi. [Görülüyor ki, hazret-i Âişe de, sünnet nemâzlara nâfile demekdedir.] **(Öğle nemâzının farzından önce olan dört rek'at sünneti terk eden, şefâ'atime kavuşamaz!)** hadîs-i şerîfi, Cennet derecesinin yükselmesi için olan husûsî şefâ'atime kavuşamaz demekdir. Çünki, umûmî şefâ'atine bütün müslimânlar kavuşacaklardır. Bir âlime süâl

soranlar çok olup hiç boş vakti kalmazsa, sabâh nemâzından başka nemâzların sünnetlerini terk edebilir. Dersi kaçırmamak için talebenin terk etmesi de câiz olur. [Bunların farz nemâzları kazâya bırakmaları hiç câiz olmaz.]

Mescide girince, oturmadan önce, mescidin sâhibi için, ya'nî Allahü teâlâ için, iki rek'ât nemâz kılmak sünnetdir. Buna **(Tehıyyet-ül-mescid)** nemâzı denir. Mescide girince, farz veyâ başka nemâz kılmak veyâ bunları kılmak niyyeti ile girip oturmak, Tehıyyet-ül-mescid nemâzı kılmak olur. Başka nemâz kılarken Tehıyyet-ül-mescid için de ayrıca niyyet etmek lâzım değildir. Sabâh ve ikindi nemâzlarını kılmış olan, câmi'e girince, Tehıyyet-ül-mescid kılmaz.

Bir kimse, öğlenin farzını kılarken, öğlenin farzına ve sünnetine birlikde niyyet etse, iki imâma göre yalnız farz kılmış olur. İmâm-ı Muhammede göre "rahime-hullahü teâlâ" ise, farz nemâzı da sahîh olmaz. Beş vakt nemâzın sünnetleri, farzdan gayrı kılınan, başka bir nemâz demek olduğu için, farz kılarken sünnet de kılınmış olmıyor. Farz kılarken, Tehıyyet-ül-mescid nemâzı da kılınmış oluyor. Terk edilmiş olmıyor. Fekat, Tehıyyet sevâbına da kavuşabilmek için, buna da ayrıca niyyet etmek lâzımdır. Çünki, hadîs-i şerîfde, **(İbâdetler, niyyetlerine göredir)** buyuruldu. Amelin sevâbına kavuşmak için, niyyet edilmesi şart olmakdadır.) İbni Âbidînden terceme burada temâm oldu.

Kazâ nemâzları, farzdan gayrı nemâz oldukları için, sünnet nemâzın ta'rîfine uymakdadır. Bundan dolayı, kazâ nemâzı kılarken, ayrıca niyyet etmeğe lüzûm olmadan sünnet de kılınmış olmakdadır. Ayrıca sünnet kılmağa niyyet lâzım olmamakdadır. Sünnet yerine kazâ kılan, sünneti terk etmiş olmıyor. Fekat sünnet nemâzlar için va'd edilmiş olan sevâblara kavuşabilmek için, kazâ nemâzına niyyet ederken, vaktin sünneti için de niyyet etmek, ya'nî kalbinden geçirmek lâzım olmakdadır. Böyle iki niyyet edince, hem kazâ, hem sünnet, üç imâma göre de sahîh olmakda, hem de sünnet sevâbı da hâsıl olmakdadır. 119.cu sahîfeye bakınız!

Bu mes'eleyi böyle uzatmamız, hem sünnetler yerine kazâ kılmak lâzım olduğunu anlatmak için, hem de Oflu Muhammed Emîn efendi merhûmun **(Necât-ül-mü'minîn)** kitâbının son sahîfesindeki yazısının doğru olduğunu bildirmek içindir. Bu sahîfesinde, (Sabâhdan başka nemâzların sünnetlerini kılarken, hem evvel kazâya kalmış olan nemâzın kazâsına, hem de vaktin sünnetine birlikde niyyet edilir. Böylece hem kazâ borcu ödenilmiş, hem de sünnet sevâbına kavuşulmuş olur) diyor. Din bilgisi az olan kimseler, Oflu Emîn efendinin bu yazısının doğru olmadığını söylüyorlar ise de, İbni Âbidînin yukarıda bildirilen tahkîkâtı, on-

ların sözlerinin yanlış olduğunu ortaya çıkarmakdadır.

Büyük âlim Ahmed Tahtâvî "rahime-hullahü teâlâ", **(Merâkıl-felâh)** hâşiyesinde, kazâ nemâzlarını açıklarken, sonunda diyor ki, (Fevt edilmiş olan, ya'nî insanın elinde olmıyarak, şer'î bir özr ile kaçırılmış olan nemâzın farzının kazâsını kılmak, sünnet nemâzları kılmakdan dahâ mühim ve dahâ evlâdır. Fekat, müekked sünnetleri ve duhâ, tesbîh ve ismleri hadîs-i şerîflerde bildirilmiş olan nâfileleri, sünnet niyyeti ile kılmak, böyle olmıyanları farzın kazâsı niyyeti ile kılmak dahâ iyidir.) Müekked sünnetleri, sünnet niyyeti ile kılmak, diğer nâfileleri kazâ niyyeti ile kılmak dahâ iyidir demesi, sünnetler kazâ niyyeti ile kılınamaz demek değildir. **(Dürr-ül-muhtâr)**da diyor ki, (Fevt edilmiş olan nemâzların kazâlarını gecikdirmeden kılmak lâzımdır. Ancak, özr ile gecikdirilebilir. Nafaka te'mîn etmek için çalışmak özrdür.) Fevt edilmiş olan nemâzların kazâlarını müekked sünnetleri kılacak kadar gecikdirmek de özr sayıldı. Farz nemâzları özrsüz terk etmek ise, büyük günâhdır. Bu büyük günâhdan kurtulmak için, acele kazâ etmek farzdır. Nemâzların müekked sünnetlerini kılmak için, bu farzı gecikdirmek özr sayılmamışdır. Vâcibi gecikdirmemek için bile, müekked sünneti terk etmek lâzım olduğu vitr nemâzında yazılıdır.

Konyalı Muhammed Hâdimî "rahime-hullahü teâlâ" **(Berîka)** kitâbında, kötü huyların altmışıncısı olan **(Günâh işlemekde isrâr)**ı anlatırken diyor ki: Farz nemâzı özrsüz vaktinde kılmamak büyük günâhdır. Vazîfe olduğuna ehemmiyyet, kıymet vermezse kâfir olur. **(Fetâvâ-yı Zeyniyye)**de diyor ki, (Günâha hemen, acele tevbe etmek farzdır. Tevbeyi gecikdirmeğe de tevbe etmek lâzımdır.) [Görülüyor ki, tevbeyi gecikdirmek de günâhdır.] Farz nemâzı özrsüz terk etmekde iki büyük günâh vardır: Birincisi, nemâzı vaktinden sonraya bırakmakdır. Bunun tevbesi, pişmân olmak, bir dahâ kaçırmamağa karâr vermekdir. İkinci günâh, nemâzı terk etmekdir. Bunun tevbesi, hemen, acele kazâ etmekdir. Kazâ etmeği gecikdirmek de büyük günâhdır. Bunun için de ayrıca tevbe etmek lâzımdır. Çünki, günâh işlemekde isrâr etmek, ayrıca büyük günâhdır. Küçük günâhı işlemekde isrâr etmenin büyük günâh olduğu hadîs-i şerîfde bildirilmişdir. Farz nemâzları özrsüz terk etmek harâm olduğundan, bunların kazâlarını gecikdirmek için özr, beş vakt nemâzın farzlarını gecikdirmeğe özr olan şeylerdir. Bu özrler, îmâ ile de kılamıyacak kadar ağır hasta olmak, harbde düşmanın, yolculukda hırsızların ve yırtıcı hayvânların hücûm etmeleri, unutmak ve uykudur. Ölüm hastalığı hâsıl olursa, öldükden sonra, fidye verilmesi için vasıyyet etmek ve mal

bırakmak vâcib olur. **(Berîka)**dan terceme temâm oldu. Vaktin sonunda, müekked sünneti kılmak, farzı vaktinde kılmağa mâni' olursa, bu sünneti kılmanın harâm olacağı fıkh kitâblarında yazılıdır. Bunun gibi, sünnet nemâzı kılmak, kazâ kılmanın gecikmesine sebeb olacağı için, harâm olur. Çünki, özrsüz terk edilmiş nemâzı kazâ edecek kadar geçen her zemânda, [ya'nî 6 dakîkada] bu büyük günâh katkat artmakdadır. Müslimânları bu büyük felâketden korumak için, bütün fıkh kitâbları, kazâ nemâzlarını gecikdirmeden acele kılmak lâzım olduğunu yazmakdadırlar. Farz nemâzı fevt etmek, ya'nî özr ile vaktinde kılamamak harâm olmadığı için, bunların kazâlarının müekked sünnetleri kılacak kadar gecikdirilmeleri özr sayılmış, bundan fazla gecikdirilmelerine izn verilmemişdir.

37 - **(İşrak nemâzı)**nın fazîleti de çok büyükdür. Bunun hakkında birçok âsâr vardır. Sultân-ı Enbiyâ buyurdu ki: **(Sabâh nemâzını kıldıkdan sonra dünyâ kelâmı söylemeden kıbleye karşı durup, güneş bir mızrak yükseldikden sonra iki rek'at işrak nemâzı kılan kimse, şübhesiz Cennetlikdir.)** [Güneşin alt kenârının üfk-ı zâhirî hattından bir mızrak yükselmesi, merkezinin üfk-ı hakîkîden beş derece yükselmesidir. Bu da, güneşin doğmasından 40 dakîka sonradır.]

38 - **(Teheccüd nemâzı)** ya'nî gece nemâzı da kıl, düân kabûl olsun. Hasen-i Basrî rahmetullahilbârî hazretleri (21-110 Basrada) rivâyet ederler ki: Allahü teâlâ Tûr-i Sinâda, Mûsâ aleyhisselâma buyurdu ki, **(Yâ Mûsâ, benim için ibâdet yap!)** Mûsâ aleyhisselâm ise, yâ Rabbî! Sana ne zemân ibâdet yapayım ki, huzûrunda kabûl olunsun? diye arz edince, gecenin yarısında gece nemâzı kılması emr olundu. Nitekim, Müzzemmil sûresinin ikinci âyetinde meâlen, **(Gecenin yarısında gece nemâzı kıl!)** buyuruldu. [Böyle olmakla berâber, **(Dürr-ül-muhtâr)** beşinci cildde buyuruyor ki, bir sâat ilm öğrenmek [ve öğretmek] geceyi ibâdetle geçirmekden dahâ çok sevâbdır.]

39 - Düânın makbûl olması için, beş şart lâzımdır:

1- Müslimân olmak.

2- Ehl-i sünnet i'tikâdında olmak. Bunun için, dört mezhebden birini taklîd etmek lâzımdır.

3- Farzları yapmak. Kazâya kalmış nemâzları, geceleri de ve sünnetler yerine de kazâ ederek, bir ân önce ödemelidir.

Farz nemâzı kazâya kalan kimsenin, sünnet ve nâfile nemâzları ve düâları kabûl olmaz. Ya'nî, sahîh olsa da sevâb verilmez. Şeytân, müslimânları aldatmak için, farzları ehemmiyyetsiz gösterip, sünnet ve nâfileleri yapmağa sevk eder. Nemâzı, vaktin gel-

diğini bilerek ve evvel vaktinde kılmalıdır.

4- Harâmdan sakınmalıdır. Halâl yiyenin düâsı makbûldür.

5- Evliyâ-yı kirâmdan birini vesîle ederek, düâ etmelidir.

Hindistân âlimlerinden Muhammed bin Ahmed Zâhid, **(Tergîb-üs-salât)** kitâbının elli-dördüncü faslında, fârisî olarak diyor ki, (hadîs-i şerîfde **(Düânın kabûl olması için, iki şey lâzımdır: Birincisi, düâyı ihlâs ile yapmalıdır. İkincisi, yidiği ve giydiği halâldan olmalıdır. Mü'minin odasında, harâmdan bir iplik varsa, bu odada yapdığı düâsı, hiç kabûl olmaz)** buyuruldu.) İhlâs, Allahü teâlâdan başka, hiçbirşey düşünmeyip, yalnız Allahü teâlâdan istemekdir. Bunun için, Ehl-i sünnet âlimlerinin bildirdikleri gibi îmân etmek ve ahkâm-ı islâmiyyeye uymak, bilhâssa üzerinde kul hakkı bulunmamak ve beş vakt nemâzı kılmak lâzımdır.

40 - Tesbîh nemâzını kılabildiğin zemân kıl! Bu nemâz dört rek'atdır. Fekat iki rek'atda bir selâm verilir. Evvelâ niyyet edip tekbîr aldıkdan sonra sübhânekeyi oku! Ondan sonra onbeş kerre **"Sübhânallahi vel hamdü lillâhi ve lâilâhe illallahü vallahü ekber"** de! Onbeş temâm olunca **"Velâ havle velâ kuvvete illâ billahil aliyyil azîm"** deyip, E'ûzü Besmele ile Fâtihayı ve zamm-ı sûre okudukdan sonra, rükû'a varmadan önce on kerre aynı tesbîhi oku. Temâmında **"Velâ havle velâ kuvvete illâ billahil' aliyyil azîm"** de. Rükû'a git. Rükû'da rükû' tesbîhini yapdıkdan sonra, on kerre yine aynı tesbîhi yap, rükû'dan kalk, **"Semi'allahü limen hamideh"** deyip doğruldukdan sonra, ayakda iken aynı tesbîhi on kerre dahâ oku. Tesbîh bitip **"Rabbenâ lekel hamd"** dedikden sonra Allahü ekber diyerek secdeye var. Secdede, secde tesbîhlerini yapdıkdan sonra, aynı tesbîhleri on kerre dahâ oku. Secdeden başını kaldırıp oturunca, ikinci secdeye varmadan, aynı tesbîhi on kerre dahâ oku. Ondan sonra ikinci secdeye varıp, secde tesbîhlerini okudukdan sonra, secdeden başını kaldırmadan önce, on kerre dahâ aynı tesbîhi okuyup başını kaldır. Tâm olarak ayağa kalkıp, Fâtiha-i şerîfeyi okumadan, onbeş kerre aynı tesbîhi okuyup, ondan sonra Besmele ile Fâtiha-i şerîfeyi oku, zamm-ı sûreyi dahî okudukdan sonra aynı tesbîhi on kerre okuyup rükû'a git. Ondan sonra ayağa kalk ve sonra secdeye git. Birinci rek'atdaki ta'rîf üzere tesbîhlerini yap. Tehiyyâta otur. Tehiyyât ve salevâtları okuyup selâm ver. Bu ta'rîf üzere aynen iki rek'at dahâ kıl!

İşte tesbîh nemâzının kılınması böyledir. Bu nemâz için muayyen bir vakt yokdur. Hangi zemânda istersen, gece de kılınabilir. Bu dört rek'at tesbîh nemâzını kılan kimsenin bütün günâhlarını Allahü teâlâ afv eder ve tevbesini kabûl eder.

41 - Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdular ki: **(Her kim akşam nemâzından sonra, yatsı vakti girmeden iki rek'at nemâz kılarsa, evvelki rek'atında bir Fâtiha ve bir Âyetel-kürsî ve beş kerre İhlâs-ı şerîfi okuyup, ikinci rek'atda bir Fâtiha ve bir def'a "lillahi mâ fissemâvâti ve mâ fil erdı ve in tübdû mâ fî enfüsiküm ev tuhfûhü yuhâsibküm bihillâh fe yağfirü limen yeşâü ve yuazzibü men yeşâü vallahü alâ külli şey'in kadîr" okuyup, sonra âmenerresûlü'yü sonuna kadar okuyup ve böylece bu nemâzı îfâ ederse, Hak teâlâ hazretleri Cennetde bir mevki' lutf eder ve her rek'atı için bir şehîd sevâbı ve her âyet için de bir kul âzâd etmiş sevâbı verir.)** [Kazâ nemâzı borcu olanlara bu sevâblar verilmez. Bunlar, borçlarını ödemedikce, Cehennemden kurtulamaz.]

42 - Nemâz kılmağa muhabbet eyle! Beş vakt farz nemâzlarını îfâ eyle! Beş vakt nemâz, bütün ibâdetlerden dahâ fazîletlidir. Nemâz, cemâ'at ile kılınırsa, çok dahâ fazîletli olur. Özrsüz sakın cemâ'at ile nemâz kılmağı terk etme. Özrsüz olarak cemâ'at ile nemâz kılmağı terk etmek münâfıklık alâmetidir. Ve dört kitâbda la'netle yâd edilmişdir. Nemâzı özrsüz yalnız kılanın hâli böyle olursa, hiç kılmayanın hâlinin ne olacağını sen düşün! [İ'tikâdı, Ehl-i sünnet i'tikâdına uymayan kimse, yâ sapıkdır, yâhud kâfir, mürteddir. Böyle imâm arkasında nemâz kılmamalı, kavga ve münâkaşa da etmemelidir. Herkesle iyi geçinmelidir.]

43 - Nemâzın rükû' ve sücûdünde ve sâir erkânında ta'dîl-i erkân ile, hudû' ve huşû' ile, dürüst olarak nemâzını kıl. Bir kişi nemâz kılarken, rükû' ve sücûdü ile ta'dîl-i erkânı temâm yapmıyor idi. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" gördü. Buyurdu ki: **(Şu kişinin hâli böyle giderse, amelinin fâidesini bulmaz!)** Nemâzın rüknlerinde ta'dîl-i erkân olmazsa, nemâz temâm olmaz. Nemâzı maskaralığa almış olur. Bir kimsenin nemâzı nemâz olmazsa, dîni dahî tekmil olmaz. Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Nemâz dînin direğidir, direksiz din olmaz.)** Nemâz kılmıyanın dîni yıkılır. Yine **(Nemâz mü'minin mi'râcıdır)** buyurdu.

44 - Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Her kim beş vakt farz nemâzda Kur'ân-ı kerîm okursa, Hak teâlâ her harfine yüz sevâb verir. Her kim nemâzdan başka vaktlerde Kur'ân okursa, her harfine on sevâb verir. Her kim,** [tegannîsiz ve hurmetle okunan] **Kur'ânı ayakda veyâ otururak hurmet ile dinlerse, her harfine bir sevâb verir. Her kim Kur'ân-ı kerîmi hatm eylese, o kulun düâsı Allah indinde kabûl edilir.)**

45 - **Tenbîh:** İmâm-ı Gazâlî "rahime-hullahü teâlâ" 450 [m. 1058] senesinde Tus şehrinde tevellüd ve 505 [m. 1111] de orada vefât etmişdir. Bu yüce âlim yüzlerce kitâbının sonuncusu olan fâ-

risî dilde yazdığı **(Kimyâ-i se'âdet)** kitâbında buyuruyor ki: Kur'ân-ı kerîm okumasını öğrenen kimseler, Kur'âna hurmet etmesini de öğrenmelidir. Evvelâ günâhlardan ve çirkin söz ve hareketlerden kaçınmalı, her hâlinde edebli olmalıdır. Böyle olmazsa, Kur'ân-ı kerîm ondan da'vâcı olur. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyuruyor ki: **(Münâfıkların çoğu hâfızlardan olacakdır.)** Ebû Süleymân-ı Dârânî "rahime-hullahü teâlâ" 205 [m. 820 Şâmda] buyuruyor ki: Cehennem zebânîleri özü ve sözü bozuk olan hâfızlara, puta tapan kâfirlerden dahâ evvel azâb edeceklerdir. Hasen-i Basrî "rahime-hullahü teâlâ" 110 [m. 727 Basrada], buyuruyor ki, (Bizlerden evvel gelenler, Kur'ân-ı kerîmi Allahü teâlânın emrlerini bildiren bir kitâb olarak okuyup, geceleri emrlerini düşünürler, gündüzleri bunları yapmağa uğraşırlardı. Sizler ise, yalnız ezberlemek ve nağme ile, mûsikî perdelerine uydurarak okumağa uğraşıp, emrlerini aklınıza bile getirmiyorsunuz. Hâlbuki maksad, emrlerini yerine getirmekdir.)

Kur'ân-ı kerîme uygun hareket etmeyen hâfızlar, efendisinden mektûb alan bir hizmetçiye benzer ki, mektûbu alıp mûsikî ile, yanık sesle okur, fekat mektûbdaki emrleri yapmaz.

Kur'ân-ı kerîm okurken on edeb lâzımdır:

1- Abdestli ve kıbleye karşı [başını örterek] hurmetle okumalı.

2- Ağır ağır ve ma'nâsını düşünerek okumalı. Ma'nâsını bilmeyen de ağır okumalıdır.

3- Ağlıyarak okumalıdır.

4- Her âyetin hakkını vermeli, ya'nî azâb âyetini okurken, korkarak, rahmet âyetlerini heveslenerek, tenzîh âyetlerini tesbîh ederek okumalı. Kur'ân-ı kerîm okumağa başlarken E'ûzü ve Besmele çekmelidir.

5- Kendisinde riyâ, ya'nî gösteriş uyanırsa veyâ nemâz kılana mâni' oluyorsa, yavaş sesle okumalıdır. Hâfızların mushafa bakarak okumaları, ezber okumakdan dahâ çok sevâbdır. Çünki, gözler de ibâdet etmiş olur.

6- Kur'ân-ı kerîmi güzel sesle ve tecvîd üzere okumalıdır. Harfleri, kelimeleri bozarak tegannî etmek harâmdır. Harfler bozulmazsa, mekrûh olur. [Halebîde diyor ki, tegannî ile okuyan bir imâm arkasında kılınan nemâzın iâdesi lâzımdır.]

7- Kur'ân-ı kerîm Allahü teâlânın kelâmıdır, sıfatıdır, kadîmdir. Ağızdan çıkan harfler, ateş demeğe benzer. Ateş demek kolaydır. Fekat ateşe kimse dayanamaz. Bu harflerin ma'nâları da böyledir. Bu harfler, başka harflere benzemez. Bu harflerin ma'nâları meydâna çıksa, yedi kat yer ve yedi kat gök dayanamaz. Allahü

teâlâ kendi sözünün büyüklüğünü, güzelliğini bu harflerin içine saklayarak insanlara göndermişdir. Nitekim hayvânlara söylemekle iş yapdırılamaz. Hayvân seslerine benziyen ba'zı sesler çıkararak idâre edilirler. Meselâ öküz alışdığı bir sesle tarlayı sürer. Fekat yapdığı işin sebebini ve fâidesini bilmez. İşte insanların çoğu da, böyle, Kur'ân-ı kerîmden yalnız ses duyarlar ve Kur'ân, harf ve sesden başka bir şey değildir zan ederler. Bunlar, ateş, birkaç harfden başka bir şey değildir, zan eden kimseye benzer. Bu zevallı bilmez ki, kâğıd ateşe dayanamayıp yanar. Ateş harfleri ise, kâğıd üzerinde durur ve kâğıda bir şey yapmaz. Nasıl her insanın bir rûhu vardır ve rûhu, insanın şekline benzemez ise, bu harfler de, insan gibi şekldir. Harflerin ma'nâları ise, insanın rûhu gibidir. İnsanın şerefi, kıymeti, rûh ile olduğu gibi, harflerin şerefi de ma'nâları iledir.

8- Kur'ân-ı kerîmi okumadan evvel, bunu söyleyen Allahü teâlânın büyüklüğünü düşünmelidir. Kimin sözü söyleniyor, ne tehlükeli iş yapılıyor düşünmelidir. Kur'ân-ı kerîme dokunmak için, temiz el lâzım olduğu gibi, onu okumak için de, temiz kalb lâzımdır. Bunun içindir ki, İkrime "radıyallahü anh", mushafı açınca kendinden geçerdi. Allahü teâlânın büyüklüğünü bilmeyen, Kur'ân-ı kerîmin büyüklüğünü anlayamaz. Allahü teâlânın büyüklüğünü anlamak için de, Onun sıfatlarını ve yaratdıklarını düşünmek lâzımdır. Bütün mahlûkatın sâhibi, hâkimi olan bir zâtın kelâmı olduğunu düşünerek okumalıdır.

9- Okurken başka şeyler düşünmemelidir. Bir kimse, bir bağçeyi dolaşırken, gördüklerini düşünmezse, o bağçeyi dolaşmış olmaz. Kur'ân-ı kerîm de, mü'minlerin kalblerinin dolaşacağı yerdir. Onu okuyan, ondaki acâ'iblikleri ve hikmetleri düşünmelidir.

10- Her kelimeyi okurken ma'nâsını düşünmeli ve anlayıncaya kadar tekrâr etmelidir. Lezzet bulunca da, tekrâr etmelidir. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem", bir gece sabâha kadar **"İn-tüazzibhüm"** âyetinin temâmını tekrâr buyurmuşdur. Kur'ân-ı kerîmin ma'nâsını anlamak çok güçdür. Kur'ân-ı kerîmin ma'nâsını üç kimse anlayamaz:

1- Arabî ilmleri iyi bilmeyen ve zâhirî tefsîri okumayan.

2- Büyük bir günâhı yapmağa devâm edenler veyâ Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahime-hümullahü teâlâ" îmân ve i'tikâdlarına uymayıp kalbi kararmış olanlar.

3- Ehl-i sünnet i'tikâdını zâhir ve görünüş ma'nâsına göre kabûl edip, bundan başka kalbe gelen şeyden nefret eden kimse, bu zâhir ma'nâdan ileri geçemez.

[Kur'ân-ı kerîmdeki âyetler, altıbinikiyüz ile altıbinüçyüz

arasındadır. Halk arasında, altıbinaltıyüzaltmışaltı diye meşhûrdur. Uzun âyetleri, birkaç kısa âyete ayıranlar, âyet sayısının çok olduğunu bildirdiler.]

(Kimyâ-i se'âdet) kitâbından terceme temâm oldu.

46 - [Radyo ile, ho-parlör ile Kur'ân-ı kerîm okumak, ezân okumak câiz değildir. Böyle okunan ezânı ve Kur'ân-ı kerîmi işitenler, bunlara benziyen başka sesi işitmiş olurlar. Cemâ'at ile nemâz kılarken, imâm efendiyi veyâ imâmı görerek, yâhud sesini işiterek kılanı görmiyenlerin veyâ imâmın yâhud müezzinin sesini işitmiyenlerin, yalnız radyonun, ho-parlörün sesine uyarak kıldıkları nemâz sahîh olmaz. Çünki bunlardan işitilen ses, imâmın, müezzinin kendi sesleri değildir. Elektrik, mıknâtıs hareketi ile ihtizâz eden ya'nî titreyen ma'den levhasının hâsıl etdiği sesdir. İmâm efendinin sesine çok benziyor ve onun irâdesi ile, sesi ile hâsıl oluyor ise de, onun sesi değildir. İbni Âbidîn "rahmetullahi aleyh", nikâh bahsinde, muharrem olan, ya'nî evlenmesi harâm olan kadınları anlatırken buyuruyor ki, (Cam arkasında veyâ su içinde bulunan birşeyi görmek, onu görmek olur. Birşeyin sudaki, aynadaki hayâlini görmek, onu görmek olmaz. Misâlini, benzerini görmek olur. Bir kimsenin yüzüne bakmamak için yemîn eden, o kimsenin aynadaki yâhud sudaki hayâline bakarsa, yemîni bozulmaz. Gözlükle birşeye bakan kimsenin gözüne, o şeyden çıkıp, camdan geçerek gelen şu'â, görmeğe sebeb olmakdadır. Aynadaki, sudaki hayâlden gelen şu'â'ın sebeb olduğu şeyi görmek, o şeyin kendini görmek değil, benzerini görmekdir.) Bu ifâde, açıkca gösteriyor ki, radyodan, ho-parlörden çıkan ses, imâm efendinin sesi değildir. Bu sesin benzeridir. Bunu işitenler, imâm efendinin sesini değil, bu sese benziyen başka bir sesi işitmekdedirler. İmâmın, müezzinin seslerine uymayıp, başka sese tâbi' olanın ve imâmdan başkasının okuduğu Fâtihaya (âmîn) diyenin nemâzı sahîh olmaz.]

47 - Eğer imâmlık yapmak istersen, evvelâ [Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahime-hümullahü teâlâ" bildirdiklerine göre, i'tikâdını düzelt!] Nemâzın farzı, vâcibi, sünneti ve âdâbını güzelce öğren! Bunları bildikden sonra imâmlık eyle ve Kur'ân-ı kerîmi güzel oku. İmâmlık edenin âkıl ve bâliğ olması şartdır. Eğer hâne sâhibi, müsâfire imâmlık eyle derse, o vakt eder. Nemâzı hiçbir şeyden dolayı te'hir etmemelisin. Karnın aç olup yemek de hâzır olduğu zemân yemeğini yidikden sonra nemâzını kıl. Fekat nemâz vakti geçiyorsa, evvelâ nemâzını kıl, ondan sonra yemeğini yi! Nemâz kılacağın zemân, Allahü teâlânın huzûruna çıkabilecek bir şeklde temiz elbiseni giy ve kollarını geçirmiş olarak giy.

Giydiğin ceket, palto ve pardesünün iliklerini düğmele. Kollarını, bacaklarını ve başını ört. İhrâm içinde nemâz kılarken, baş örtülmez. Nemâzını, üzerinde yazı, her cins resm bulunmıyan, temiz bir bez veyâ tek renkde seccâde üzerinde kılarsan sevâbı dahâ fazla olur. Nemâz için kullanılacak seccâdelerin en fazîletlisi, yerden biten bir mahsûlden i'mâl edilmiş olanıdır. Ot üzerinde kılmak da sevâbdır.

(Halebî)de diyor ki, başı açık nemâz kılmak mekrûhdur. Nemâzda başlığı düşerse, az hareketle, hemen başa koymalıdır. Kolları dirseklere kadar veyâ dahâ az sıvalı olarak nemâza durmak mekrûhdur. Nemâzda sıvarsa, nemâzı bozulur. [Kısa kollu gömlekle nemâza durmak mekrûh olmakdadır.] **(Dürr-ül-muhtâr)**da, nemâzın mekrûhları sonunda diyor ki, (Nemâzı, ayakları temiz mest ve ayakkabı ile örtülü olarak kılmak, çıplak ayakla kılmakdan katkat efdaldir. Hadîs-i şerîfde örtülü ayakla kılmak emr edildi.) [Ayakkabı, mest kirli iseler, ayakları temiz çorap ile örtmek sünnet olur. Nemâzın vâcibini, sünnetini terk etmek mekrûh olur. Mekrûh olan nemâz sahîh ise de, sevâbı olmaz. Câmi'de ayakkabı ve benzerlerini arkada bırakmanın mekrûh olduğu, **(Berîka)**da ve İbni Âbidînde, nemâzın mekrûhlarının ve Hacda şeytân taşlamanın sonlarında yazılıdır.]

48 - Müsâadesiz imâmlık etme! Şâyed teklîf ederlerse eyle. Nemâzdan sonra düâ okunur. İmâm ve cemâ'atin düâda birbirlerine düâ etmeleri lâzımdır. Düâda anaya, babaya da düâ etmeği unutmamak lâzımdır. Cemâ'at ile nemâz kılarken imâm önde durur. Sen mümkin olduğu kadar imâmın arkasında durmağa gayret eyle. Şâyed imâmın arkasında boş yer yoksa sağında, yoksa solunda durursun. Birinci safda yer varken ikinci safda durulmaz. Mekrûhdur. İlerki saflarda yer olup arka taraflar dolu ise, insanların üstüne basa basa ön tarafa geçmeğe kalkışma. İnsanları râhatsız etme! Safda düzgün bir şeklde durmak lâzımdır. Safların düzgün olması, nemâzın ikâmesindendir. Safdan ayrılıp ileri geri ve yanındakinden ayrı durma. Zîrâ mü'minlerin birbirlerine muhabbeti saflarda düzgün ve sık olarak durmakla kâimdir.

49 - İmâmdan evvel rükû' ve sücûda gitme. İmâmdan evvel hiçbir rükne gitmeğe kalkışmamak lâzımdır. İmâm otururak kılarsa sen ayakda kıl!

50 - Nemâzlarını özrsüz terk etme ki, münâfıklardan olmayasın. Resûl-i ekrem "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Eğer kadınlarla, memede olan çocuklar olmasa, yerime bir imâm koyup, şehri gezer, nemâza gelmiyenlerin evlerinin yakıl-**

masını te'mîn ederdim.) Yine Resûlullah buyurdu ki: **(Nemâzlarınızı ihlâs üzerine kılınız! Çünki yanınızda bulunan melekler, sizin amel, nemâz ve tâatinizi alıp göklere giderler, göklere giderken, muhtelif melekler, bu ibâdetleri görürler:**

1. ci kat gökdeki melekler, yalancıların ibâdetini geçirmezler.

2. ci katdaki melekler, nemâz kılarken dünyâ işi ile kalbi meşgûl olan kimsenin nemâzını geçirmezler.

3. cü katdaki melekler, nemâzını beğenenlerin nemâzını geçirmezler.

4. cü katdaki melekler, kibredenlerin, ya'nî kendini beğenenlerin nemâzını geçirmezler.

5. ci katdaki melekler, hasûdlük edenlerin nemâzını geçirmezler.

6. cı katdaki melekler, kalbinde şefkat ve merhameti olmıyanın nemâzını geçirmezler.

7. ci katdaki melekler ise, hırs ve tama'ı olanların nemâzını geçirmeyip geri döndürürler.) Bu hâli Habîb-i kibriyâ beyân buyurdukları zemân, bütün Eshâb-ı güzîn "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" ağladılar.

Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" büyük eshâbdan Mu'âz hazretlerine buyurdular ki: **(Yâ Mu'âz! Aybları gizle, kimsenin aybını yüzüne vurma! Farzlardan başka kıldığın nemâzları ve ibâdetleri kimseye söyleme! Dünyâ işini âhıret işinden büyük görüp, evvel yapma! Hiç kimseye hor bakma! Kimsenin gönlünü kırma, herkesle hoş geçin. Eğer bu şeklde hareket etmezseniz elem verici azâba uğrarsınız.)**

51 - Gecenin en karanlık zemânında, ya'nî seher vaktinde ibâdet eyle ki, yarın sıratdan geçerken her tarafın aydınlık olsun. [İbâdetlerin en kıymetlisi ilmihâl kitâbı okumak, öğrenmek ve öğretmekdir.] Kudretin yetdiği kadar câmi'lere sâlih imâm ve müezzin gelmesine çalış! [Sâlih, günâh işlemiyen, çalgı dinlemiyen, karısını, kızlarını harâmlardan koruyandır.]

52 - Câmi'e girince, dünyâ kelâmı söyleme! Resûlullah buyurdular ki: **(Câmi'de dünyâ kelâmı söyleyen kimsenin ağzından fenâ bir koku çıkar. Melekler derler ki, yâ Rabbî, bu kulun câmi'de dünyâ kelâmı söylemesinden dolayı, ağzından çıkan koku bizleri râhatsız ediyor. Hak teâlâ hazretleri buyurur ki, "İzzim, celâlim hakkı için, onlara yakında büyük bir belâ veririm.")**

[Önce **(Tehıyyetül mescid)** denilen iki rek'at kılıp, veyâ başka ibâdet edip, sonra dünyâ kelâmı konuşmak câizdir.]

Câmi' temizliğine elinden geldiği kadar yardım et! Çok büyük sevâb sâhibi olursun. Resûl aleyhisselâm buyurdu ki: **(Bir ümmetim câmi' temizlese, benimle berâber dörtyüz gazâ, dörtyüz kerre hac etmiş gibi, benimle dörtyüz rek'at nemâz kılmış gibi, dörtyüz kerre oruc tutmuş gibi ve dörtyüz kul âzâd etmiş gibi, Hak teâlâ hazretleri o kula sevâb ihsân eder.)**

53 - Allâme Ahmed Tahtâvî "rahmetullahi aleyh" **(Merâk-ıl-felâh)** hâşiyesinde diyor ki, (İstiska, yağmur düâsı için sahrâya çıkmak demekdir. Hamd ederek, istigfâr okuyarak düâ edilir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" ve Eshâb-ı kirâm ve islâm âlimleri, yağmûr düâsı yapdılar. Çıkılan yerde imâm, evvelâ yalnızca veyâ cemâ'at ile iki rek'at nemâz kılar veyâ kılmayıp yerde asâya dayanıp bir hutbe okur. Sonra kıbleye dönüp, avuçları semâya karşı açık olarak omuzları hizâsına kaldırıp ayakda düâ eder. Hâzır olanlar, arkasında oturarak dinleyip âmîn der. Yalnız yağmur düâsında kollar omuzdan yukarı kaldırılır. Birşey istemek için yapılan düâlarda, avuçları semâya karşı açmak sünnetdir. Hadîs-i şerîfde, **(Kul ellerini kaldırıp düâ edince, Allahü teâlâ onun düâsını kabûl etmemekden hayâ eder)** buyuruldu. Hastalık, kahtlık ve düşmandan kurtulmak için yapılan düâlarda avuç içleri yere çevrilir. Kollarını kaldıramıyan, sağ elinin şehâdet parmağını uzatarak işâret eder. Yağmur düâsına, fâsıla vermeden, üç gün çıkmak, eski, yamalı giymek, çıkmadan sadaka vermek, üç gün oruc tutmak, çok tevbe ve istigfâr etmek, kul haklarını ödemek, hayvânları da çıkarıp, yavrularından ayrı bulundurmak, ihtiyârları ve çocukları da çıkarmak sünnetdir. Elbiseler ters çevrilmez. Kâfirler getirilmez. Onların cemâ'ate karışmaları mekrûhdur.) Kadınlar erkeklerden uzak, sabîler analarından ayrı bulunur.

54 - Ramezân-ı şerîfin her gecesinde iki rek'at nemâz kılmağı terketme! Resûlullah buyurdu ki: **(Her kim Ramezân-ı şerîfin her gecesinde iki rek'at nemâz kılarsa, her rek'atında sekiz ihlâs-ı şerîf okursa, Hak teâlâ hazretleri, o kulun her rek'atında sekizyüz melek halk eder. Bu melekler, o kul için ibâdet ederler ve sevâbı o kulun amel defterine yazılır. Derecesi yükselir, gelecek Ramezân-ı şerîfe kadar bu melekler Cennetde bu kul için çeşidli dereceler hâzırlarlar.)** [Terâvîh nemâzının sevâbı, bundan dahâ çokdur. Kazâ nemâzlarını kılmak ise, hepsinden dahâ çok sevâbdır.]

55 - Resûl-i ekrem efendimiz buyuruyorlar ki: **(Her kim Ramezân-ı şerîf gecesi seher vaktinde kalkıp nemâz kılmakla meşgûl olsa ve ibâdet etmeğe niyyet eylese, kirâmen kâtibîn melekleri derler ki, Hak teâlâ hazretleri sana rahmet eylesin, ömrünü**

bereketli kılsın! Döşeği dahî der ki, Hak teâlâ hazretleri senin ayağını sırat üzerinde muhkem eylesin ve selâmet ihsân buyursun. Abdest alınca, su dahî der ki, Hak teâlâ hazretleri, senin kalbini temiz eylesin! Nihâyet bu kul namâz kılmağa başlayınca, Hak teâlâ hazretleri azamet-i şâniyle buyurur ki: "Ey benim kulum, ne istersen iste! Dileğini yerine getireceğim.") [Geceleri ilmihâl öğrenmeli, kazâ namâzlarını kılıp, bitirmeli, sonra bu namâzı kılmalıdır.]

56 - Yağmur yağdığı zemânlarda namâz kıl! Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Yâ Ebâ Hüreyre! Yağmur yağarken namâz kıl! Her ne kadar yağmur yağarsa, her bir damlası mikdârınca Hak teâlâ hazretleri sevâb ihsân buyurur.)**

57 - Kudretin kâfi gelirse, müezzin veyâ imâm ol! [Böylece, fâsık kimsenin imâm olmasına mâni' olursun.] Arkanda namâz kılanlar sayısınca sevâb alırsın. Namâzdan sonra, düâ edince yalnız kendine düâ etme! Ana babana ve bütün ehl-i îmâna düâ eyle! Yoksa, hâin olursun. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdular ki: **(Yâ Ebâ Hüreyre! Nâfile namâz kılmağı terk etme ve nâfile namâzlarını evinde kıl, gökdeki yıldızlar gibi nûrun artar.)** Namâz kılmağa durduğun zemân, elbisenle oynama, çünki şeytânı sevindirmiş olursun. Bu hâlinden de melekler mahzun olur. Abdestin olmadığı hâlde üzerine gün doğmasın!

58 - İmâm olursan namâzı uzatma! Çünki, cemâ'at içinde ihtiyâr olduğu gibi, hasta da vardır.

59 - Kuşluk **[Duhâ]** namâzını terk etme! Resûl-i ekrem buyurdu ki: **(Yâ Ebâ Hüreyre! Kuşluk namâzını terk etme! Cennetin bir kapısı vardır ki, ona "Duhâ kapısı" derler. Bu kapıdan yalnız kuşluk namâzı kılanlar girer.)** Her kim kuşluk namâzını iki veyâ dört rek'at kılarsa, zâkirler zümresine yazılır. Altı veyâ sekiz rek'at kılsa, sıddîklar zümresine yazılır. [Bu vaktlerde kazâ namâzı kılan, hem borcundan kurtulur, hem de bu sevâblara kavuşur.]

60 - Kendini harâmdan çok sakın! Resûlullah buyurdu ki: **(Bir kimsenin üzerindeki elbisesinde harâmdan bir tel iplik olsa, o elbise ile kılınan namâz ve yapılan düâlar kabûl olmaz.)** Bir kimsenin vücûdü harâm ile büyürse, hâli acabâ ne olur? Bütün ibâdetlerin başı, halâl lokma kazanmak, çoluk çocuğuna halâl yidirmekdir. Halâlı, harâmı öğrenmek lâzımdır.

61 - Resûl-i ekrem buyurdu ki: **(Ey benim ümmet-ü eshâbım! Sizler namâz kılarken gözlerinizi yummayınız ve yürürken ellerinizi kalçalarınıza tutup yürümeyiniz. Zîrâ bu hareket, yehûdîlerin yapdığı bir hareket ve pek alçak bir işdir.)**

62 - Mü'min-i sâlih olanların cenâzelerine iştirâk eyle ki, senin cenâze nemâzına da iştirâk etsinler. Cenâze arkasından gitmeğe gayret eyle! Her bir adımına bin sevâb yazılır. Her kim bid'at sâhiblerinin, mezhebsizlerin cenâzelerinin arkasından gitmezse, Hak teâlâ, o kimseye kıyâmet günü merhamet edecekdir.

Tenbîh: Cenâzeyi omuzda taşımak sünnetdir. Kâfirlerin âdeti üzere taşımak veyâ cenâzeyi görünce, taşımayıp ayakda durmak harâmdır ve mevtâya eziyyet verir. Mâtem işâretleri ve çelenk taşımak ve bunları kabr üstüne koymak, müslimânlıkda yokdur.

63 - Yukarıki satırlarda, nâfile, sünnet ve mendûb ibâdetleri de topladım ki, bununla da amel ederek çok sevâb kazanasın.

Tenbîh: Farzları terk edenler, ya'nî tenbellikle kılmamış olanlar, sünnetleri, nâfileleri kılarken, kazâ nemâzlarına da niyyet etmelidir. Farz borcu olanların, sünnet ve nâfileleri kabûl olmaz. Ya'nî bunlara sevâb verilmez. Fekat, kazâ kılarken, o vaktin sünnetini kılmağa da niyyet edince, o sünnetin sevâbı da verilmekdedir. İbni Nüceym "rahime-hullahü teâlâ" (926-970 Mısrda) buyuruyor ki, (Sünnet ve nâfile nemâzlar, kazâ borcu olanı Cehennemden kurtarmaz.) Kazâlarının mikdârını hesâb edip, sünnetler yerine de kazâ nemâzları kılarak, Cehennemden kurtulmağa çalışmalıdır. Sabâhdan başka nemâzların ilk sünnetlerini kılarken, bu nemâzların ilk kazâya kalmış farzları ve öğlenin son sünneti yerine, sabâhın farzını ve akşamın sünneti yerine, üç rek'at farzını ve yatsının son sünneti yerine, üç rek'at salât-i vitri kazâ etmeğe niyyet etmek lâzımdır ve çok mühimdir. Terâvîh nemâzını evde yalnız kılarak bir günlük kazâları kılmağa niyyet etmelidir. Fitne çıkarmamak için, terâvîhi cemâ'at ile kılmak îcâb ederse, yine kazâ nemâzı kılmalıdır. İmâm efendi iki rek'atde selâm veriyorsa, sabâh nemâzı farzlarını, dört rek'atde selâm veriyorsa, diğer farzları kazâ etmeğe niyyet etmelidir.

EZÂN BAHSİ

64 - Ey Oğul! Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Ezân okunurken şu düâ okunsun: "Ve ene eşhedü en lâ ilâhe illallahü vahdehu lâ şerîkeleh ve eşhedü enne Muhammeden abdühü ve resûlüh ve radîtü billahi rabben ve bil islâmi dînen ve bi Muhammedin sallallahü aleyhi ve selleme resûlen nebiyyâ.")** Dînimize uygun okunan ezân-ı Muhammedîyi işitince, kemâl-i hurmetle dinleyip ezândan sonra bu düâyı okuyan kimsenin günâhları her ne kadar çok olsa yine afv olunur. Yine buyurdular ki: **(Ey benim ümmet-ü eshâbım! Ezân bitince bu düâyı dahî okuyunuz:**

“Allahümme rabbe hâzihidda’vetittâmmeti vessalâtil kâimeti âti Muhammedenil vesîlete vel fadîlete vedderecetterrefî’ate veb’ashu mekâmen mahmûdenillezî vaadtehu inneke lâ tuhlifül mîâd.”) Bu düâyı güzelce okuyan kimseye verilecek sevâb büyükdür.

65 - Dînimize uygun okunan ezâna karşı ta’zîm ve hurmetde bulun! Ezân, yer yüzünde söylenen sözlerin en doğrusudur.

Hazret-i Âişe “radıyallahü anhâ” [Elliyedi senesinde, Medînede, altmışbeş yaşında vefât etdi.] Her zemân ezânı dinlerdi. Sordular: “Ey mü’minlerin anası, niçin ezân okunurken işini terk ediyorsun?” (Ben Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” işitdim, **“Ezân okunurken iş işlemek dinde noksanlıkdır”** buyurdu. Onun için ezân okunurken işimi terk ederim) dedi.

Ebû Hafs Haddâd “rahime-hullahü teâlâ”, [264 de Nişâpurda vefât etdi] demircilik yapardı. Her ne zemân ezânı işitse, çekici yukarı kaldırmış ise, aşağıya indirmez, eğer çekiç aşağıda ise, yukarı kaldırmazdı. Bir kişi ile konuşuyor idiyse, hemen sözünü keser, ezânı dinlerdi. Nihâyet bu zât merhum oldu. Dostları, cenâzesini götürürlerken, müezzin minâreden “Allahü ekber” diyerek ezân okumağa başladı. Cenâzeyi götürenlerin ayakları yürüyemez oldu. Cehd ve gayretlerine rağmen, cenâzeyi götürmek mümkin olmadı. Nihâyet ezân bitdikden sonra, cenâzeyi götürmek mümkin oldu. Ezân-ı Muhammedîye ta’zîm ve hurmet edenler ve onun, harflerini, kelimelerini değişdirmeden, bozmadan ve tegannî etmeden, minâreye çıkıp sünnete uygun okuyanlar, yüksek derecelere vâsıl olacaklardır. İbni Âbidîn, nemâz bahsinin başında diyor ki, (Otururak, tegannî ederek, câmi’ içinde, vaktinden evvel [ve ho-parlör ile] okunan ezân, islâm ezânı değildir.) Bunlar, sünnete uygun olarak tekrâr okunur.

66 - Bir hadîs-i şerîfde, **(Her kim ezân-ı Muhammedî sesini işitdiği zemân müezzin ile berâber hafifçe okusa, her harfine bin sevâb verilir, bin günâhı afv olur)** buyuruldu.

67 - Ezân-ı Muhammedî, ya’nî sünnete uygun okunan ezân büyük bir ni’metdir. Ta’zîm edilmesi lâzım gelen büyük lutf-i ilâhîdir. Ezân, İslâm dîninin doğuşunda yokdu. Eshâb-ı Güzîn “radıyallahü anhüm ecma’în” dediler ki, yâ Resûlallah “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem”! Nemâz vaktlerini bize bildirmek için bir şey olsa. O gece Eshâbdan Bilâl Habeşî “radıyallahü teâlâ anh” rüyâsında gördü ki, gökden iki kişi inip abdest aldılar. Biri ezân okudu ve kamet getirdi ve biri de imâm oldu. Nemâz kıldılar. Ondan sonra da, göklere doğru yükselip gitdiler. Bu rü’yâyı gelip Resûllaha “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” söyledi. Resûl-i ekrem de, Eshâb-ı kirâm toplu bir hâlde iken, bu rü’yâyı nakl eylediler

ve buyurdular ki, **(O gördüğün melek ne dedi?)** Bilâl "radıyallahü teâlâ anh" cevâben, **(O melek, iki elini kulağına koyup Allahü ekber, Allahü ekber, Allahü ekber, Allahü ekber, eşhedü en lâ ilâhe illallah, eşhedü en lâ ilâhe illallah, eşhedü enne Muhammeden resûlullah, eşhedü enne Muhammeden resûlullah, hayyealessalâh, hayyealessalâh, hayyealelfelâh, hayyealelfelâh, Allahü ekber, Allahü ekber, lâ ilâhe illallah)** dedi. Hazret-i Ömer "radıyallahü teâlâ anh" de: (Ben de, bu gece rü'yâmda böyle gördüm) dedi. Eshâbdan bu rü'yâyı görüp haber verenler oldu. Resûl-i ekrem "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(O gördüğünüz kardeşim Cebrâîldir. Nemâzın vaktlerini öğretdi. Diğeri de, Mikâîldir. İmâm olup nemâz kıldılar.)**

Tenbîh: Ta'zîmin birinci derecesi, ezânın şeklini ve kelimelerini değişdirmemek, onu bozmamakdır. İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ [1198-1252 Şâmdadır] buyuruyor ki, (Ezân, belli kelimeleri, belli şeklde okumakdır.) Ezânı çalgı çalarken veyâ çalgı âletleri ile okumak da câiz değildir.

Radyoda ve ho-parlör ile ezân okumanın câiz olmadığı, **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbında, tegannî bahsinde ve **(Cennet Yolu İlmihâli)**nde uzun bildirilmişdi. İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", nemâz vaktlerini anlatırken diyor ki, (Nemâzın sahîh olması için, nemâz vaktinin girmiş olduğunu iyi bilmek lâzımdır. Vaktin girdiğinde şübhe ederek kılsa, sonra vakt girdikden sonra kılmış olduğu anlaşılsa, kılmış olduğu nemâz sahîh olmaz. Vaktin girdiği, âdil bir müslimânın okuduğu ezân ile anlaşılır. Ezânı okuyan âdil değilse, vaktin girip girmediğini kendi araşdırır. Girdiğini çok zan edince, kılar. Din işlerinde âdil bir müslimânın sözüne inanılır. Meselâ, kıbleyi, birşeyin temiz ve necs olmasını, halâl, harâm olmasını haber verince inanılır. Haber veren fâsık ise yâhud âdil, fâsık olduğu belli değil ise, doğru söyleyip söylemediğini kendi araşdırıp, zan etdiğine göre hareket eder. Çünki çok zan etmek, iyi bilmek demekdir. Nemâz vaktinin girdiğini haber vermek ibâdetdir. Burada da, nemâz vaktini bilen, âkıl bâliğ, âdil bir erkeğin ezânına inanılır. Fâsık olan müezzinin, imâmın haber vermesine inanılmaz. Vaktinden evvel okunan ezân sahîh olmaz. Büyük günâh olur. Ezân, belli kelimeleri, belli şeklde okuyarak, nemâz vaktinin girdiğini bildirmekdir. Yüksek yere çıkıp okumak sünnetdir.)

Dördüncü cildde şâhidliği kabûl edilmiyenleri şöyle bildiriyor: (A'mânın, mürtedin, çocuğun, yüksek sesle okuyup sesini yabancı erkeklere duyuran kadınların, çok yemîn edenin, dünyâ çıkarı için mezheb değişdirenin [mezhebsizin], şerâb içenin, diğer

alkollü içkilere devâm edenin, eğlence için çalgı çalanların, başkalarını eğlendirmek için çirkin şarkı söyliyenin ve bunu dinliyenin, fısk, günâh işlenen yerde oturanın, avret yeri açık gezenin, [karısını, kızını, emrinde olanları çıplak gezdirenin], tavla, kâğıd oynıyanın, her çeşid kumar oynıyanın, nemâz kılacak vakt bırakmıyan oyuna, işe dalanın, fâiz yimekle meşhûr olanın, sokakda bevl yapanın, sokakda yiyerek gidenin, müslimânı açıkça kötüliyenin şâhidlikleri kabûl olmaz. Çünki bunlar, âdil değildirler.)

[Mezhebsizlerin bir kısmı, ehl-i sünnet olan müslimânları, müşrik diyerek kötüledikleri için, diğer bir kısmı da Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" çoğunu ve üç halîfeyi ve hazret-i Âişeyi "radıyallahü teâlâ anhâ" açıkça kötüledikleri için, şâhidlikleri kabûl olmaz.] Açıkça bir büyük günâh işliyen veyâ küçük günâh işlemekde ısrâr eden, âdil olmaz. Bunun şâhidliği kabûl edilmez. Günâhı gizli olanın adâleti gitmez. Yetmişiki bid'at fırkasının birinde olmak büyük günâhdır. **(Dürr-ül-muhtâr)**ın Tahtâvî hâşiyesinde diyor ki, (Yetmişiki bid'at fırkasından, kâfir olmayanları, ehl-i kıbledir. Bu büyük günâhları kalblerinde gizli olduğu için, şehâdetleri kabûl olunur. Fekat, bunlardan mâcin olanın, ya'nî sapık i'tikâdını başkalarına bulaşdırmak çabasında olanın şehâdeti kabûl olmaz.)

Bir büyük günâhı bir kerre işliyen veyâ küçüklerini işlemekde ısrâr, devâm eden bir müezzinin okuduğu ezâna güvenilmez. Vehhâbîlerin, şî'îlerin, dinde reformcuların, mezhebsizlerin bildirmeleri, nemâz vaktlerinin ve Ramezânın başlamasına delîl olmaz.

Ezânın, kametin ve nemâz tekbîrlerinin radyo [mizyâ'] ile ve ho-parlör [mükebbirüssavt] ile bildirilmesi de, fıkh kitâblarına uygun değildir. Çünki, bunlardan çıkan ses, insan sesi değildir. İnsan sesine çok benziyen ve insanın irâdesine tâbi' olan, başka seslerdir. Elektriğin, miknâtisin hâsıl etdiği seslerdir. İnsan sesi, mikrofon içinde yok oluyor. Bunun yerine, endüksiyon akımı ve bundan magnetik dalgalar ve bundan ses dalgaları hâsıl oluyor. İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" Tilâvet secdesini anlatırken diyor ki, Okumanın sahîh olması için, okuyanın okuduğunu temyîz etmesi, anlaması lâzımdır. Bunun için, delinin, uyuyanın, okuduğunun ne olduğunu temyîz edemiyen küçük çocuğun, kuşun, aks-ı sadânın sesleri, okumak değildir. Okumak, nemâz kılmak gibidir. [Ya'nî nemâz kılması sahîh olan kimsenin söylediğine okumak denir.] Secde âyetini işitince secde etmesi lâzım olan insan, secde âyeti okursa, bunu işitenlerin secde etmeleri lâzım olur. Ya'nî, bundan başka seslere okumak denmez.

Tahtâvî "rahime-hullahü teâlâ" **(Merâk-ıl-felâh)** hâşiyesinde diyor ki, (Kuşun ve öğretilmiş maymunun söyledikleri şeyler ve yüksek kubbelerde ve dağlardan aks eden sesler, insan okuması değildir. Okumak değil, okumağa benzeyen seslerdir. Çünki, bu sesleri çıkaranlarda temyîz yokdur.) Görülüyor ki, insan okumasının aksleri, insanın irâdesine tâbi' olduğu ve insanın sesine tam benzediği hâlde, buna okumak denilmiyor. Radyodan, ho-parlörden çıkan Kur'ân ve ezân sesleri de, insanın irâdesi ile söylendiği ve söyliyenin sesine tam benzediği hâlde, insan sesi değildirler. Bunlar, Kur'ân okumak ve ezân okumak olmuyorlar. Kur'ân-ı kerîmi ve ezânı radyoda okumak, ho-parlörle okumak, sünnetin terk edilmesine sebeb oluyor. Bid'at oluyor.

Radyodan, ho-parlörden çıkan sesler, insanın aynada görülen hayâli gibidirler. Aynadaki hayâl, insana tam benzediği hâlde ve insanın irâdesi ile hareket etdiği hâlde, insanın kendisi değildir. Yabancı kadının, ellerinden ve yüzünden başka yerlerine bakmak harâm olduğu hâlde, aynadaki görüntüsüne şehvetsiz bakmak harâm değildir. İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" beşinci cildde (Nazar ve lems) faslının sonundaki tenbîhlerin ikincisinde diyor ki, (Bir insanın aynadaki, sudaki görüntüsü, kendisi değildir, benzeridir. Cam arkasındaki ve su içindeki insanın ise, kendisi görülmekdedir. Bunun için, yabancı kadının aynadaki, sudaki görüntüsüne şehvetsiz bakmak harâm değildir.) Şâmdaki Ehl-i sünnet âlimlerinden, Suriye baş kâdısı, Ahmed Mehdî Hıdır "rahime-hullahü teâlâ", 1382 [m. 1962] baskılı **(Fihrist-i İbni Âbidîn)** kitâbının 127 ve 284. cü sahîfelerinde, (Kadınların sinema perdelerinde görünen hayâllerine bakmanın hükmünü, İbni Âbidînin bu yazısında bulmakdayız) demekdedir. Radyodan, ho-parlörden çıkan ses, okuyan insanın sesinin kendisi olmadığı gibi, aksi de, görüntüsü de değildir. Başka ve metalik bir sesdir. Bu sesleri işiten kimse, imâmı ve ezânı duymuş olmaz. Bu seslerin kendilerini değil, benzerlerini işitmekdedir. Minâreden, ho-parlörün sesini işitince, (ezân okunuyor) dememeli, (nemâz vakti gelmiş) demelidir. İmâmın veyâ cemâ'atin hareketlerini görmeden, yalnız bu seslere uyarak nemâz kılınsa, imâma uyulmuş olmaz. İmâm ile kıldığı nemâzı sahîh olmaz. Sağır olan ve sağır olmayan kimsenin kulaklık takarak işitmesi, ho-parlörden işitmesi gibidir. Sağır olanın, zarûret olduğu için imâmın sesini kulaklıkla işiterek kıldığı nemâz sahîh olur. İmâmın veyâ cemâ'atin hareketlerini görerek kıldığı için de, nemâzı sahîh olmakdadır. Nemâzı ho-parlör ile kıldırmak ise, hiçbir zemân zarûret değildir. Kur'ân-ı kerîmin ve ezânın benzerlerine de hurmet etmek,

saygı göstermek lâzımdır.

Fıkh ve fetvâ kitâblarının çoğunda, meselâ **(Kâdîhân)**da diyor ki, (Ezân okumak sünnetdir. İslâmın şi'ârından, alâmetlerinden olduğu için, bir şehrde, bir mahallede ezân terk edilirse, hükûmetin oradaki müslimânlara zorla okutması lâzımdır. Müezzinin Kıble cihetini ve nemâz vaktlerini bilmesi lâzımdır. Çünki, ezânı başından sonuna kadar Kıbleye karşı okumak sünnetdir. Ezân, nemâz vaktlerinin ve iftâr zemânının başladığını bildirmek için okunur. Bu vaktleri bilmiyenin okuması fitne çıkmasına sebeb olur. Aklı olmıyan çocuğun, serhoşun, delinin, cünüb olanın ve fâsıkın ve kadının ezân okumaları mekrûh olur. Müezzinin tekrâr okuması lâzım olur. Oturarak, abdestsiz, şehrde hayvân üstünde okumak da mekrûh ise de, bunların ezânı iâde edilmez. Ezân minârede veyâ mescidin dışında okunur. Mescidin içinde okunmaz. Telhîn, ya'nî kelimeleri bozacak şeklde uzatarak tegannî yapmak mekrûhdur. Arabîden başka dil ile ezân okunmaz.) **(Hindiyye)**de diyor ki, (Müezzinin, sesini tâkatinden fazla yükseltmesi mekrûhdur.) **(İbni Âbidîn)** "rahime-hullahü teâlâ" diyor ki, (Ezânın uzaklardan işitilmesi için, müezzinin yüksek yere çıkıp okuması sünnetdir. Birkaç müezzinin, bir ezânı birlikde okumaları câizdir.) Âlimlerin bu yazılarından anlaşılıyor ki, ho-parlörle ezân, kamet okumak ve nemâz kıldırmak bid'atdir. Büyük günâhdır. Hadîs-i şerîfde, **(Bid'at işliyenin hiçbir ibâdeti kabûl olmaz!)** buyuruldu. Ho-parlörün sesi, insanın sesine çok benziyor ise de, insan sesinin kendisi değildir. Miknâtisin hareket etdirdiği levhalardan hâsıl olan sesdir. Yüksek yere çıkıp ayakda duran insanın sesi değildir. Ho-parlörleri minârenin, çatının sağına, soluna, arka tarafına koyarak, sesin kıbleye doğru çıkamaması da, ayrıca günâh olmakdadır. Sesin uzaklara ulaşmasına ve ho-parlörün tırmalayıcı, metalik sesine ihtiyâc da yokdur. Çünki, her mahallede mescid yapmak vâcibdir. Her mahallede ezân okunacak, her evden, mahallesinin ezânı işitilecekdir. Bundan başka, **(Ezân-ı Cavk)** da câizdir. Birkaç müezzinin, bir ezânı birlikde okumalarına, (Ezân-ı Cavk) denir. Bir arada çıkan yanık, hazîn insan sesleri, uzaklardan işitilmekde, kalblere ve rûhlara te'sîr etmekde, insanları vecde getirmekde, îmânlarını tâzelemekdedir. **(İbni Âbidîn)** "rahime-hullahü teâlâ", nemâzın sünnetleri başında diyor ki, (İmâmın sesini, ihtiyâcdan fazla yükseltmesi mekrûh olduğu gibi, müezzin için de mekrûhdur. İmâmın sesi yetişdiği zemân, tekbîrleri müezzinin de bildirmesinin mekrûh olduğunu ve çirkin bid'at olduğunu, dört mezheb âlimleri sözbirliği ile bildirmişlerdir.) Bundan da anlaşılıyor ki, imâmın ve müezzinin ho-parlör kullanmaları tahrîmen mekrûh, ya'nî

harâm ve çirkin bid'atdir. Bid'at işlemek büyük günâh olup, hiçbir ibâdetin kabûl olmamasına sebebdir. [Bronzdan, ya'nî bakır alaşımından yapılan liraların renkleri ve şeklleri altın liralara benzediği ve altın yerine kullanıldıkları hâlde, bunlarla zekât verilemez. Çünki, zekât vermek ibâdetdir. Altın olarak verilmesi lâzımdır. Çünki, ibâdet değişdirilemez. İnsanın vekîli, bunun nâmına her işi yapar. Fekat, bunun nemâzlarını vekîli kılamaz. Çünki, ibâdetler değişdirilemez. Bir fâsık, ya'nî hergün büyük günâh işleyen kimsenin temiz olarak ve edeb ile ezân okuması câiz değildir. Ho-parlör de fısk olan şarkıları, kadın seslerini yaymakda kullanıldığı için, bu fısk âleti ile ezân okumak câiz olmaz. Çünki, ibâdet değişdirilemez. Çalgıyı hiç kullanmayıp evinde bulundurmak bile câiz değildir. Ho-parlör ile ezân okumak câiz olmadığı, bu misâllerden de anlaşılmakdadır.]

YOLCULUKDA NEMÂZ

68 - **(Merâk-ıl-felâh)** hâşiyesinde diyor ki, (Bir kimse, bulunduğu şehrin veyâ köyün kenârındaki evlerden ve tarla, kabristân gibi (finâ) denilen yerlerinden ayrılırken, bu kenâr yerlerden, senenin kısa günlerinden üç gün veyâ dahâ çok uzakda bulunan bir yere gitmeğe niyyet ederse, ayrılınca müsâfir [yolcu] olur. Bir günde yedi sâat yürür. Arada devâmlı evler bulunan köyden de ayrılması lâzımdır. Arada finâ bulunan köylerden ayrılması şart değildir. Ba'zı âlimlere göre, **(müddet-i sefer)** üç merhaledir.) Bir merhale, altı fersahdır. Bir fersah üç mildir. Bir mil dört bin zrâ'dır. Bir zrâ' hanefîde yirmidört, diğer üç mezhebde yirmibir parmağın genişliğinde, ya'nî hanefîde kırksekiz, diğer üç mezhebde kırkiki santimetredir. Buna göre, bir mil hanefîde 1920 metre, bir fersah ya'nî bir sâatlik yol 5 kilometre ve 750 metre, bir merhale ya'nî bir günlük yol 34 kilometre 560 metredir. Müddet-i sefer, hanefî mezhebinde 103 kilometre ve 680 metre olmakdadır. Diğer üç mezhebde, müddet-i sefer onaltı fersah, 80 kilometredir. Şehrin kenârından müddet-i sefer uzak bir yere gitmeğe niyyet ederek ayrılan seferî olur. Müsâfir gitdiği yerde, giriş ve çıkış günlerinden başka, hanefîde onbeş gün, mâlikî ve şâfi'îde ise dört gün kalmağa niyyet ederse veyâ kendi mahalline girerse, mukîm olur. [Hanefîde onbeş günden az kalmağa niyyet ederse, burada olduğu günler, müsâfir olur. Onbeş günden evvel veyâ sonra, üç günlük uzakda bir yere gitmek için, yola çıkarsa, yolda ve bu ikinci yerde, onbeş günden az kalırsa, burada da seferî olur.]

Müsâfir, dört rek'at olan farz nemâzları iki rek'at kılar. Dört

rek'at kılması günâh olur. Orucu kazâya bırakması, mest üzerine üç gün mesh etmesi câiz olur. Cum'a ve bayram nemâzlarını kılması ve kurban kesmesi lâzım olmaz. Kadının mahremsiz olarak sefere gitmesi, üç mezhebde harâmdır. Şâfi'îde, mahremsiz olarak iki kadın ile farz olan hacca gitmesi câizdir. Diş için şâfi'î veyâ mâlikî mezhebini taklîd eden bir hanefî, gitdiği yerde, üç günden fazla ve onbeş günden az kalırsa, farzları dört rek'at kılar. Çünki bunun nemâzlarının şâfi'î veyâ mâlikî mezhebine göre sahîh olması lâzımdır. Şâfi'î ve mâlikî mezheblerinde, seferde veyâ seferî olduğu yerde, ikindiyi öğle nemâzının vaktinde ve yatsıyı akşam nemâzının vaktinde takdîm ederek veyâ öğleyi ikindinin vaktinde ve akşamı yatsının vaktinde tehîr ederek cem' etmek, ya'nî birlikde kılmak câizdir. Yola çıkmadan, nemâz kasr ve cem' edilmez. Hanbelî mezhebinde, işlerinden ayrılmaları mümkin olmıyanların da, cem' etmeleri câizdir.

RECEB-İ ŞERÎFİN FAZÎLETİ

69 - Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Receb-i şerîfin bir gün evvelinden, bir gün ortasından ve bir gün de sonundan oruc tutana, Receb-i şerîfin hepsini tutmuşcasına, Hak teâlâ hazretleri lutf-ü ihsânda bulunur.)** Regâib gecesi, Receb ayının ilk Cum'a gecesidir. Çok kıymetlidir. Fekat, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" babasının evlendiği gece değildir. Böyle söylemek yanlışdır. **(Tam İlmihâl)** 355.ci sahîfeye bakınız!

Mâla mülke olma mağrur, deme var mı ben gibi,
Bir muhâlif rüzgâr eser, savurur harman gibi.

ŞA'BÂN-I ŞERÎFİN FAZÎLETİ

70 - Şa'bân-ı şerîfde oruc tutmanın da sevâbı çokdur. Resûl-i ekrem "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Şa'bân-ı şerîf, benim kendime mahsûs bir aydır. Hak teâlâ hazretleri Arş-ı a'lânın meleklerine azamet-i şâniyle buyurur ki, ey benim meleklerim, gördünüz mü, benim kullarım sevgilimin ayına nasıl ta'zîm ve hurmet ediyorlar. İzzim, celâlim hakkı için ben de kullarımı afv-ü mağfiretime nâil eyledim.)** Diğer bir hadîs-i şerîfde buyurdu ki, **(Her kim Şa'bân-ı şerîfde üç gün oruc tutarsa, Hak teâlâ, Cennet-i a'lâda ona bir yer hâzırlar.)** Bir hadîs-i şerîfde, **(Şa'bân ayının onbeşinci gecesini ihyâ edenleri, Allahü teâlâ afv eder. Yalnız, müşrikleri, sihr yapanları ve anaya babaya eziyyet edenleri ve bid'at ehlini ve zinâ edenleri ve şerâb iç-**

meğe devâm edenleri afv etmez) buyurdu. Bu geceye **(Berât gecesi)** denir. Önce, yalnız nemâz kılarken serhoş olmak harâm idi. Bu hadîs-i şerîf, bu zemânlarda söylenmiş idi. Sonra, her zemân içmek harâm olunca, **(Fazlası serhoş edenin damlasını içmek de harâmdır)** buyurularak, bir damla dahî içki içenin tevbe etmedikçe afv edilmiyeceği anlaşıldı.

RAMEZÂN-I ŞERÎFİN FAZÎLETİ

71 - Ramezân-ı şerîf ayında oruc tutduğun zemân bütün a'zâlarınla tut ki, orucun oruc olsun ve orucun fazîletine ve derecesine nâil olasın. Habîb-i kibriyâ "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimiz buyurdular ki, **(Yâ Ebâ Hüreyre! Oruc tutduğun vakt, orucunu erken aç!** [Ya'nî akşam olduğu anlaşılınca, hemen iftâr eyle.] **Benim ümmetimden hayrlı o kimsedir ki, akşam ezânı okunduğu gibi, orucunu açar ve sahûr yemeğini geç yer. Zîrâ sahûrda çok rahmet ve bereket vardır. Ve benim ümmetim Ramezân-ı şerîfin orucunu güzel ve tam olarak tutsa, Hak teâlâ hazretlerinin bayram gecesi vereceği ecr-ü mesûbâtı, in'âm ve ihsânı, kendi zât-i pâkinden başkası bilmez. Hak teâlâ hazretleri, azamet-i şâniyle buyurur ki: "Oruc benim rızâm içindir, vereceğim ecri de kendim bilirim.")** Bunun içindir ki, kâfirler bütün ibâdetlerle puta tapdılar. Fekat, oruc ile tapmadılar. Ramezân orucu, nemâz kılmakdan sonra, bütün ibâdetlerden ve başka aylarda tutulan oruclardan dahâ çok fazîletlidir.

[Oruc, insanı hasta yapmaz. Kuvvetlendirir ve zihnini açar. Din düşmanlarının yalanlarına aldanmamalıdır.]

Tenbîh: İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" **(Redd-ül-muhtâr)** kitâbında buyuruyor ki: (Ramezân ayının başında, gökde hilâli, ya'nî yeni ayı aramak, âkıl ve bâliğ olan her müslimân üzerine vâcib-i kifâyedir. Görünce, kâdîya, ya'nî hâkime haber vermesi de vâcibdir. Fâsıkın haberini kabûl eden kâdî, günâha girer. Sözü kâdî tarafından red edilen kimsenin, yalnız kendisi oruc tutar. Kâdî kabûl ve i'lân edince, [her memleketde] bütün müslimânların o gün oruc tutmaları farz olur. Fâsık otuz gün tutdukdan sonra, bayram yapamaz. Herkesle berâber bir gün dahâ tutar. Bulutlu havada, âdil olan bir müslimânın haberi kabûl edilir. Bulutsuz havada, çok kimsenin haber vermesi lâzımdır. Kâdîsı veyâ müslimân vâlîsi bulunmıyan yerlerde, âdil bir müslimânın gördüm demesi ile, bunu işitenlerin oruc tutmaları lâzım olur. Topu ve kandili kullananlar âdil müslimân iseler, kâdînın hükmüne alâmet olurlar. Ramezân ayının takvîm ile, hesâb ile başlaması câiz değildir. Âdil olsalar bile, Ramezân ayının başlaması için, bunların hesâb-

larının kıymeti yokdur. Bunların, Ramezân hilâlinin doğacağı günü önceden haber vermeleri ile, Ramezân orucu başlamaz. Şâfi'î âlimlerinden imâm-ı Sübkî "rahime-hüllahü teâlâ", (Şa'bânın otuzuncu gecesi hilâli gördüğünü söyliyen olsa, hesâb ise, hilâlin bir gece sonra doğacağı bildirilse, burada hesâba inanılır. Çünki, hesâbla anlaşılan kat'îdir. Doğmadan bir gece evvel görülmesi imkânsızdır) diyor. Şems-ül-eimme Halvânî "rahime-hullahü teâlâ" buyuruyor ki, (Ramezân ayının başlaması, hilâlin görülmesi ile olur. Hilâlin doğması ile başlamaz. Hesâb, hilâlin doğduğu geceyi bildirdiği için, Ramezân-ı şerîf ayının başlaması hesâb ile anlaşılamaz. İki âdil müslimânın, (hilâli gördük) demeleri ile veyâ kâdînın hükm etmesi ile, bir yerde Ramezân başlayınca, dünyânın her yerinde oruca başlamak lâzım olur. Hac, kurban ve nemâz vaktleri böyle değildir. Bunlar vaktlerinin bir yerde ma'lûm olması ile, başka yerlerde de böyle olmaları lâzım gelmez.)) Yine İbni Âbidîn " rahime-hullahü teâlâ" nemâzın şartlarını bildirirken, kıble ta'yîninde diyor ki, (Nemâz vaktlerini ve kıble cihetini anlamak için, [âdil müslimânların tasdîk etdikleri] takvîmlere ve astronomik hesâblara inanılır. Bunların bildirdikleri kesin olmasa bile, kuvvetli zan hâsıl eder. [Fekat, takvîmlerin, vaktleri anlıyan sâlih bir müslimân tarafından hâzırlanmış olduğunu bilmek lâzımdır.] Burada kuvvetli zan etmek kâfî ise de, şübhe ve ihtimâl kâfî değildir. Ramezânın başladığını anlamak için ise, astronomik hesâblara uyulmaz. Çünki, Ramezân-ı şerîfin başlaması, gökde hilâli görmekle olur. Hadîs-i şerîfde, **(Hilâli görünce, oruca başlayınız!)** buyuruldu. Hilâlin doğması, görmekle değil, hesâbla anlaşılır. Hesâbın bildirdiği kesin doğru olur. Fekat, hilâl doğduğu gece görülebileceği gibi, o gece görülemeyip, ikinci gecesi görülebilir. Ramezânın başlaması, hilâlin doğması ile değil, hilâlin görünmesi ile olacağı emr olundu.) Takvîmler, hilâlin görülmesini değil, doğmasını bildirdikleri için, Ramezân ayının başlaması, takvîmle anlaşılamaz. Takvîm ile veyâ âdil olmıyan kimselerin, ya'nî kâfirlerin, mezhebsizlerin, fâsıkların sözleri ile başlayan Ramezân aylarının ilk ve son günlerinin Ramezân olup olmadıkları şübhelidir. Ya'nî, Ramezân ayı, hakîkî zemânından bir gün evvel başlamış ise, birinci günü tutulan oruc, Şa'bân ayında tutulmuş olur. Bayram da, bir gün evvel yapılmış olacağı için, hakîkî Ramezân ayının, son günü oruc tutulmamış olur. Ramezân ayı, hakîkî Ramezândan bir gün sonra başlamış ise, Ramezânın birinci günü oruc tutulmamış, sonunda da, bayram günü oruc tutulmuş olup, bu oruc sahîh olmaz. Böyle başlatılan Ramezân ayı, hakîkî Ramezân ayının başlamasına uygun da olabileceği gibi, Ra-

mezân olup olmaması, şübheli olmakdadır. Bu şübheli iki günde Ramezân orucu tutmanın tahrîmen mekrûh olduğu ve müslimân memleketinde olup da, ibâdetleri bilmemenin özr olmadığı İbni Âbidînde yazılıdır. Bunun için, büyük islâm âlimi, ondördüncü asrın müceddidi seyyid Abdülhakîm Efendi "rahime-hullahü teâlâ", (Böyle yerlerde bulunan müslimânların bayramdan sonra, dilediği zemân, kazâ niyyeti ile, iki gün dahâ oruc tutmaları lâzımdır) buyurdu. Takvîmlerde bildirilen geceden önceki gecede (Hilâli gördük) demek yanlışdır. [Böyle yanlış söze uyarak Arafâta çıkmış olanların hacları sahîh olmaz. Bunlar hâcı olmazlar.]

Yâ Hannân, yâ Mennân, yâ Deyyân, yâ Burhân. Yâ Zel-fadlı vel-ihsân! Nercül-afve vel gufrân. Vec'alnâ min utekâi şehr-i Ramezân, bi hurmetil Kur'ân! (Ramezân düâsıdır.)

TERÂVÎHİN FAZÎLETİ

72 - Terâvîh nemâzı kılmanın fazîletini, emîrülmü'minîn hazret-i Alîden "radıyallahü teâlâ anh" sordular. Cevâbında buyurdu ki, (Her kim Ramezân-ı şerîfin birinci gecesinde terâvîh nemâzı kılsa, Hak teâlâ, o kimsenin bütün [tevbelerini kabûl ederek], günâhlarını bağışlar, ikinci gecesini kılan kimsenin ana babasının günâhları afv olunur. Üçüncü gece kılsa, melekler, o kula derler ki: "Sana müjdeler olsun, Hak teâlâ hazretleri senin ibâdetini kabûl buyurdu, istediğin şerefe kavuşdun, günâhlarını afv etdi." Dördüncü gece terâvîh nemâzını kılınca, Kur'ân-ı kerîmi hatmetmiş gibi sevâb kendisine ihsân edilir. Beşinci gece kılınca, Mescid-i aksâda, Mekkede ve Medînede kılmış gibi, Hak teâlâ hazretleri sevâb ihsân eder. Altıncı gecesi kılsa, Beyt-ül ma'mûru tavâf etmiş gibi, yedinci gecesi kılsa, Fir'avn ile yapılan gazâda bulunmuş gibi, sekizinci gece kılsa, Bedr muhârebesinde Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" ile bulunmuş gibi, dokuzuncu gecesi için hazret-i Dâvüd aleyhisselâm ile berâber ibâdet etmiş gibi, onuncu gecesi için, dünyâ selâmet ve se'âdeti ihsân edilir.)

Ramezân-ı şerîfin sonuna kadar olan bütün gecelerin böylece ayrı ayrı birer fazîleti ve yüksek derece ve sevâbları vardır. Böylece âdâb ve erkânına riâyet ederek, orucu tam olarak, bütün a'zâları ile tutup, terâvîh nemâzlarını kılarak ve harâmlardan sakınarak otuzuncu gecesini ikmâl edince, Hak teâlâ hazretlerinin emri ile, Arş-ı a'lânın altından bir sözcü hitâb ederek der ki: Her gece terâvîh kılan kullar Cehennemden kurtulmuş kullardır. Kork-

dukları Cehennemden kurtulup arzû etdikleri ni'mete, Cennet ve cemâl-i ilâhîye nâil oldular. Hak teâlâ hazretleri, azamet-i şâniyle buyurur ki, izzim ve celâlim hakkı için, bu kullarıma afv ile muâmele eyledim. Bundan sonra, Hak teâlâ hazretleri emr eder, o kullara birer berât yazılır. Bütün kadın ve erkeklerden, bu şartlar dâhilinde ibâdetini ifâ ederek, cenâb-ı Hakkın bu lutfuna muhâtab olanlara, Cehennem azâbından kurtulup, sırâtı kolaylıkla geçmek için, ellerine birer berât verilir.

Öyle ise, hulûs ve i'tikâd üzre Ramezân-ı şerîf orucunu tutup, kazâ nemâzlarını ve sonra terâvîhleri edâ ederek ve harâmlardan kaçınarak, cenâb-ı Hakkın rahmetine kavuşalım.

73 - Kadr gecesinde gâfil olma! Zîrâ Kadr gecesinin hurmeti, bin ay ibâdet etmekden hayrlıdır. Hâlbuki, bu bin ay ibâdet de, geceleri nâfile ibâdet ile, gündüzleri ise, nâfile orucla geçmişdir.

74 - Ramezân-ı şerîfin orucunu ta'zîm ve vakar ile tut. Her kim Ramezân-ı şerîfi Allahü teâlâ emr etdiği için ve güzelce tutsa, harâmlardan sakınsa, kazâ nemâzlarını kılsa, Hak teâlâ hazretleri her gün için, bin gün nâfile oruc tutmuş gibi sevâb ihsân eyler ve o kimse ile Cehennem arasına birçok perdeler konur. [Nemâz kılmayanlar da, oruc tutmalıdır. Bunlar, oruc tutmamanın günâhından kurtulur. Bu günâh, pek büyükdür.]

75 - Zilhicce ayının da fazîleti çok büyükdür. Rivâyet edildiğine göre, hazret-i Âdemin tevbesi Muharrem veyâ Zilhicce ayında kabûl buyurulmuşdur. İbni Abbâsın "radıyallahü anhümâ" rivâyet etdiği bir hadîse göre Zilhiccenin onuna kadar olan günler de, Ramezân-ı şerîfin günleri gibi ayrı ayrı fazîlet ve kıymetleriyle tavsif edilmiş ve onuncu gün için de şöyle beyân buyurulmuşdur: **(Zilhiccenin onuncu günü Kurban bayramı günüdür. Her kim, o gün bayram nemâzından gelip kurbanını boğazlayıncaya kadar birşey yimeyip, kurbanının böbreklerini yirse ve iki rek'at nemâz kılsa, o kimsenin kurbanının kanı yere düşmeden, kendi günâhı ve ana-babasının günâhları, ehl-ü ıyâl, evlâd ve akrabâlarının günâhları sevâba çevrilir.)**

Kurban, Zilhicce ayının onuncu günü bayram nemâzından sonra başlayıp, onikinci günü güneş batıncaya kadar devâm eden üç gün ve aralarındaki iki gecede kesilen deve, sığır, koyun veyâ keçidir. Yukarıda bildirilen üç günden önce veyâ sonra kesilen hayvân kurban olmaz. Bir deveyi veyâ sığırı yedi kişiye kadar birkaç kimse ortaklaşa kesebilir. Kadın da, kendi kurbanını ve vekîl olarak başkasının kurbanını kesebilir. Kurbanı bayramdan önce satın almak câizdir. Satın alırken, (Bayram için veyâ yapdığım adak için kurban satın almağa) niyyet etmesi lâzımdır. Bu iki

niyyetden hangisini niyyet ederse,o kurban kesilmiş olur. Satın alınan kurbanı diri olarak veyâ satın almayıp, parasını fakîrlere, yardım kurumlarına vermek câiz değildir. Böyle veren, kurban kesmiş olmaz. Sadaka vermiş olur. Bu sadakanın sevâbı, onu kurban kesmemek azâbından kurtaramaz.

Her kim kurbanından, havâyıc-i asliyyeden mâ'adâ nisâb mikdârı malı olmayan ve nemâzlarını kılan fukarâya verirse, kıyâmet günü verdiğinin çok fazlasiyle ikrâm ve ihsân edilecekdir. Kırkbirinci sahîfeye bakınız!

Her kim Zilhicce-i şerîfin son günü ve Muharremin birinci günü oruc tutarsa, o senenin temâmını oruc tutmuş gibi fazîlete mazhar olur. Her kim, Zilhiccenin on günü içinde fukarâya yardım etse, Peygamberlere "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" ta'zîm etmiş olur. Bu on gün içinde, her kim bir hasta ziyâret eylese, Hak teâlâ hazretlerinin dostları olan kulların hâtırını sormuş ve ziyâret eylemiş gibi olur. Bu on gün içinde yapılan her ibâdet, sâir günlerde edâ edilen ibâdetlerden çok dahâ üstün ve pek fazla sevâba vesîle olur.

Bu on gün içinde din ilmi meclisinde bulunan kimse, Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" toplantısında bulunmuş gibi olur. [Din ilmini öğrenmek kadın, erkek herkese farzdır. Çocuklarına öğretmek, birinci vazîfedir.]

76 - Diğer aylarda da oruc tutmağı kendine âdet edin! Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdular ki, **(Her kim her ayın Perşembe ve Pazartesi günleri oruc tutsa, Hak teâlâ hazretleri, o kula, yediyüz sene oruc tutmuş gibi sevâb i'tâ buyurur.)**

77 - Eyyâm-ı beyd günlerinde kudretin kâfî gelirse oruc tut. [Eyyâm-ı beyd, arabî ayların 13, 14, 15.nci günleridir.] Eshâb-ı kirâm "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" her ayda tutarlardı. Hazret-i Alî "kerremallahü vecheh" rivâyet buyurdu ki, birgün Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yanına gitdim, buyurdular ki: **(Yâ Alî! Cebrâîl aleyhisselâm gelip bana dedi ki, yâ Resûlallah "sallallahü aleyhi ve sellem"! Her ayda oruc tut! Ben dedim ki, yâ Cebrâîl kardeşim, hangi günlerde tutayım?**

Cebrâîl aleyhisselâm cevâben buyurdular ki: Her kim beyd günü oruc tutarsa, Hak teâlâ hazretleri, o tutduğu orucun birinci gününe on yıl, ikinci gününe otuz yıl, üçüncü gününe yüz yıl oruc tutmuş gibi sevâb lutfeder.) [Saymakda olduğumuz ibâdetlere mukâbil va'dedilen bu sayısız ecrler, bu ibâdetlerin kudsiyyetlerine ve şereflerine inanarak, ta'zîm ve i'tikâdla yapanlara verilecekdir. Gâyet basît görünen bu ibâdetler hadd-ı zâtında cenâb-ı

Hakkın emrlerini ifâ ve bu vesîle ile cenâb-ı Hakka yaklaşmak ve Ona hakîkî kul olmak şerefine müstenid olduklarından büyük bir kıymet taşırlar. İnsanların bir ibâdetine mukâbil, bire on, bire yediyüz, bire sonsuz ecr verileceği Kur'ân-ı kerîmde sâbitdir.]

Hazret-i Alî sordu, yâ Resûlallah "sallallahü aleyhi ve sellem"! Bu günlere niçin Eyyâm-ı beyd dediler? Cevâben buyurdular ki: **(Hazret-i Âdem Cennetden çıkdıkları zemân, vücûdü birdenbire karardı. Hazret-i Cebrâîl gelerek, Âdem aleyhisselâma dedi ki, yâ Âdem! Vücûdünün eskisi gibi beyâz olmasını istersen, her ayın 13, 14 ve 15 inci günlerinde oruc tut. Hazret-i Âdem, bu tavsiyeyi yerine getirmekle vücûdü tâm olarak, eskisi gibi beyâz olmuşdur.)** Bu üç güne **(Eyyâm-ı beyd)** denildi.

78 - Gücün, kuvvetin yerinde iken oruc tut! Zîrâ kıyâmet gününde oruc, bir güzel sûret alarak, Hak teâlânın hitâbına mazhar olacak ve Hak teâlâ hazretleri, oruca diyecek ki, yâ oruc, sen memnûn olduğun şahsları alarak Cennete gir! Dahâ sonra, Hak teâlâ soracak, yâ oruc, benden başka ne arzûn varsa iste. Oruc ise, râzı olduğu kimseler için muhtelif şeref ve meziyyetleri Hak teâlâdan isteyip almaya da muvaffak olacak ve böylece oruc tutanlar, kıyâmet gününde yüksek bir şerefe nâil olacaklardır. Bu meyanda, oruc tutanlar, birçok Cehennem ehli müslimâna şefâ'at edebilme imkânına da kavuşacaklardır. Bütün bunların mâ-fevkinde olarak, oruc tutanlar Peygamberimize "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" komşu ve cenâb-ı Hakkın cemâlini görmeğe de nâil olacaklardır.

79 - Aşûre günlerinde de oruc tut! Muharremin dokuzuncu, onuncu ve onbirinci günleri oruc tutmak da çok fazîletlidir. Muharremin onuncu günü, yalnız olarak oruc tutulmaz. Zîrâ, yalnız bugün oruc tutulmasını, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" nehy eylemişdir. Çünki yehûdîler, o güne hurmet ederler. Yehûdîlere benzememek için, yalnız onuncu günü tutmayıp, dokuzuncu ve onuncu ve onbirinci günlerini berâber tutmak lâzımdır.

Tenbîh: Görülüyor ki, ibâdetleri, yehûdîlerin ve hıristiyanların ibâdetlerine benzetmemek lâzımdır. O hâlde, ibâdetlerimizi, câmi'lerimizi ve ezânımızı, Peygamber "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizden ve hâlis ve temiz müslimân olan ecdâdımızdan gördüğümüz ve bulduğumuz gibi muhâfaza etmeğe çalışmalıyız ve bunlarda ufak bir değişikliğe ve din düşmanlarının, yenileşdirme, kolaylaşdırma ve güzelleşdirme ismleri takarak yapacakları bozgunculuğa ve dinde reform yapmağa aslâ göz yummamalı ve aldanmamalıyız. Dostu, düşmanı tanımalıyız!

Her kim bu gibi kıymetli günlere hurmeten bir yetîmin başı-

nı okşasa, Hak teâlâ hazretleri, o yetîmin başındaki kıl sayısınca, o kimseye ni'met lutf eder. O günlerde, bir fakîr kimseye yemek verse, bütün müslimânlara yemek vermiş gibi ihsân ve sevâba mazhar olur. Bir adam ölünce veyâ zevcesini boşayınca, oğlu yedi yaşına, kızı dokuz yaşına kadar, bunları (Hidâne) ya'nî terbiye hakkı, analarına âid olur. Anaları ölürse veyâ evlenirse, bunun kadın akrabâlarına âid olur. Nafakaları, dâimâ babalarının üzerine olur. (Feyziyye), Şeyhul-islâm Feyzullah efendinin fetvâlarıdır. 1115 de Edirnede şehîd edildi.

Tenbîh: Aşûre günü, onuncu gün demekdir. Bugün ibâdet olarak yalnız meşhûr aşûre tatlısını pişirmek ve dağıtmak bid'atdır, günâhdır. O gün, mâtem tutmak da günâhdır.

80 - Birkaç şey orucu bozar. Resûl-i ekrem "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimiz buyurdu ki: **(Gîbet etmek, nemîme, ya'nî söz gezdirmek, yalan yere yemîn etmek, nâ mahremlere şehvetle bakmak gibi şeyler** [nâfile] **orucu bozarlar.)** [Farz orucun da sevâblarını giderirler.] Gîbet, hem Allahü teâlânın ve hem de insanların hakkı olması bakımından çok büyük mes'ûliyyeti mûcib bir hatâ ve büyük bir günâhdır. Gîbet edenlerin dili, kıyâmet günü feci' bir manzara arz ederek bütün mahlûkat arasında mahcûb ve rezîl olacakdır. Gîbet, Kur'ân-ı kerîmde sarâhaten men' edilmekde ve ölmüş kardeşinin etini yimek gibidir, denilmekdedir.

Tenbîh: İmâm-ı Gazâlî "rahmetullahi aleyh" **(Kimyâ-i se'âdet)** kitâbında, oruc bahsinde buyuruyor ki: Üç dürlü oruc vardır: Birincisi avâmın, ya'nî ictihâd makamına yükselmiyenlerin orucudur. Zemânımızdaki bütün hocaların, imâmların, hâfızların, müftîlerin, vâizlerin ve bütün müslimânların orucları bu birinci derecededir. Bunların orucları, vücûda bir şey girmekle, ya'nî gıda veyâ devâ sokmakla ve cinsî mübâşeretle bozulur. İğne ile ilâc şırınga edince, hanefîde de, şâfi'îde de bozulur. Câhillerin fetvâlarına aldanmamalıdır.

İkinci derece, havâsın ya'nî müctehidlerin orucudur. Bunların orucu, herhangi bir a'zânın günâh işlemesiyle bozulur. Meselâ, gîbet, yalan, söz taşımak, nâ mahreme bakmak ile bozulur. Ba'zı âlimler, bunların avâm orucunu da bozacağını bildirmiş ise de, Hanefî mezhebinde, bunlar avâm için yalnız mekrûhdur. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe "rahmetullahi aleyh" [80 senesinde tevellüd ve 150 de vefât etdi. Bağdâddadır.] yukarıdaki hadîs-i şerîfi, (Orucun sevâbını yok eder) ma'nâsına almışdır. Ya'nî bunlar, orucun sıhhatini değil, kemâlini giderir. Üçüncü derece de, Ehassülhavâs orucudur ki, bunların orucu, Allahü teâlâdan başka bir şeyin kalbe girmesi ile bozulur.

81 - Ma'lûmun olsun ki, Hak teâlâ her şeyden evvel aklı yaratmışdır. Ve ona ilm, zekâ, hulûs, doğruluk, cömerdlik, tevekkül, korku, ümmîd hasletleri vermişdir. İşte, bu aklla müşerref olan kimseler, yaratılışlarındaki gâyeyi, ya'nî cenâb-ı Hakkın ülûhiyyet ve vahdâniyyetini tasdîk ederek, Onun rızâsına kavuşurlar. En-Nâzi'at sûresi kırkıncı âyet-i kerîmesinde meâlen, **(Cenâb-ı Hakkın huzûrundan korkup, nefsini** [gayrı meşru'] **nefsânî arzûlardan men' eden kimselerin varacakları yer muhakkak Cennetdir)** buyuruldu.

Cenâb-ı Hak akldan sonra, nefsi yaratmışdır. Buna, cehl, şehvet, tama'kârlık, yalan, harîslik, gadab, zulm, murdarlık, fesâdlık ve şirk gibi aşağı duygular vermişdir.

Bundan evvelki iki âyet-i kerîmede meâlen, **(Her kim benim emrimi tutmayıp nefsine uyarsa, varacağı mahal Cehennemdir)** ve **(Zulm edip, yalnız dünyâ hayâtını seçen kimsenin varacağı yer, Cehennemdir)** buyurulmuşdur. Şu hâle göre herkesin, aklına danışıp iş yapması îcâb eder. Şâyed aklına danışmadan iş yaparsa, nefsine uymuş olur ve nihâyet varacağı ebedî mevki', Cehennem olmuş olur. Aklı elden bırakmayıp, nefs ve şehveti terk etmek îcâb eder. Çünki, nefs ve şehvet, insanlar için en büyük düşmandır. Aklları erip tâm olarak düşünenler, Allahü teâlâya îmân eder. Akl ile hareket etmeyip, nefsine uyanlar, her zemân dalâletdedirler ve cenâb-ı Hakka varan yolu hiçbir zemân bulamazlar.

Aklı olup düşünmeyen ve gözü olup Hakkı görmiyenler ve kulağı olup hakîkati işitmiyenler için cenâb-ı Hak Kur'ân-ı kerîmin A'râf sûresi, yüzyetmişdokuzuncu âyetinde meâlen, **(Onlar ancak dört ayaklı hayvânlar gibidir, belki de hayvânlardan dahâ fenâdır)** buyurmakdadır. Müslimân evlâdı olup da, dâimâ nefsinin arzûsuna koşanlar da böyledir. Bunların yalnız ismi müslimândır.

ÎMÂN BAHSİ

82 - Ey Oğul! Îmân, kalb ile inanmak demekdir. Cebrâîl aleyhisselâm, aklı, hayâyı ve îmânı Âdem aleyhisselâma getirdi. Ve dedi ki, (Yâ Âdem! Allahü teâlâ hazretleri selâm eder, sana getirdiğim şu üç hediyyenin birini kabûl etsin dedi.) Âdem aleyhisselâm aklı kabûl eyledi ve Cebrâîl aleyhisselâm, îmân ile hayâya, (siz gidin) deyince, îmân dedi ki, (Allahü teâlâ hazretleri bana emr eyledi ki, akl nerede ise, sen de orada ol!) Ondan sonra hayâ da aynı şeklde, Allahü teâlâ tarafından emr olunduğunu beyân ederek, her ikisi, akl ile berâber Âdem aleyhisselâmda kaldılar.

Binâenaleyh Allahü teâlâ kime akl verirse, hayâ ile îmân da onunla berâberdir. Aklı olmıyanın ne hayâsı ve ne de îmânı bulunmaz.

Birgün Hasen-i Basrîye "rahime-hullahü teâlâ" bir kadın gelerek sordu: (Yâ imâm! Din temizliği nedir? Din cevheri nedir. Din hazînesi nedir?)

Hasen-i Basrî "rahmetullahi aleyh" cevâben, (Siz söyleyin biz dinleyelim) dedi. Kadın, (Din temizliği abdest almakdır. Din cevheri, Allahü teâlâdan korkmak ve hayâ etmekdir. Din kuvveti ise, nemâzdır. Çünki, Hak teâlâ hazretleri, hayâ eden kulunu medh eylemişdir. Din hazînesi ilmdir. Çünki, her kimin abdesti olmazsa, dîni temiz olmaz. Her kimin hayâsı olmazsa ve Allahü teâlânın korkusu olmazsa, onda dînin cevheri olmaz. Her kimin ilmi olmazsa, dînin hazînesi olmaz) dedi.

Hasen-i Basrî "rahime-hullahü teâlâ" bu kadının sözüne hayrân olarak, hak söylediğini tasdîk eyledi.

Îmânı beş dürlü temsîl ederler: Îmân beş katlı bir kaleye benzer. Birinci katı altından, ikinci katı gümüşden, üçüncü katı demirden, dördüncü katı tunçdan ve beşinci katı ise bakırdandır.

Bakır dediğimiz kat, edebdir. Bir kimsenin edebi olmazsa, herhâlde o katdan şeytân geçer. Şâyet edebi olup, şeytânı o katdan geçirmezse, o kimsenin îmânı kurtulur.

Demir dediğimiz sünnetdir. Tunç tabakası dediğimiz, farzdır. Gümüş tabakası dediğimiz, ihlâsdır. Altın tabakası dediğimiz Allahü teâlâ hazretlerine yakınlıkdır. Her kimin edebi varsa, sünnete yol bulur, ihlâsı varsa Allahü teâlânın sevgisine kavuşmağa yol bulmuş olur.

Bir kimse âdâbı gözetmezse, ya'nî edebi olmazsa, sünnete yol bulamaz. Sünneti tutmayan kimse, farza yol bulamaz. Farzı tutmayan da, ihlâsa yol bulamaz.

Her kim verdiğini Allahü teâlâ hazretlerinin rızâsı için verirse ve sevdiğini de, Allah için severse ve düşmanlığını da, Allah için yaparsa, o kimsenin îmânı temâm olur. Ahlâkı güzel olanın da, îmânı kâmil olur. Îmânın alâmeti, kâfirleri kâfir oldukları için sevmemekdir. [Îmânı olan kimse, islâm düşmanlarını, komünistleri, masonları, bid'at sâhiblerini sevmez.]

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimiz buyururlar ki, **(Sizin îmânen mükemmel olanınız, ahlâken güzel olup, insanlara iyilik yapanlardır.)** Zîrâ, Hak teâlâ hazretleri Kur'ân-ı kerîmde buyurur ki: **(Muhakkak sen yüksek bir ahlâk üzerindesin.)** Ya'nî, Allahü teâlâ hazretleri Habîbinin "sallallahü aleyhi ve

sellem” ahlâkını medh eylemişdir. Bir kimsenin ahlâkı güzel olsa, Resûlullahın “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” ahlâkı ile ahlâklanmış olur ve Onun yolunu tutmuş olur. Korkduğundan kurtulup, istek ve arzûlarına kavuşur ve hakîkî mü’min olmuş olur. Bir kimsenin aklına gayri meşrû’ bir şey gelse, onun harâm olduğunu bilmek de îmândandır. Eshâb-ı kirâm “radıyallahü teâlâ anhüm ecma’în” sordular: (Yâ Resûlallah! Kalbimize fenâ şeyler gelirse ne yapalım?) Buyurdu ki: **(Kalbe iyi şey de gelir; fenâ şey de gelir. Fenâ şeylerin fenâ olduğunu bilmek ve anlamak da îmândandır.)**

83 - Eğer îmânın kâmil olmasını istersen, kendini müslimânlardan yüksek görme! Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdular ki: **(Bir kişi îmânının kemâlini isterse, kendine insâf versin** [ya’nî tevâzu’ üzere hareket eylesin] **ve fakîr olduğu hâlde sadaka versin! Bu iki huy, îmânı kâmil derecesine yükseltir.)**

84 - Alkollü içkiler harâmdır. Şerâb ile îmân birlikde durmaz. Hazret-i Osmân “radıyallahü anh” buyurdu ki, (Allahü teâlâya yemîn ederim ki, hamri eline alıp içerken, îmân o hamre der ki, ey mel’ûn dur! Ben çıkayım da, ondan sonra sen gir.) İnsandan îmân çıkmadan şerâb girmez. Meğer, Sıdk ile, tevbe-i nasûh ederse, îmân yine kalbine girer.

85 - Ehl-i sünnet âlimleri “rahime-hümullahü teâlâ” bildiriyor ki, büyük günâh işlemek küfr değildir. Büyük günâh işlemek îmânı yok etmez. Hadîs-i şerîf, günâh olduğuna inanmıyanın veyâ günâhı kötü bilmiyenin îmânının gideceğini haber veriyor. Yâhud, büyük günâha devâm eden tevbe etmezse, son nefesinde îmânı gider dediler.

86 - Îmânın za’îf olmamasını istersen, ya’nî dâim kendinde kalıp, onunla berâber Allahü teâlânın huzûruna çıkmak istersen, şu düâyı günde kırk def’a oku: **(Yâ hayyü yâ kayyûm yâ zelcelâli vel ikrâm, yâ lâ ilâhe illâ ente.)**

Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdular ki: **(Dört şey îmânı giderir: 1. ve 2. Bildiği ile amel etmeyip, bilmediği ile amel etmek. 3. ve 4. Bilmediğini öğrenmeye utanıp, öğreneni de men’ etmek.)** [Dînini, ilmihâlini öğrenmiyenin îmânı sağlam kalmaz. Böyle câhil kalan kimse, masonların, komünistlerin ve dinde reformcuların yalanlarına aldanarak îmânını kapdırır.]

Müslimânım, gece-gündüz, tapdığım dergâh bir,
bir dakîka tevhîdden ayrılmadım, Allah bir!

TEVHÎD FASLI

[Osmânlı devleti âlimlerinden Kâdı-zâde Ahmed bin Muhammed Emîn efendi "rahime-hullahü teâlâ", îmânın altı şartını bildiren **(Âmentü billâhi...)**yi türkçe olarak şerh etmiş, böylece iki-yüzelli sahîfelik bir kitâb meydâna gelmişdir. Bu kitâba **(Ferâid-ül-fevâid)** ismini vermişdir. Büyük velî, derin âlim, Seyyid Abdülhakîm Efendi "rahime-hullahü teâlâ" bu kitâbın ve diğer eseri olan **(Birgivî vasıyyetnâmesi şerhi)**nin çok kıymetli olduklarını söyler, gençlere tavsiye buyururdu. Kâdı-zâde Ahmed efendi 1197 [m. 1783] de İstanbulda vefât etmişdir. Bu kitâbında diyor ki, Allahü teâlânın **(Sıfât-ı zâtiyye)**si altıdır. Bunlara, **(Sıfât-ı vücûdiyye)** ve **(Ülûhiyyet sıfatları)** da denir. Bu sıfatlar, **Vücûd** (var olmak), **Kıdem** (varlığının evveli, başlangıcı olmamak), **Bekâ** (varlığının âhırı, sonu olmamak), **Vahdâniyyet** (nazîri ve şerîki olmamak), **Kıyâm-ı binefsihî** (mekâna muhtâc olmamak. Madde, mekân yok iken o vardı), **Muhâlefetün lilhavâdis** (mahlûklara, hiçbirşeye benzememek)dir. Allahü teâlânın **(Sıfât-ı sübûtiyye)**si sekizdir. Bunlara, **(Sıfât-ı hakikiyye)** de denir. Bu sıfatlar, **Hayât** (diri olmakdır), **İlm** (bilici olmakdır), **Sem'** (işitici olmakdır), **Basar** (Görücü olmakdır), **Kudret** (güçlü olmakdır), **İrâdet** (dilemesi olmakdır), **Kelâm** (söylemesi olmakdır), **Tekvîn** (yaratıcı olmakdır.) Âdet-i ilâhiyyesi şöyledir ki; herşeyi bir sebeb ile yaratmakdadır. Fekat, sebeblerin, vâsıtaların, Onun yaratmasına hiç te'sîrleri yokdur. Vâsıtasız mâlikdir. Ondan başka yaratıcı yokdur. Bütün varlıkları yokdan var etdi. İnsanların ve hayvânların hareketlerini, sükûnlarını, düşüncelerini, hastalıklarını, şifâlarını, hayrlarını, şerlerini, fâidelerini, zararlarını yaratan yalnız Odur. İnsan, kendi hareketlerini, düşüncelerini, hiçbirşeyi yaratamaz. İnsanın düşüncelerini, hareketlerini, keşflerini, buluşlarını hep o îcâd etmekde, yaratmakdadır. Ondan başkasına yaratıcı demek, câhilce, bâtıl bir sözdür. Allahü teâlânın sıfât-ı sübûtiyyesi de, sıfât-ı zâtiyyesi gibi kadîmdirler. Bu sıfatları da, zâtından ayrılmazlar. Ya'nî sıfatları zâtının, kendinin aynı da değildirler, gayrı da değildirler.]

Tevhîd, **(Lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlüllah)** demekdir. Ma'nâsı şudur: **(Hak teâlâ hazretleri birdir, şerîki ve benzeri yokdur ve Muhammed aleyhisselâm sevgili kulu ve hak Peygamberidir.)** Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Bir kimse, kelime-i tevhîdi dese, Hak teâlâ hazretleri ile o kelime arasından perdeler kalkar ve kelime, doğrudan doğruya Allahü teâlâ hazretlerine gider. Allahü teâlâ buyurur ki, ey**

kelime, dur! Kelime der ki, beni söyleyen kulu afvetmeyince duramam. Hak teâlâ hazretleri, o zemân buyurur ki, izzetim, celâlim, kudretim, kemâlim hakkı için beni zikreden kulumu afv etdim.)

87 - Bu kelime-i tevhîdi söyleyen kulu kıyâmet gününde melekler ziyâret ederler. Hak teâlâ hazretleri Mûsâ aleyhisselâma meâlen, **(Yâ Mûsâ! Kıyâmet gününde meleklerin seni ziyâret etmesini istersen, kelime-i tevhîdi çok söyle)** buyurdu. Bu kelime-i tevhîdi dilinle söyleyip kalbinle şübhe etme! Aksi takdîrde, ebedî olarak Cehennemde kalırsın.

Mûsâ aleyhisselâm dedi ki, yâ Rabbî, bir kulun, dili ile kelime-i tevhîdi söyleyip, kalbi ile şübhe etse, sen ona nasıl bir cezâ verirsin? Allahü teâlâ meâlen buyurdu ki, **(Yâ Mûsâ! Ben onu dâimî olarak Cehennemlik yaparım. O kimseye ne Peygamber, ne Velî, ne Şehîd ve ne de Meleklerden şefâ'at eden olmaz.)**

88 - Bu kelime-i tevhîdi çok zikreyle! Zîrâ Mûsâ aleyhisselâm cenâb-ı Hakka sordu. Yâ Rabbî! Bir kulun kelime-i tevhîdi söylese, sen o kula ne ecr verirsin? Allahü teâlâ hazretleri cevâbında meâlen, **(Ben o kulumdan râzı olup, Cennet ve cemâlimle onu mesrûr eylerim)** buyurdu.

İşte bu kelime-i tevhîd söyleyen kimseye, Hak teâlânın vereceği in'âm ve ihsânı Allahü teâlâdan başka kimse bilmez. Kelime-i tevhîd söyleyince, Arş-ı a'lâ titrer. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Hak teâlâ hazretleri bir direk yaratmışdır. Kelime-i tevhîdden bu direk de titrer ve Arşı titretir. Arş titreyince, Hak teâlâ hazretleri Arşa, sâkin ol emrini verir ve Arşın mukabelesiyle yine o kelime-i tevhîdi söyliyen kimse afv-ı ilâhîye mazhar olur.)**

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Her kim cân-ü gönülden, hâlisen, muhlisen bir kerre kelime-i tevhîd söylese, Hak teâlâ hazretleri, o kimseye Cennet-i a'lâda dörtbin derece ihsân eder ve dörtbin günâhını bağışlar.)** Eshâb-ı kirâm "aleyhimürrıdvân" sordular, yâ Resûlallah "sallallahü aleyhi ve sellem"! O kimsenin dörtbin günâhı olmazsa? Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Ehlinin, evlâdının ve akrabâ ve teallukâtının günâhlarından bağışlanır.)**

89 - Kelime-i tevhîdi dilinle çok söyle! Sevâbı, bütün günâhlardan ağır gelir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Mahşer günü bir kişi gelecek, doksandokuz defteri olup, her bir defterin sathı göz gördüğü kadar genişdir. Hiç birinde iyiliği olmayıp, yalnız bir parmak kadar, o kimsenin dünyâda söylediği bir kelime-i tevhîd bulunur. O doksandokuz defter terâzînin**

bir kefesine ve bir kelime-i tevhîdi diğer kefesine koyarlar. Kelime-i tevhîd tarafı ağır gelir.)

90 - Kelime-i tevhîdin sevâb hâssası çokdur.

Tenbîh: İmâm-ı Rabbânî müceddid-i elf-i sânî Ahmed Fârûkî Serhendî "kuddise sirruh" hazretleri [971-1034 Hindistândadır] **(Mektûbât)** kitâbının ikinci cildinin otuzyedinci mektûbunda Kelime-i tevhîdin fazîletini uzun bildirmekdedir. Bu mektûbun fârisîden türkçeye tercemesi **(Se'âdet-i Ebediyye)** ilmihâl kitâbında mevcûddur.

ALLAH RIZÂSI

91 - Ey Oğul! Eğer Hak teâlâ hazretlerinin rızâsını bulmak istersen bununla amel eyle! Hak teâlâ hazretleri Mûsâ aleyhisselâma meâlen buyurdu ki, **(Yâ Mûsâ! Benim için ne amel işledin?)** Mûsâ aleyhisselâm: Yâ Rabbî, senin için nemâz kıldım, oruc tutdum, tesbîh okudum, sadaka verdim, dedi. Hak teâlâ buyurdu ki, **(Bunların hepsi senin içindir. Nemâz kılarsan Cennet veririm, oruc tutarsan sana kabr ve sıratda nûr olur. Tesbîh okursan Cennet-i a'lâda senin için ağaç dikilir, sadaka verirsen, üzerine gelecek kazâ ve belâ def' ve ref' olur. Yâ Mûsâ, benim için ne amel yapdın?)** Mûsâ aleyhisselâm, yâ Rabbî, senin için ne amel yapmak gerekir? dedi. Hak teâlâ hazretleri buyurdu ki, **(Benim için amel, dostumu dost ve düşmanımı düşman tanımakdır.)** Allahü teâlânın en beğendiği ibâdet, müslimânları sevmek, kâfirlere düşman olmakdır. Buna, **(Hubb-i fillah ve buğd-ı fillah)** denir.

92 - Sultân-ı Enbiyâ "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Bir kimse, bir günâh yapmak istese ve sonra Allahdan korkup onu terk eylese, Hak teâlâ hazretleri, o kula iki Cennet ihsân eder.)** Öyle günâhlar ki, harâm yimek, fâiz yimek, [karısını, kızını açık gezdirmek, sinema ve televizyonda, müslimânlıkla alay eden, ahlâkı bozan oyunları seyr etmek], harâma bakmak, zinâ, livâta, içki içmek, adam öldürmek, Allahü teâlâya şirk eylemek gibi... Bunların hepsi günâh-ı kebâirdir.

93 - Bir kişinin sa'îd olmasının nişânı şudur: Hak teâlâ hazretlerinin kazâ ve kaderine râzı olur. Şakî [fenâ adam] olmanın da nişânı şudur: Kazâ ve kadere râzı olmayıp, bir musîbet geldiği zemân, çağırır, bağırır, çok ağlar, sızlar.

94 - Allahü teâlâ hazretlerinin huzûrunda mutî'lerden olmağı istersen, her işde inşâallah de! Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(İnsanlar için bundan dahâ fazîletli mutî'lik yokdur.)**

Bir kimse ile bir şey karârlaşdırırken inşâallah deyip, sonradan o işi yerine getiremezsen yalancı olmamış olursun.

95 - Üç yerde gönlünü hâzırla ki, üzerine rahmet kapısı açılsın:

1- Kur'ân-ı kerîm okunurken,

2- Allahü teâlânın ismini söylerken,

3- Nemâz kılarken.

Ârif olan kimsenin nişânı, sükût etmesi fikr ola. Bakdığı ibret ola ve dilediği tâat oladır.

96 - Şeyh Zünnûn-i Mısrî "rahmetullahi teâlâ aleyh" [245 de Mısrda vefât etdi.] der ki, karnı yemekle dolu olanın gönlünde hikmet tutunamaz. Günâhdan sakınan kimseye ne mutlu! Bu da vücûdun fazla beslenmemesiyle olur. Hak teâlâyı zikr etmek, insanı Allahü teâlâya yaklaşdırır.

Hak teâlâ hazretlerinden korkmamanın alâmetleri şunlardır:

1- Niyyet za'îfliği.

2- Kibrli olmak.

3- Ölümü yakın bilmeyip, tûl-i emele saplanmak.

4- Hak teâlâ hazretlerinin rızâsını terk edip, halkın isteğini yapmak.

5- Sünneti bırakıp, bid'at işlemek.

6- Günâhını az görmekdir. Ne mutlu o kimseye ki, bu altı şeyden hiçbiri kendisinde bulunmaz. Şi'r:

Mihneti zevk etmekdedir âlemde hüner,
gâm-u şâdiyyi kader, böyle gelir, böyle gider.

HAMD ETMEK FAZÎLETİ

97 - Birgün İbrâhîm aleyhisselâm buyurdu ki: **(Elhamdü lillâhi kable külli ehad, vel hamdü lillahi ba'de külli ehad, el hamdü lillâhi alâ külli hâl.)**

Hak teâlâ hazretleri buyurdu: **(Yâ Cebrâîl! Benim dostuma benden selâm söyle! O üç kelâmı üç def'a söyledi, ben azîmüşşân da, kırk def'a kabûl olunmuş nâfile hac sevâbını kendisine verdim. Her kim bu düâyı okursa, aynı sevâbı kendisine ihsân ederim.)** Hazret-i Enesin düâsı: **(Bismillâhillezî lâ yedurru ma'asmihî şey'ün fil Erdı ve lâ fissemâ' ve hüvessemî'ul alîm.)** Bu düâ sabâh ve akşam üç kerre, Besmele ile okunur. Bununla birçok belâlardan kendisini muhâfaza etmiş olur.

98 - Aksırdığın zemân, **(Elhamdülillah)** de! Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Bir insan aksırdığı zemân "El hamdülillah" derse, Hak teâlâ o kimseyi yetmiş dürlü belâdan muhâfaza eyler. Bir kimse, dört kelimeyi yüz kerre sabâh ve yüz kerre de akşam okursa, o kimseden sevgili bir zât Hak huzûrunda olamaz.)** Bunu Sultân-ı Enbiyâ "sallallahü aleyhi ve sellem" böyle buyurmuşlardı. O dört kelime şudur: **(Sübhânellahi velhamdü lillahi ve lâilahe illallahü vallahü ekber.)** Hamd, bütün ni'metleri yaratan ve gönderen Allahü teâlâ olduğuna inanmak ve söylemekdir.

Yine çok büyük fazîlet ve derecelere vesîle olan ve cenâb-ı Hak huzûrunda çok kıymetli bir tesbîh **(Sübhânellahi ve bi hamdihi sübhânellahil azîm)**dir. Bunu günde yüz kerre okumalıdır.

ÎMÂN DÜÂSI

Muhammed Tirmüzîden "rahime-hullahü teâlâ" [209-279] rivâyet olunur ki, her kim sabâh nemâzının, sünneti ile farzı arasında şu düâyı sessizce okursa, îmânla rûhunu teslîm eder: **(Yâ hayyü yâ kayyûm yâ zel celâl-i vel ikrâm. Allahümme innî es'elüke en tuhyiye kalbî bi nûri ma'rifetike ebeden yâ Allah, yâ Allah, yâ Allah celle celâlüh.)** 402. ci sahîfeye bakınız!

99 - Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Ey ümmet-ü eshâbım, sizler sabâhları kalkarken şu düâyı okuyun: Sübhânellahi ve bihamdihi sübhânellahil azîm.)** Bu düâ, okuyanın o günkü günâhlarına keffâret olur.

Yine buyurdu ki, **(Her kim bu düâyı günde on kerre okursa, Hak teâlâ o kimseye kırkbin sevâb ihsân eder: Eşhedü en lâilâhe illallahü vahdehü lâ şerîke lehû ilâhen vâhiden sameden lem yettehiz sâhibeten velâ veleden velem yekün lehû küfüven ehad.)**

100 - Sultân-ı Enbiyâ "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Bulunduğunuz toplantıdan kalkdığınız zemân, bu düâyı okuyun: "Sübhânekellahümme ve bi hamdike, eşhedü en lâilâhe illâ ente vahdeke lâ şerîke leke ve estağfirüke ve etûbü ileyke." O meclisdeki günâhlar afv olunur.)**

Kalbini öldürmemek için şu düâyı oku! Çünki, bu düâ, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" tavsiye eylediği bir düâdır. **(Yâ hayyü yâ kayyûm yâ bedîassemâvâti vel erdı yâ zel celâli vel ikrâm, yâ lâilâhe illâ ente-es'elüke en tuhyiye kalbî bi-nûri ma'rifetike yâ Allahü yâ Allahü yâ Allah celle celâlüh.)**

Sultân-ı Enbiyânın "sallallahü aleyhi ve sellem" ölüm zemânında dahî okuduğu düâ:

“Sübhânellahi ve bi hamdihi estağfirullahe ve etûbü ileyh.”

Sokağa ve pazara çıkınca okunacak düâ: **(Lâ ilâhe illallahü vahdehü lâ şerîke leh lehülmülkü ve lehülhamdü yühyî ve yümîtü ve hüve hayyün lâ yemûtü biyedihil hayr ve hüve alâ külli şey’in kadîr.)**

101 - Yimek âdâbı:

(Fetâvâyi Hindiyye)de, beşinci cildde diyor ki, yimeğe başlarken ve bitdikden sonra elleri yıkamak sünnetdir. Başlarken **(Bismillâhirrahmânirrahîm)** demek ve sonunda **(Elhamdülillah)** demek sünnetdir. Sağ el ile yimek, sağ el ile içmek sünnetdir. Cünüb olan erkek ve kadının ellerini ve ağzını yıkamadan evvel yimesi ve içmesi mekrûhdur. Hayzlı kadın için mekrûh değildir. Kaynar şey yimemeli, yemeği koklamamalı ve içine üflememelidir. Yolda yürürken yimek ve içmek mekrûhdur. Başı açık yimek câizdir. Açlıkdan ölecek kimsenin leş yimesi câizdir. Leş bulamazsa ve birisi, (Elimi kes yi!) veyâ (Benden bir parça kes yi!) dese kesmesi, yimesi câiz olmaz. Kendi uzvundan et kesip yimesi de câiz olmaz. Bir kimseye birşeyi kaça aldın deseler, beş liraya dese, hâlbuki on liraya almış olsa, yalan söylemiş olmaz. Kokmuş et yimek harâmdır. Kokmuş yağ, süt yimek harâm değildir. Yemek ekşise, koksa necs olmaz. Fekat yimesi harâm olur. Ağac altına düşmüş meyvaları, yerden alıp yimek sâhibinin halâl etdiği bilinirse halâl olur. Nehr üzerinde sürüklenen meyvaları alıp yimek halâl olur. Fakîr, zenginin verdiği sadakadan, zengine hediyye etse, alması câiz olur.

Habîb-i kibriyâ “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdular ki: **(Yemekden sonra bu düâyı okuyan kimsenin günâhları afv olunur: “El hamdülillâhillezî et’amenâ hâzet-ta’âme ve rezekanâ min gayr-ı havlin minnâ ve lâ kuvvete”.)**

İstigfârların büyüğü:

Habîb-i kibriyâ “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Bu düâyı okuyan kimse, düâyı sabâhleyin okursa ve akşama kadar ölürse, şehîd derecesine vâsıl olarak ölür. Akşamleyin okursa, yine sabâha kadar ölürse, aynı şeklde aynı dereceye ulaşır. Düâ şudur: Allahümme ente rabbî lâilâhe illâ ente halaktenî ve ene abdüke ve ene alâ ahdike ve va’dike mesteta’tü eûzü bike min şerri mâ sana’tü ebûü leke bi-ni’metike aleyye ve ebûü bi zenbî fağfirlî zünûbî feinnehû lâ yağfirüzzünûbe illâ ente. Lâ ilâhe illâ ente sübhâneke innî küntü minezzâlimîn.)**

Peygamberimiz aleyhisselâm buyurdu ki, **(Yâ Ebâ Hüreyre! Her kim, günde yirmibeş def’a bu düâyı okursa, Hak teâlâ, o şahsı âbidler zümresinden yazar.)** Düâ şudur: **“Allahümmagfir lî ve**

li- vâlideyye ve li-üstâziyye ve lil mü'minîne vel mü'minât vel müslimîne vel müslimât el ahyâ-i minhüm vel emvât bi-rahmetike yâ erhamerrâhimîn." Bu düâ **(Se'âdet-i Ebediyye)** 1037.ci sahîfesinde de yazılıdır.

TECDÎD-İ ÎMÂN DÜÂSI

Yâ Rabbî! Hîn-i bülûgumdan bu âna gelinceye kadar, islâm düşmanlarına ve bid'at ehline aldanarak, edindiğim yanlış, bozuk i'tikâdlarıma ve bid'at, fısk olan söylediklerime, dinlediklerime, gördüklerime ve işlediklerime nâdim oldum, pişmân oldum, bir dahâ böyle yanlış inanmamağa ve yapmamağa azm, cezm ve kasd eyledim. Peygamberlerin evveli Âdem aleyhisselâm ve âhiri bizim sevgili Peygamberimiz Muhammed aleyhisselâmdır. Bu iki Peygambere ve ikisi arasında gelmiş geçmiş Peygamberlerin cümlesine îmân etdim. Hepsi hakdır, sâdıkdır. Bildirdikleri doğrudur. **(Âmentü billah ve bi-mâ câe min indillah, alâ murâdillah, ve âmentü bi-Resûlillah ve bi-mâ câe min indi Resûlillah alâ murâd-i Resûlillah, âmentü billâhi ve Melâiketihi ve kütübihi ve Rüsülihi velyevmil-âhiri ve bilkaderi hayrihi ve şerrihi minallâhi teâlâ velba'sü ba'delmevti hakkun eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühu ve resûlüh.)**

Tecdîd-i îmân düâsı: **(Allahümme innî ürîdü en üceddidel-îmâne vennikâha tecdîden bi-kavli lâ-ilâhe illallah Muhammedün resûlullah)**.

102 - Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" her yeni elbise giydiği zemân bu düâyı okurdu: **(Elhamdü lillâhillezî kesânî mâ ûriye bihi avretî.)**

[Büyük İslâm âlimi, 14. cü hicrî asrın müceddidi, Seyyid Abdülhakîm Efendi "rahmetullahi aleyh" İstanbulun çeşidli câmi'lerindeki va'zlarında ve Medreset-ül-mütehassısîndeki ve Vefâ lisesindeki derslerinde ve husûsî sohbetlerinde, (Temiz ve yeni elbise giyiniz! Mevkı' ve hürmet sâhibi olan kimseler gibi giyininiz! Halâl olan elbiseleri ve yemekleri ve şerbetleri lüzûmu kadar kullanınız! Gitdiğiniz yerlerde ahlâkınızla, sözlerinizle islâmın vekarını, kıymetini gösterdiğiniz gibi, giyinmenizle de saygı ve ilgi toplayınız! Çeşidli, lezzetli yemeklerle ve tatlı, soğuk şerbetlerle bedeninizi, nefslerinizi râhat ve hoş tutunuz!) buyururdu. Seyyid Abdülhakîm efendinin bu tavsiyeleri, Muhammed bin Süleymân-ı Bağdâdînin "rahime-hümallahü teâlâ" **(Hadîkat-ün-nediyye)** kitâbında da uzun yazılıdır. Bu kitâb, arabî olup, 1397 [m. 1977] senesinde, İstanbulda ofset yolu ile Hakîkat Kitâbevi tarafından basdırılmışdır.]

İHLÂS SÛRESİNİ OKUMANIN FAZÎLETİ

103 - Ey Oğul! Sûre-i ihlâsı çok oku! Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki,**(Kıyâmet gününde, bir çağırıcı çağırır ve der ki, Hak teâlâ hazretlerini zikr edenler ve ihlâs sûresini çok okuyanlar gelsinler. Cennetdeki makâmlarına vâsıl olsunlar.)**

Bu sûre-i şerîfeyi Besmele ile bin kerre okuyan diş ağrısı görmez olur.

Tenbîh: Hazret-i Alî "radıyallahü anh" diyor ki: Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Bir meclisin, ya'nî bir dersin, bir kitâbın, Kur'ân-ı kerîm okumanın sonunda Sübhâne Rabbike Rabbil izzeti ammâ yasifûn âyetini, sonuna kadar okuyana kıyâmetde çok sevâb verilir.)** Dinde derinleşmemiş birkaç kişinin, terceme sûretiyle yazdığı kitâba, aklları ile de ilâveler yaparak müslimânları şaşırtdıkları ve çok günâha girdikleri görülmekdedir. Meselâ, **(Sübhâne Rabbike)** yerine **(Sübhâne Rabbinâ)** demek dahâ iyidir diyorlar. Zîrâ düâ olarak okunduğu için (Bizim Rabbimiz) diyerek cemâ'ati de karışdırmalıdır, diyorlar. Bunlar çok aldanıyor. Çünki, **(Sübhâne Rabbike)** âyet-i kerîmesi düâ değildir, tesbîhdir. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" bu âyeti okuyunuz diyor, değişdiriniz demiyor. Ebû Bekr-i Sıddîk "radıyallahü teâlâ anh" diyor ki, (Peygamberimizin "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" bir hatâsını bütün ibâdetlerime değişirim.) Mukarreblerin, ya'nî Allahü teâlânın sevdiği insanların hatâsı, ebrârın, ya'nî iyi insanların hasenâtından kıymetlidir. Bunlar, hâşâ, âyet-i kerîmeyi düzeltmek, dahâ iyi yapmak mı istiyorlar? Kur'ân-ı kerîmdeki bir kef harfi, bütün ibâdetlerden dahâ kıymetlidir. Bunu değişdirmek küfre bile sebeb olur.

Bu âyet-i kerîmeyi değişdirerek okuyanlara, din âlimlerimizin verdikleri cevâblar **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbımızda yazılıdır.

104 - Her sabâh Haşr sûresinin sonunda olan ve **(Hüvellâhüllezî)** ile başlayan üç âyeti okumak da büyük sevâb kazandırır ve eğer akşama kadar ölürse, şehîd derecesi ile ölür.

105 - Amme sûresini güneş doğarken okuyan kimse, bütün âfetlerden emîn olur.

[Hakîkî islâm âlimi, büyük velî, Abdüllah-i Dehlevî "kaddesallahü sirrehül'azîz", doksanıncı mektûbunun sonunda buyuruyor ki, (Peygamberimizin "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" bildirdiği âyet-i kerîmeleri ve düâları, belli vaktlerinde okumalıdır. Bunlar ve nâfile nemâzlar, ihlâs ile, huzûr-ı kalb ile okunmazsa, sahîh olmazlar, fâideleri olmaz. Bunun için, bizler, farzlardan ve müekked sünnetlerden başka hiçbirşey okumayıp, nâfile ibâ-

det yapmayıp, önce her an Allahımızı zikr ederek ve harâmlardan ictinâb ederek, kalblerimizi ve ahlâkımızı temizlemeğe çalışmalıyız!) Yetmişbirinci mektûbda diyor ki, (Zemânımızda, her yeri küfr, fısk ve bid'at kapladı. Bu zemânda, Allahü teâlânın, her an hâzır ve nâzır olduğunu kalbe yerleşdirmek çok güçleşdi. Fekat, kalb hastalığından kurtulmağa yine çalışmak lâzımdır. Bir kuş, semâya çıkmak için uçar da, semâya kavuşamazsa da, diğerlerinden yüksek olur ve kedilerin şerrinden âzâd olur.) Onikinci sahîfeye bakınız! Abdüllah-i Dehlevî, Hâlid-i Bağdâdînin mürşididir. 1240 [m. 1824] de Delhide vefât etdi. İsmi silsile-i aliyyede Sıbgâtullah-i Hîzânîden önce yazılıdır. Sıbgâtullah-i Arvâsî, Gavs-i Hîzânî ismi ile meşhûrdur. Seyyid Tâhânın halîfesi, Seyyid Fehîmin mürşidlerindendir. Hîzânda medfûndur. Abdürrahmân-ı Tâgının mürşididir. Abdürrahmân-ı Tâgînin kabri Nûrşindedir.]

SALEVÂT FASLI

106 - Bir kimse Cum'a günleri çok salevât-i şerîfe getirirse, Hak teâlâ o kimsenin yüz hâcetini revâ kılar, bunun otuzu dünyâ, yetmişi âhıret hâcetidir.

Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki, **(Her kim günde yüz def'a,** [ma'nâsını düşünerek,] **salevât-i şerîfe okursa, kıyâmet gününde güneşin sıcaklığından kurtulup, Arşın gölgesi altında benimle berâberdir. Ve her kim benim için bir salevât-ı şerîfe getirirse, rahmet melekleri onun günâhlarının afv olması için düâ ve istigfâr ederler.)**

107 - Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" üzerine çok salevât-ı şerîfe getir! Zîrâ bir hadîs-i şerîfde buyurdu ki: **(Yanında ismim anılıp da, üzerime salevât-ı şerîfe getirmeyenlere yazıklar olsun. Bir de, Ramezân-ı şerîfe kavuşup, onu kemâl-i ta'zîm ile karşılayıp râzı etmeyen ve ana-babasının birine veyâ ikisine kavuşup da, onların rızâlarını almayanlara da yazıklar olsun.)**

108 - Bil ki, her kim bir fakîre, onun gönlünün dilediği şeyi yidirse, Hak teâlâ hazretleri, o kimseye Cennet-i a'lâda bin derece verir ve Cennetde kendisine birçok ni'metler ihsân eder.

109 - Fakîrlere tasadduk etmeği unutma! Ehline ve çoluk çocuğuna ve akrabâna verdiğin şeyler de, sadaka yerine geçecekler. Ebû Emâmenin "radıyallahü teâlâ anh", Resûlullahdan "sallallahü aleyhi ve sellem" rivâyet etdiği hadîs-i şerîfde, **(Ehline ve akrabâsına ihsân etmekden büyük derece ne olabilir?)** buyuruldu. Önce, ehline, evlâdına halâl yidirmeli, halâl giydirmeli, sonra artan paranın zekâtını vermeli, ondan sonra da sadaka vermelidir.

110 - Sana nasîhat şudur ki, bu dört huy ile huylan. Zîrâ muhsinler [ya'nî iyiler] zümresinden olursun.

1- Genişlikde [zenginlikde] zekât, darlıkda sadaka vermek.

2- Gazab zemânında gazabını ve hırsını yenmek.

3- Başkasının aybını görünce, onu açmayıp, kapatmağa çalışmak.

4- Hizmetciye, ehline, evlâd ve akrabâya ihsân ederek onları hoş tutmak.

111 - Susamış kimseye su vermek de çok sevâbdır. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Allahü teâlâ, Cebrâîl aleyhisselâma sordu: Yer yüzüne insen ne iş yapardın?**

Cebrâîl aleyhisselâm buyurdu ki: Yâ Rabbî! Yapacağım amel, sence ma'lûmdur. Dört şey yapardım:

1- Susamış kimselere su verirdim.

2- Çoluk çocuğu fazla olana yardım ederdim.

3- İki dargın arasını bulurdum.

4- Müslimânların ayblarını kapatırdım.)

Yine Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Susamış bir kimseye su içirenlerin amel defterine yetmiş senelik sevâb yazılır. Eğer su bulunmadığı yerde içirirse, İsmâ'îl aleyhisselâm evlâdından birini kâfir elinden kurtarıp âzâd etmiş gibi sevâb verilir.)**

112 - Her zemân çok iyilik yap! Hak teâlâ hazretleri hayrlı iş yapan kullarını çok sever. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Bir kimse bir fakîre bir lokma ta'âm verse, lokma o kimseye beş şey ile müjde eder:**

1- Bir dâne idim, beni çoğaltdın.

2- Ben küçük iken, beni büyütdün.

3- Düşman iken, beni dost eyledin.

4- Fânî, yok olmak üzere iken, beni bâkî, sonsuz kalıcı eyledin.

5- Şimdiye kadar sen beni muhâfaza ederdin. Bundan sonra ben seni muhâfaza ederim.)

113 - Sadaka ve zekât vermekle mal eksilmez, artar. Abdürrahmân ibni Avf "radıyallahü anh", Peygamberimiz aleyhisselâmdan işiterek buyurdu ki, üç şeye yemîn ederim:

1- Zekât vermekle mal eksilmez, çoğalır.

2- Zulm edilen kimse, zâlime hakkını bağışlarsa, Hak teâlâ, kıyâmet gününde bu kulun derecesini yükseltir.

3- Dâimâ isteyici olan kimseyi, Hak teâlâ fakîrlikden kurtarmaz.

114 - Ebû Hüreyre "radıyallahü anh", Peygamberimizden "aleyhisselâm" şöyle işitdim, diyor: **(İnsanlar tasadduk etdiği şeyi, Allah**

rızâsı için verirse, Hak teâlâ hazretlerine verilmiş gibi sayılır ki, mukâbilinde bin sevâb, [diğer bir rivâyete göre ikibin sevâb] **alır.)** Bir kimseye ödünç verir isen, iyilikle ver ve iyilikle al! Ödünç verilen adam fakîr ise ve nemâz kılıyor, harâmlardan sakınıyorsa, veren kimse, verdiğini ona bağışlarsa kıyâmet günü arş-ı a'lânın gölgesinde gölgelenecek ve Cennetde büyük bir dereceye nâil olacakdır.

Tenbîh: Sadaka vermek nâfile ibâdetdir. Zekât vermek ve borç ödemek, birinin hakkını iâde etmek ise, farzdırlar. Üzerinde farz borcu olanların sünnetleri ve nâfileleri kabûl olmaz. O hâlde, bir kuruş zekâtı veyâ bir kuruş borcu olan kimsenin sadakaları kabûl olunmaz. Milyonlarca sadaka verse, binlerce hayr yapsa, zekâtını vermedikce veyâ borcunu ödemedikçe, hiçbiri kabûl olmaz, ya'nî hiç sevâb kazanamadığı gibi, zekât ve borç günâhından da kurtulamaz. Zekât hakkında, 212. ci maddede geniş bilgi verilmişdir.

115 - Bir kimseye ödünç vermek, tasadduk etmekden dahâ hayrlıdır. Zîrâ, Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Ödünç vermek, tasadduk etmekden onsekiz derece dahâ fazîletlidir.)**

Bir kişiye bir iş yapdırdığın vakt, hemen ücretini ver! Şâyed vermeyip, hakkı kıyâmet gününe kalacak olursa, kıyâmet günü, o şahsın da'vâcısı, Allahü teâlâ hazretleri olacakdır. Birbirinize iş gördüğünüz zemân, ödünc alıp verdiğiniz vakt, güzel muâmele yapın! Birbirinizin gönlünü kırmayınız. Zîrâ iyilik yapacağınız yerde, günâh işlemiş olursunuz. Ödünç alan, ödemek niyyetiyle almalıdır. Üç sebeble ödünç alınır:

1- Çok fakîr olup çalışmağa kudreti olmayanın nafakasına sarf edecek kadar ödünç alması.

2- Bulunduğu yerin âdetine göre, kirâ ile veyâ mülk olarak, korunacak bir mesken te'min etmek için.

3- Evlenmek için.

Bu şeyler için Allahü teâlâya tevekkül ederek ve ödemeğe niyyet etmek şartı ile borç alanlara, Allahü teâlâ çabuk ödemek nasîb eder. Çok borç almayınız ki, râhat olasınız. Zîrâ, borcu alan, köle gibi olur, gece gündüz üzüntülü olur.

116 - Alış veriş yaparken ve ödünç verirken ribâdan, ya'nî **(Fâiz)** alıp vermekden sakın! Ödünç verdiğin kimseden menfe'ât bekleme! Zîrâ, azıcık aldığın veyâ verdiğin fâizin günâhı Allahü teâlâ indinde, annesiyle yetmiş def'a zinâ etmiş gibidir. Ya'nî, fâizin azı da, çoğu da, alması da, vermesi de harâmdır. Fâize şâhid olan, kâtib olan ve vekîl olan da, Allahü teâlâ indinde mel'ûn ve sorumludur. Çok sakınmak lâzımdır.

Tenbîh: İmâm-ı Rabbânî Müceddid-i elf-i sânî Ahmed Fârûkî-yi Serhendî "kaddesallahü sirreh" hazretleri **(Mektûbât)**ın birinci cildi, yüzikinci mektûbunda buyuruyor ki: Bir müslimâna bir mikdâr fazla ödemesi şartı ile borç verildikde, ödenilen paranın fazlası fâiz olmakla kalmıyor. Evvelce yapılan **(akd),** ya'nî mukâvele, sözleşme fâiz oluyor. Böyle bir mukâvelenin kendisi harâmdır ve harâm sebebi ile alınan herşey de harâmdır. O hâlde, yüz lira borç verip, karşılığında, yüzon lira almak şartı ile yapılan akd, ya'nî pazarlık harâm olup, alınan yüzon liranın hepsi fâiz olur, harâm olur. **(Câmi'ur-rumûz)** fıkh kitâbında ve İbrahîm Şâhînin kitâbında da bu, güzel anlatılmakdadır. Fâiz ile para almağa ihtiyâcı olanlara gelince, ribânın harâm olduğu Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açıkça yazılıdır ve umûmîdir. Ya'nî ihtiyâcı olana da, olmıyana da harâmdır. İhtiyâcı olanları ayırmak, Allahü teâlânın ve Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" emrlerini değişdirmek olur. **(Kınye)** kitâbının, bu emrleri değişdirmeğe haddi ve salâhıyyeti yokdur. Lâhor şehrindeki âlimlerin en büyüğü olan Mevlânâ Cemâl "rahime-hullahü teâlâ" Kınye kitâbının birçok sözlerine güvenilmez ve kıymetli kitâblara muhâlifdir, buyuruyor. Kınyedeki, ihtiyâcı olanların fâiz ile borç alması câiz olur, sözünü doğru kabûl etsek bile, eğer her ihtiyâcı olana câiz dersek, fâizin harâm edilmesine sebeb kalmazdı. Çünki, herkesi, fâiz ile para almağa götüren, elbette bir ihtiyâcdır. Kimse ihtiyâcı yokken, kendi zararına iş görmez ve hakîm olan, hamîd olan Allahü teâlânın bu emri fâidesiz ve lüzûmsuz olurdu. Allahü teâlânın kitâbı olan Kur'ân-ı kerîme böyle iftirâda bulunmak, çok çirkin bir cesâretdir. Farz-ı muhâl olarak her ihtiyâcı da özr kabûl edersek, ihtiyâc, lüzûm demekdir. Lüzûmun da bir mikdârı ve derecesi vardır. Ziyâfet vermek için fâiz ile ödünç almak ihtiyâc değildir ve buna zarûret yokdur. Meselâ bir cenâze için yalnız kefen ihtiyâcdır, buyurmuşlardır. Onun rûhu için helva pişirmek ihtiyâc değildir, buyurmuşlardır. Hâlbuki onun sadakaya ihtiyâcı her ihtiyâcın üstündedir. Böyle olunca, fâiz ile para alanların ihtiyâcları, ihtiyâc olur mu, olmaz mı ve böyle para ile hâzırlanan yemekleri yimek halâl olur mu? Âilenin çok kişi olmasını ve askerliği ihtiyâca behâne etmek ise, müslimânlığa yakışacak bir şey değildir. Eğer denirse ki, bugün halâl lokma bulmak mümkin olmuyor. Evet bu söz doğrudur. Fekat, mümkin olduğu kadar harâmdan kaçmak lâzımdır. Mahsûlün bereketsiz olmaması için tarlayı abdestsiz ekmemelidir, buyurmuşlardır. Hâlbuki bugün bundan kurtulmak imkânsızdır. Fekat, fâiz ile para almamak çok kolaydır. Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde harâm olduğu bildirilen şeyleri harâm bilmek, halâl olduğu bildirilen şey-

leri de halâl bilmek lâzımdır. Bunlara inanmayan, kâfir olur. Açıkça bildirilmeyen halâl ve harâm ise, böyle değildir. Meselâ, birçok şeyler Hanefî mezhebinde harâm iken, Şâfi'îde halâldir. O hâlde, ihtiyâcı olanın fâiz ile para alması câiz değildir, diyene, (Sus! Halâle harâm deme! Kâfir olursun) denemez. Çünki onun sözü hakîkate yakındır, belki de tâm hakîkatdir ve ona verilen cevâb, tehlükelidir. Harâm şübhesi olan şeyleri terk etmek evlâdır. Tekrâr edelim ki, ihtiyâc dâiresi çok genişdir. Eğer geniş tutulursa fâiz almıyacak kimse kalmaz ve Allahü teâlânın fâizi harâm etmesi, hâşâ, abes ve boşuna olmuş olur. Kınye kitâbı da nihâyet ihtiyâcı olanın fâiz ile para almasına cevaz vermekdedir. Yoksa herkese değil. İhtiyâcı böyle şübheli yoldan ise, halâl yoldan aramalıdır ve takvâ bereketi ile ve ufak bir teşebbüs ile, ihtiyâc ortadan kalkar. Mektûbâtdan terceme temâm oldu.

İbni Nüceym Zeyn-ül-Âbidîn Mısrî "rahime-hullahü teâlâ" **(Eşbâh)** kitâbında, beşinci kâidenin sonunda, (Ba'zı ihtiyâclar zarûret kabûl edilir. Meselâ muhtâc olanın fâiz ödeyerek ödünç alması câiz olur) diyor. Seyyid Ahmed Hamevî "rahime-hullahü teâlâ" burayı açıklarken, (Meselâ on altın ödünç alıp, her gün belli mikdâr bir şeyi fâiz olarak öder) diyor. Bundan anlaşılıyor ki, nafakaya muhtâc olup, çalışamıyan ve karz-ı hasen bulamıyan âciz kimsenin nafaka için, fâiz ile ödünç alması câiz olur. Fekat, bu hâlde de **(Mu'âmele satışı)** yolu ile almalıdır. Meselâ, on altın alıp, oniki altın ödemekde uyuşulunca, on altını alırken, kalem, defter, kitâb gibi herhangi bir şeyi de iki altına satın alıp, oniki altın borçlanır. Böyle, fesâd ile, bid'at ile karşılaşıldığı zemân, islâmiyyete uymak için, ihtiyâtlı yol aramağa, **(Hîle-i şer'ıyye)** denir. Âciz olanın, zarûrete düşenin, ibâdetini kaçırmaması veyâ harâm işlememesi için (Hîle-i şer'ıyye) yapması lâzım olur. İslâmiyyete uymakdan kaçmak için çâre aramağa **(Hîle-i bâtıla)** denir ki, harâmdır.

Tenbîh 2: Dâr-ül-harbde ya'nî Fransa, İtalya gibi putlara tapınan kâfir hükûmetlerin toprağında, kâfirlerden, kendi rızâları ile mal çekmek, meselâ onlara fâizle ödünç vermek câizdir. Fekat fâizle ödünç para almak orada da câiz değildir. Dâr-ül-harbdeki bir bankaya para yatırıp, fâiz almak, fâiz ile ödünç vermek için banka ile ortak olmak demekdir. Bu bankadan para çekenlerin hepsi kâfir ise, bankaya yatırılan paranın fâizini almak halâl olur. Bankadan fâiz ile para alanların hepsi müslimân ise, bankaya yatırılan paranın fâizini almak harâmdır. Bankadan ödünç para alan müşteriler, müslimân ile kâfir karışık ise, alınan fâiz mekrûhdur, ya'nî tahrîmen mekrûhdur. Kâfir mikdârı fazla ise, halâle yakın tenzîhen mekrûh olur. Mekrûhdan da sakınmalı, fâize bulaşmamalıdır. Ban-

kaya yatırılan paranın fâizini **(Mu'âmele satışı)** semeni olarak almalıdır. Peygamberimiz "aleyhisselâm": **(Fâiz yiyenin şâhidliğini kabûl etmeyin! Eğer kabûl ederseniz, Allahü teâlâ ibâdetlerinizi kabûl etmez. Cemâ'at ile nemâzı terk edenin de, kabûl etmeyiniz)** buyurdu. Muhtâc olduğu malı satın almak için, bankadan fâiz ile ödünç para almamalı, banka bu malı satın alıp, üzerine kâr koyarak bu kimseye taksîd ile ödemek üzere veresiye satmalıdır. **(Riyâd-un-nâsıhîn)** kitâbında, kırk nev' fâiz olduğu misâller ile yazılıdır.

ALIŞ-VERİŞDE YALAN SÖYLEMEK FASLI

117 - Bir kimse, alış verişinde yalan söylerse, Allahü teâlânın rahmetinden mahrûm kalır. Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki: **(Kıyâmet günü Allahü teâlâ hazretleri üç kısm insanlara rahmet nazarı ile bakmaz:**

1- Alış verişinde yalan söyleyerek fâhiş fiyatla mal satana.

2- Gelişi güzel her şeye yemîn edene.

3- Kendisinde su olduğu hâlde, başkasına vermeyene.)

118 - Susuz olana su vermeyen insanlara kıyâmet günü, Allahü teâlâ buyuracak ki, siz benim suyumu kullarımdan esirgediniz. Şimdi, sizden rahmetimi uzak eyledim.

119 - Bir şeyi satın alan pişmân olup geri getirse, o malı geri al! Zîrâ, geri almakdan ziyân olmaz. Allahü teâlâ bereketini ihsân buyurur, on mislini verir.

120 - Ey Oğul! Kile, terâzî ve arşını yanlış ve hîleli kullananlar hakkında, Allahü teâlâ, "Mütaffifîn sûresinde" meâlen, **(Alıp satarken noksan ölçenlere şiddetli azâb vardır)** buyurdu.

121 - Kul hakkından kork! Borcun varsa onu ödemeğe çalış. Bir kuruş borcu olanın cenâze nemâzını Habîbullah kılmamışdır. O borcu ödemedikce, insan Cennete giremez. [Zevce istediği zemân, erkeğin **(Mu'accel mehri)**ni hemen vermesi, onu boşadığı zemân da, **(Müeccel mehr)**i ona hemen ödemesi lâzımdır. Zevc, zevcesine olan müeccel mehr borcunu ayırmalı, öldükden sonra zevcesine verilmesi için vasıyyet etmelidir. Vasıyyet etmedi ise, ölünce mîrâs taksîm edilmeden evvel mehrin hepsinin mîrâsdan zevcesine hemen ödenmesi lâzımdır. Zevcesini boşayınca, mehrini ödemiyen, dünyâda habs, âhıretde azâb olunur. Zevc mehr borcunu zekât, fıtra ve kurban nisâbına katmaz. Zevce nisâb hisâbına katar. Fekat, nisâb mikdârı teslîm aldıkdan bir sene sonra elinde kalırsa, yalnız o senenin zekâtını verir. Akrabâsına ve emri altında olanlara din bilgilerini öğretmek de kul borcudur.] Hadîs-i şerîfde, **(Bir kişi borçlu olsa ve vermek azminde olsa, Al-**

lahü teâlânın yardımı onunla berâberdir) buyuruldu.

[**(Hadîka)**da, ayak âfetlerini anlatırken diyor ki, (Hayvânın ve kâfirin hakkı için de, kıyâmetde azâb yapılacakdır. Dünyâda halâllaşılmadı ise, âhıretde kâfirin hakkından kurtulmak dahâ zor olur. Hayvân hakkından kurtulmak ise, bundan da zor olur.) Bunun için, Dâr-ül-harbde de, kâfirlerin mallarına, canlarına, ırzlarına dokunmakdan çok sakınmalıdır. Onların kanûnlarına da uymalı, fitne, fesâd çıkarmamalıdır.]

VÜCÛD EMÂNETİ [NİʼMETİ]

122 - Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(El, insana bir emânetdir, onunla harâm olan şeyi tutma! Ayağın sana bir emânetdir. Onun ile harâm yere gitme! Tenâsül âleti sana bir emânetdir, onunla zinâ etme!)** Bunun gibi bedendeki bütün aʼzâlar birer emânetdir. Bu niʼmetleri meşrûʼ şeklde ve meşrûʼ yerlerde kullanırsan, emîn kimselerden olur, Cenâb-ı Hakka karşı tam şükr yapmış olursun. Bu emânetleri gayr-ı meşrûʼ yerlerde kullanan insan, Allahü teâlâya isyân etmiş ve hiyânet etmiş olur.

Tenbîh: Hastayı tedâvî etmek sünnetdir. Tedâvînin, ilâc ile, sadaka vermekle ve düâ ile yapılacağı bildirildi. Tecribe edilip, teʼsîrlerinin katʼî olduğu anlaşılan aşıları, serumları ve mikrop öldüren ve benzerleri ilâcları kullanmak farz olduğu **(İbni Âbidîn)**in "rahime-hullahü teâlâ", **(Hazar ve ibâha)** kısmından anlaşılmakdadır. (Sular bâbı)nın sonunda da diyor ki, (Harâm olan ilâcın teʼsîri katʼi ise ve şifâ verecek halâl ilâc yoksa, domuz etinden başka harâm ilâcın kullanılması câiz olur. Şifâ teʼsîri zannî ise, câiz olmaz.) Oruc bahsinin sonunda diyor ki, (Müslimân hasta, müslimân tabîb bulamadığı zemân, kâfir tabîbe gidip tedâvî olması câizdir. Kâfir tabîbin sözü ile, ibâdetini terk ve tehîr etmesi [ve harâm olan ilâc kullanması] câiz değildir.) **(Fetâvâyı Hindiyye)**nin Kerâhiyyet kısmının onsekizinci bâbında diyor ki, (Şifânın Allahü teâlâdan geldiğine inanan hastanın ilâc kullanması câizdir. İlâcdan şifâ beklemek câiz değildir. Allahü teâlânın şifâyı yaratması için, ilâcı sebeb yapdığına inanmak lâzımdır. Domuz habîs olduğu için ve insan muhterem olduğu için, ikisinin organlarını ilâc olarak kullanmak câiz değildir. Diğer hayvânların câizdir. İlâc kullanmayıp ölmek günâh değildir. Gıdâ almayıp ölmek günâhdır. [Teʼsîri katʼî olan ilâc, gıdâ gibidir.] Fâidesi katʼî olan şeyleri kullanmamak harâmdır. Kadın sütünü ilâc olarak kullanmak câizdir. Kadının sakız çiğnemesi, sözbirliği ile câizdir. Erkeğin çiğnemesi ihtilâflıdır. Hastaya ve hayvân sokana, şifâ için Kurʼân-ı kerîm okumak veyâ kâğıda yazıp muska olarak taşıması yâhud tas içinde ıslatıp, bu suyu içme-

si, bu su ile, ağrıyan yeri yıkaması câiz diyen âlimlerin sözleri mu'teberdir. Meşhûr düâlar ile muska ve ilâc câizdir. Nazar için tütsü yapmak, kurşun dökmek câiz diyenler vardır. Bağa, bağçeye, tarlaya, nazar değmemek için, ba'zı şeyler asmak câizdir. Çocuk olmaması için erkeğin tedbîr alması câiz olur. Dört aylık çocuğunu aldıran kadın cezâlandırılır. Dahâ önce aldırması câizdir.)

Süâl: Şer'î nikâhı bulunan bir âilenin çocuğu olmaz ise, (Sun'î ilkâh) ve (Tüb bebek) denilen üsûl ile, çocuk olmasına teşebbüs etmek câiz midir?

Cevâb: Bir erkekle kızın şer'î nikâh yaparak, Allahü teâlâdan çocuk taleb etmelerini tergîb ve teşvîk buyuran hadîs-i şerîfler çokdur. Çocuğu olmıyan zevceynin, Silsile-i aliyyeyi vâsıta yaparak, düâ etmeleri ve meşrû' sebeblere teşebbüs etmeleri lâzımdır. Zevceynin menîleri alınıp, bir tüpe konuluyor. Tüpde ilkâh vâkı' oldukdan sonra, zevcenin rahmine konuyor. Buna **(Sun'î ilkâh)** ve (tüb bebek) deniyor. Bunun câiz olacağı anlaşılmakdadır. Ancak, buna zarûret olmadığı için, bu işi zevceynin kendilerinin yapmaları, tabîb, hemşîre, ebe gibi yabancıların, bunların avret mahallerini görmemeleri ve sun'î ilkâhın, nikâhsız olan erkekle kız arasında yapılmaması lâzımdır.

Abdül'Azîz Dehlevî "rahime-hullahü teâlâ" 1386 [m. 1966] senesinde, Efganistânın Kâbil şehrinde basılan fârisî tefsîrinde, Bekara sûresinin fazîletlerini bildirirken diyor ki, Abdüllah bin Ahmed bin Hanbel "rahime-hullahü teâlâ", **(Zevâid-i Müsned)**inde ve Hâkim ile Beyhekî "rahime-hümallahü teâlâ" **(De'avât)** kitâblarında, Übeyyübni Ka'b "radıyallahü teâlâ anh" diyor ki, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yanında oturuyordum. Bir köylü geldi. Kardeşinin ağır hasta olduğunu söyledi. **(Hastalığı nedir?)** buyuruldukda, cin çarpması dedi. **(Kardeşini buraya getir)** buyuruldu. Kardeşi gelip oturdu. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", şu âyetleri okuyup, hastaya üfledi. Hemen iyi olup, kalkdı: Fâtiha, Bekara sûresi başından dört âyet, **(Ve ilâhüküm)**den başlıyarak, **(Ya'kılûn)**e kadar, iki 163 ve 164. cü âyetleri, Âyetel-kürsî, **(Hâlidûn)**e kadar, Bekara sûresi sonundaki **(Lillahi)**den başlıyan üç âyet, **(Âl-i İmrân)** sûresinin **(Şehidallahü)** ile başlıyan tek onsekizinci âyeti, **(A'râf)** sûresinin **(İnne-Rabbeküm)** ile başlıyan tek ellidördüncü âyeti, **(Müminûn)** sûresinin **(Fe-teâlallahü)** ile başlıyan tek yüzonaltıncı âyeti, Cin sûresinin **(Ve ennehu teâlâ)** ile başlıyan tek üçüncü âyeti, Sâffât sûresinin başından on âyet, Haşr sûresinin sonunda **(Hüvallâhü)** ile başlıyan üç âyet, **(İhlâs)** ve **(Mu'avvizeteyn)** sûreleri. [Seyyid Ahmed "rahime-hullahü teâlâ" bu âyetleri toplıyarak **(Âyât-i**

hırz) risâlesi yazmışdır. Âyât-i hırz, (muhâfaza edici âyetler) demek olup, arabî **(Teshîl-ül-menâfi')** tedâvî kitâbının 1982 ve sonraki târîhlerdeki İstanbul baskısı sonuna, ilâveli olarak yazılmışdır. Abdest alıp, yedi istigfâr ve onbir salevât okuyup hastanın sıhhatına niyyet ederek, güneş doğdukdan ve ikindi nemâzından sonra, günde iki def'a hasta üzerine okuyup, işâret bulunan yerlerde, hastaya üfürmeli, şifâ buluncıya kadar [kırk gün kadar] devâm etmeli. Her def'ası sonunda, bir Fâtiha okuyarak, sevâbını Peygamber efendimizin "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" ve Behâüddîn-i Buhârî, Ahmed Rifâ-i ve imâm-ı Rabbânînin rûhlarına hediyye etmelidir. Bir nüsha [Muska] yazıp, yanında taşırsa, sihrden, büyüden, nazar değmesinden korur. Murâdı hâsıl olur. 138. ci maddeye bakınız!

(Hizb-ül-bahr) okumak da, derdlerden kurtulmak için pek fâidelidir. Bunu Ebül-Hasen Şâzilî hâzırlamışdır.]

Dârimînin **(Müsned)**inde, Abdüllah ibni Mes'ûd "radıyallahü anh" diyor ki, (Evde, Bekara sûresi başından **(Müflihûn)**a kadar beş âyet okunduğu gece, şeytân o eve giremez.)

Meyyit defn edilince, baş tarafında, Bekara sûresinin başını, ayak tarafında sonunu okumak emr olundu.

Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(Bir evde, şu otuzüç âyet okunduğu gece, yırtıcı hayvân ve eşkıyâ, düşman, sabâha kadar canına, malına zarar yapamaz:** Bekara başından beş âyet, Âyetelkürsî başından **(Hâlidûn)**e kadar üç âyet, Bekara sonunda **(Lillahi)**den sûre sonuna kadar üç âyet, **(A'râf)** sûresinde **(İnne Rabbeküm)**den **(Muhsinîn)**e kadar, ellibeşden i'tibâren üç âyet, **(İsrâ)** sûresi sonundaki **(Kul)**den iki âyet, Sâffât sûresi başından **(Lâzib)**e kadar onbir âyet, Rahmân sûresinde **(Yâ ma'şerelcin)**den **(Fe izâ)**ya kadar iki âyet, Haşr sûresi sonunda **(Lev enzelnâ)**dan sûre sonuna kadar, Cin sûresinde başından **(Şatatâ)**ya kadar dört âyet.)

Yedi kerre Fâtiha okuyup, derd, ağrı olan uzva üflenirse, şifâ hâsıl olur. **(Tefsîr-i Azîzî)**den terceme temâm oldu.

Abdüllah-ı Dehlevî "rahmetullahi aleyh", yüzonyedinci mektûbunda buyuruyor ki, (Her işde, Pîrân-ı kibârın ervâh-ı tayyıbesini vâsıta yaparak, Allahü teâlâya ilticâ ve düâ etmelidir. [Bunun için **(Silsile-i aliyye)**yi okumalıdır.] Bunların vâsıtası ile, dînî ve dünyevî murâdları ihsân eder.) **(Silsile-i aliyye), (Se'âdet-i Ebediyye)** ve **(Eshâb-ı Kirâm)** kitâblarında yazılıdır. Âyet-i kerîmenin ve düânın te'sîr etmesi için, okuyanın Ehl-i sünnet i'tikâdında olması, kul hakkından sakınması, harâm ve habîs şey yimemesi ve okunan kimseden karşılık istememesi şartdır.

[İlâc almak, âyet-i kerîme ve düâ okumak, üflemek ve yanında

taşımak, insanın ömrünü uzatmaz, ölüme mâni' olmaz. Eceli gecikdirmez. Ömrü olanın dertlerini, ağrılarını giderip, sihhatlı, râhat ve neşeli yaşamasına sebeb olurlar. Kalb nakli ve beyin, böbrek, ciğer gibi ameliyâtlar, aşılar, serûmlar, ölüme mâni' olmaz. Ömrü olanlara fâideli olur. Eceli gelen çok kimsenin ameliyât esnâsında öldüklerini bilmiyen yokdur. Düânın kabûl olması için, istenilen şeyin sebebine yapışmak lâzımdır. Allahü teâlâ, herşeyi sebeb ile yaratır. Tedbîr almak, sebebi aramak lâzımdır. Düâ edince, Allahü teâlâ sebebe kavuşdurur ve sebebde te'sîr, kuvvet yaratır. Evliyâya, sevdiklerine sebebsiz de verir. Buna **(kerâmet)** denir. Sebebe yapışmadan düâ etmek, Allahü teâlânın âdetine uymamak olur.

Düâ, Allahü teâlâdan birşey istemek demekdir. Düâ, iki dürlüdür: 1- Lafzî düâ, 2- Fi'lî düâ.

1– Lafzî düâ, Allahü teâlâdan lafz ile, söz ile istemekdir. Bu düânın kabûl olması için şartlar vardır. Bu şartlar, düâ edenin müslimân olması, ihlâs sâhibi olması, nemâzlarına devâm etmesi, fâsık olmaması, ya'nî harâm işlememesi, üzerinde kul hakkı bulunmaması gibi şeylerdir. Bu şartlar bulunmıyanların düâları kabûl olmıyor. Sıkıntı içinde yaşıyorlar.

2– Fi'lî düâ, istenilen şeyin sebebine yapışmakdır. Allahü teâlâ, herşeyi, bir sebeb ile yaratmakdadır. Allahü teâlâdan birşey isteyenin, bu şeyin yaratılmasına sebeb olan şeyi yapması lâzımdır. Meselâ, bir yeri ağrıyanın, ağrı kesici bir ilâc kullanması lâzımdır. Bu ilâcı kullanması, fi'lî düâ etmek olur. Fi'lî düânın kabûl olması için, sebebin te'sîrinin kat'î olması, iyi bilinmesi lâzımdır. Lafzî düâ ile fi'lî düâ birbirine uygun değilse, fi'lî düâ kabûl olur. Müslimânın, iyi ve câiz olan şeylerin sebeblerini bilip, düâ için, bu sebebleri yapması lâzımdır. Bu sebebler yapılınca, Allahü teâlâ, istenilen şeyi yaratır. Çünki, sebebleri yapılan şeyi yaratması, âdetidir. Aç olanın birşey yimesi, fi'lî sebebe yapışmak, fi'lî düâ etmek olur. **(Düâ ediniz, kabûl ederim)** buyurulması, fi'lî düâ etmeği emr etmekdedir.]

123 - Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Bir kişi geldi, Lokman hakîm hazretlerine sordu:**

- Yâ Lokman! Sen bu mertebeye nasıl erişdin?

Lokman hazretleri buyurdu ki: Ben bu mertebeye üç şeyle erişdim:

1- Emâneti yerine vermekle,

2- Doğru söylemekle.

3- Mâlâya'nîyi [ya'nî fâidesiz sözü] **terk etmekle.)**

124 - Mü'mînûn sûresinin sekizinci âyetinde meâlen, **(Emânet-**

leri güzelce kullanıp, yerli yerine îfâ edeni, korkduğundan emîn kılıp, Cennetime koyarım) buyuruldu.

Tenbîh: Kitâbın çeşidli yerlerinde, insanı Allahü teâlânın rahmetine kavuşduracak düâlar, iyi işler yazılıdır. Bunlar övülmekde, yapılmaları teşvîk edilmekdedir. Unutmamalı ki, Âhıretde Allahü teâlânın rahmetine kavuşabilmek için, îmân ile ölmek lâzımdır. Kur'ân-ı kerîmde ve hadîs-i şerîflerde açık bildirilenlere uygun îmânı olmıyan ve harâmlardan sakınmağa ve islâmın beş şartını yapmağa ehemmiyyet vermiyen kimse rahmete kavuşamaz. Ehl-i sünnet i'tikâdında olmıyana **(Bid'at ehli)** denir. Bunun yapdığı ibâdetleri sahîh olup da, borcdan, azâbından kurtulur ise de, va'd edilmiş olan sevâblarına kavuşamaz. Âhıretde, dünyâda yapmış olduğu iyiliklerin, hayrât ve hasenâtının karşılığına kavuşamıyacakdır. Dünyâdaki iyiliklerinin karşılıklarına kavuşmak istiyenin, hemen tevbe etmesi, îmânını düzeltmesi lâzımdır.

125 - Hak teâlâ buyurur ki, ey kulum, ben acıkdım, beni doyurmadın. Kul cevâben der ki: Yâ Rabbî! Bütün âlemleri doyuran sensin! Ben seni nasıl doyurabilirim? O zemân cenâb-ı Hak buyurur ki, falan fakîr kulum aç idi, sen ise bol bol rızklar içinde yüzüyordun. O fakîr kulumu doyursaydın, benim rızâmı kazanmış olacakdın. Yine Allahü teâlâ buyurur ki, ey kulum, ben susamışdım. Bana niçin su vermedin? Kul aynı şeklde: Yâ Rabbî! Bütün âlemlere su veren sensin, benim seni sulamağa kudretim var mıdır? Allahü teâlâ buyurur ki, falan kulum susamışdı, eğer onu sulamış olsaydın, benim sevgi ve muhabbetimi kazanmış olacakdın. Yine bunun gibi, çıplak olanı giydirmek için bu süâl-cevâb vârid olur. Yine bunun gibi, ben hasta idim de, benim hâl ve hâtırımı gelip sormadın. Yâ Rabbî, seni nasıl ziyâret edebilirdim? Allahü teâlâ buyurur ki, falan kulum hasta idi, onu ziyâret edeydin, orada benim rızâmı bulacakdın.

NİʼMETLERE ŞÜKR FASLI

126 - Hak teâlâ hazretleri buyurdu ki: **(Yâ Mûsâ! Bir kimse kendine verdiğim niʼmeti benden bilip kendinden bilmezse, niʼmetlerimin şükrünü edâ etmiş olur. Bir kulum rızkını kendi çalışması ile bilip, benden bilmez ise, niʼmetin şükrünü edâ etmemiş olur.)** İnsanlara lâyık olan, her zemân kendisine verilen rızkları Allahü teâlâdan bilmekdir. Buna, **(Hamd etmek)** denir. Ve bunlara mukabil gece gündüz şükr ve tesbîh ile tahmîd eylemekdir. Mûsâ aleyhisselâm bu kelâmları işitince, (Yâ Rabbî! Bütün kelâmların hakîkatdir) dedi.

BAYRAM FAZÎLETİ

127 - Bayram günü âile, çoluk çocuk ve yakın akrabâna güzel ve güler yüzlülükle muâmele eyle! Ramezân ayında ayırmış olduğun zekâtını, bayram günlerinde fakîrlere ver! Oruc tutamıyan, fıtrasını verir (Feyziyye). [Sadaka-i fıtrını bir kişi için yarım sâ' buğday olarak hesâb edip, kendinin ve fıtra nisâbına mâlik olmıyan küçük çocuklarının fıtralarını buğday olarak veyâ kıymeti kadar altın, gümüş, müslimân fakîrlere bayramın birinci günü bayram nemâzından evvel ver. Nemâzdan sonra ve Ramezânda vermek de câizdir. [**(Tergîbüssalât)** da ve **(Ni'met-i islâm)** da diyor ki, (Zekât nisâbı mikdârı kadar her nev' malı bulunan kimseye zengin denir. Bayramın birinci günü, fecr tulû' ederken zengin olan müslimânın fıtra vermesi vâcib olur. Bu vaktden önce vefât eden veyâ fakîr olan kimsenin ve sonra îmân eden veyâ doğan ve zengin olanın vermesi vâcib olmaz. Önce îmân edenin ve sonra fakîr olanın fıtra vermesi lâzımdır. Bayram nemâzından evvel vermek efdaldir. Nisâba mâlik oldukdan sonra, sene dolmadan fakîr olanın, zekât vermesi ise, afv olunmakdadır. Sadaka-i fıtr vermek, şâfi'îde, Ramezânın son günü, güneş gurûb ederken vâcib olur.)] Sâ' (8) rıtl mercimek alan bir hacm ölçüsüdür. Bir rıtl 130 dirhem veyâ 91 miskaldir. Bir miskal hanefîde 4,8 ve şâfi'îde 3,45 gramdır. Yarım sâ' buğday hanefîde 1748 gramdır. Şâfi'îde bir sâ' 694 dirhem veyâ 1680 gramdır. Bir dirhem-i şer'î, hanefîde 14 kırat veyâ 3,36 gramdır. Şâfi'îde, 16,8 kırat veyâ 2,42 gramdır. Bir kırat, hanefîde 0,24 gram, şâfi'îde 0,144 gramdır. Bir Osmânlı altını 1,5 miskal, 7,2 gramdır. Kurbân nisâbı, fıtra nisâbının aynıdır. Bu nisâba, her nev' mâl dâhil olur.]

128 - İlm meclisine gitmenin fazîlet ve derecesi çok büyükdür. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Bir kimse din âlimlerinin ve sâlihlerin** [ya'nî İslâmın beş şartını devâm üzere yapanların] **yanına gitse, her bir adımına Hak teâlâ, kabûl olmuş nâfile bir hac sevâbı ihsân eder. Zîrâ, âlimleri ve sâlihleri Hak teâlâ sever. Allahü teâlânın evi olsaydı, bu kimse o evi ziyâret eyleseydi, ancak bu sevâbı kazanırdı.)**

129 - Peygamber "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimiz buyurdu ki: **(Yâ âlim, yâ müteallim** [ya'nî talebe] **veyâhud bunları dinleyici ol!** [Kitâblarını oku!] **Bu üçünden olmayıp dördüncüsünden olursan,** [ya'nî hiçbirinden olmazsan] **helâk olursun.)** [İlmihâl kitâbı okumayan dînini öğrenemez. Dînini öğrenmiyenin dîni, îmânı gider. Din düşmanlarının yalanlarına aldanıp kâfir olur.]

130 - Birbirine dargın olanları barışdırmağa çalış! Hazret-i Mû-

sâ aleyhisselâm, Allahü teâlâya sordu: Yâ Rabbî! Birbiri ile dargın olan iki kişiyi barışdıran ve Senin rızânı bulmak için zulm etmeyen kimseye ne ecr verirsin? Hak teâlâ buyurdu ki, **(Kıyâmet gününde onlara selâmet verir, korkduğu şeylerden emîn eder, umduğu şeylerle şereflendiririm.)** Rivâyet edilir ki, Mûsâ aleyhisselâma cenâb-ı Hak sordu: **(Yâ Mûsâ, sana Peygamberlik vermeme sebeb olan şeyi biliyor musun?)** Mûsâ aleyhisselâm hayır dedi. Hak teâlâ buyurdu ki, **(Sen birgün koyun bekliyordun. Bir koyun sürüden ayrılarak kaçdı. Sen onu sürüye katmak için arkasından yürüdün. Bir hayli yol gitdin. Hem sen ve hem de koyun yoruldu. Nihâyet koyunu yakaladığın zemân, koyunu tutup şöylece hitâb eyledin: Yâ koyun, ne zorun vardı da, böylece hem kendini ve hem de beni zahmete sokdun ve her ikimizi de yordun? Hâlbuki, o ânında son derece yorgun ve hiddetli idin. İşte, o hiddetli ve gazablı zemânında hırsını yenip rıfk ile** [ya'nî güzellikle] **muâmele etdiğin için, sana Peygamberlik derecesini ihsân eyledim.)**

131 - Fakîrlere merhamet ile muâmele eyle! Zenginlere ise zenginlikleri için tevâzu' gösterme! Din düşmanlarını, islâmiyyeti beğenmeyenleri, nemâz kılmayanları sevme ki, kıyâmet gününde selâmet ve se'âdet bulasın.

Bir çocuk gördüğün zemân, bunun günâhı yokdur, benim günâhım vardır. Binâenaleyh bu çocuk benden dahâ fazîletlidir. Bir yaşlı müslimân gördüğün zemân, bu benden dahâ fazla ibâdet eylemişdir, binâenaleyh benden dahâ fazîletlidir. Bir islâm âlimi görünce, ben câhilim, bu benden ziyâde âlimdir, öyle ise, benden dahâ fazîletlidir. Bir câhil görünce, bu bilmeden günâh işler. Fekat ben bilerek işlerim, öyle ise, bu benden efdaldir. Bir kâfir görsen, olur ki, dünyâdan îmân ile gider. Benim îmânla gidip gitmeyeceğim ise, belli değildir. Şu hâlde, benden dahâ fazîletlidir diye düşünmelisin! Müslimânlara karşı kibr yapmazsan, Hak teâlâ indinde yüksek derecelere vâsıl olursun.

132 - Peygamberimiz "aleyhisselâm": **(O kimseye bakma ki, dinde senden aşağıdır, zîrâ kendini beğenip, helâk olursun. Dinde senden yukarısına bak ki, senden hayrlıdır. Malı çok olana bakma ki, Allahın kısmetine gazab edersin. Şu kimseye bak ki, yiyeceğini zahmet çekerek alın teri ile hâzırlar, o zemân da, Hak teâlânın sana verdiği ni'mete şükredersin)** buyurdu.

133 - Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki, **(Bir kimsenin dünyâsı selâmetli olursa, dîni eksik olur.)** [Ya'nî, dünyâ lezzetlerine kavuşmak için, islâmiyyetin dışına taşan kimse, âhıret lezzetlerine kavuşamaz.] Yine buyurdular ki, **(Yâ Ebâ Hüreyre!**

İslâmiyyetden çıkana doğru yolu göster, câhile ilm öğret ki, sana şehîdlik mertebesi verilir.) [Çocuklarına Ehl-i sünnet i'tikâdını, farzları, harâmları öğretmeli, tanıdıklara din kitâbı vermelidir.]

134 - Çok mal ve mevki' sâhibi olunca, kalbini karartıp Allahü teâlâyı unutma ve malına, rütbene güvenip de, ibâdetden geri kalma! Malı az olan, dahâ fazla Allahü teâlâyı hâtırlar ve Ona dahâ fazla bağlanır.

Tenbîh: Müslimânlıkda çok mal ve mevki' sâhibi olmak fenâ değildir. Alkollü içkileri satmakla ve çalgı, şarkı ücreti ile ele geçen ve sirkat, yalan, gasb, rüşvet ve fâiz ile toplanılan mallar, paralar, az olsalar da, habîsdir. Bunları kullanmak harâmdır. Halâldan kazanılan ve zekâtı verilen mal, para, ne kadar çok olursa olsun, makbûldür. Cenâb-ı Hak, Kur'ân-ı kerîmde, halâl olan malı hayr diye ismlendirmişdir.

İmâm-ı Gazâlî "rahime-hullahü teâlâ" **(Kimyâ-i se'âdet)** kitâbı, üçüncü faslında buyuruyor ki: Kendini ve âilesini ve çocuklarını kimseye muhtâc etdirmeyecek kadar çalışıp halâlden kazananlara cihâd sevâbı verilir. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" bir sabâh oturmuşdu. Sahâbeden, kuvvetli bir genç, erkenden dükkânına doğru geçdi. Birisi, (Yazıklar olsun buna ki, Allah için biraz burada sizi dinlemeyip geçdi) deyince, **(Böyle söyleme! Eğer kendini, ana-babasını ve ehl ve evlâdını muhtâc etmemek için gitdi ise, Allah yolundadır. Eğer zînet için, zengin olup müslimânlara gösteriş niyyetinde ise, Cehennem yolundadır)** buyurdu. Bir hadîs-i şerîfde, **(Doğru olan tüccâr, kıyâmetde sıddîklarla ve şehîdlerle berâberdir)** ve bir kerre de, **(Allahü teâlâ, san'at sâhibi mü'mini sever)** buyurdu.

Bir kimse, Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahime-hümullahü teâlâ" meclisine kırk gün devâm eylese, kalbi nûrlanır. Çünki, islâmiyyetin emr etdiği ilmler kalbin ışığıdır. [İlmi olmıyan kimse, şeytâna ve islâm düşmanı olan kimselere ve gazetelerine aldanır. Ehl-i sünnet i'tikâdında olmıyan din adamlarının yazılarını okuyanın kalbi kararır.] Allahü teâlâ, sana fazla mal verirse bahîl olma! Din uğruna sarf et! Hâlis müslimânların yazdığı doğru ilmihâl kitâblarını al, dağıt! Cihâd sevâbına kavuşursun. Peygamberimiz "aleyhisselâm" birgün, **(Yâ Ebâ Hüreyre! Mü'minlerin büyüğü, benden sonra o kimsedir ki, Allahü teâlâ ona mal verir, o da gizli ve âşikâre Hak yoluna harcar ve yapdığı iyilikleri kimsenin başına kakmaz)** buyurdu.

135 - Mahlûkatın hepsine merhamet eyle! Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Yer yüzündeki mevcûdâta merhamet eyleyin ki, göklerdeki mahlûkat size merhamet ey-**

lesin. Sıddîkların nişânı odur ki, sadaka verirken gizli verir, bir belâya uğradığı zemân, bağırıp çağırmaz, kimseye şikâyet eylemez ve o belâyı herkesden gizler ve bir günâh işlediği zemân ardından hemen sadaka verir ki, günâhına keffâret olsun.)

136 - Fazla konuşma, kimse ile münâkaşa etme! Her zemân sükût etmeğe devâm eyle ki, iki cihânda selâmet bulasın. Hak teâlâ hazretlerini çok zikr edersen, kalbin ölmez ve şeytâna da gâlib gelmiş olursun. Hak teâlâ hazretlerini çok zikreyleyenlerin kalblerine hikmet akar.

137 - Peygamberimiz "aleyhisselâm" Ebû Hüreyreye "radıyallahü teâlâ anh" buyurdu ki, **(Bir kimse Hak teâlâ hazretlerine Nûh aleyhisselâmın ömrünce ibâdet eylese, kendisinde üç haslet bulunmayınca yapdığı ibâdetden bir fâide edinemez.)**

1- İlmi ile amel etmek.

2- Yidiği yemeğin halâl olması ve halâlı da israf etmemesi. [Besmelesiz kesilen hayvânlar ve kitâbsız kâfirlerin [müşriklerin] kesdikleri necsdir. Bunları yimek harâmdır. Bunları Besmele ile kesen de bulunduğu takdîrde, satın alınan etin Besmelesiz kesildiği kat'î bilinmedikçe, yimesi halâl olur. Balık tutanın müslimân olması ve Besmele ile tutması şart değildir.]

3- Allaha âsî olmakdan kaçınmak. [Ehl-i sünnet i'tikâdını öğrenmiyen, îmânı bunlara uygun olmıyan ve harâmları ve farzları bilmiyen ve bunlara uymayan kimse, Allahü teâlâya âsî olur.]

Tenbîh: Allahü teâlâya âsî olmak, ya'nî harâm işlemek insanı dünyâda ve âhıretde felâkete götürür. Harâmlardan en büyüğü Ehl-i sünnet i'tikâdını bilmemekdir. İkincisi nemâz kılmamakdır. Üçüncüsü içki içmekdir. **(Enisül-vâizîn)** kitâbı onuncu meclisinde diyor ki: Şerâb ve serhoş eden her içki harâmdır. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem": **(Şerâb içmek, büyük günâhların en büyüğü ve bütün fenâlıkların ve günâhların anasıdır)** ve **(Bütün fenâlıklar bir yere toplanmışdır. Bu yerin kilidi zinâ, anahtarı şerâbdır ve bütün iyilikler bir yerde toplanmışdır. Bu yerin kilidi nemâz, anahtarı abdest almakdır)** ve **(Allahü teâlâyı seven ve Kıyâmete inanan kimse, içki içilen yerde oturmasın)** ve **(Şerâbı yapmak, üzümünü sıkmak, taşımak, dağıtmak, satmak ve içmek, günâhda berâberdir ve bunların nemâzlarına, oruclarına, haclarına, zekâtlarına ve sadakalarına sevâb verilmez. Meğer ki tevbe ederler)** ve **(Hurma şerâbı da harâmdır)** ve **(Üzüm şirası taze olup değişmemiş ise halâldir)** buyurdu. **(Buhârî-yi şerîf)** ve **(Müslim)**de Ebû Mûsâ "rahime-hullahü teâlâ" buyurdu ki, (Baldan ve arpadan yapılan içkiler ve serhoş eden her içki harâmdır.)

İmâm-ı Muhammed "rahime-hullahü teâlâ", (Çok içilince serhoş eden içkinin azı da harâmdır) buyurdu. Fetvâ da bunun üzerinedir. Başka ilâç varken, bunları ilâc olarak içmek de harâmdır. Hâricden kullanmak câiz ise de, necsdirler, uçmakla temizlenemez, yıkamak lâzımdır. [**(El-fıkhü alel mezâhibil-erbe'a)** kitâbında diyor ki, (Serhoş eden sıvıların hepsi, dört mezhebde de şerâb gibi galîz, fenâ necâsetdir. Hanefîde avuç içi yüzeyinden fazlası ile, diğer üç mezhebde görülebilen az mikdârı ile kılınan nemâz sahîh olmaz. Şâfi'îde ve hanefînin bir rivâyetinde, ilâc ve kolonya yapmakda kullanılan mikdârı, çok olsa da afv edilmiş olup, nemâzın sıhhatine mâni' olmaz.)] Esrar, afyon, eroin gibi uyuşdurucu şeyleri keyf için yimek, içmek harâm olup, tedâvî için câizdir. Enîs-ül-vâizînin kelâmı temâm oldu. 380. ci sahîfeye bakınız!

Sigaraya gelince, İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" **(Dürr-ül-muhtâr)** şerhinde buyuruyor ki, (Tütüne halâl ve harâm diyenler oldu. Allahü teâlâ, her şeyi halâl edip sonra, harâmları bunlardan ayırmışdır. İslâmiyyetin harâm demediğine, kimse harâm diyemez. Tütün zâtında mubâh ise de, soğan gibi tabî'aten mekrûhdur.) Şâfi'î ulemâsı tütünü nafakadan addetmişdir. O hâlde, az mikdârda tütün içmeğe harâm diyen yanılıyor. İsrâf başkadır. O zemân gazete parası da isrâf ve harâm olur. Doydukdan sonra yimek de harâmdır.

İbni Âbidîn **(El-ukûd-üd-dürriyye)** kitâbının sonunda, tütün içmek harâmdır diyenlerin sözünü red etmekde, tütünün mubâh olduğunu vesîkalarla isbât etmekdedir. Bu fetvâ kitâbının son kısmı, 1977 senesinde İstanbulda, Hakîkat Kitâbevi tarafından **(El-habl-ül-metin)** kitâbının sonunda basdırılmışdır.

Muâmelâtda, kâfir, fâsık sözüne inanmak câizdir. İbâdetlerde, yalnız âdil olan müslimâna inanılır. Âdil mi, fâsık mı belli değilse, zann-ı gâlib ile amel olunur. İslâm düşmanlarının yaldızlı, okşayıcı yalanlarına aldanarak, ibâdetleri değişdirmemelidir.

Radyoya gelince: Radyo, sinema, televizyon ve kitâb ve gazeteler neşr âletleridir ve propaganda vâsıtalarıdır. Meselâ tabanca da bir âletdir. Bir kimse, tabancasını bir gâziye verirse, gâzi cihâd ederken, o kimse de sevâba girer. Yok eğer bir şakîye, yol kesiciye verirse, bu şakî cinâyeti işlerken, o kimse de günâha girer. Aynı tabanca, insanı hem sevâba, hem günâha sokduğu gibi, radyo, sinema ve gazeteler, müslimânlar tarafından idâre edilip, yalnız îmân, ibâdet, ilm, ahlâk, san'at, ticâret gibi Allahü teâlânın emr ve müsâade etdiği şeyleri bildirirlerse, câiz ve sevâbdırlar. Yok eğer bunlar kâfirlerin, mürtedlerin elinde olup da, dinsizlik neşriyyâtı yapar, müslimânlıkla alay eder ve bunlarda bid'at

veyâ harâm şeyler bulunursa, bunları almak, dinlemek, bakmak ve okumak, bunlara gitmek, para vermek harâmdır. Bir müslimân, evlâdını da bu harâmlardan muhâfaza etmelidir. Sıkıntı gidermek için kendi kendine teganni günâh değildir. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" Kur'ân-ı kerîm okurken, cenâze götürürken, harb ederken, va'z ederken bağırmağı kerîh görürdü.

Tekkelerde bağırmak çağırmak harâmdır. Evvel zemânda böyle bağırmazlardı. Celâleddîn-i Rûmî "rahime-hullahü teâlâ" ney çalmadı, raks etmedi, dönmedi. Bunları, sonradan câhiller uydurdu. Hikmet [ya'nî fen ve san'at ve fâideli şeyler] ve nasîhat bildiren şi'rler yazmak ve sesle okumak halâldir. Şehvete âid şi'rler okumak harâmdır. Bunları okumak kalbde nifâk yapar. Üflemekle, vurmakla, temâs veyâ tel ile çalınan bütün çalgıları çalmak, dinlemek ve dinlemeğe gitmek harâmdır. Peygamberimiz "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" çalgı çalınan bir yere tesâdüf etdiğinde, mübarek parmaklarını kulaklarına tıkadılar. [Kur'ân-ı kerîmi, mevlidi, ezânı ve ilâhileri çalgı çalarken okumak veyâ çalgı âletleri ile okumak küfrdür.] Harâm bulunan şi'rleri okumak mekrûh, teganni ile okumak ve fuhş olanları okumak harâmdır. Hamam borusu, sahur davulu çalmak halâldir.

138 - İbâdetleri, meselâ Kur'ân-ı kerîmi, mevlid, ezân okumağı, imâmlığı, düâyı para karşılığı yapmak, bunlarda pazarlık etmek alana da, verene de harâmdır. Bunları Allahü teâlânın rızâsı için yapmalı, hediyye verilirse, kabûl etmelidir. Hediyye veren hasîs olmamalı, çok vermelidir. Ne kadar çok verirse, o kadar sevâbı çok olur. Dünyâ işleri için çok verip, Allahü teâlânın rızâsı için az vermekden dahâ fenâ bahîllik, hasîslik olmaz. İmâm, müezzin ve diğer ilmiyyenin ihtiyâcı Beyt-ül-mâlden te'mîn edilir. Nisâba mâlik olsalar bile, ilm öğrenen ve öğretenlere zekât ve uşr vermek efdaldir.

[**(Mektûbât-i Ma'sûmiyye)** ikinci cild, 36. cı mektûbunda diyor ki, (Farz ve sünnet olan amelleri, zikri, hayrâtı, hasenâtı ve düâ, âyet-i kerîme okumağı sevâb kazanmak için yaparken, kimseden izn almağa lüzûm yokdur. Bunları, şifâ için, bir ihtiyâcın hâsıl olması, bir müşkülün hal olması için okurken, te'sîr etmeleri, mürşidin, üstâdın izn vermesine bağlıdır.) [Mürşidlerin kitâblarından öğrenip okumak, izn almak olur.] İmâm-ı Rabbânî, üçüncü cild 25. ci ve 34. cü mektûblarında buyuruyor ki, (Zikr etmek çok sevâbdır. Fekat, kalbi tathîr etmesi için, zikri izn ile yapmak lâzımdır.) İzn alan, izn verenin vekîli olur. Bunun okuması, vekîl edenin okuması gibi te'sîrli, fâideli olur.]

İbni Âbidîn buyuruyor ki: (Büyüklerin giymeleri ve içmeleri ve yimeleri harâm olan şeyleri çocuklara giydirmek, yidirmek ve

içirmek de harâmdır. Abdest havlusu ve burun mendili kullanmak günâh değildir. Kur'ân-ı kerîm ile ve düâ ile olan mıskaları yapmak ve kullanmak câizdir ve insanı korurlar. Kur'ân-ı kerîm, maddî ve ma'nevî her derde şifâdır ve her harfi mubârekdir ve muhteremdir. İnsanlara, hayvânlara ve eşyâya nazar değer.)

139 - Takvânın en yüksek mertebesi Allahü teâlânın farz eylediğini işleyip, harâm kıldığını terk etmekdir.

140 - Mü'min kardeşlerini sevindirmeğe çalış! Zîrâ Peygamberimiz, **(Bir kimse, bir mü'min kardeşini sevindirirse, Hak teâlâ o kimsenin kalbini kıyâmet gününde ferahlandırır)** buyurdu. Yine, **(Bir kimse, bir ma'sûm çocuğu sevindirirse, Hak teâlâ o kimsenin şirkden başka geçmiş günâhlarını afv eder)** ve **(Her kim dünyâda bir mü'min kardeşinin işini görürse, Hak teâlâ, o kimsenin yetmiş işine kolaylık ihsân buyurur. O yetmiş işin on dânesi dünyâda, altmış dânesi kıyâmet günündedir. Bir kimse, bir mü'min kardeşinin aybını kapatırsa, Allahü teâlâ o kimsenin bütün ayblarını kıyâmet günü kapatır!)** buyurdu.

141 - Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(İnsanın işlediği hayrlı amel dâimî olmalı, dâimî olarak işlenen amel, insanı maksadına ulaşdırır.)**

ZÜHD VE TAKVÂ FASLI

142 - Dâimâ zühd ve takvâ üzere bulun! Yahyâ ibni Muâz "rahime-hullahü teâlâ" [258 de Nîşâpûrda vefât etdi] buyurdu ki, zühd demek, dünyâ zînetini terk etmekdir. Zîrâ Peygamberimiz buyurdu ki, **(Dünyâyı sevmek, bütün hatâların başlangıç noktasıdır. Dünyâdan kendini sakınan kimseler, zâhid olanlardır.)**

143 - Habîbullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Ümmetim üç şeyi sever, fekat o üç şey onların değildir:**

1- Vücûddaki canı sevmek,

2- Malı sevmek,

3- Dünyâyı sevmek.) [Dünyâ, arabî bir kelimedir. Fen ilminde (en yakın şey) demekdir. Erd küresi, güneşden, aydan, yıldızlardan dahâ yakın olduğu için, Erd küresine dünyâ denir. Kıyâmetden önceki zemân, kıyâmetden sonraki zemândan dahâ yakın olduğu için, birincisine (Dünyâ hayâtı), ikincisine (Âhıret hayâtı) denir. Dünyâ kelimesinin din bilgisindeki ma'nâsı, (En zararlı, fenâ şey) demekdir. Küfre sebeb olan şeyler, harâmlar, mekrûhlar, dünyâ demekdir. Mubâhlar, ahkâm-ı islâmiyyeye uymağa mâni' olunca, dünyâ olurlar. Muhabbet, sevmek, hep berâber olmağı istemek, berâber olmakdan zevk, lezzet duymak demekdir.

İnsan sevdiğini hiç unutmaz. Muhabbetin yeri kalbdir. Kalb, yürek dediğimiz et parçasında bulunan bir kuvvetdir. Bu kuvvete gönül diyoruz. Birşeyi öğrenmek, akl ile olur. Akl, dimâg, beyin dediğimiz et parçasında bulunur. Küfrü, harâmları, mekrûhları sevmek, beğenmek küfr olur. Farzları, sünnetleri, beğenmemek de küfr olur, dünyâ olur. Müslimân olmak için, dünyâ sevgisini kalbden çıkarmak lâzımdır. Dünyâyı hâtırlamağı da kalbinden çıkarana **(Sâlih)** müslimân denir. Dünyâ olsun, mubâh olsun, mâ-sivânın, ya'nî Allahü teâlâdan başka herşeyi hâtırlamağı kalbinden çıkarmağa **(Fenâ-fillah)** denir. Buna kavuşan müslimâna **(Velî)** denir. **(Evliyâ)** denir. Evliyâ, herşeyi öğrenir, bilir. Ahkâm-ı islâmiyyeye uymakda, dünyâ işlerinde aklını kullanır. Hesâbını yapmakda, san'atında, ticâretinde hiç hatâ yapmaz. Fekat, aklındaki düşünceler, kalbine sirâyet etmez, bulaşmaz. Dünyâyı hâtırlayan kalb hastadır. Kalbin temiz olması, dünyâ dediğimiz şeyleri sevmekden, hâtırlamakdan kurtulması demekdir. Kalb hastalığının ilâcı, islâmiyyete uymak ve Allahü teâlâyı çok zikr etmek, ya'nî ismini ve sıfatlarını hâtırlamak, kalbe yerleşdirmekdir. Mürşid-i kâmilin sohbeti veyâ kitâblarını okumak, bu tedâvîyi kolaylaşdırır. Bu sohbete, bu kitâblara kavuşmak, dünyâ ve âhıret se'âdetlerine kavuşmağa sebebdir. Bu tedâvîye fâidesi olmıyan sohbetin ve kitâbların, taklîd, sahte, zararlı olduğu, felâkete sebeb olacağı anlaşılır.] Halâl yoldan gelen ve zekâtı verilen şeyler ve isrâf edilmeyen mubâhlar dünyâ sayılmaz. Mal kendinin değil, sen öldükden sonra veresenindir. Sen de günâhlarla berâber gidersin.

144 - İnsanın ömrünün uzun, rızkının bol oluşu, Allahü teâlâ tarafından bir imtihândır. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Yâ Ebâ Hüreyre! Allahdan başka hiç bir şeye ümmîd bağlama! Allaha tevekkül eyle! Bir arzun varsa, Allahü teâlâ hazretlerinden iste! Allahü teâlânın âdet-i ilâhiyyesi şöyle cârî olmuşdur ki, her şeyi bir sebeb altında yaratır. Bir iş için sebebine yapışmak ve sonra Allahü teâlânın yaratmasını beklemek lâzımdır. Tevekkül de bundan ibâretdir.)**

Bütün yer gök varlıkları bir araya gelseler, Allahü teâlâ hazretleri murâd etmedikçe sana zerre kadar bir fenâlık yapamazlar.

(Fetavâ-yı Hindiyye)de beşinci cild, 379. cu sahîfede diyor ki, zelzele olunca evden çıkmalı, açık yere gitmelidir. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", yolda eğri dıvarın önünden koşarak geçdi. Allahü teâlânın kazâ ve kaderinden mi kaçıyorsun dediklerinde, **(Allahü teâlânın kazâsından, yine onun kazâsına kaçıyorum)** buyurdu.

145 - Kabrde süâl meleklerine şöyle cevâb vereceksin:

Rabbim Allahü teâlâ, Peygamberim hazret-i Muhammed aleyhissalâtü vesselâm, dînim, dîn-i islâm, kitâbım Kur'ân-ı azîm-üş-şân, kıblem Kâ'be-i şerîf, i'tikâdda mezhebim Ehl-i sünnet vel-cemâ'at, amelde mezhebim, imâm-ı a'zam Ebû Hanîfe mezhebidir. [Kıyâmet günü insanların, tâbi' oldukları mezheb imâmının ismleri ile çağrılacakları, meselâ (Hanefîler geliniz! Sünnîler geliniz!) denileceği **(Rûhül beyân)** tefsîrinde İsrâ sûresinin 71. ci âyetinde yazılıdır.]

Bunları şimdiden ezberle ve çocuklarına da öğret!

Halâl lokma yimekle ve harâmdan sakınmakla vücûdünü temizle! Kalbinde müslimânlara düşmanlık beslememekle ve kimse için fenâlık düşünmemekle kalbini, Ramezân-ı şerîf ayında da oruc tutmakla ve nefsine muhâlefet ve mukâvemet etmekle ve yalan, gîbet, iftirâ ve mâlâ-ya'nî söylememekle rûhunu temizle! Yalan, gîbet, iftirâ ve mâlâ-ya'nî söylemek harâmdır. Kadınların, kızların, başları, kolları, bacakları açık olarak sokağa çıkmaları harâmdır. Bunlara ve açık gezmelerine izn veren erkeklerine çok günâh yazılır. Kadınların çarşafla örtünmeleri şart değildir. Baş örtüsü ve manto ile de örtünmeleri iyi olur.

Şunu da bilmelisin ki, mâlâ-ya'nîyi terk etmekle, ya'nî fâidesiz söz konuşmamakla insanın îmânı nûrlanır.

Elin harâm tutmamalı, kulak harâm olan şeyi dinlememeli, ayak da, harâm olan yere gitmemeli, mide ise harâm olan şeyi yimemeli, göz ise harâm olan şeye bakmamalı, dil de harâm söylememeli. Bunun gibi insanda bulunan a'zâların harâmla alâkalarının kesilmesi lâzımdır ki, fevz-ü felâh bulasın. Aksi takdîrde kendini helâk etmiş olursun. Göz kazâra veyâ gafletle harâm bir şey görürse, günâh olmaz. Fekat, tekrâr bakmak günâhdır. Tesâdüfen görünce, başı başka tarafa çevirmek lâzımdır.

146 - Şu yapdığım nasîhatları tutar ve onlarla amel edersen, Allah huzûrunda, Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" müvâcehesinde, melekler ve bütün insanlar nazarında yüzün ak olur.

Çeşidli bilgiler: (Fetâvâ-yı Hindiyye), beşinci cild, 350. ci sahîfeden başlıyarak diyor ki, (Yaşlı kadınların ve erkeklerin kabr ziyâreti sünnetdir. Evde ve kabr başında Kur'ân-ı kerîm okuyup, sevâbını rûhlarına hediyye etmeli ve onlara düâ etmelidir. Kabri elleri ile mesh etmek, kabri öpmek, hıristiyanlık âdetidir. 122.ci sahîfeye bakınız! Ananın, babanın kabrini öpmek câizdir. Kabristânda türbe yapmak mekrûhdur. [Vehhâbîlerin dediği gibi şirk değildir. Kabrin üstü balık sırtı gibi kabarık olmalı, düz olmamalıdır. Kabr içinde kireç ve çimento kullanmamalı, kerpiç, taş ile dıvâr yapılmalıdır. Mülkü olan yerde türbe yapmak, mekrûh da değildir.] Kabr

üzerine gül, çiçek dikmek iyidir. Hıristiyanların yapdığı gibi, kesilmiş gül, çiçek demeti [çelenk] koymak mekrûhdur. Tarîkatcıların okudukları ilâhîler ve raks etmeleri, dönmeleri harâmdır. Onları seyr etmek de harâmdır. Her çeşid çalgı çalmak harâmdır. Yalnız düğünde, bayramda, hac yolunda ve harbde def, davul çalmak câizdir.

[**(Hadîka)** ve **(Berîka)**da açıkça bildiriliyor ki, yabancı kadının, kızın söylediği her çeşid şarkıyı, hikâyeleri dinlemek, herkesin islâmiyyeti bozucu, yok edici, din ile alay edici, harâmları övücü, ibâdetleri küçültücü, şehveti, zinâyı, hayâsızlığı, nâmûssuzluğu, hükûmete isyân etmeği, kanûnlara karşı gelmeği teşvîk edici, kardeşi kardeşe düşman edici sözlerini ve her çeşid çalgıyı, kendilerinden, radyolardan ve televizyonlardan dinlemek harâmdır. Kendi dinlemese dahî, bunları evinde bulundurmanın da harâm olduğu bu iki kitâbda uzun yazılıdır. Hem halâl, fâideli, hem de harâm, zararlı olan şeyi, ya'nî halâla da, harâma da birlikde sebeb olan şeyi eve sokmak câiz değildir.]

Ölmiyecek kadar yimek, içmek farzdır. Ölmiyecek kadar ve tedâvî için ilâc kullanmak sünnetdir. İnsanın ve domuzun etini hiçbir sebeble yimek câiz değildir, harâmdır. Erkeğin kadın sütünü ilâc olarak içmesi câizdir. Tabîb-i müslim şifâ bundandır, başka ilâcı yokdur derse, şerâb, bevl, kan ve leşin ilâc olarak alınması câizdir. Fekat kirpi, yılan eti, câiz değildir. Kadının ve erkeğin sakız çiğnemesi câizdir. Hastaya Kur'ân-ı kerîmi okuyup üflemek, mıska yazıp taşıması, tasa yazıp suyunu içmesi câizdir. Yoldan toplanan çer-çöpü yakıp nazar değen çocuğun etrâfında döndürmek ve korkmuş çocuğa mum, kurşun dökmek ve şifâyı Allahü teâlâdan beklemek câizdir. Nazar değmemek için tarlaya hayvân kafa kemiği ve benzerlerini asmak câizdir. Uzvları hâsıl olmamış çocuğu düşürmek için ilâc kullanmak câizdir. Çocuğun sünnet yaşı yedi ile oniki arasıdır. Dahâ küçük ve dahâ büyük de olur. Za'îf olan ihtiyâr müslimân, sünnete dayanamazsa terk edilir. Özr ile vâcibin terki câiz olunca, sünnetin terki evlâ olur. Kızların, kadınların kulaklarını delmek câizdir. Evin, ihtiyâc olduğu kadar büyük olması câizdir. Odanın dıvarlarına halı asmak, soğuğa karşı câizdir. Zînet niyyeti ile mekrûhdur. Üzerinde canlı resmi olursa harâm olur.) 322. ci sahîfede diyor ki, Kur'ân-ı kerîmi okumak için değil, bereketlenmek, fâidelenmek için evinde bulundurmak câizdir, hattâ sevâbdır. Yüksekde okunan ezânı mahalle halkının hepsi işitmezse, hepsine işitdirmek için vakf gelirinden minâre yapdırmak câizdir. Minâresiz hepsi işitirse, vakf parasından yapdırmak câiz olmaz. [Minâreden ve hiçbir yerden ho-parlörle ezân okumak câiz değildir. **(Cennet Yolu İlmihâli)**ne bakınız!]

ANA-BABAYA İTÂ'AT FASLI

147 - Hak teâlâ hazretleri Mûsâ aleyhisselâma buyurdu ki, **(Yâ Mûsâ! Bir kimse, ana-babasına karşı gelirse, onun dilini kes ve herhangi bir a'zâsiyle ana-babasını gücendirirse, o a'zâsını kes!)** Ana-babasını râzı eden kimse için, Cennetde iki kapı açılır. Ana-babası râzı olmıyan kimse için de Cehennemde iki kapı açılır. Bir kimsenin ana-babası zâlim dahî olsalar, onlara karşı gelmek, onlarla sert konuşmak câiz değildir.

Hak teâlâ buyurdu ki: **(Yâ Mûsâ! Günâhlar içinde bir günâh vardır ki benim indimde çok ağır ve büyükdür. O da, ana-baba evlâdını çağırdığı zemân, emrine muvâfakat etmemesidir.)** Ana-baba çağırdığı zemân herhangi bir işle uğraşırsan, hemen onu terk edip, derhal ana-babanın emrine koşacaksın! Anan-baban sana kızıp bağırırsa, onlara sen bir şey söyleme! Ananın-babanın düâsını almak istersen, sana emr etdikleri işleri çabuk ve güzel yapmağa çalış! Bu işini beğenmeyip sana gücenmelerinden ve bed-düâ etmelerinden kork! Sana darılır iseler, onlara karşı sert söyleme! Hemen ellerini öperek gazablarını teskin eyle! Ananın-babanın kalblerine geleni gözet! Zîrâ senin se'âdetin ve felâketin, onların kalblerinden doğan sözdedir. Anan-baban hasta ise, ihtiyâr ise, onlara yardım et! Se'âdetini onlardan alacağın hayr düâda bil! Eğer onları incitip, bed-düâlarını alırsan, dünyâ ve âhıretin harâb olur. Atılan ok tekrâr geri yaya gelmez. Onlar hayâtda iken, kıymetini bil!

Allahü teâlânın rızâsı, dînine bağlı olan ana-babanın rızâsında, Allahü teâlânın gazabı, dînine bağlı olan ana-babanın gazabındadır. Habîb-i kibriyâ "sallallahü aleyhi ve sellem" bir hadîs-i şerîflerinde buyurdu ki: **(Cennet anaların ayağı altındadır.)** Ya'nî, sana dînini, îmânını öğreten ananın-babanın rızâsındadır. Hak teâlâ hazretleri Mûsâ aleyhisselâma dedi ki: **(Yâ Mûsâ! Ana-babasını râzı eden, beni râzı etmiş olur. Ana-babasını râzı edip bana âsi olan kimseyi dahî iyilerden sayarım. Ana-babasına âsi olan, bana mutî' olsa bile, onu fenâlar tarafına ilhâk ederim.)**

Îmânı olanlardan Cehennemden en sonra çıkacak olanlar, Allahü teâlânın yolunda olan anasının, babasının islâmiyyete uygun olan emrlerine âsî olanlardır.

148 - Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki: **(Ana-babaya iyilik etmek, nâfile nemâz, oruc ve hac** [ve ömreye gitmek] **fazîletlerinden dahâ fazîletlidir. Ana-babasına hizmet edenlerin ömrü bereketli ve uzun olur. Ana-babasına karşı gelip, onlara âsî olanların ömrleri bereketsiz ve kısa olur. Anasına-babasına âsî olan mel'ûndur.)**

Hasen-i Basrî “rahime-hullahü teâlâ” Kâ’beyi ziyâret ve tavâf ederken bir zât gördü ki, arkasında bir zenbil ile tavâf eder. O zâta dönüp dedi ki: Arkadaş, arkandaki yükü koyup öylece tavâf etsen dahâ iyi olmaz mı? O zât cevâben dedi ki, bu arkamdaki yük değil, babamdır. Bunu Şâmdan yedi kerre buraya getirip tavâf eyledim. Çünki, bana dînimi, îmânımı bu öğretdi. Beni islâm ahlâkı ile yetiştirdi, dedi. Hasen-i Basrî hazretleri ona dedi ki, kıyâmet gününe kadar böylece arkanda getirip tavâf eylesen, bir kerre kalbini kırmakla bu yapdığın hizmet havaya gider ve yine bir def’a gönlünü yapsan, bu kadar hizmete mukâbil olur.

149 - Peygamberimize “aleyhisselâm” bir kişi geldi ve dedi ki, yâ Resûlallah “sallallahü aleyhi ve sellem”! Benim anam-babam ölmüşdür. Onlar için ne yapmam lâzımdır? Peygamberimiz “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki, **(Onlara dâimâ düâ eyle! Onlar için Kur’ân-ı kerîm oku ve istigfâr et!)**

Eshâb-ı kirâmdan biri “radıyallahü teâlâ anh” dedi ki, yâ Resûlallah “sallallahü aleyhi ve sellem”, bundan fazla yapılacak bir şey var mı? Buyurdular ki, **(Onlar için sadaka verin ve hac eyleyin!)** Biri çıkıp dedi ki, anam-babam çok şefkatsızdırlar, onlara nasıl itâ’at eyleyeyim? Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki: **(Anan seni dokuz ay karnında gezdirdi. İki sene emzirdi. Seni büyütünceye kadar koynunda besledi ve sakladı, kucağında gezdirdi. Baban da seni büyütünceye kadar birçok zahmetlere katlanarak seni besledi. İdâre ve ma’işetini te’mîn eyledi. Sana dînini, îmânını öğretdiler. Seni islâm terbiyesi ile büyütdüler. Şimdi nasıl olur da, şefkatsız olurlar? Bundan dahâ büyük ve kıymetli şefkat olur mu?)**

150 - Ana-baba hakkında hikâye olunur ki, hazret-i Mûsâ aleyhisselâm, Tûr-i sînâda Hak teâlâ hazretleri ile mükâleme ederken, (Yâ Rabbî! Âhıretde benim komşum kimdir?) diye sordu. Hak teâlâ buyurdu ki, **(Yâ Mûsâ! Senin komşun, falan yerde, falan kasabdır!)** Mûsâ aleyhisselâm kasabın yanına giderek beni müsâfir eder misin dedi. Yanında müsâfir oldu. Yemek zemânı gelince, kasab, bir parça et pişirdi. Dıvârdaki asılı zenbili aşağı alarak, orada bulunan ve sâdece kemiklerden ibâret bir kadına et verdi ve suyunu da verdi. Üstünü başını temizleyip, zenbile koydu. Mûsâ ‘aleyhisselâm” sordu, bu senin neyindir? Kasab, annemdir. İhtiyâr olup bu hâle girdi; işte her sabâh, akşam kendisine böyle bakarım dedi. Kasab annesine yemek verirken, o za’îf ve âciz annesi, oğluna düâ ederek, yâ Rabbî! Oğlumu Cennetde Mûsâ aleyhisselâma komşu eyle dediğini Mûsâ aleyhisselâm dahî işitmiş. Bunun üzerine kasaba, Mûsâ aleyhisselâm müjde ederek, seni Allahü teâlâ afv ederek, Mûsâ aleyhisselâma komşu etmiş, demişdir.

151 - Gaflet ve şaşkınlığa kapılarak ana-babanın kalbini kırarsan, derhâl onların rızâsını almağa çalış, yalvar, minnet eyle ve her ne yaparsan yap, onların gönlünü al! Ana-babanın evlâd üzerinde hakları çok büyükdür. Bunu dâimâ göz önünde tutarak, ona göre hareket eyle!

Tenbîh: Anaya, babaya ve hocaya ve hükûmete isyân etmek, karşı gelmek câiz değildir. İslâmiyyetin yasak etdiği birşeyi emr ederlerse, ısyân etmemeli, suç ve günâh işlememelidir.

Şemsül-eimme-i Serahsînin "rahime-hullahü teâlâ" [483 de vefât etdi] **(Siyer-i Kebîr)** şerhi tercemesi 83. cü sahîfesinde diyor ki: Ana-babaya iyilik etmek, onları zarardan ve sıkıntıdan korumak farz-ı ayndır. Cihâda gitmek ise, farz-ı kifâye olduğundan, ana-babadan izn olmadıkca harbe gitmek halâl olmaz. Ana-baba kâfir de olsalar, onlara iyilik etmek, hizmet etmek farzdır. Ticâret, hac ve ömre için ana-babadan iznsiz sefere gitmek câizdir. İlm öğrenmek için gitmek de öyledir. Zîrâ bunlarda, harb gibi, ölüm tehlükesi olmadığından, ayrılık hüznleri, kavuşmak ümmîdi ile zâil olur. Ana-babanın ve hocanın günâha sokacak olan emrlerine itâ'at lâzım değildir. Meselâ, hırsızlık için veyâ birini öldürmek için veyâ yol kesicilik için veyâ zinâ için bir kadını bir yere gönderirlerken, orada buna mâni' olabilecek bir adam bulunsa, fekat bu adamın mâni' olmasına anası-babası müsâ'ade etmese, bunları dinlemeyip mâni' olması lâzımdır. Zîrâ, günâha mâni' olmak farz-ı ayndır. Ana-babaya itâ'at ise, günâh olmıyan emrleri için, farzdır. Ana-babanın farzı terk etdirmesi günâh olduğundan bu emrleri yapılmaz. Nisâ sûresi ellidokuzuncu âyetinde meâlen, **(Ey mü'minler! Peygamberime** "sallallahü aleyhi ve sellem" **ve sizden olan, âmirlerinize itâ'at ediniz!)** buyuruldu. Günâh olmıyan emrlere itâ'at lâzımdır. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" bir yere ufak bir askerî birlik göndermişdi. Başlarına da bir kumandan ta'yîn etmişdi. Âmirleri, bunlara kızıp, büyük bir ateş yakdırdı ve bu ateşe giriniz, bana itâ'at farzdır dedi. Askerlerin ba'zısı girelim, dedi. Bir kısmı da biz ateşden kurtulmak için müslimân olduk, girmeyelim, dedi ve girmediler. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" bunu haber alınca: **(Eğer itâ'at edip girselerdi, Cehennemde ebedî kalırlardı)** buyurdu. Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki: **(Üzerinize âmir ta'yîn edilen müslimân, her kim olursa olsun, harâm ile emr etmedikçe, ona itâ'at ediniz! Harâm olan emrlerine itâ'at etmeyiniz!)** İtâ'at etmemek başkadır. İsyân etmek, karşı gelmek başkadır. Bu iki şeyi birbirine karışdırmamalıdır.

[Siyer-i kebîrden, buraya kadar yazılanlardan anlaşılıyor ki, ananın babanın, hocanın ve hükûmetin harâm olan şeyleri emr et-

meleri hâlinde, bunlara isyân edilmez. Karşı gelinmez. Bu emrleri, dinde günâh olmıyacak ve devletin kanûnunda suç olmıyacak şekl-de yapılır. Meselâ bir adama anası evlenme derse veyâ falanca kı-zı almıyacaksın veyâ âileni bırakacaksın derse veyâ falanca âlime gidip dînini öğrenmiyeceksin derse, bu sözleri islâmiyyetin îcâb et-dirdiği bir sebeb ile değil ise, itâ'at îcâb etmez. Fekat, yine sert söy-lemek, karşılık vermek câiz değildir.

Kâfir olan âmirlerin, din düşmanlarının islâmiyyete uygun olan emrleri, islâmiyyete uymak niyyeti ile yapılır. İslâmiyyete uymıyan emrleri karşısında müşkil vaziyete düşerse, kanûnî yollardan hak-kını arar.

Ananın, babanın, hocanın, itâ'at lâzım olmıyan emrleri yapıl-madığı zemân özr, behâne anlatmalı ve hafîf ve yumuşak söyleme-lidir. Ya'nî, emri yapmamak, isyân ve hakâret şeklinde olmayıp, kusûr ve kabâhat şekli verilerek fitneye sebeb olmamalıdır. Mısrlı Hasen Bennâ ve bunun yetişdirmelerinden Seyyid Kutb gibi mez-hebsiz, câhil din adamları, [yobazlar], **(Cihâd, zulm edenlere ve zâ-limlere karşıdır)** âyet-i kerîmesini ileri sürerek, hükûmete isyân et-diler. Hasen 1368 [m. 1949] de, Seyyid Kutb da 1386 [m. 1966] is-yânında i'dâm edildi. Aldatdıkları binlerce genç de, zındanlarda senelerce işkence çekdikden sonra öldürüldüler. **(İhvân-ı müsli-mîn),** ya'nî müslimân kardeşler denilen bu gençler, 1982 de Sûriye-deki zâlim Es'ad hükûmetine de isyân ederek, Hama şehrinin ya-kılıp yıkılmasına ve on binlerce müslimânın fecî' şekilde öldürül-mesine sebeb oldular. Hâlbuki, zâlim, hattâ kâfir hükûmetlere kar-şı isyân etmeği, fitne çıkarmağı, dînimiz yasak etmekdedir. Böyle fitne çıkarmak, cihâd değil, ahmaklıkdır. Büyük günâhdır. Yukarı-daki âyet-i kerîme, Hac sûresinde olup, Medînede yeni kurulan is-lâm devletinin, Mekkedeki kâfirlerle cihâd yapmasına izn vermek-dedir. Bu âyet-i kerîme, islâm devletinin, zâlim, kâfir diktatörlerle cihâd etmesine izn vermekdedir. Ya'nî cihâdı, devlet yapar. Dev-letin ordusu yapar. İnsanın öteye, beriye saldırmasına, hükûmete karşı gelmesine cihâd denmez. Eşkıyâlık denir ki, büyük günâhdır. Ehl-i sünnet âlimleri "rahime-hümullahü teâlâ", kâfir, zâlim hükû-mete bile ısyân etmeği yasak etmişdir. Mezhebsiz, câhil din adam-ları [ya'nî zındıklar], Ehl-i sünnet âlimlerinin yüksekliklerini bil-medikleri için ve tefsîr, fıkh kitâblarının ma'nâlarını anlamadıkları için, kendilerini âlim sanıyorlar. Âyet-i kerîmelerden ve hadîs-i şe-rîflerden yanlış, bozuk ma'nâlar çıkararak, islâm dînine ve müsli-mânlara çok zarar yapıyorlar.

En büyük islâm devleti olan Osmânlılara karşı son ihtilâli ingi-lizler hâzırladı. Merkezi Selânikde bulunan üçüncü ordunun ba'zı

genç subayları, ingiliz câsûsları tarafından bol para ve makâm va'dleri ile aldatıldı. 7 temmuzda Şemsî pâşa, tegmen Âtıf tarafından vuruldu. 23 temmuz 1908 de ikinci meşrûtiyyet i'lân edildi. Devletin idâresi câhillerin eline geçdi. Ehliyyetli kimseler zındanlara atıldı. Çoğu i'dâm edildi. 1915 ocak ayında Enver pâşa, rus hudûduna asker gönderilmesi için emr verdi. Tecribeli subaylar, yollarda kar var, martdan sonra gönderelim dediler. Hâyır, ben emr ediyorum, şimdi gidilecek dedi, bu subayları cezâlandırdı. 86.000 asker Sarıkamışda donarak öldü. Her tarafda verilen, böyle ahmakca emrler ve i'dâmlar, milleti bıkdırdı. Pâşalar bu hâli anlayınca, canlarını kurtarmak için Avrupaya kaçdılar. Talât pâşa Berlinde, Enver pâşa 1922 de Rusyada, Cemâl pâşa Tiflisde öldürüldü. Enver pâşanın kemikleri 1996 da İstanbula nakl edildi. 1908 isyânının milletimize verdiği nice büyük zararlar ve felâketler **(Eshâb-ı Kirâm)** kitâbımızda yazılıdır.]

152 - Sana dînini öğreten hocana hurmet, saygı ve ta'zîm eyle! Hoca hakkı ana-baba hakkından dahâ üstündür. Çünki, ana-baba evlâdı büyütür, bakar. Kötülükden, harâmlardan korur. İbâdete alışdırır. Muallim ise, evlâda hem dünyâ ve hem de âhıret hayâtını kazandırır, din ve diyânetini, Ehl-i sünnet i'tikâdını, farzları, harâmları sana öğretir. Dînini, îmânını öğreten ana-babanın hakkı, hocanın hakkından da üstündür.

Hocanı gördüğün zemân hurmet ve saygı ile karşıla.

153 - **Tenbîh 1:** Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki, **(İnsanlar, kendilerine ihsân, iyilik edenleri sever. Bu sevgi, insanın yaratılışında vardır.)** Yapılan ihsân, ne kadar kıymetli ve ne kadar çok olursa, sevgi de o kadar fazla olur. Bunun için, herkes anasını, babasını, hocasını, ustasını, hükûmetini, vatanını, din kardeşlerini çok sever. Bir müslimânın mürşidi, ya'nî hocası, kendisine, din ve dünyâ bilgilerini, îmânını, Allahını, Peygamberini, güzel ahlâkı öğretdiği için, onu herkesden, çok sever. Bu sevgi, cibillîdir. İnsanın doğuşunda vardır. Bu sevgiden mahrûm olan kimse, hakîkî insan değildir. Hayvân gibidir. Çok sevilen kimse, insanın kalbinden, hâtırından çıkmaz. Onun şekli, kalbine yerleşir. Bu hâle **(Râbıta)** denir. Bir insanın kalbinde, bir Mürşidin, bir Velînin râbıtası hâsıl olursa, onun kalbine, kendi mürşidlerinden gelmiş olan **(Feyz)**ler, bunun kalbine de akar. Feyz, kalbden kalbe gelen, insana Allahü teâlânın râzı olduğu şeyleri yapdıran nûrdur, bir kuvvetdir. Feyzler, Resûlullahın mubârek kalbinden yayılmakda, Evliyânın kalbleri vâsıtası ile, Evliyâyı çok seven kalblere gelmekdedir. Evliyânın kalbleri ayna gibidir. Bir aynadan fışkıran ışıklar, karşısında-

ki aynaya ve bundan da, bunun karşısındaki aynaya gelir. Böylece, Resûlullahın kalbinden fışkıran feyzler bizim zemânımızdaki Evliyânın kalblerine gelir. [Bir ayna gibidir. Aynaya gelen ışıklar ve karşısında bulunan cismler, karşı aynada görülür. Aynanın karşısında bulunan ikinci bir ayna ve bunun karşısındaki üçüncü aynada da görünürler. Resûlullahın mubârek kalbinden yayılan feyzler, ma'rifet nûrları da, bu kalbe bağlı olan kalblere gelir. Kalbleri bağlıyan bağ, muhabbetdir. Eshâb-ı kirâm, Resûlullahı çok sevdikleri için, bu nûrlara kavuşdular. Sevgi ne kadar çok olursa, gelen feyz de çok olur. Sevmek, inanıp ve işleri ve ahlâkı Onun gibi olmak demekdir. Eshâb-ı kirâmın kalblerine gelen feyzler, sonraki asrdaki gençlerin kalblerine de geldi. Bunların da islâmiyyete uymaları kolay ve tatlı oldu. Her biri, birer Velî oldu. Uzak memleketde ve mezârda olan Velîden de feyzler yayılmakda, âşıklarının kalblerine gelmekde, kalbleri nûrlanmakdadır. Resûlullahın mubârek kalbinden yayılan feyzlere sonraki asrdaki âşıkların kalbleri de kavuşarak, zemânımızdaki Evliyânın kalblerine geliyor ve bunların kalblerinden, kendilerini sevenlerin kalblerine ve bu arada bizlere de geliyor.] İslâmiyyet ve fen bilgileri, düşünmek, hesâb yapmak, akl ile olur. Akl dimâgda bulunur. Îmân, muhabbet ve ma'rifet ve birşeyi hâtırlamak yeri kalbdir. Feyze kavuşan bir insanın kalbi, ilmler, ma'rifetler, kerâmetler hazînesi olur. Bu insana **(Velî)** ve **(Mürşid)** denir. Bu se'âdete kavuşmak için, Ehl-i sünnet i'tikâdında olmak ve İslâmiyyete tâbi' olmak ve Mürşidi sevmek şartdır. Bedeni besliyen rızklar ve kalbi temizliyen feyzler, ezelde takdîr ve taksîm edilmişdir. Fekat, bunlara kavuşmak için, âdet-i ilâhiyyeye uymak, sebeblerini aramak, bulmak için çalışmak lâzımdır. Şartlarına uyarak çalışana, elbet verilir. Dilediğine, çalışmadan da, ihsân eder.

Tenbîh 2: Hocan öldükden sonra, onun rûhuna, Kur'ân-ı kerîm oku! Onun için sadaka ver, ona düâ et! Bunların sevâbları onun rûhuna gider. Fâidesini görür. Eshâb-ı kirâm "aleyhimürrıdvân", bütün müslimânların hocasıdır. Onların da haklarını unutma! Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimizin, o beyâz, nûrlu yüzünü görmekle şereflenen müslimânlara Eshâb denir. Eshâb-ı kirâmın hepsi "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în", Onun mübârek kalbinden fışkıran nûrlarla tertemiz oldu. Rûhlara şifâ olan sözlerini dinleyerek, güzel ahlâkı ile ahlâklanarak, Onun ilm deryâsından nasîb alıp, âlim olarak zâhiri ve bâtınî kemâlâta kavuşdular. Dünyânın her yerinde, her zemân gelmiş ve gelecek insanların hepsinden dahâ üstün ve dahâ kıymetli oldular. Dîn-i islâmı sonra gelenlere anlatdılar. Allahü teâlânın dînini, yeryüzüne bunlar yaydı. Bütün müslimânların ilk üstâdları, muallimleri oldular. Her müs-

limânın Eshâb-ı kirâmı "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" sevmesi, onların hocalık haklarını gözetmesi lâzımdır. Eshâb-ı kirâmın hepsini sevenlere, herbirine saygı gösterenlere, **(Ehl-i sünnet)** denir. Bir kısmını beğenip, bir kısmını sevmiyenlere **(Şî'î)** denir. Eshâb-ı kirâmın hepsine düşman olana **(Râfizî)** denir. Bunlar, Abdüllah bin Sebe' yehûdîsinin yolundadırlar. İslâm düşmanıdırlar.

Ehl-i sünnet âlimleri buyuruyor ki, (Eshâb-ı kirâmı çok sevmek, ta'zîm ve hurmet etmek lâzımdır. Bunun için, ismlerini yazarken, okurken ve işitince, "radıyallahü anh" demek müstehabdır). Bunlar, **(İbni Âbidîn)** beşinci cild, 480.ci sahîfesinde ve **(Birgivî vasıyyetnâmesi)**nin Kâdı-zâde şerhinde ve **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbımızda yazılıdır.

Râfizîler, müslimânları aldatmak için, (Eshâb çok yüksekdir. Yüksekliklerini bildirecek bir kelime yokdur. İsmlerinin yanına "radıyallahü anh" demek, onlara hakâret olur. Böyle şeyler söylememelidir) diyorlar. Râfizîlere aldanmamalıyız!

154 - Küçük kardeşin varsa ona islâm harfleri ile Kur'ân-ı kerîm okumasını ve ilm öğret ve ona îmânı ve Ehl-i sünnet i'tikâdını, Allahü teâlânın emrlerini ve harâmları öğret. Kötü kimselerle görüşdürme. Fenâ arkadaş çok zararlıdır. Tatlı sözle nasîhat eyle. Ona şefkat ile muâmele eyle ve himâye ederek koru! Şâyed kardeşin senden büyük ise, ona ta'zîm ederek emrlerini tut!

Âhıret kardeşi ittihâz eyle! Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki, **(Allah için âhıret kardeşliği yapan adam, âhıret gününde ana-baba kardeşinden dahâ fâideli yardımları, o âhıret kardeşinden görür. Bir kimse, âhıret kardeşini ne kadar çok severse, Allahü teâlâ da, o kimseyi o kadar çok sever.)** [Bir erkeğin yabancı kadınla âhıret kardeşi olması câiz ise de, âhıret kardeşi, kendi kardeşi gibi mahrem olmaz. Yabancılar gibidir. İslâmiyyetde, erkeğin kız ile arkadaş olması, konuşması câiz değildir.]

SILA-I RAHM BAHSİ

155 - Müslimân olan ve dînini kayıran akrabâsını ziyâret eden bir kimseye, yetmiş nâfile hac sevâbı verilir. Gönül almak ziyâreti çok sevâbdır. İ'tikâdı bozuk olan, mezhebsiz olan akrabâyı ziyâret etmek sevâb değildir.

156 - Oğluna ve kızına edeb ve islâm harfleri ile Kur'ân-ı kerîm okumasını ve ilm öğret! Komşu, akrabâ ve mahremlerini ziyâret eyle! Mektûbla hâl ve hâtırlarını sor! Mahrem olmıyan, ya'nî yabancı kadınlarla görüşme!

157 - Çocuklarını küçük iken okut! Herşeyden evvel, Allahü teâlânın râzı olduğu, emr etdiği şeyleri öğret! İyi bir mü'min ol-

maları için gayret et! Büyüdükden sonra, edeb zor olur. Onların ve ehlinin, ya'nî zevcenin suçlarını afv eyle. Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki, **(Sadakanın en fazîletlisi, çoluk çocuğuna yidirip giydirdiğindir.)** Oğlunu, kızını ve ehlini, harâmdan, günâhdan ve fenâ arkadaşlardan koru!

Kızın, ilk mektebi bitirdikden sonra, para kazanması için, onu bir işe verme. Zevcenin ve kızlarının ihtiyâclarını te'mîn etmek için, babanın çalışıp kazanması farzdır. Kız çalışırken, başı, kolları açılınca, babası da günâha girer. Onu hemen evlendir. Allahü teâlâ, onun rızkını kocasına gönderir. İster zengin, ister fakîr olsun, Allahü teâlânın emrini tutan, aslı belli kimseye ver! Dâmâdını çok mehr ve çok çeyiz [eşyâ] vermeğe mecbûr kılma! Kızını ihtiyâr adama verme ve din ile alâkası olmıyana, ilm-i hâlini bilmiyenlere, harâmlardan sakınmıyanlara verme!

Tenbîh: Oğlunu, kızını on beş yaşını geçince evlendir ki, harâmdan korunsunlar. Bu zemânda evlenmiyen gençlerin harâmdan kurtulması imkânsızdır. Evlâdını Cehennemden korumak istersen, çabuk evlendir! Fakîrlikden korkma! Allahü teâlâ, onlara da mal verir. Hemen sen tevekkül üzere ol! Oğluna kız al, dul alma! Zîrâ insanın muhabbeti, ilk gördüğünde olur.

NİKÂH FASLI

Tenbîh: (El-İhtiyâr) kitâbında diyor ki, **(Nikâh),** evlenmek için yapılan akd ya'nî sözleşme demekdir. Kur'ân-ı kerîm, nikâh yapmağı emr etmekdedir. **(Nisâ)** sûresinin üçüncü âyetinde meâlen, **(Halâl olan kadınlardan nikâh ediniz!)** ve yirmiüçüncü âyetinde meâlen, **(Onları sâhiblerinin izni ile nikâh ediniz!)** ve Nûr sûresinin otuzikinci âyetinde meâlen, **(Zevci olmıyanları nikâh edin!)** buyuruldu. Hadîs-i şerîfde de, **(Nikâh, ancak şâhidlerle olur)** ve **(Nikâhlanın, çoğalın! Kıyâmet günü, ümmetlere karşı sizinle övüneceğim)** ve **(Nikâh yapmak, benim sünnetimdir. Sünnetimi terk eden benden değildir)** buyuruldu. Âyet-i kerîmeler, hadîs-i şerîfler ve icmâ'ı ümmet, nikâhın meşrû' olduğunu, ibâdet olduğunu bildiriyorlar. Nikâhsız evlenmek harâmdır. Nikâh lâzım olduğuna ehemmiyyet vermiyen kâfir olur. Evlenmek sünnet-i müekkededir. Ba'zan farz olur. Zulm, işkence yapmak korkusu olunca, mekrûh olur. Nikâh, iki müslimânın, mâdî olan [geçmiş zemân bildiren] kelime söylemesi ile yapılır. Meselâ, beni zevceliğe al deyince, seni zevceliğe aldım demekle olur. Nikâh kelimesi ile ve hediyye, sadaka olarak, mülk, satın alış, satış kelimeleri ile de sahîh olur. Müşrikin, mürtedin nikâhı sahîh olmaz. Hanefî mezhebine göre müslimânların nikâhında iki müslimân erke-

ğin veyâ bir erkekle iki kadının şâhid olarak bulunmaları lâzımdır. Müslimânın, kitâblı kâfir olan zimmî kadını nikâh ederken, iki şâhidin de zimmî olmaları câizdir. Mehr parasını konuşmak nikâhın sahîh olması için şart değil ise de, Mehr-i misil verilir. Ya'nî kadının akrabâsına, meselâ halasına verilmiş olan kadar mehr verilir. İslâmiyyete uygun yapılan nikâhdan sonra zevcin zevcesi isteyince mu'accel mehri hemen ödemesi lâzım olur. Bunun için, nikâh yapılırken, mu'accel [hemen verilecek] ve müeccel [ayrıldıkları zemân verilecek] mehrlerin mikdârları ayrı ayrı tesbît edilir ve evlenme cüzdânına yazılır. Dâmâd ve mevcûd iki şâhid imzâlayıp zevceye teslîm edilir. Bu iki mehrin mikdârlarının toplamı on dirhem ya'nî yedi miskal gümüş kıymetinden az olmamalıdır. Şimdi gümüş, şer'î kıymetinden düşük olduğu için, mehr bir miskal altından, ya'nî bir altın liranın üçde ikisinden [5,5 gramdan] az olmamalıdır. Zemânımızda, on ile elli altın lira arasında olmakdadır. İslâmiyyet erkeğe zevcesini boşamak hakkını vermiş ise de, bu hakkı kullanmak imkânsız gibidir. Çünki, boşayınca mehr parasını kadına hemen ödemesini ve oğulları yedi yaşına, kızları bülûğ zemânına gelinceye kadar, çocuklarının nafakasını da analarına devâmlı vermesini emr etmekde, ödemezse dünyâda habse, âhıretde de Cehenneme gireceğini bildirmekdedir.

Bir erkeğin, annelerini, kızlarını, kız kardeşlerini, halalarını, teyzelerini, kardeşinin kızlarını, ne kadar uzak olursa olsunlar nikâh etmesi ebedî harâmdır. Bunlara, **(Mahrem akrabâ)** denir. Nesebden harâm olan bu yedi kadın, süt ve zinâ sebebi ile de harâmdırlar. Kayın vâlideyi ve bunun annelerini ve gelini ve çocuklarının gelinlerini ve üvey kızı ve üvey anneyi nikâh etmek de ebedî harâmdır. Dörtden fazla evlenmek ve başkasının zevcesi ile evlenmek câiz değildir. Müslimân erkeğin, ehl-i kitâb kadın ile ya'nî yehûdî ve hıristiyan dîninde olup, bir mahlûka ülûhiyyet sıfatı isnâd etmiyen kadını nikâh etmesi câizdir. **(Ni'met-i islâm)**da diyor ki, (Ehl-i kitâbın nikâhında şâhidlerin müslimân olmaları şart değildir. Bir müslimân, kitâblı olan zevcesini kiliseye gitmekden ve evde şerâb yapmakdan men' edebilir. Hayz ve nifâs sonunda da diyor ki: gusl abdesti almağa cebr edemez. Tesettür etmesi iyi olur. Müslime üzerine kitâbiyye tezevvüc etmek câiz olur.) Kitâbsız kâfir kadınla ve mürted olmuş kadınla evlenmesi câiz değildir. Müslimân kadının hiçbir kâfirle evlenmesi câiz değildir. Şî'îlerin, acemlerin yapdıkları **(Müt'a nikâhı)** [ya'nî metres tutmak] ve **(Muvakkat nikâh)** harâmdır. Müt'a nikâhı, bir kadına para verip, belli zemân, berâber yaşamağa sözleşmekdir.

Nikâhda kadınların da sözü mu'teberdir. Ya'nî, âkıl, bâliğ ka-

dının, kendini nikâh etmesi ve başkasının velîsi, vekîli olunca, onu nikâh etmesi veyâ kendini nikâh etmesi için birini vekîl etmesi yâhud başkasının kendisini bir kimseye nikâh etmiş olduğunu anlayınca, izn vermesi, hep câizdir. [Kadının kendisini tezvîc için, vekîl etdiği kimse, kendisine nikâh edemez. Kadının, kendisini ve başkasını boşamağa hakkı yokdur.] Bâliga olan bâkire kızı nikâhlamak için zorlamak câiz değildir. Velîsi, bâliga kıza nikâh yapılması için, bundan izn istemelidir. Cevâb vermez veyâ gülerse, yâhud sessiz ağlarsa, izn sayılır. Dul kadından izn isteyince ve velîden gayrısı izn isteyince, sözle izn vermeleri lâzımdır. Velînin bâliğ olmayan çocuklarını, kendilerinden izn almadan nikâh etmesi câizdir. Velî, baba ve ced değil ise, çocuk bâliğ olunca, nikâhı fesh edebilir. Velî, mîrâsı düşen asebelerden en yakın olanıdır. [Erkek velî yok ise], ana ve kadın asebeler de, kızın velîsi olurlar. Bu velîler yoksa, kâdî [hâkim] velî olur. Çocuk ve kâfir, müslimâna velî olamaz. Bir kimse, iki tarafın da velîleri veyâ vekîlleri yâhud birisinin vekîli, diğerinin velîsi veyâhud kendine asîl, diğerine vekîl veyâ velî olabilir. Bu sonuncusu, amcasının küçük kızını kendine nikâh etmek gibidir ki, (Şâhid olunuz! Filancayı kendime nikâh etdim) demesi ile nikâh sahîh olur. Kabûl edilmesine lüzûm olmaz. Kız ile erkeğin din bilgileri, takvâ, neseb ve mevki' ve servet bakımından küfv [denk] olmaları lâzımdır. Sâlih kimsenin kızı bir fâsık ile evlenirse, velîleri bu nikâhları red edebilirler. **(İhtiyâr)**dan terceme temâm oldu. Zevc, sonradan fâsık olursa, [meselâ içkiye, uyuşdurucuya başlar, top oyununa, yüzmeğe dadanıp, avret mahallini açarsa, nemâzı terk ederse] zevcesi boşanmak isteyemez (Feyziyye).

Âdem aleyhisselâmdan beri yalnız nikâh ibâdeti devâm etmiş, kaldırılmamışdır. Her ibâdet gibi, nikâhın da, sahîh olması için, nikâh yaparken niyyet etmek lâzımdır. Ya'nî, nikâhlanacakların, Allahü teâlânın emri ile sevgili Peygamberimizin sünnetine uyarak nikâh yapıyorum, diyerek kalbinden geçirmeleri lâzımdır. İslâm nikâhı ile, evlenme memûrunun yapdığı evlenme işlerini birbirine karışdırmamalıdır. İslâm nikâhı yapmak, Allahü teâlânın emridir. Evlenme işlemini yapdırmak da, kanûnun emridir. İkisinin ismi de, şartları da başkadır. İslâm nikâhı yapmamak büyük günâhdır. Evlenme işlemini yapdırmamak da suçdur. Bu suçu yapan habs olunur. Müslimânın günâh işlememesi ve kanûnun suç saydığı şeyden sakınması lâzımdır. Kanûna uymamak, cezâya, zarara sebeb olur ve fitneye yol açar. Bunlar ise harâmdır. Evlenme işlemi yapdırmak, dînimizde yasak değildir. Kanûn da, islâm nikâhını yasak etmemişdir. Osmânlılar zemânında da,

her ikisi yapılırdı. 1298 [m. 1880] senesinde çıkarılan karârnâmede, (Münâkehât ve tevellüdât ve vefiyyât, Belediyeye kayd etdirilecekdir) yazılıdır. Evlenmek için şer'î mahkemelerden izn almıyanların nikâhını kıyan imâmlara verilecek cezâları bildiren Şûrâyı devlet mazbatası, (Cerîde-i muhâkim)in 2434. cü sahîfesinde yazılıdır. Bunun için, şimdi de, evlenmek istiyen müslimân, önce belediyeye giderek kanûnun emr etdiği evlenme işlemini yapdırmalı, sonra islâm nikâhını yapmalıdır. İslâm nikâhını imâmın, din görevlisinin yapması şart değildir. Din bilgisi olan, nemâz kılan, sâlih kimseler yapar. Dinsizler, mezhebsizler, islâm nikâhına; imâm nikâhı diyerek alay ediyorlar. Belediye nikâhı yapılınca imâm nikâhına lüzûm yok diyorlar. İmâm nikâhı yapmak yasakdır, suçdur diyerek müslimânları aldatıyorlar. Hâlbuki, islâm nikâhı yapmak yasak değildir, suç değildir. Belediyede evlenme işlemi yapdırmamak suçdur. (İslâm nikâhına lüzûm yokdur. Kur'ânda yazılı değildir) gibi sözlerle nikâhı inkâr eden, inanmadığı için yapmıyan ve yapdırmayan kâfir olur, îmânı gider. İslâmın beş şartından birini inkâr etmiş gibi olur. Evlenecek erkeğin ve kızın müslimân olmaları lâzımdır. Bu şart, islâm nikâhının sahîh olabilmesi için lâzım olan şartların en mühimmidir. Bunun için, nikâh yapmadan önce, şübhe olunan erkeğe ve kıza îmânın altı şartını ve islâmın beş şartını sormalı, bilmiyorlarsa öğretmeli, ezberden okutmalı ve **(Kelime-i şehâdet)** okumalıdırlar. **(Tecdîd-i îmân)** etdirmeli, bundan sonra nikâh yapmalıdır. Şâhidlerin de, böyle şübhesiz îmânlı olmaları lâzımdır. İslâm nikâhı zevc ile zevce arasında muhabbete, mes'ûd yaşamalarına sebeb olur. Evlâdlarının ve torunlarının da müslimân ve sâlih olmalarını ve dünyâda ve âhıretde mes'ûd olmalarını, râhat etmelerini istiyen her müslimânın, nikâha çok ehemmiyyet vermesi lâzımdır.

(Dürr-ül-muhtâr)da, ikinci cildde, kâfirin nikâhı sonunda diyor ki, kadın, boşanmak için veyâ böyle düşünmeden mürted olursa, tecdîd-i îmân etmesi ve nikâhının tâzelenmesi için, hâkim tarafından, ebedî habs edilerek cebr olunur. Buhârâ âlimleri böyle dedi. Fetvâ da böyledir. Belh âlimleri, kadının mürted olması ve sonra tevbe etmesi ile nikâhı bozulmaz dediler. **(Nevâdir)** bilgilerine göre ise, mürted olan kadın, Dâr-ül-islâmda da, câriye olur ve Fey denilen mal olur. Zevci bunu imâm-ül-müslimînden satın alır veyâ Beyt-ül-mâldan hakkı var ise, imâm bunu zevcine verir. Böylece, zevcinin câriyesi olur. Ömer "radıyallahü anh", erkeklere şarkı söyliyen kadını kamçı ile döğdü. Başörtüsü açıldı dediklerinde, onun hurmeti, izzeti kalmamışdır dedi. Fıkh

âlimlerinden kâdı Ebû Bekr bin Ömer Belhî[1], başı ve kolları açık olarak nehrde çamaşır yıkayan kadınların yanlarından geçdi. (İslâmiyyetin tesettür emrine ehemmiyyet vermedikleri için), hurmetleri kalmamışdır. Îmânları olduğu şübhelidir. Dâr-ül-harbden esîr alınan kâfir kadınları gibidirler demişdir. Ya'nî, Nevâdir haberlerine göre, câriye olmuşlardır. Fekat, mürted olan zevce için, nevâdir haberlerine göre değil, Belh âlimlerinin sözlerine göre fetvâ vermek iyi olur. Böylece, câriye değil, zevce olur.

İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" diyor ki, Buhârâ âlimlerine göre hareket etmekde meşakkat olduğundan, Belh âlimlerine göre fetvâ verilir. Zevcin, zevcesini emîrden satın alarak veyâ hakkı varsa isteyerek, zevcesine mâlik olabilmesi için, Nevâdir haberlerine göre fetvâ vermek de iyi olur. Kadının tekrâr müslimân olması, kendisini esîrlikden kurtarmaz. Zevc, zevcesini, Dâr-ülharbde, ya'nî kâfir memleketlerinde yakalarsa, zâhir haberlerine göre, ona mâlik olur. Ya'nî câriyesi olur. Satın alması îcâb etmez. Cengîzin ele geçirdiği islâm memleketleri Dâr-ül-harb olmuşdu. Dâr-ül-harbde mürted olan kadının, zevcinin mülkü olabilmesi için, Nevâdir haberlerine göre, fetvâ vermeğe hâcet yokdur. Hazret-i Ömerin "radıyallahü teâlâ anh" ve Ebû Bekr bin Ömer Belhînin "rahime-hullahü teâlâ", mürted olarak Nevâdir haberlerine göre, câriye olduklarını bildirdikleri kadınlar, Dâr-ül-islâmda, kimsenin mülkü, ya'nî câriyesi olmazlar. Fey olurlar ve Emîrden satın alanın veyâ Beyt-ül-mâldan hakkı varsa, parasız istiyenin mülkü, ya'nî câriyesi olurlar. Fekat, Nevâdir haberlerine göre fetvâ, yalnız zevcin, mürted olan zevcesinden ayrılmaması için verilmelidir. Başkaları için, bu fetvâya zarûret yokdur. Nevâdir haberleri za'îfdirler. Zarûret olmadıkca, bunlarla fetvâ verilmez. Bundan başka mürted kadın, Nevâdir haberlerine göre, Dâr-ül-islâmda câriye olacağı için, bunun kollarına, başına bakmanın câiz olması, bunun mülk edilerek vaty edilmesine sebeb olmaz. Dâr-ülislâmdaki genel ev kadınları da, böyle hurmetsiz iseler de, mülk olmazlar. Vatyleri zinâ olur.

Müslimân erkeğin, zevcesinden ve kendi câriyesinden başka, müslimân olsun veyâ kâfir olsun, bir kadın ile, Dâr-ül-islâmda da, Dâr-ül-harbde de, ya'nî dünyânın her yerinde, zinâ yapması harâmdır, büyük günâhdır. Başkasının câriyesinin başına, kollarına, ayaklarına bakmak câiz ise de, bunlarla da zinâ yapmak harâmdır. Bugün, dünyânın hiçbir yerinde, dîne uygun câriye de yokdur. Bunun için, **(Ebedî mahrem)** olan, ya'nî nikâh ile alması ebedî ha-

---

[1] Ebû Bekr Ömer Belhî 559 [m. 1165]de vefât etdi.

râm olan **(Mahrem akrabâ)**, ya'nî onsekiz kadından başka, müslimân olsun kâfir olsun her kadının, hiçbir yerde, ellerinden ve yüzlerinden başka yerlerine, şehvetsiz de bakmak harâmdır. Kadınların yabancı erkeklere görünmeleri, bir arada oturmaları, arkadaşlık etmeleri de harâmdır. Karısının, kızının zinâ yapacağını anlayıp da, mâni' olmıyan erkeğe, **(Deyyûs)** ve (Pezevenk) denir.

(Dürr-ül-muhtâr)da, üçüncü cildde, müste'min bâbında diyor ki, (Dâr-ül-harbde bulunan müslimân esîrin ve müste'minin kâfir kadınlarının ırzlarına saldırmaları, onlarla zinâ yapmaları câiz değildir.) Zevcesinden ve Dâr-ül-islâmda mâlik olduğu câriyesinden başka kadınla cimâ' halâl değildir. Dâr-ül-islâmda bulunan hiç bir kadın câriye yapılamaz. Dâr-ül-harbdeki kâfir kadınları da, Dâr-ül-islâma getirilmedikce, câriye olamazlar.

(Dürr-ül-muhtâr), kadını boşamağı anlatırken diyor ki, dört mezhebe göre de, sahîh olan nikâhdan sonra, bir araya gelmemiş olsalar bile, üç def'a boşayan veyâ bir def'a (üç kerre boşadım) diyen kimse, bu kadını tekrâr nikâh yapabilmesi için, bu kadının başka erkekle nikâhlanarak vaty edilmesi ve bu erkekden boşanması lâzımdır. Buna **(Hulle)** yapmak denir. Bu ikinci erkeğin, boşanmak şartı ile, bu kadını nikâh etmesi harâmdır. Bu erkek, bu kadını boşamağa zorlanamaz. Bu erkeğin, bu kadını boşamak niyyeti ile nikâh etmesi, harâm olmaz. Hattâ sevâb olur. Kadın, erkeğin boşamasından emîn olmaz ise, nikâh yapılırken evvelâ kadının (beni zevceliğe al!) demesi, sonra erkeğin (Seni zevceliğe aldım. Meselâ, üçden fazla cimâ' yaparsam, bâin olarak boş ol!) demesi iyi olur. Yâhud kadının cevâb olarak, (Emrim, elimde olmak üzere, kendimi sana tezvîc etdim) diyerek, nikâhdan ve cimâ'dan sonra kendini boşaması câiz olur. Birinci kimsenin ilk nikâhı, dört mezhebe göre de sahîh ise, Hulle yapmak şart olur. Fekat meselâ, nikâhda velî bulunmamış ise veyâ nikâh yerine hibe denilmiş ise yâhud nikâhın iki şâhidi fâsık iseler, üç kerre boşadıkdan sonra, hulle yapmadan tekrâr nikâhlanabilmek için, şâfi'î müftîye mürâce'at olunur. Şâfi'î müftî, şâfi'î mezhebine göre, şartları temâm olmadığı için, nikâhın şimdi ve şimdiden sonrası için bâtıl olacağını, geçmiş zemân için bâtıl olmadığını, bu kadın ile şâfi'î mezhebine göre yeniden nikâh yapmağı bildirir.

İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" buyuruyor ki, fıskı zâhir olan şâhid ile yapılan nikâh ve velînin izn vermediği nikâh, şâfi'î mezhebinde sahîh olmaz. Şâfi'î âlimlerinden İbni Hacer-i Mekkî "rahime-hullahü teâlâ" **(Tuhfet-ül-muhtâc)** kitâbında diyor ki, (Hâkim, hulleyi iskat etmek için, evvelki nikâhın bâtıl olacağına karâr vermez. İkisinin arasını ayırır. Fekat, müftîye, hâkime

gitmeyip, kendileri, şâfi'îyi taklîd ederek, yeniden nikâh yapmaları câiz olur.) İbni Kâsım "rahime-hullahü teâlâ" Tuhfenin hâşiyesinde diyor ki, (Şâfi'îyi taklîd ederek yeniden nikâh yapar. Hulle lâzım olmaz.) Birinci nikâhın geçmişde sahîh olması, bir hanefînin niyyet etmiyerek abdest alıp, öğleyi kılması ve ikindiden sonra, şâfi'î olmasına benzemekdedir. Bunun öğle nemâzı sahîhdir. İkindi nemâzı için ise, niyyet ederek yeniden abdest alması lâzımdır. Talâk sayısının en çoğu üçdür. Üçden fazla söylenen sayı, üç demekdir. Meselâ, dokuz kerre boş ol demek, üç kerre boş ol demekdir.

(Emâlî kasîdesi) şerhlerinde diyor ki, (Serhoş iken, bilmiyerek küfre sebeb olan birşey söyleyenin îmânı gitmez. Mürted olmaz. Serhoş iken, zevcesini boşaması, bey' ve şirâ yapması sahîh olur.) Zevcesine, seni üç kerre boşadım diyen kimse, mürted iken söylemiş veyâ yazmış ise, tecdîd-i îmân ve tecdîd-i nikâh yapar. Çünki, mürted olurken nikâhı da bozulur. Nikâhı olmıyanın talâkı sahîh olmaz. Zevcesine üç talâk veren müslimânın, nikâhı vaktîle kendi mezhebinin şartlarına uygun yapılmamış ise, bu talâkı sahîh olmaz. Yeniden, şartlarına uygun nikâh yapması ve tevbe etmeleri lâzım olur. Nikâhı kendi mezhebine uygun, fekat diğer üç mezhebden birine uygun olmamış ise, yine o mezhebe uymıyarak yeniden nikâh yapar. Hulle yapdırmakdan kurtulmak için, bu üç çâreden birine baş vurmağa **(Hîle-i şer'ıyye)** yapmak denir.

Allahü teâlâ, talâk kelimesini söylemeğe izn verdiği hâlde, söylenmesini hiç beğenmez. Sonu pişmânlık olan bu sözü şaka ile söylemek, keskin kılınc ile oynamağa benzer. Evlilik se'âdetini yıkan bu zararlı sözü dillerine almamaları için, Allahü teâlâ, erkeklere hulle yapdırmak belâsını, sıkıntısını verdi. Erkek, hulle yapdırmak azâbını düşünerek, talâk lâfını ağzına alamaz.

[Boşanan kadına babasının, babası yoksa, ebedî mahrem akrabâsından zengin olanın bakması lâzımdır. Bakmazlarsa, hükûmet bunlardan zor ile alıp, kadına verir. Akrabâsı yoksa, kadına her ay Beyt-ül-mâldan maâş verilir. İslâmiyyetde hiçbir kadın çalışıp kazanmağa mecbûr bırakılmamışdır. Bütün ihtiyâcları onun ayağına gelmekdedir.]

(Ni'met-i islâm) kitâbı sonunda diyor ki, efendisinden çocuğu olan câriyeye **(Ümm-i veled)** denir. Ümm-i veled satılamaz ve hibe olunamaz. Efendisi vefât edince âzâd olur ise de, zevce gibi vâris olamaz. Oğlu ise vâris ve hür olur. Bu câriye, efendisinin izni ile nikâh olunabilir. Zevcinden hâsıl olan çocuk, efendisinin mülkü olur. Fekat, efendi bunu satamaz. Efendi vefât edince, anası ile birlikde âzâd olurlar. Evlâdlık yapılan çocuk, o kimsenin öz

veledi olmaz. Mahremi, akrabâsı olmaz. Nafakası ona âid olmaz. Çocuk erkek ise, bırakdığı zevcesini, kız ise, kendisini nikâh ile alabilir. Evlâdlıkları, o kimseye vâris olamazlar. Süt çocukları da, vâris olamazlar ise de, mahrem olurlar.

SÜT KARDEŞLİK

Türkçe **(Ni'met-i islâm)** kitâbında diyor ki: İki veyâ ikibuçuk yaşından küçük çocuğun, bir kadından, bir kerre, süt emmesine **(Rıdâ')** denir. Bu kadın, çocuğun süt annesi ve bu kadının zevci de, bu çocuğun süt babası olurlar. Bu çocuk, bunlar ile ve bunların neseb ve ridâ'dan olan mahremleri ile ebedî evlenemez. Kendinin nesebden [soydan] mahremlerine bakdığı gibi, bunlara da bakabilir. Fekat, birbirlerine vâris olamazlar. Sütünü emzikden emerse de, rıdâ' olur. Kaşık ile, ağızdan, burnundan akıtılınca da, sütün sâhibi olan kadın, yine süt annesi olur. Maksad, sütün mi'deye inmesidir. İki yaşından küçük iki çocuk, aynı kadından süt emince, süt kardeşi olurlar. Birbirleri ile evlenemezler. Bir çocuk, bir kadının sütünü emince, bu sütün hâsıl olmasına sebeb olan adam, bu çocuğun süt babası olduğu gibi, bu adamın babası da, süt dedesi, anası da, süt ninesi, kardeşleri de süt amca ve süt halası olurlar. Süt annenin, bu rıdâ'dan evvel veyâ sonra, başka erkekden de, nesebden veyâ rıdâ'dan hâsıl olan çocukları ve süt babanın, başka kadınlardan hâsıl olmuş ve olacak, nesebden ve rıdâ'dan çocuklarının hepsi, bu çocuğun süt kardeşleri olurlar. Bu çocuk, bu süt kardeşlerinin hiçbiri ile evlenemez. Fekat, bunlardan herbiri, bunun nesebden kardeşi ile evlenebilirler. Bir adamın iki zevcesi olup, ikisi de, bundan çocuk getirmiş iken, birer çocuk emzirseler, emzirdikleri çocuklar, babadan süt kardeş olup, birbiri ile evlenemezler. İkisi de kız ise, bir kimse, ikisi ile birlikde evli olamaz. Rıdâ'da **(Hurmet-i müsâhere)** dahî olur. Bunun için, kişiye süt oğlunun boşadığı zevcesi ile veyâ süt anaya, süt kızının zevci ile nikâhlanması ebedî harâm olur. Bir kimse, zevcesinin süt kızına da, şehvet ile dokunsa, hurmet hâsıl olup, zevcesi boş olur. Zinâdan olan ridâ' da, nikâhdan olan rıdâ' gibidir. **(Süt aşağı akar, yukarı akmaz)** sözü, islâmiyyete uygun değildir. Aynı kadından emmemiş olan oğlan ile kız, birbiri ile evlenebilir. Buna misâl olarak, bir kimsenin, kendi anasından emen süt kardeşinin hemşîresi ile evlenmenin câiz olduğu yukarıda bildirilmişdi. Yabancı iki kadın birbirinin çocuklarını emzirdikden sonra, bu kadınlardan birinin oğlu, diğerinin kızı hâsıl olsa, bunlar tek bir memeden emmez ise, ikisi birbiri ile evlenebilir. Oğlan, kendi anasından emen süt kardeşlerinin hemşîresini almış

olur. Süt annenin ve zevcinin, nesebden ve rıdâ'dan olan akrabâsının hepsinin, süt çocuğunun akrabâsı olduklarını yukarıda bildirmişdik. Süt çocuğun akrabâsı, süt annesinin ve zevcinin akrabâsı değildirler. Süt annenin erkek kardeşi, süt çocuğunun nesebden hemşîresi ile evlenebilir.

Bir kimsenin, kendi anasından emen süt kardeşinin anası ile yâhud süt çocuğunun nesebden kardeşi ile evlenmesi halâldir. Hâlbuki, bir kimsenin, nesebden olan babadan kardeşinin anası ile, ya'nî üvey annesi ile veyâ çocuğunun babadan kardeşi ile, ya'nî üvey çocuğu ile evlenmesi ebedî harâmdır.

İki kimse arasında rıdâ' bulunduğunu isbât etmek, birisinde alacağı mal olduğunu isbât etmek gibidir. Ya'nî, **(İkrâr)** etmekle veyâ **(Beyyine)** ile anlaşılır. İkrâr, erkeğin (Sen benim süt kardeşimsin!) diye haber vermesidir. Erkek ikrâr edince, nikâhları bozulur. Zevcesi ikrâr edince, zevcin tasdîk etmesi lâzımdır. Bir kadın, bu ikisi, benim süt çocuklarımdır dese, ikrâr olmaz. Zevc tasdîk etmezse, evlenmeleri câiz olur. Beyyine âdil olan iki erkek veyâ bir erkek ile iki kadın şâhid demekdir. İki kadının veyâ bir erkek ile bir kadının şâhid olmaları, beyyine olmaz. Rıdâ' bulunduğunu bildiren beyyineyi kabûl etmezlerse, mahkemede isbât edilmesi ve hâkimin karârı ile ayrılmaları lâzım olur.

Kadınlar, zarûret olmadıkca, başkasının çocuğunu emzirmemelidir. Emzirdiği çocuğu ezberlemeli, ismini yazmalıdır.

İki kadının sütleri karışdırılıp, bir çocuğa verilirse, ikisi de süt annesi olur. Suya ve ilâca veyâ hayvân sütüne karışdırılınca, yarıdan az ise, süt annesi olmaz. Yemek ile karışık ise, hiçbir zemân süt annesi olmaz. Kadın sütü, yoğurt, peynir yapılsa, bunu yiyen, süt çocuğu olmaz. Ağız ve burundan başka yoldan verilen süt ile, süt annesi olmaz. [Çocuğu, mama yiyecek hâle gelinciye kadar, emzirmek vâcib, bundan sonra, iki yaşına kadar müstehab, ikibuçuk yaşına kadar ise, câizdir (İbni Âbidîn).] İki buçuk yaşından büyük çocuğu zarûret olmadan emzirmek harâmdır.

Zinâdan çocuğu olan kadını, rıdâ' için kirâlamanın ve müslimân olmıyan kadını kirâlamanın zararı yokdur. (Zararı yokdur) denilen şeyi yapmamak dahâ iyidir.

Dokuz yaşına gelmiş bekâr kızda süt hâsıl olursa, emzirdiği çocuk, süt çocuğu olur.

Bir kadın, üç yaşındaki oğlanı ve bir yaşındaki kızı emzirse, bu iki çocuk birbiri ile evlenebilir. Bir kimse, süt hemşîresinin kızını alamadığı gibi, süt hemşîresinin süt kızını da alamaz.

Kendi anasından olan süt kardeşinin anasını almak câizdir.

Anasının süt kardeşini almak câiz değildir.

Oğlunun süt anasını almak câizdir. Amca kızını almak câiz olduğu gibi, amcasının süt kızını almak da câizdir.

Nesebden kardeşinin süt anasını ve süt hemşîresini alabilir.

Bir kimse, anasının anasını emzirmiş olan kadını alamaz.

Hemşîresinin kızını emziren kadının kızını alabilir.

Süt ananın hemşîresini almak câiz değildir.

Oğlunun süt anasının kızını almak câizdir.

Süt kardeşinin süt kızını almak câiz değildir.

Birâderinin veyâ hemşîresinin süt kızını alamaz.

Süt oğlunun veyâ süt kızının hemşîresini alabilir.

Bir kadını, süt babasının diğer zevcesinden olan oğlu alamaz.

Bir kadını, süt anasının, süt kendinden olmıyan diğer zevcinin birâderi alabilir.

Anasının veyâ hemşîresinin emzirmiş olduğu çocuğun hemşîresini ve süt hemşîresini alabilir. Hanefîde, bir yudum emen iki çocuk süt kardeş olurlar. Şâfi'îde, süt kardeş olmak için, doyuncıya kadar beş kerre emmeleri lâzımdır.

158 - Kâfirin, mürtedin yemîni mu'teber değildir.

Ey müslimân! Oğlun dînini öğrendikden ve nemâza başladıkdan sonra, onu bir san'ata ver veyâ ticârete alışdır! San'at ve ticâret öğrenmesi için, müslimân, nemâzını kılan, edebli, ahlâklı bir usta yanına gönder! Oğlunun çok zengin olmasını değil, edebli, iyi huylu, nemâzını kılar ve harâmdan kaçar olmasını düşün ve temennî et! Dînimiz san'at ve ticâreti emr etdiği gibi, şimdi bütün dünyâ milletleri de, bu ikisine çok ehemmiyyet veriyor ve bu yolda çocuklarını çekirdekden yetişdiriyorlar. Avukatlık, eczâcılık, her nev' ihtiyâc eşyâsını yapmak, birer san'atdır. Sen de, san'at ve ticâret hakkındaki, islâmiyyetin emrlerini oğluna öğret ki, harâma düşmesin!

KOMŞU FASLI

159 - Ey Oğul! Komşunu gördüğün zemân, hâl ve hâtırını sor! Hasta olunca ziyâretine git. Komşunun evine gidince, izn almadan içeriye girme! Elinden gelirse, komşunun ihtiyâcına yardım eyle! Komşuların hakkı çok mühimdir. Zîrâ Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki, **(Komşunun mîrâs gibi hakkı vardır, o da komşuluk hakkıdır. Eğer müslimân ise, sende iki hakkı vardır: Biri komşu hakkı, biri de müslimân hakkı.)**

Komşunun yiyeceği yok iken, sen elindeki yemeği yiyemezsin.

Zîrâ onun, senin elindeki yemekde dahî hakkı vardır. Her yemek yidiğin zemân, düşünmen lâzımdır ki, acabâ komşularımdan yiyecek yemeği olmıyan var mıdır?

Her müslimânın, bilhâssa yeni evlilerin, müslimân mahallesinde, ehl-i sünnet olan ve harâmlardan sakınan, ibâdetlerini yapan sâlih müslimânlar arasında ev araması lâzımdır. Hadîs-i şerîfde buyuruldu ki: **(Ev satın almadan evvel, komşuların nasıl olduklarını araşdırınız! Yola çıkmadan evvel, yol arkadaşınızı seçiniz!)** Bir hadîs-i şerîfde, **(Komşuya hurmet etmek, ana-babaya hurmet etmek gibi lâzımdır)** buyuruldu. Komşuya hurmet onunla iyi geçinmekdir. Onu incitecek söz ve hareketlerde bulunmamakdır. Her taraftan birer, ikişer ve nihâyet kırk ev, komşuluk hakkına mâlik olur. Komşunun mal, mülk hakları, **(Mecelle)**nin 1192.ci ve sonraki maddelerinde yazılıdır.

MAHALLE ÂDÂBI HAKKINDA FASL

160 - Zarûrî bir işin olmadıkça, toplantılar arasına girme! İçki, kumar, çalgı bulunan, kadın erkek berâber oturulan yerlere gitme ve zevceni, çocuklarını gönderme! Böyle yerlere **(Fısk meclisi)** denir. İster kapalı olsun, ister açık saçık olsun, yabancı kadınlara ve kızlara bakma! Bir kızı görüp de, harâm olduğu için ona bakmıyanlara şehîd sevâbı verilir. Mahallede yürürken pencerelere bakma! Gördüğün kadına yakın yürüme! İlk görünce senin bir şeyin olmadığını anlarsın, artık ondan sonra bir def'a dahâ bakma! İlk görmeğe günâh yazılmaz. Bakmağa devâm edince veyâ tekrâr bakınca yazılır. Hazret-i Alî "kerremallahü vecheh" buyurdu ki, ömrümde bir kerre dahî kadınlara şehvet ile bakmadım. Şehvet nazarı ile kadınlara bakmak, göz zinâsıdır. Tevbe etmelidir. Her yere burnunu sokma, yâ bir kazâya uğrar, yâhud bir bühtâna, iftirâya dûçâr olursun.

CUM'ANIN ÂDÂBI HAKKINDADIR

161 - **Tenbîh:** Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" efendimiz buyurdu ki, **(Cum'a, fakîrlerin haccıdır ve mü'minlerin bayramıdır ve gök ehlinin bayramıdır ve Cennetde de bayram günüdür. Günlerin en iyisi, en şereflisi Cum'adır)** ve bir hadîs-i şerîfde, **(Cum'a günü iyiliklerin hazînesidir ve güzel şeylerin menbaıdır)** buyuruldu. Ve bir hadîs-i şerîfde buyurdu ki: **(Mûsâ aleyhisselâm dedi ki: Yâ Rabbî! Bana cumartesi gününü verdin, Muhammed aleyhisselâmın ümmetine hangi günü vereceksin? Onlara Cum'a gününü vereceğim, buyuruldu. İlâhî! Cum'a gününün**

kıymeti ve sevâbı ne kadardır diye sordu. Ey Mûsâ! Cum'a günü yapılan bir ibâdete, cumartesi günü yapılan yüzbin ibâdet sevâbı vardır, buyuruldu. Bunun üzerine Mûsâ aleyhisselâm, yâ Rabbî! Beni Muhammed aleyhisselâmın ümmetinden eyle diye düâ eyledi.) Kur'ân-ı kerîmde Cum'a gününü bildiren âyet-i kerîmeyi getirince, Cebrâîl aleyhisselâm dedi ki, yâ Muhammed "aleyhissalâtü vesselâm"! Mûsâ aleyhisselâmın ümmeti eğer Cum'a gününün kıymetini bilselerdi buzağıya tapmakdan, yehûdî olmakdan kurtulurlardı. Îsâ aleyhisselâmın ümmeti de bilselerdi hıristiyan olmakdan korunurlardı. Cum'a gününün fazîletini bildiren hadîs-i şerîfler **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbının birinci kısm, 71. ci madde sonunda geniş olarak açıklanmışdır.

Bir hadîs-i şerîfde buyuruldu ki: **(Cum'a günü geldiği için sevinen bir mü'mine, kıyâmete kadar her gün, o kadar sevâb verilir ki, adedini Allahü teâlâ bilir.)** Bir hadîs-i şerîfde, **(Cum'a günü vefât eden mü'minlere şehîd sevâbı verilir ve kabr azâbından onu korurlar)** buyuruldu. **(Tergîb-üs-salât)**ın 123.cü sahîfesindeki Hadîs-i şerîfde **(Cum'a günü sabâh nemâzından evvel üç kerre (Estagfirullahel'azîm ellezî lâ ilâhe illâ huv el-hayyel-kayyûme ve etûbü ileyh) okuyanın ve anasının ve babasının bütün günâhları afv olur)** buyuruldu.

Cum'a gününün yirmi sünneti ve edebi vardır. Muhammed Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" sevenlerin, bunları yapması lâzımdır:

1- Cum'ayı perşembeden karşılamalıdır. Meselâ, yeni ve temiz elbiseyi hâzırlamalı, işleri bitirip Cum'ayı ibâdetle geçirmeğe gayret etmeli. Perşembe ikindiden sonra tesbîh ve istigfâr eylemeli. Cum'a gecesi ehli ile gusl abdesti almalı. Her ikisine köle âzâd etmiş gibi sevâb verilir.

2- Cum'a günü, Cum'a nemâzı için gusl abdesti almalıdır. Bu gusl hakkında çok hadîs-i şerîf olduğundan, farz diyenler de vardır.

3- Başı traş etmeli. Sakalın bir tutamdan fazlasını ve tırnakları kesmeli ve beyâz giymeli. [Sakalın bir tutamdan kısa olması bid'at olup büyük günâh olduğu **(Berîka)**da yazılıdır.]

Âlimlerin çoğuna göre, sakal bırakmak sünnetdir. **(Sahihayn)** denilen iki kıymetli hadîs kitâbından biri olan **(Müslim)** kitâbında yazılı, hazret-i Âişenin "radıyallahü anhâ" bildirdiği hadîs-i şerîfde, **(On şey fıtratdandır: Bıyık kesmek, sakalı uzatmak, misvâk, mazmaza, istinşak, tırnak kesmek, parmak boğumlarını yıkamak, koltuk ve kasık temizlemek, bevlden istibrâ etmek)**

buyuruldu. Bu hadîs-i şerîfi, İbni Nüceym "rahime-hullahü teâlâ" **(Bahr-ür-râık)** kitâbında ve imâm-ı Zeylâ'î "rahime-hullahü teâlâ" **(Tebyîn-ül-hakâyık)** kitâbında, guslün farzlarını anlatırken yazmakda ve buradaki fıtratın sünnet demek olduğunu bildirmekdedir. Bu hadîs-i şerîf, sakal bırakmanın diğer peygamberlerin de sünneti olduğunu, Muhammed aleyhisselâmın dînինin şi'ârı olmadığını, bunun için, (sünnet-i zevâid) olduğunu açıkça bildiriyor. Bu sünnetler **(Şir'at-ül-islâm)**da da yazılıdır. Çeşidli sakal şeklleri vardır. Yehûdî sakalı, hıristiyan sakalı, şî'î sakalı, vehhâbî sakalı, komünist sakalı ve İslâm sakalı. Yalnız İslâm sakalını bırakmak sünnetdir. Bu da, uzunluğu bir tutam olan ve yüzün her tarafında bulunan sakaldır. Böyle olmıyan sakal, sünnet değil, bid'at olur. Muhammed Hâdimî "rahime-hullahü teâlâ" **(Berîka)** kitâbında diyor ki, (Hadîs-i şerîfde, **(Bıyığı kısa, sakalı uzun yapınız!)** buyuruldu. Bunun için, sakalı kazımak, kesmek ve sünnet mikdârından kısa yapmak men' olundu. Sakalı bir kabza, bir tutam uzatmak sünnetdir. Sakalı bir kabzadan kısa yapmak câiz değildir. Bir kabzadan fazlasını kesmek de sünnetdir.) Bir kabza, çenede sakalın başladığı yerden dört parmak eni kadar uzun olmak demekdir. Sünnet olan, hattâ mubâh olan şeyi sultân emr edince, bunu yapmak vâcib olur. Sultânın ve bütün müslimânların yapması emr demekdir. Böyle yerlerde sakalı bir tutam uzatmak vâcib olur. Bir tutamdan kısa yapmak veyâ kazımak, vâcibi terk etmek olur. Tahrîmen mekrûh olur. Bunun câmi'de imâm olması câiz olmaz. Böyle olmıyan yerlerde ve Dâr-ül-harbde zulm görmemek, nafakadan olmamak, yâhud emr-i ma'rûf yapabilmek, müslimânlara ve islâmiyyete hizmet edebilmek, dînini, nâmûsunu koruyabilmek için sakalını kısaltmak yine câiz olmaz ise de, kazımak câiz, hattâ lâzım olur. Özrsüz olarak kazımak mekrûh olur. Bir tutamdan kısa sakal bırakarak, böylece sünneti yapdığına inanmak bid'at olur. Sünneti değişdirmek olur. Bid'at işlemek, adam öldürmekden dahâ büyük günâh olur. Böyle kısa olan sakalı bir tutama kadar uzatmak vâcib olur. İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", nemâzın mekrûhlarını anlatırken diyor ki, (Bir müekked sünneti yapmak, bir mekrûh işlemeğe sebeb olursa, bu sünnet terk edilir, yapılmaz. Birşeyin yapılmasının sünnet mi, bid'at mı olduğunda şübhe edilirse, o şey terk edilir, yapılmaz.) Âdete uyarak, sakal kısaltmak mekrûhdur. Fitne çıkarmamak için, sakalı kazımak câiz olur. Kısa sakal ile sünneti îfâ etdiğine inanmak ise, bid'atdir. Her iki hâlde de, sakalını kazıması lâzım olur.

4- Cum'a nemâzına mümkin olduğu kadar erken gitmeli. İlk müslimânlar, çok sevâb kazanmak için Cum'a nemâzına, karan-

lıkda câmi'e giderlerdi.

5- Ön safa geçmek için, cemâ'atin omuzlarından aşmamalıdır.

6- Câmi'de nemâz kılanın önünden geçmemeli. Dıvar veyâ direk arkasından dolaşmalıdır.

7- Erken gidip birinci safda yer almalıdır.

8- Hatîb efendi minbere çıkdıkdan sonra hiçbir şey söylememeli, ezânı da tekrârlamamalıdır. Konuşana işâretle bile cevâb vermemelidir. Hatîb efendinin de konuşması ve hutbeden başka şeyler söylemesi harâm olduğu gibi, hutbe de, fâsid olur. Hutbe bozulduğu için Cum'a nemâzı da kabûl olmaz. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Hutbe, iki rek'at nemâz demekdir.)** Hutbeyi, kısa kesmek sünnetdir. Uzatmak mekrûhdur. Hutbede dört halîfenin ismlerini yüksek sesle okumak Ehl-i sünnet alâmetidir, okumak istemiyenden kaçmalıdır.

9- Nemâzdan sonra, Fâtiha, Kâfirûn, İhlâs, Felak ve Nâs sûrelerini yedi kerre okumalıdır.

10- İkindiye kadar câmi'de kalıp, ibâdet etmelidir.

11- Dindâr olan ve Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahime-hümullahü teâlâ" kitâblarından anlatan âlimlerin dersinde bulunmalıdır. Böyle sâlih bir hocanın dersinde bir sâat bulunmak, bin rek'at nâfile nemâzdan efdaldir.

12- Cum'a günü düânın kabûl olduğu vakti aramalı, bunun için hep ibâdet etmelidir.

13- Cum'a günü çok salevât-ı şerîfe getirmelidir.

14- Kur'ân-ı kerîm ve Kehf sûresini okumalıdır.

15- Az veyâ çok sadaka vermelidir.

16- Ana-babayı veyâ bunların ve sâlih müslimânların ve Evliyânın kabrlerini ziyâret etmelidir. Evliyânın rûhlarından feyz almalıdır.

17- Ehl ve evlâdın yemeklerini bol ve tatlı yapmalıdır.

18- Çok nemâz kılmalı, nemâz borcu olanlar kazâ nemâzlarını kılmalı, nemâz borcu olmıyanlar nâfile niyyeti ile kılmalıdır.

19- Cum'a gününü, hep ibâdet işleriyle geçirmelidir.

20- İkindiden sonra, seccâde üzerinde elinden geldiği kadar (yâ Allah, yâ Rahman, yâ Rahîm, yâ Kavî, yâ Kadir) deyip, sonra düâ etmelidir.

162- Cum'a günü güzel ve yeni elbiseni giy! Yeni elbisen yoksa temiz elbise giy ve başının sarığını otururken sarma, ayakda sar! Güzel koku sürünerek Cum'aya git. Zîrâ melekler güzel kokudan hoşlanırlar. Güzel koku, erkekler için sünnet, kadınların sokağa

çıkarken sürünmeleri ve başlarını, kollarını açmaları harâmdır. Çünki kadınların koku sürmesi ve sokağa açık saçık çıkmaları erkekleri cezbeder. Yalnız ev içinde süslenebilir ve koku sürünebilir. Cum'aya giderken tesbîh ve zikr eyle! Her adımına on sevâb yazılır.

163- Cum'a günü mümkinse boy abdesti [gusl] alarak câmi'e git, nemâza erken git, hutbeyi işitebilecek bir yerde otur! Hutbe okunurken, kimse ile konuşma! Sağa sola bakma ve dönme! Zîrâ, hutbe okunurken konuşmak günâhdır ve Cum'anın fazîletini kaybeder. Câmi'e girince, boş yer nerede bulursan, orada otur! Cemâ'ate zahmet vererek ileriye geçmeğe çalışma! Ön saflarda yerini al! Geç gelirsen, kimseyi râhatsız etme, cemâ'ati sağa sola yanlatıp ilerlemeğe çalışma! İleriye gitmek için kardeşlerine zahmet verme. Yürüyemiyen ihtiyârın ve hastanın, Cum'a nemâzını kılması farz değildir.

ÂLİMLER İLE SOHBET ÂDÂBI

164 - Ehl-i sünnet i'tikâdında olan ve harâmlardan sakınan âlimleri ziyâret et ve sohbetlerinde bulun! İ'tikâdları, inançları bozuk ve mürâî ve din câhili olanlardan veyâ islâmiyyete uymıyanlardan sakın, yanlarına uğrama! Zîrâ [mezhebsizler ve] mürâîler din hâinleridir. Hak teâlâ, hadîs-i kudsîde buyurur ki, **(Dostlarımı insanlar içinde gizlerim, onları kimse bilmez.)** Şâyed bu şahısların sözleri, hareketleri ve ibâdetleri Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahimehümullahü teâlâ" kitâblarında yazılı olanlara uygun ise, o zemân sohbetlerine devâm eyle ve nasîhatlerini ve düâlarını almağa çalış!

165 - Dînini bilen, nemâz kılan, harâmlardan sakınan, zevcesini, kızlarını açık gezdirmiyen ve erkek, kadın birlikde toplanmayan âlimlere **(İslâm âlimi)** denir. Onların yanlarında âdâb üzere otur, onlardan istifâde fazladır. Onlardan ibret ve nasîhat ve feyz almağa çalış! Feyz alınca, kalbin nûrlanır. Etrâfa nûr saçarsın. Onların yanında oturunca, fazla konuşma, konuşunca da hesâblı konuş! Onların din bilgisi fazla olanları, büyük bir hazînedir. Bunların kalbini kırma, düâsını almağa çalış ve yanlarından ayrılırken selâmla ayrıl, hâl ve hâtırlarını sor! İki kişi konuşurlarken sözlerine karışma! Birisi aksırıp **(Elhamdülillah)** derse, ona **(Yerhamükellah)** demek çok sevâbdır. Yolda giderken büyüklerin ve âlimlerin önünden yürüme!

[**(Fetâvâ-yı Hindiyye),** beşinci cild, 379. cu sahîfede diyor ki, (Herkesle müdârâ ederek sohbet etmelidir. Ya'nî, hep tatlı dilli ve güler yüzlü olmalıdır. İyi ve kötü, sünnî ve sapık herkes ile karşılaşınca, böyle olmalıdır. Fekat, kötülere ve mezhebsizlere mü-

dâhene etmemeli, onun sapık yolundan râzı olduğunu zan etdirmemelidir.) Müdârâ, islâmiyyetin dışına çıkmadan, gönül almakdır. Müdâhene, birinin gönlünü alırken, islâmiyyetin dışına çıkmak, günâha girmekdir.]

HÂKİM VE DA'VÂCILAR FASLI

166 - Mahkemeye bir işin düşünce, hâkim karşısında da'vâcı ile veyâ da'vâlı ile kavga etmeğe kalkışma! Ne sorulursa o kadar cevâb ver! Şâyed şâhid olarak gidersen, hiç kimsenin te'sîri altında kalmadan ve kimseden korkmadan Allah rızâsı için doğru konuş! Zâlimlere doğru söyleyip de, müslimânın malını, canını, nâmûsunu yıkmakdan sakın! Olur olmaz bir iş için hemen mahkemeye koşma! Dâimâ uzlaşmak ve uyuşmak tarafını tercîh eyle! Hem kendin uğraşmazsın ve hem de müslimânı afv etmek sevâbını kazanırsın. Zâten sulh, hükmlerin en büyüğüdür.

Herkesin şahsiyyet ve makâmına göre konuşmak lâzımdır. Bir köylü ile konuşduğun gibi, bir ilm adamı ile de aynı şeklde konuşma! Herkesin anlıyabileceği gibi konuş ve her şahsın yaşına, ilmine ve salâhiyyetine göre konuş! Konuşurken dikkatli bulun, gelişi güzel konuşma! Mahkeme ve hükûmet me'murları ile konuşmağa mecbûr kalırsan, dahâ evvel müslimânlara danış! Meşveret sünnetdir ve çok sevâb ve çok fâidelidir. Onlarla müdârâ ile ve güle güle konuş, sert söyleme ve sana geldikleri zemân, onlara yemek veyâ bir şey ikrâm et! Me'murlarla latîfe etme, kendine hürmet etdir!

ARKADAŞLIK VE DOSTLUK

167 - Din kardeşini ziyârete gideceğin zemân, onun müsâid bir zemânını öğren, kendisinden bir va'd, ya'nî bir söz al ve o zemânda ziyârete git! Geç kalma! Evine gireceğin zemân, kapı açık olsa bile, ondan izn iste ve izn verdikden sonra içeriye gir, içeri girince, sağa sola bakma. İçerde çalgı, içki, kumar varsa ve hele kadın erkek karışık oturuluyorsa, bir behâne ile oradan ayrıl! Sâlih bir kimse yemek ikrâm ederse, yavaş ve âdâbı vechile yi! Fazla konuşma, dostunda fazla eğlenme, giderken, tevâzu' ile, selâm ile ayrıl!

Tanıdığın bir müslimân, sana gelince, elinden geldiği kadar iyi ve tatlı karşıla, yemek ikrâm eyle! Kapıya çık, kendisini karşıla! Selâm verince, selâmını al ve kendisine güzelce iltifatda bulunup: Efendim safa geldiniz, hoş geldiniz, diyerek odanın baş tarafına oturmasını teklif eyle! Sen aşağı tarafda otur! Dinden, ibâdetden,

harâmların zararlarından ve Evliyânın "kaddesallahü teâlâ esrârehümül azîz" hayâtlarından anlat! Birşeyler öğret! Yemek yirken onu utandırmamak için, sen de çok yi! Giderken, onu uğurla ve selâm söyle ve düâ eyle!

168 - Evine gelip geçici sâlih bir müsâfir gelirse, onun hizmetini iyice yap! Hemen yemeğini ver, belki acıkmışdır. Yanında fazla da oturma. Belki yorgundur. Yatmadan önce, kıbleyi, halâyı, seccâdeyi ona göster. Abdest suyunu, abdest havlusunu ve diğer ihtiyâclarını te'mîn eyle! Sabâh olunca, sabâh nemâzına kaldır. Ve cemâ'at hâlinde berâber kılınız! Erkence yemeğini hâzırla, gideceği yol belki uzundur. Giderken kendisine bir din kitâbı hediyye eyle! İslâmiyyetde, kız ile oğlanın arkadaş olmaları, konuşmaları câiz değildir.

Kimseye sû-i zan etme, varsa akl-u şu'ûrun
Dünyâ var imiş, yâ ki yok imiş, ne umûrun!

YEMEK YİME FASLI

169 - Yemek yiyeceğin zemân, ellerini yıkamak sünnetdir. Peygamberimiz "aleyhisselâm", yemek yirken sağ ayağını diker, sol dizi üzerine otururdu. Masa etrafında sandalyede oturmak da câizdir. Yemekden evvel Besmele-i şerîf söylemek sünnetdir. Resûlullaha "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" yimek âdâbı sorulunca: **(Biz kuluz, kul gibi yimeliyiz!)** buyurdu.

Yemekde dört dâne farz vardır:

1- Yemeği, rızkı Allahdan bilmek.

2- Yidiğin yemek halâl ve tayyib olmak.

3- Yemek hazm oluncaya kadar Allahın emrinden çıkmamak. Yabancı kadınlarla birlikde yimemek.

4- Yemek hazm oluncaya kadar ondan hâsıl olan kuvvetle Allahın nehyini işlememek.

Yemekde iki dâne harâm vardır:

1- Karnı doydukdan sonra, yine tıka basa yimek.

2- Sofrada çalgı, yabancı kadın, içki, kumar ve sâir harâm şeyler bulundurmak.

Yemekde üç dâne sünnet vardır:

1- Yidiğin kapda yemek artığı bırakmayıp tam olarak yimek ve yemek yidiğin kabı tam olarak silmek.

Peygamberimiz "aleyhisselâm" yemek yidiği kabı mubârek parmağı ile sıyırıp parmağını yaladığı vâki'dir. Sen ise, kibr ile yemeğin yarısını kablara bulaşdırıp terk etme! Sonra yemeklere hasret çekersin.

2- Yemek sofrasında, önündeki ufaltıları yimek, yemeğin şifâsındandır. Önünde küçük lokma varken büyüğüne başlama ve ufaltıları yimekden çekinme!

3- Bedenin râhatını seversen az yemek yi! Yemeğin âdâbı ve sünnetleri çokdur. Fekat başlarken Besmele ile başlamağı, sonunda da Elhamdülillah demeği unutma! Evvel ve sonunda tuzla başla ve bitir!

LÜZÛMLU BİLGİLER

(Fetâvâ-yı Hindiyye) beşinci cildde diyor ki, her dürlü tegannî, ya'nî çalgı ile, kadın ve oğlan sesi ile şarkı söylemek ve dinlemek harâmdır. Ansızın işitir ve oradan kaçarsa günâh olmaz. Günâh olmıyan şeyleri böyle olmıyan seslerle dinlemek câiz olur. İlm, ahlâk bulunan şi'r yazmak, söylemek câizdir. Diri ve belli bir kadını anlatan söz, yazı mekrûhdur. Kur'ân-ı kerîm okumağa, nemâz kılmağa vakt bırakmıyan her mubâh iş mekrûhdur. Tekkelerde ilâhîler okuyarak raks etmek, oynamak, dönmek harâmdır. Bu tekkelere gitmek, oturmak da harâmdır. Şimdi, dinden haberi olmayan fâsıklar, böyle tarîkatcılık yapıyorlar. Düğünlerde ve küçük çocuğu eğlendirmek için kadının def çalması câizdir. Halâl şarkılarla, çalgı ile birlikde çalması câiz değildir. Erkeklerin bayramlarda def, davul çalmaları da böyledir. Günâh şey söylemeden ve başkalarını güldürmek için olmıyan mizâh, latîfe söylemek câizdir. Kuvvetlenmek için güreşmek câizdir. Oyun ve eğlence için mekrûhdur. Tavla, onaltı taş, iskambil, briç ve bilardo, bezik, futbol, voleybol gibi oyunlar, kumarsız da olsalar, mâlâ-ya'nî oldukları için harâmdır. İlm öğrenmeğe, nemâz kılmağa mâni' olan herşey harâmdır. Satranç, kumar ile olursa harâm, kumarsız mekrûhdur. Yalan söylemek harâmdır. Yalnız, harbde düşmana ve iki müslimânı barışdırmak için ve zâlimden mazlûmu kurtarmak için câiz olur. Günâh işlemeği düşünmek, işlemeğe niyyet etmek, karâr vermek günâh olmaz, yapmak günâh olur.

Günâh işleyene tatlı sözle Emr-i ma'rûf, ya'nî nasîhat edilir. Dinlemezse, fitne çıkacak ise edilmez, susulur. Sözü dinlenecek ise, sert söylenir. Söğmek, kötü söylemekle Emr-i ma'rûf yapmamalıdır. Karşılık verecek kimseye, Emr-i ma'rûf ve nehy-i münker yapılmaz. Karşılığa sabr edebilirse yapması efdal olur. Âmirler el ile, âlimler dil ile, câhiller kalb ile Emr-i ma'rûf yapar. İnsan evvelâ kendine Emr-i ma'rûf yapmalıdır. Câhil, âlime Emr-i ma'rûf yapmamalıdır. Bir günâhı yapmak âdeti olan, o günâhı işliyeni görünce, Emr-i ma'rûf yapar. Günâh işliyene Emr-i ma'rûf yapamıyan

kimse, onun babasına söyler veyâ yazar. Babası Emr-i ma'rûf yapmaz veyâ yapamıyacak ise, babasına bildirmez. Zevcine, hükûmete bildirmek de böyledir. Tevbe edenin günâh işlediği başkasına bildirilmez. Hırsızı gören, zararından korkmazsa haber verir.

Günâh işliyen zevce, nasîhat vermekle tevbe etmezse, bunu boşamak vâcib olmaz. Çalgı âletlerini evinde muhâfaza etmek, kendi kullanmazsa da, mekrûh olur. Âlimin câhil üzerine hakkı, hocanın talebesi üzerine olan hakkı gibidir. Zevcin zevcesine hakkı, bunlardan dahâ çokdur. Mubâh olan emrlerine itâ'at etmesi ve malını koruması da lâzımdır. Başka yol yok ise, başkasının tarlasından geçmek câiz olur. İzn vermezse geçemez.

İbâdet ve kazanç ilmlerini öğrenmek farzdır. Dahâ fazlasını öğrenmek efdaldir. Fıkh öğrenmeyip, hadîs, tefsîr öğrenmek iflâs alâmetidir. Kıble ve nemâz vaktleri için ve cihâd için astronomi öğrenmek câizdir. Falcılık bilgileri öğrenmek harâmdır. Mücâdele, münâkaşa için kelâm ilmi öğrenmek mekrûhdur. Câhillerin, bid'at fırkaları üzerinde, mezhebler üzerinde konuşmaları câiz değildir. Eski yunan felsefecilerinin ve bid'at ehlinin, mezhebsizlerin din kitâblarını okumak, evinde bulundurmak câiz değildir. Böyle kitâblar, insanın i'tikâdını, îmânını bozar. Din bilgilerini, îmân bilgilerini **(Ehl-i sünnet)** âlimlerinin kitâblarından öğrenmeden evvel, fen bilgilerini, felsefe bilgilerini öğrenmek câiz değildir. Her müslimân, çocuklarına, önce, islâm harflerini, Kur'ân-ı kerîm okumasını, nemâz kılmasını, din ve islâm ahlâkını öğretmeli, ondan sonra oğlunu mektebe gönderip, fen ve san'at ve sâir lüzûmlu, fâideli şeyleri öğretmelidir. Her nev' oyun, meselâ top oynaması, **(Mâ-lâ-ya'nî)** olur, ilm öğrenilmesine mâni' olur. İbni Âbidîn, beşinci cildde diyor ki: (Arabî, lisan-ı Cennetdir. Diğer lisanlardan efdaldir). Arabca öğrenmek ve öğretmek, ibâdetdir. İlmi, Allah rızâsı için, islâm dînine ve müslimânlara hizmet için öğrenmelidir. Mal, mevkı' kazanmak için, kibr ve şöhret için öğrenmemelidir. Hoca hakkı, ana- baba hakkından öncedir. İlmi, Ehl-i sünnet âlimlerinden veyâ onların yazdıkları kitâblardan öğrenmeli ve sâlih insanlara öğretmelidir. İlmi iyi insanlardan esirgememelidir. [Sâlih insan, iyi insan demekdir. Ehl-i sünnet i'tikâdında olan ve harâm işlemekden sakınan müslimâna **(sâlih)** [iyi insan] denir. Ehl-i sünnet i'tikâdında olmıyan müslimânlara bid'at sâhibi veyâ mezhebsiz denir.] Ehl-i sünnet i'tikâdını ve harâmları öğrenmek, binlerce İhlâs sûresi okumakdan dahâ sevâbdır. Fıkh öğrenmek, hâfız olmakdan efdaldir. Hâfız olmak da, nâfile ibâdetden efdaldir. Va'z verirken, Allahü teâlâ demelidir. Yalnız, Allah demek hur-

metsizlikdir. Fısk meclisinde tesbîh, tahmîd ve Kur'ân-ı kerîm, hadîs-i şerîf ve fıkh okumak günâhdır. Fıska mâni' olmak için tesbîh okumak câiz olur. [Görülüyor ki, kaval ile, zurna ile, çalgı ile birlikde veyâ bunların fâsılasında, tekbîr, salevât okumak günâhdır.] Düâ ederken avuçları açmak, iki el arası açık olmak, kolları göğüs hizâsına kaldırmak, düâdan sonra elleri yüze sürmek müstehabdır. Köy halkı, imâm için tohum ekseler, mahsûl imâma teslim edilmemiş ise, mahsûl tohum sâhiblerinin olur. [Yardım için toplanan para, mal da böyledir.]

Ayakda bevl yapmak câizdir veyâ mekrûhdur. Özr varsa, mekrûh olmaz. Fekat, üstüne sıçratmamak ve bevl çıkan yeri yıkamak veyâ kurulamak lâzımdır. [İdrâr kaçıran, idrâr çıkan yere bez sarmalı, bunu naylon torbacığa koyup ağzını bağlamalı, idrâr bezi ıslatınca, torbadan çıkarıp, yıkayıp, kurutup tekrâr kullanmalıdır. Böylece, iki, üç bez senelerce kullanılabilir.] Dünyâ sıkıntılarından kurtulmak için, ölümü istemek mekrûhdur. Zemânın fitnesinden kurtulmak, günâha düşmemek için istemek câiz olur. Zelzele olunca, evden dışarı kaçmak câizdir. İnsanlara müdârâ etmek müstehabdır. Ya'nî, herkese karşı tatlı dilli, güler yüzlü olmalıdır. Fekat müdâhane etmemelidir. Ya'nî hâtır için, günâh işlememelidir. Mâl sâhibinin, kirâdaki malına girerek incelemeğe hakkı vardır. Zemânda ve yıldızlarda uğursuzluk yokdur. Çocukları sâlih olan kimsenin, malını, bunlardan birine vermesi günâh olur. Fâsık olanları varsa, bunlara vermemesi câiz olur. Bülbülü kafesde habs câiz değildir. [Kanarya gibi, kafese alışık olanları kafesde beslemek câizdir.] Dâr-ül-İslâmda Hâkimin, sihrbazı, büyücüyü öldürtmesi lâzımdır. Zındık için de böyledir. Zındık, Allahü teâlâyı ve âhıreti inkâr eden ve başkalarını da, inkâr etmeleri için, aldatan kimsedir. [Fen yobazları, masonlar ve komünistler böyledir.] **(Hindiyye)**den terceme temâm oldu.

SU İÇMEK ÂDÂBI

170 - Su içerken bir solukda içme, üç def'ada iç! Terli iken soğuk su içme, uyku arasında su içme, çok su içme! Bunların hepsinin vücûda zararları vardır. Bir toplantıda su istendiği zemân, baş tarafdan su vermeğe başla, sağdan dolaş! Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Su içeceğiniz vakt, ayakda içmeyiniz! Vücûdünüze zararlıdır. Yalnız abdestden artan su ve zemzem-i şerîf ayakda içilebilir.)**

171 - Pazar yerinde gezerken kimseyi râhatsız etme! Sokaklarda sümkürme, kimse ile alay etme! Yürürken ve insanlara karşı yemek yime! Kimse ile kavga eyleme, dostla da, düşmanla da mü-

nâkaşa etme! Satdığın eşyâyı geri getirirlerse red etme! Yalan söyleme! Harâm yime, kimseyi aldatmağa kalkışma!

Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Bir kimse çarşıya girince "Lâ ilâhe illallahü vahdehû lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü yuhyî ve yümît ve hüve hayyün lâ yemûtü biyedihil hayr ve hüve alâ külli şey'in kadîr" okusun, bin günâhı afv olur.)**

Dükkânını Besmele ile aç ve kapa! Yinecek bir şey aldığın zemân, açık olarak tutup eve getirme, bir şeye sar ve örtülü şeklde yiyeceğini eve götür! Eve gidince, çocukları herhangi bir şeyle sevindir! Dükkânına geç git ve erken kapa! [Diğer zemânlarında ilmihâl öğren ve öğret!]

172 - Bir kimse ile yolda arkadaş olursan, onun yürüdüğü kadar yürü. Onunla konuşurken, sağa sola bakma! Ondan ayrılırsan erkence yanına dön, onu bekletme! Arkadaşın hakkını gözet, onu gücendirme! Nemâzları onunla cemâ'at yaparak kıl. Ayrılırken onunla halâllaş!

173 - Bir hastanın ziyâretine gitdiğin zemân, kapıya varınca, içeri girmeğe müsâade iste! Besmele ile gir, sağ tarafına otur, içeri girince selâm ver, hâl ve hâtırını sor! Hastalığına bir ilâc biliyorsan söyle. Kelime-i şehâdet getirerek ona duyur ve âcil şifâlar dile! Hastanın yanında fazla oturma! Bir ihtiyâcı varsa yap! Ayrılırken kendisine acele sıhhat bulması için düâ eyle!

174 - Cenâzeye yalnız gitme! Mecbûriyet hâsıl olursa, yalnız gidersin. Cenâze sâhibine selâm vererek, Allahü teâlâ sabr versin diyerek teselli eyle! Cenâzenin defni için yardım eyle! Cenâzeyi mevtânın sağ omuzundan başlıyarak taşı ve yürüyerek git. Cenâzeyi taşımak âdâbı (**Se'âdet-i Ebediyye**) kitâbında uzun yazılıdır. Peygamberimiz, cenâzeye yürüyerek gidip, binerek döndüler. Bunun sebebini sordular, cevâben, **(Cenâze giderken melekler de berâber gider, onun için yürümelidir ve bir vâsıtaya binmekden hayâ etmelidir)** buyurdu. [Cenâzeyi kâfirler gibi taşımak, çelenk koymak, resmini ve mâtem işâretleri takmak günâhdır.]

175 - Âileni güzelce idâre eyle! Tatlı nasîhat ederek, Allahü teâlânın emrlerini ona öğret! Gusl abdesti almasına, nemâza devâm etmesine çok dikkat et! Her ihtiyâcını, idâresini halâlden te'mîn eyle! Ona harâm lokma yidirme! Onu tarlada, fabrikada çalışdırma! Onun kazandığı, onun mülkü olur. Rızâsı olmadan elinden almak, sana harâmdır. Âilene kızınca, döğüp seni boşarım gibi kelimeler kullanma ve kahbe dahî deme; ağzına ve gözüne söğme, kâfir olursun. Ona rıfk ile muâmele eyle. Onu döğme! Sopa ile hiç kimseyi döğmek câiz değildir. Evine çalgı, içki sokma! Her kadı-

nı evine kabûl edip, âilenin zihnlerini tahrîb eyleme! Âilenin sırrını başkasına açma, ondan ödünç para alma!

176 - Evine Besmele ile gir! Eğer zemânın müsâid ise, İhlâs sûresini oku! Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki: **(Eve girerken İhlâs-ı şerîfi okuyan, yoksulluk görmez!)** Eshâbdan Süheyl "radıyallahü anh", Peygamberimizin "aleyhisselâm" bu tavsiyesi üzerine zengin olmuşdur. Eve girerken sağ ayağınla içeriye gir ve selâm ver! Evde kimse yoksa, şu şeklde selâm verebilirsin: "Esselâmü aleynâ ve alâ ibâdillâhissâlihîn." Bununla berâber, bir kerre **(Kulhüvallâhü)** sûresini ve bir kerre de **(Âyetelkürsî)**yi okursan evine şeytân giremez. Her neye başlarsan Besmele ile başla! İşe ve yemeğe sağ elinle başla! Yemeğe hep berâber otur. Yemekden sonra, düâ ve **(Kulhüvallâhü)** sûresini oku! Yemekden sonra bir sâat geçmeyince su içme, vücûda iyi değildir.

177 - Yatağa yatacağın zemân Tebâreke sûresini oku! Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki: **(Yatarken Tebâreke sûresini okumadan yatma! Zîrâ ölürsen kabrde sana yoldaş olur. Her gece Tebâreke sûresini okuyan kimse, Kadr gecesini ihyâ etmiş gibi sevâba nâil olur.)**

Bir gece Sultân-ı Enbiyâ, hazret-i Âişeye "radıyallahü anhâ" dedi ki, **(Yâ Âişe! Kur'ân-ı kerîmi hatm eyle, bütün Peygamberleri kendine şefâatçi ve bütün mü'minleri kendinden hoşnud edersin.)** Hazret-i Âişe "radıyallahü anhâ": Anam-babam sana fedâ olsun! Az bir zemân içinde bunları nasıl yapabilirim? Sultân-ı Enbiyâ buyurdu ki, **(Yâ Âişe, üç kerre "Kulhüvallâhü" sûresini oku. Kur'ân-ı kerîmi hatmetmiş gibi olursun. Bir kerre "Allahümme salli alâ Muhammedin ve alâ cemî'il Enbiyâi velmürselîn" de, bütün peygamberler senden râzı olsun. Bir kerre de "Allahümmağfirlî ve li vâlideyye [ve li-meşâyıhiyye] ve lil mü'minîne vel mü'minât vel müslimîne vel müslimâti el ahyâi minhüm vel emvât" de, bütün mü'minler senden râzı olur. Bir kerre de "Sübhânellahi vel hamdü lillahi ve lâilâhe illâllahü vellâhü ekber velâ havle velâ kuvvete illâ billahil aliyyil azîm" de ki, Allahü teâlâ hazretleri senden râzı olsun.)**

(Tam İlmihâl) 1010.cu sahîfesinde diyor ki, (Çeşidli kimseler, çeşidli cüz'leri okuyunca, hatm sevâbı hâsıl olmaz. Hatmi tek bir kimsenin okuması lâzımdır.) Bunlara, Kur'ân-ı kerîm okumak sevâbı verilir. Bunlar da istediğine hediyye eder.

178 - Şu sûreleri akşam, sabâh üçer kerre Besmele ile oku ve zevcene, çocuklarına da okut!

1- İhlâs, (Kulhüvallahü sûresi.) 2- Muavvizeteyn (ya'nî Kul

e'ûzü birabbil felak ile Kul e'ûzü birabbinnâsi.) 3- Fâtiha-i şerîfe (ya'nî Elhamdülillahi sûresi.)

Bu dört sûreyi akşam, sabâh üçer kerre okuyan, malını, canını, çoluk çocuğunu, bütün belâlardan muhâfaza etmiş olur.

Bunlardan başka (Kulyâeyyühelkâfirûn) sûresini akşam, sabâh okuyan kimse, kendisini şirkden korumuş olur.

Akşam, sabâh bu düâyı okuyan kimse, sihr ve zâlimlerin şerrinden ve belâlardan emîn olur. Düâ şudur:

"Bismillâhirrahmânirrahîm, bismillâhillezî lâ yedurru ma'asmihî şey'ün fil erdı velâ fissemâi ve hüvessemîul'alîm."

Sultân-ı Enbiyâ "sallallahü aleyhi ve sellem" hazretleri buyurdu ki, **(Hak teâlâ hazretlerinin üç ismi vardır ki, dilde hafif, terâzîde ise çok ağırdır. "Sübhânallahi vel hamdülillâhi ve lâ ilâhe illallahü vallahü ekber velâ havle velâ kuvvete illâbillahil aliyyil azîm." Bunun her bir kelimesine yüz sevâb verilir.)**

Yatağa yatarken ve yatakdan kalkınca ve her nemâzda, [düâdan ve salevâtdan sonra], istigfârların en büyüğü olan şu düâyı oku ki, günâhlar afv olur. **"Estagfirullahel azîm el kerîm ellezî lâ ilâhe illâ hüvel hayyel kayyûme ve etûbü ileyh."**

[Dört mezhebin fıkh bilgilerinin inceliklerine vâkıf, derin âlim, Seyyid Abdülhakîm Efendi "rahmetullahi teâlâ aleyh" buyurdu ki: Yatağına E'ûzü ve besmele okuyarak gir. Sağ yan üzerine kıbleye karşı yat. Sağ avucunu sağ yanağın altına döşe. E'ûzü besmele ile bir Âyet-el-kürsî oku. Sonra herbiri için besmele okuyarak, üç İhlâs, sonra bir Fâtiha, sonra birer def'a iki Kul e'ûzüyü oku. Sonra üç def'a istigfâr düâsı, ya'nî **(Estagfirullahel'azîm ellezi lâ ilâhe illâ hu)** oku! Üçüncüsüne **(el-hayyel-kayyûme ve etûbü ileyh)** ilâve et! Sonra on kerre **(tevekkeltü alellah ve lâ havle velâ kuvvete illâ billâh)** oku! Buna **(Kelime-i temcîd)** denir. Onuncusuna **(hil aliyyil azîm ellezi lâ ilâhe illâ hu)** ilâve et! Sonra, **(Allahümmagfir lî ve li vâlideyye ve lil-mü'minîne vel-mü'minât)** ve bir salevât-i şerîfe ve bir **(Allahümme Rabbenâ âti-nâ fiddünyâ haseneten ve fil'âhıreti haseneten ve kınâ azâbennâr bi-rahmetike yâ Erhamerrâhimîn)** ve üç veyâ on veyâ kırk yâhud yetmiş istigfâr, ya'nî **(Estagfirullahel'azîm)** ve bir kelime-i tevhîd ya'nî **(Lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullah)** oku. Sonra, istediğin tarafa dönerek uyu!] İmâm-ı Rabbânî 174.cü mektûbunda buyuruyor ki, kelime-i temcîd okumak cin çarpmasına karşı korur. Büyüklerimiz, cinleri def' etmek için bunu okurlardı. 174.cü mektûba bakınız! Ey büyüklerin büyüğü Allahım! Muhammed aleyhisselâmın haber verdiği gibi, sana inanıyorum. Beni kabûl

et! Beni afv et! Muhammed aleyhisselâm, seni bize haber vermeseydi, bu noksan aklımızla, kendimiz bulmak, seni tanımak şerefine kavuşamazdık. Hayvânlardan aşağı olurduk. Cehennem ateşinde yanmak cezâmız olurdu. Ey büyük Peygamber! Senin bizim üzerimizdeki hakkın sonsuzdur. Bizi, Allahımızı tanımakla şereflendirdin. Müslimân olmak se'âdetine kavuşdurdun. Sonsuz yanmak azâbından kurtardın. Bunun için, benden sana sonsuz selâmlar, sonsuz düâlar olsun. Ey büyüklerin büyüğü Allahım! Bu büyük Peygamberi bize tanıtan analarımıza, babalarımıza, hocalarımıza ve Ehl-i sünnet kitâblarını yazanlara ve yayanlara rahmet eyle! Âmîn.

179 - Hak teâlâyı çok zikr eyle ki, hakîkî kul olasın.

Gece yarısından sonra kılınan teheccüd nemâzı, gündüz kılınan bin rek'atden dahâ fazîletlidir. İki rek'at kazâ nemâzı kılmak da, teheccüd kılmakdan dahâ efdaldir. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Gece uyanınca, şu düâyı okuyan, her istediğine nâil olur: "Lâ ilâhe illallahü vahdehü lâ şerîke leh, lehül mülkü ve lehül hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr sübhanellahi velhamdülillâhi ve lâ ilâhe illallahü vallahü ekber velâ havle velâ kuvvete illâ billahil aliyyil azîm.)**

180 - Evinden çıkarken **(Âyetelkürsî)**yi oku! Zîrâ, her işinde muvaffak olur ve hayrlı işler başarırsın. Resûlullah "aleyhisselâm" buyurdu ki, **(Bir kimse, evinden çıkarken Âyetelkürsîyi okursa, Hak teâlâ, yetmiş meleğe emr eder, o kimse evine gelinceye kadar, ona düâ ile istigfâr ederler.)** Evine gelince de okursan, iki Âyetelkürsî arasındaki işlerin hayrlı olur ve fakîrliğin önlenir. Önce sağ ayakkabını giy! Sonra sol ayak ile evden, câmi'den çık!

181 - Besmelesiz cimâ' etme! Araya şeytân karışır. Kurban bayramı gecesinde, güneşe karşı, yıldızlara karşı, yemiş ağacı altında, çocuk yanında, kıbleye karşı ve hayz zemânında etme ve horoz gibi çabuk etme ve uzun zemân fâsıla verme! Sonra, bevl etmeden önce, gusl abdesti alma! Aç ve susuz iken etme ve tok karnına etme ve sol yanın üzerine yatarken etme! Evlâ olan iki diz üzere iken etmekdir ve sonra hemen gusl abdesti almakdır.

Evlâda din bilgisi ve islâm ahlâkı öğretirsen, dünyâya ve âhırete hayrlı olurlar. İmâm-ı Gazâlî "rahmetullahi aleyh" buyuruyor ki, (Bir kimse cünüb olsa da, gusl abdesti almadan bir nemâz vakti geçse, o kimseye ateşden gömlek giydirilecekdir.)

Hamamda çok oturma! Hamamda göbeğin ile dizlerinin arasını açma! Erkeklerin ve kadınların, hamâmda da, avret mahallerini açmaları harâmdır ve açan da, bakan da mel'ûndur.

KADINLARIN HAYZ VE NİFÂS HÂLLERİ

Tenbîh: İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" **(Menhel-ül-vâridîn)**de diyor ki: Her erkek, evleneceği zemân, kadınların hayz ve nifâs hâllerini öğrenmeli, zevcesine öğretmelidir. Her müslimân kadının hayz ve nifâs bilgilerini öğrenmesi farzdır.

Osmânlı devletinin yetişdirmiş olduğu büyük islâm âlimlerinden Akşehrli Mustafâ Fehîm bin Osmân "rahmetullahi aleyh" **(Mürşid-ün-nisâ)** kitâbında diyor ki:

(Hayz), sekiz yaşını doldurmuş sıhhatli bir kızın veyâ âdet zemânı son gününden onbeş gün geçmiş olan kadının önünden çıkan kana denir. Beyâzdan başka her renge ve bulanık olana hayz kanı denir. Bir kız, hayz görmeğe başlayınca **(bâliga)** olur. Ya'nî kadın olur. Kan görüldüğü andan, kesildiği güne kadar olan günlerin sayısına **(Âdet zemânı)** denir. Âdet zemânı en çok on gündür. En az üç gündür. Şâfi'î ve Hanbelî mezheblerinde, en çoğu onbeş, en azı bir gündür.

Hayz kanının durmadan hep akması lâzım değildir. İlk görülen kan kesilip, birkaç gün sonra tekrâr görülürse, aradaki üç günden az olan temizlik, sözbirliği ile hep akdı kabûl edilir. Üç gün ve dahâ çok süren temizlik, imâm-ı Muhammede göre, hayzın onuncu gününden önce biterse, yine kan akdı kabûl edilir. Kan akdı kabûl edilen bu temizlik günlerine **(Fâsid temizlik)** denir. Bir gün, tam yirmidört sâat demekdir. **(Kürsüf)** denilen bez veyâ pamuk üzerinde, aylarca hergün kan lekesi gören kız her ay on gün hayzlı, sonra yirmi gün istihâzalı kabûl edilir. Eskiden âdeti olan böyle bir kadın ise, âdetine göre hareket eder. Bir kız, üç gün kan görüp, bir gün görmese, sonra bir gün görse, iki gün görmese birgün dahâ görüp bir gün görmese yine bir gün görse, bu on günün hepsi hayz olur. Her ay, bir gün kan görse, bir gün görmese, böyle on gün birer gün görüp görmese, gördüğü günlerde nemâzı ve orucu terk eder. Ertesi günlerde gusl abdesti alıp nemâzlarını kılar. **(Mesâil-i şerhı vikâye.)** Üç günden, ya'nî yetmişiki sâatden, beş dakîka bile az olan ve yeni başlıyan için on günden çok süren ve yeni olmıyanlarda âdetden çok olup, on günü de aşan ve hâmile ve âyise [ihtiyâr] kadınlardan ve dokuz yaşından küçük kızlardan gelen kanlar, hayz olmaz. Buna **(İstihâza)** denir. Kadın ellibeş yaşlarında **(Âyise)** olur. Âdeti beş gün olan, güneşin yarısı doğunca kan görüp, onbirinci sabâhı, güneşin üçde ikisi doğarken kan kesilse, ya'nî on günü birkaç dakîka aşmış olsa, âdet zemânı olan beş günden sonra gelenler, istihâza olur. Çünki, güneşin doğma zemânının altıda biri kadar, on günü ve on ge-

ceyi aşmışdır. On gün temâm olunca gusl edip, âdetden sonraki günlerde kılmadığı nemâzları kazâ eder.

İstihâza günlerinde bulunan bir kadın, idrârını tutamıyan veyâ sık sık burnu kanayan kimse gibi, özr sâhibi olur. Nemâz kılması ve oruc tutması lâzım olur ve kan gelirken dahî vaty câiz olur.

İmâm-ı Muhammede "rahime-hullahü teâlâ" göre, bir kız, ömründe ilk olarak, bir gün kan görse, sonra sekiz gün görmese ve onuncu gün yine görse, on günün hepsi hayz olur. Fekat, birgün görse, dokuz gün görmese, onbirinci günü yine görse, hiçbiri hayz olmaz. Kan görülen iki gün istihâza olur. Çünki, onuncu günden sonra görülen kandan önceki temizlik günlerinin hayz sayılmıyacağı yukarıda bildirilmişdi. Onuncu ve onbirinci günleri kan görürse, aradaki temizlikler de hayz sayılarak, on günü hayz, onbirinci günü istihâza olur.

İstihâza kanı, hastalık alâmetidir. Uzun zemân akması, tehlükeli olur. Tabîbe mürâce'at etmek lâzım olur. Kardeş kanı (sang-dragon) denilen kırmızı sakızı veyâ damla sakızı toz edip, sabâh-akşam birer gramı su ile yutulursa, kanı keser. Günde beş gram alınabilir.

Bir kadının hayzı, çok def'a her ay aynı gün sayısında olur. Burada bir ay, bir hayz başından, ikinci hayz başına kadar geçen zemândır. Her kadının kendi gün sayısını ve sâatini **(Âdetini)** ezberlemesi lâzımdır. Âdet çok sene değişmez. Değişirse, yeni âdetini ezberlemelidir.

(Bahr) ve **(Dürr-ül-müntekâ)**da diyor ki, (Kan âdet zemânını aşıp, on günden önce kesilince, kesildikden sonra, onbeş gün ve gece içinde hiç gelmezse, aşırı geldiği günlerin hayz olacağı, sözbirliği ile bildirildi. Âdet günü değişmiş olur. Onbeş gün ve gece içinde bir kerre kan gelirse, âdetini aşmış olanlar hayz olmaz, istihâza olur. İstihâza oldukları anlaşılınca, o günlerde kılmadığı nemâzları kazâ eder.) Kesildiği nemâz vaktinin sonu yaklaşıncaya kadar beklemesi müstehab olur. Sonra gusl edip, o vaktin nemâzını kılar. Sonra vaty câiz olur. Beklerken, guslü ve nemâzı kaçırırsa, nemâz vakti çıkınca, guslsüz vaty câiz olur.

(Menhel)de diyor ki: Üç günden önce kesilince nemâz vaktinin sonu yaklaşıncaya kadar bekler. Sonra, gusl etmeden yalnız abdest alıp, o nemâzı kılar ve önce kılmadıklarını kazâ eder. O nemâzı kıldıkdan sonra kan yine gelirse, nemâz kılmaz. Yine kesilirse, vakt sonuna doğru yalnız abdest alıp, o nemâzı kılar ve kılmadıkları varsa kazâ eder. Üç gün temâm oluncıya kadar böyle yapar. Fekat gusl etse bile vaty halâl olmaz.

Kan gelmesi üç günü geçdi ise, âdetden önce kesilince, âdet zemânı geçinceye kadar, gusl etse bile, vaty halâl olmaz. Fekat nemâz vakti sonuna kadar kan lekesi görmezse, gusl edip o nemâzı kılar. Kılmadıklarını kazâ etmez. Oruc tutar. Kan lekesi görmediği gün, yeni âdetinin sonu olur. Fekat, kan yine başlarsa, nemâzı bırakır. Tutmuş olduğu orucu Ramezândan sonra kazâ eder. Kan dururs a, yine nemâz vaktinin sonuna yakın gusl edip, nemâzını kılar. Oruc tutar. On güne kadar böyle devâm eder. On günden sonra, kan görse de kılar ve guslden önce vaty halâl olur. Fekat vatydan önce gusl abdesti almak müstehab olur. Fecr doğmadan önce kan kesilse fecrin doğmasına, yalnız gusl abdesti alıp elbisesini giyecek kadar zemân olur da, Allahü ekber diyecek kadar fazla zemân kalmazsa, o günün orucunu tutar. Fekat, yatsıyı kazâ etmesi lâzım olmaz. Tekbîri söyliyecek kadar da zemân olursa, yatsıyı kazâ etmesi de lâzım olur. İftârdan önce hayz başlarsa, orucu bozulur. Ramezândan sonra kazâ eder. Nemâz içinde hayz başlarsa, nemâzı bozulur. Temizlenince farz nemâzı kazâ etmez. Nâfileyi kazâ eder. Fecr doğdukdan sonra, uyanınca kürsüfünde kan lekesi gören, o anda hayzlı olur. Uyanınca, kürsüfünü temiz gören, yatarken hayzdan kurtulmuşdur. İkisine de yatsıyı kılmak farzdır. (Feth). [İdrâr kaçıran da böyledir.] Çünki, nemâzın farz olması, vaktinin son dakîkasında temiz olmağa bağlıdır. Vakt nemâzını kılmadan önce hayz gören, bu nemâzı kazâ etmez.

İki hayz arasında en az onbeş gün temizlik bulunması lâzımdır. Onbeş veyâ dahâ çok gün ve gecede hiç kan gelmezse, önceki ve sonraki kanların başka iki hayz olacakları söz birliği ile bildirildi. Kan on günden önce kesilip, âdet zemânının değişip değişmediği anlaşıldıkdan sonra, bu âdet zemânından sonra onbeş gün geçmeden görülen kanlar, **(İstihâza)** olurlar, hayz olmazlar. Onbeş gün sayılırken, arada bulunan istihâzalı günler de temiz sayılırlar. Bu istihâzalı günlere, **(Hükmî temizlik)** günleri denir. Görülüyor ki, on günlük hayz müddeti içinde, kan görülen günler arasında bulunan temizlik günleri hayz kabûl edilmekde, on günden sonraki istihâzalı günler ise, temiz kabûl edilmekdedir. Âdet zemânı belli oldukdan sonra başlıyan onbeş gün içinde, hiç kan görülmezse veyâ kan görülmeyen bir veyâ birkaç gün varsa, bu onbeş günden sonra devâm eden veyâ başlıyan kan, yeni hayzın başlangıcı olur.

Onbeş gün içinde hiç temiz gün olmadan, kan her gün görülürse, âdetine göre hesâb olunur. Ya'nî, bir evvelki ay içindeki temizlik günü kadar temizlik ve âdeti kadar hayz kabûl edilir. Kan

devâm etdiği müddetçe, böylece senelerce, hesâb ile hareket edilir. Bu arada bir def'a kan kesilirse, tekrâr görüldüğü gün, yeni hayzın başlangıcı olur. Bir kız beş gün kan görse, sonra kırk gün hiç görmese, sonra her gün devâmlı görse, bu son gördüğü, yeni hayzın başlangıcı olur. Âdet zemânı beş gün, temizliği kırk gün olan kadın olur. Yeni hayzı devâmlı olduğu için, bunun ilk beş günü hayz olur. Bundan sonra kırk gün temiz, ya'nî istihâzalı kabûl edilir. Âdet zemânını unutan kadına, **(Muhayyire)** denir.

(Nifâs), lohusa demekdir. Nifâs zemânının azı yokdur. Kan kesildiği zemân, gusl edip nemâza başlar. Fekat, âdeti kadar gün geçmeden cimâ' edemez. En çok zemânı kırk gündür. Kırk gün temâm olunca kan kesilmese de, gusl edip, nemâza başlar. Kırk günden sonra gelen kan, istihâza olur. Birinci çocuğunda, yirmibeş günde temizlenen kadının âdeti, yirmibeş gün olur. Bu kadının ikinci çocuğunda kan, kırkbeş gün gelse, nifâsı yirmibeş gün sayılıp, yirmi günü istihâza olur. Yirmi günlük nemâzlarını kazâ eder. O hâlde nifâs gününü de ezberlemek lâzımdır. İkinci çocukda kan, kırk günden önce, meselâ otuz beş günde kesilirse, bunun hepsi nifâs olur ve âdeti yirmibeş günden, otuzbeş güne değişmiş olur.

Ramezânda, sahûrdan [ya'nî fecrden] sonra, hayzdan veyâ nifâsdan kesilen, o gün yimez içmez. Fekat, o günü kazâ eder. Hayz ve nifâs sahûrdan sonra başlarsa, ikindiden sonra da olsa, o gün yiyip içer.

Hayz günlerinde nemâz, oruc, câmi' içine girmek, Kur'ân-ı kerîm okumak ve tutmak, tavâf, cimâ', dört mezhebde de harâm olur. Orucları kazâ eder. Nemâzları kazâ etmez. Nemâzları afv olur. Her nemâz vaktinde abdest alıp, seccâdesi üzerinde, o nemâzı kılacak kadar zemân oturup tesbîh okursa, en iyi kılmış olduğu bir nemâzın sevâbını kazanır.

(Cevhere) kitâbında buyuruyor ki, (Kadının, hayz başladığını kocasına bildirmesi lâzımdır. Kocası sorunca bildirmezse, büyük günâh olur. Temiz iken, hayz başladı demesi de büyük günâhdır. Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Hayzın başladığını ve bitdiğini kocasından saklıyan kadın mel'ûndur)** buyurdu. Hayz hâlinde de, temiz iken de kadına dübüründen yaklaşmak harâmdır. büyük günâhdır. Buna **(Livâta)** denir.) Zevcesine böyle yapan mel'ûndur. Puştluk, ya'nî oğlan ile livâta yapmak dahâ büyük günâhdır. Livâta yapanda, çok tehlükeli olan it uru ve Aids hastalığı hâsıl olmakdadır. Enbiyâ sûresinde, livâtaya, **(Habîs işdir)** buyuruyor. Kâdî-zâdenin, **(Birgivî)** şerhinde, Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Lût kavmi gibi livâta yapanları, suç**

üstü yakalarsanız, ikisini de öldürünüz!) buyurdu. Ba'zı âlimler, yapanı da, yapılanı da ateşde yakmalıdır, dedi.

182 - Akşam, sabâh Âmentüyü okuyarak îmânını yeniden tâzele! Âmentü, îmânın altı şartını bildirmekdedir. Âmentünün ma'nâsını da ezberle ve çoluk çocuğuna da ezberlet! Çünki, ne zemân öleceğiniz belli değildir. Dâimâ kelime-i tevhîd oku ve inanılması lâzım gelen altı şeyi iyi öğren ve tasdîk ve ikrâr eyle ve onlara da öğret! Bunları bilmiyenlerin îmânı gider.

Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki: **(Bir kimse, bir müslimânı islâmiyyete muhâlif işden doğru yola teşvîk ederek ikâz eylerse, kıyâmet gününde Hak teâlâ hazretleri, o kimseyi Peygamberlerle berâber haşreder.)**

Tenbîh: Bir müslimânı islâmiyyete muhâlif işden vazgeçirmeğe, **(Nehy-i anil münker)** denir.

Bir müslimâna Allahü teâlânın emrini öğretmeğe ve yapdırmağa, **(Emr-i bil ma'rûf)** denir. Emr-i ma'rûf ve nehy-i münker çok sevâbdır. (Vicdanlara tecâvüz etmemeli, Evliyâlar kimseye karışmazdı) diyenler var. İmâm-ı Rabbânînin mahdûm-i mükerremi olan kayyûm-i Rabbânî, Halîfe-i ilâhî allâme-i nâ mütenâhî Muhammed Ma'sûm "kaddesallahü sirrehül'azîz" 1079 [m. 1667] senesinde vefât etmişdir. Bu büyük âlim, üç cild **(Mektûbât)**ının birinci cildi yirmidokuzuncu mektûbunda böyle söyliyenlere çok güzel cevâb vermekdedir. Bu mektûbun tercemesi, **(Se'âdet-i Ebediyye)** ilmihâl kitâbında mevcûddur.

183 - Ey Oğul! Hasta ziyâretinden yüzyetmişüçüncü maddede bahs etmişdik. Yalnız şunu da hâtırlatmak lâzımdır ki, bir hastanın üç hâli vardır:

1- Bir melek gelerek ağzının tadını alır.

2- Bir melek de kuvvetini alır.

3- Bir melek de gelip günâhlarını alır.

Hasta iyi olunca, ağzının tadını alan melek, yavaş yavaş geriye verir. Kuvvetini alan melek de, geriye verir. Günâhlarını alan meleğe gelince, bu, Allahü teâlâya sorar. Bu günâhı ne yapayım? Allahü teâlâ, hadîs-i kudsîde buyurur ki: **(Benim rahmetim gazabıma sebkat etmişdir. Binâenaleyh, hasta kulumun günâhını afv eyledim!)** Hastalık, derd, keder, günâhları götürmez. Bu acılara sabr etmek, günâhları götürür.

Sana iyilik yapana iyilik yap, fenâlık yapanı, zulm edeni afv eyle, onlara nasîhat et! Sapık inançlı, fenâ huylu kimselerden kaç! Onunla arkadaşlık yapma!

184 - Ey Oğul! Sultân-ı Enbiyâ "sallallahü aleyhi ve sellem",

Ebû Hüreyreye buyurdu ki: **(Hastanın hâlini sormak için iki kilometre git, küs olan kimseleri barışdırmak için dört kilometre yürü, altı kilometre de, bir din kardeşini ziyâret etmek için git, bu kadar da, ilm adamından bir mes'ele öğrenmek için git!)** [Bir mil iki kilometredir.]

185 - Her insana elinden geldiği kadar iyilik et! Müslimânların ilm öğrenmelerine ve ibâdetlerine yardım et! En büyük yardım, onlara Ehl-i sünnet i'tikâdını, halâlları, harâmları, farzları öğretmek ve hâtırlatmakdır. Bunları Allah rızâsı için yap! Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Allahü teâlâya Cebrâîl aleyhisselâm gibi ibâdet etseniz, mü'minleri, Allah için sevmedikçe ve kâfirleri ve mürtedleri, Allah için kötü bilmedikçe, hiç bir ibâdetiniz, hayrat ve hasenâtınız kabûl olmaz!)** Allahü teâlânın en çok sevdiği ibâdet, hubb-i fillah ve buğd-ı fillahdır. Ya'nî, müslimânları sevip, onlara yardım ve hayr düâ etmek ve dîn-i islâmı beğenmeyenleri, islâmiyyete ve müslimânlara düşmanlık edenleri sevmemek ve îmâna, hidâyete kavuşmaları için düâ etmekdir.

Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki: **(Yâ Ebâ Hüreyre! Benim ile Arş gölgesinde gölgelenmek istersen, her gün yüz kerre salevât-ı şerîfe getir! Mahşerde benim havzımdan içmek istersen, mü'min kardeşinle üç günden fazla dargın durma! Fekat, şerâb** [veyâ diğer alkollü içkileri] **içen ve harâm yiyenler ile konuşma, kendini onlardan çek!)**

186 - İslâm bilgilerinin [ya'nî din ve fen bilgilerinin] tahsîline çok ehemmiyyet ver! Peygamberimiz "aleyhisselâm" bir hadîs-i şerîflerinde, **(İlmi beşikden mezâra kadar tahsîl ediniz),** diğer bir hadîs-i şerîfde, **(İlmi arayınız, velev ki, Çinde olsa)** buyurdu. [Ya'nî dünyânın bir kenârında ve kâfirlerde olsa dahî arayınız demekdir.]

İslâm bilgileri ikiye ayrılmışdır: Din bilgileri ve fen bilgileridir. Önce din, sonra fen bilgilerini öğrenmek lâzımdır.

Rivâyet olunur ki, imâm-ı Ahmed ibni Hanbelin "rahime-hullahü teâlâ" [164-242 Bağdâddadır] yanına gelip, ondan nasîhat isteyen bir kimseye şöyle nasîhat etmişdir:

(Hak teâlâ hazretleri senin ve bütün âlemin rızkına kefîldir. Rızk için [elinden geldiği kadar çalışdıkdan sonra] düşünmeğe hiç lüzûm yokdur. Çünki, Hak teâlâ tarafından bütün rızklar taksîm edilmişdir. Çalışarak, hissene düşen rızkı arayıp bulursun. Bir sadakanın yerine on misli ile mukâbele edildikden sonra, çalışana karşılığı verileceğine hiç şübhe yokdur. Cehennem azâbı hak ol-

dukdan sonra, günâh işlemeğe cesâret edilir mi? Bütün işler, Hak teâlânın takdîri iledir. Sen fakîr olup, başkalarının zenginliğine canının sıkılmasının ne fâidesi olur?)

Bunları dinleyip kabûl eden kimseye, nasîhat olarak bu kadar yeter. Dinlemiyenlere bunun gibi bin dürlü nasîhat eylesen fâidesi olmaz. Çünki nasîhatların hemen hepsi bunların içinde toplanmışdır.

187 - Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Hak teâlâ, çalışan bir kuluna rızkı az verse, o kul ağlayıp bağırmasa ve böylelikle fakîrliğine sabr eylese, Hak teâlâ hazretleri, meleklerine karşı, bu kul ile iftihâr eyler ve buyurur ki, ey benim meleklerim! Sizler şâhid olun, bu kulumun her bir lokmasına Cennet-i a'lâda bir köşk ve bir derece ihsân eylerim.)**

188 - İnsanlara dâimâ iyi muâmelede bulun! Gördüğün küçük, büyük her müslimâna müslimân selâmı ver! İnsanlarla iyi geçin ki, öldükden sonra seni yâd etsinler ve hayr düâ ile ansınlar. Bir kimse, bir mü'min kardeşine, **(Selâmün-aleyküm)** diyerek müslimân selâmı verse, on sevâb yazılır. **(Esselâmü-aleyküm ve rahmetullah)** derse, yirmi sevâb yazılır. **(Ve aleyküm selâm)** diye cevâb verene, on sevâb yazılır. Selâm verene, cevâb vermek farzdır.

(Merâk-ıl-felâh)da, nemâzın müfsidlerine başlamadan diyor ki: (Başı veyâ bedeni eğerek selâm vermek mekrûhdur. Yalnız el ile selâm vermek ve eli başına kaldırarak vermek de mekrûhdur. Ağız ile ve el ile birlikde vermek mekrûh değildir. Gelen büyüğe karşı ayağa kalkmak, gelen böyle yapılmasını sevmezse, mekrûh değildir. Severse, kendisine mekrûh olur. Şerrinden korkup kalkana mekrûh olmaz. Giderken kalkmak da böyledir. Âlimin ve âdil sultânın [sâlih olan hükûmet adamlarının], ananın, babanın elleri öpülür.)

189 - İşlerinde acele etme ve hemen karâr verme! Acele ile verilen karârlara şeytân karışır. Hadîs-i şerîfde, **(Acele şeytândandır. Teennî Rahmandandır)** buyuruldu. Nefsin istediği birşey hâtırına gelince, şeytân, (fırsatı kaçırma, hemen yap) der. O da, yapar. Kalbe gelen şeyi yapmakdan Allahü teâlâ râzı olur mu düşünmeli, sevâb mı, günâh mı olacağını anlamalı. Günâh değil ise, yapmalıdır. Böylece, teennî etmiş, ya'nî acele etmemiş olur. Yalnız beş yerde acele etmek lâzımdır:

1- Müsâfirin gelince, önüne yiyecek getir!

2- Hasbel beşer bir günâh işleyince, hemen tevbe, istigfâr eyle!

3- Her beş vakt nemâzını, vakt geçmeden, acele, ya'nî erken kıl!

4- Kız veyâ oğlan çocuklarına, din bilgilerini ve nemâz kılmasını öğret! Bulûğa erişince, gecikdirmeden evlendir!

5- Ölen şahsın defn edilmesinde acele eyle! [Fekat bunun için, beş vakt nemâzın sonundaki, âyetel kürsî ve tesbîhleri terk etme!]

190 - Hiçbir günâhı işleme! Allahü teâlânın gadabı hangi günâhda olduğu belli değildir. Sevâb olan işlerin hepsini işlemeğe çalış! Zîrâ, Hak teâlânın rızâsının hangi amelde olduğu belli değildir.

191 - İki günâhdan çok kork! Birisi, emrinde olan insanlara zulm etme! En büyük zulm, onların islâm bilgilerini öğrenmelerine, ibâdet yapmalarına mâni' olmakdır. İkincisi, din ve dünyâ yolunda hâin olma! Her günâhdan kork! Bir kimse, bir günâh işlemek istese, fekat Allahü teâlâdan korkarak ondan vazgeçse, Hak teâlâ o kimseye Cennet-i a'lâda bir köşk ihsân eder. Bir müslimân, sana zarar verirse, sen ona iyilik et! Hiç kimsenin ayblarını yüzlerine vurma!

192 - Elinden geldiği kadar yolları ve sokakları, câmi'leri ta'mîr et ve düzen içinde sakla, temizliklerine dikkat eyle!

193 - İbâdetlerine sevâb verilmesi ve düâların kabûl olması için halâl nafaka kazanmak şartdır. Rızkının halâl olması için her işinde, her hareketinde, doğrulukdan ayrılma! İslâmiyyetin emrlerini eksiksiz ve tâm olarak yap, san'atında, vazîfende ve me'mûriyetinde istikâmetden ayrılma, hîle ve hıyânet yollarına sapma ki, aldığın para, ücret ve aylık sana halâl olsun!

Sabâhleyin yemeği erken yimenin dört fâidesi vardır:

1- Ağız kokusunu giderir.

2- Sonra su içilse, vücûda ziyân etmez.

3- Bir yere gidecek olursa, karnı tok olur.

4- Kimsenin lokmasında ve yemeğinde gözü kalmaz.

Az yimek, çok fâidelidir. Meselâ, suyu az içirir, uykuyu az uyutur. Çok yimek ise, insanı tenbelleşdirir, vücûdü yorar, fazla su içirir ve mâlâ-ya'nîye sebeb olur. [Mâlâ-ya'nî lüzûmsuz, fâidesiz iş ve söz demekdir.]

Yemeğe, içmeğe başlarken **(Bismillâhirrahmânirrahîm)** oku! Ramezânda iftâr ederken, Besmeleden sonra, (Zehebezzama' vebtelletil-urûk ve sebetel ecr inşâallahü teâlâ) oku! Yemek yidikden sonra, **(Elhamdülillah)** söyle. Sonra, olur olmaz şeylerle

dişlerini karışdırma! [En iyi diş temizleme vâsıtası misvâkdır.]

194 - Gîbet günâhından kendini çok koru! [Gîbet, bir müslimânın gizli günâhlarını ve açık kusûrlarını arkasından söylemek demekdir. Pervâsızca ve âşikâre yapılan günâhları ve bilhâssa dîni bozmak, müslimânlığı değişdirmek isteyen dinde reformcuları meydâna çıkarmak gîbet değildir. Bunları müslimânlara haber vermek lâzımdır.] Gîbet yapmakla, günâhların artdığı gibi, sevâbların mahv olur. Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki, **(Gîbet yapmak, zinâdan dahâ ağır bir günâhdır.)**

195 - Sakın, yalan söyleme ve yalan yere yemîn etme! Zîrâ, yalan yere yemîn edenlerin nesli kesilir. [Yemîn hakkında, arabca **(Fetâvâ-yi Hindiyye)** ve türkçe **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâblarında geniş bilgi verilmiş, hangi sözlerin yemîn etmek olduğu ve hangi sözlerin yemîn olmadığı uzun bildirilmişdir.] Riyâ, gösteriş yapma! Yalan yere sofuluk satma! Nasıl isen, öyle görün! Sende olmayan bir şeyi var gibi gösterip, kendine bühtân eyleme! Peygamberimiz "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki, **(Kendini âlim gösteren câhiller, Cehenneme gideceklerdir.)**

Bir müslimânın aybını meydâna çıkarmağa çalışma, kimsenin gizli hâllerini araşdırma! Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki: **(Mi'râc gecesi bir takım insanlar gördüm ki, çok fecî' ve elîm bir şeklde kendi kendilerine azâb ederler. Cebrâîl aleyhisselâma sordum ki, yâ Cebrâîl, bunların günâhı nedir? Niçin böyle kendi kendilerine azâb ederler? Cebrâîl aleyhisselâm dedi ki, bunlar başkalarının ayblarını meydâna çıkaranlardır.)**

Mûsâ aleyhisselâm, Tûr-i Sînâ'da Hak teâlâya sordu ki, (Yâ Rabbî! Başkalarının ayblarını meydâna çıkaranların cezâsı nedir?) Hak teâlâ buyurdu ki, **(Tevbesiz giderlerse, yerleri Cehennemdir.)** İmâm-ı Gazâlî "rahmetullahi aleyhi bârî" buyuruyor ki, günâhların büyüğü üç dânedir. Bunlar:

1- Bahîllikdir.

2- Hased yapmakdır.

3- Riyâdır.

Bahîl, hasîs, cimri demekdir. Bahîllik şudur ki, bir kimse bir iş için sana muhtâc olur da sen kıskanıp, o şeyi ona öğretmezsin. [Bahîllerin en fenâsı müslimânlara emr-i ma'rûf ve nehy-i münker yapmıyanlardır. Onlara dinlerini öğretmiyenlerdir. Veyâ yanlış öğretenlerdir.] Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurur ki: **(Bahîl olanlar, her ne kadar zâhid olsalar da Cennete giremezler.)**

Hased ise, bir kimsenin hayrlı bir işi veyâ evi, malı, mülkü, ilmi olsa, o kimseden bunların gitmesini, onda olmayıp, kendinde

olmasını istemekdir. [Onda olduğu gibi kendisinde de olmasını istemek hased olmaz. Buna gıbta etmek, imrenmek denir. Günâh değildir.]

Sultân-ı Enbiyâ "sallallahü aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **(Hased, ateşin odunu yidiği gibi, hasenâtı** [ya'nî iyilikleri] **yir.)**

Riyâ ise, nemâz, oruc, sadaka ve yol, câmi'i şerîf yapdırmak gibi hayrlı amelleri, insanlar görsün de beğensinler diye yapmakdır. İşte böyle bir maksadla yapılan işlerin hepsi riyâ faslına dâhildir. Riyâ, küçük şirkdir. Tevbe etmedikçe, kat'iyyen afv olunmaz. İlmi ile amel etmemek, amelinde salâh ve ihlâs olmamak ve din âlimlerine, ibâdet edenlere, ezâna, mubârek günlere kıymet vermemek de şakâvet alâmetidir.

196 - Ey Oğul! Şakîlerin alâmeti sende bulunmasın! Bu alâmetlerin evveli, zulm etmekdir. Zulm üç kısmdır:

1- Allahü teâlâya âsî olmak.

2- Zulm eden kimselere yardım etmek.

3- Kendi emri altında bulunanlara, ezâ, cefâ etmek. Onların ibâdet yapmalarına mâni' olmak.

Bu üç fi'li işliyenlerin varacağı yer, nihâyet Cehennemdir.

Tenbîh: Allahü teâlâya âsî olmak iki dürlüdür:

1- Allahü teâlânın emrlerini, ya'nî farzları yapmamakdır. Farzları, vazîfe kabûl etmiyenler kâfir olur. Vazîfe bilip, tenbellikle yapmıyanlar, ya'nî kazâ etmek, ödemek fikrinde olanlar, Hanefî mezhebinde, kâfir olmaz. Fekat en büyük günâh olur.

2- Hak teâlânın men' etdiğini, ya'nî harâmları yapmakdır. Harâmdan kaçmağı vazîfe bildiği hâlde, nefsine uyarak yapan ve sonra üzülenler kâfir olmaz. Harâm işliyen müslimânlara **(fâsık),** âsî denir. Harâm işlemiyenlere ve farzları yapanlara **(sâlih)** [iyi insan], müttekî denir. İttikânın, ya'nî harâmdan kaçmanın sevâbı, farzları yapmanın sevâbından dahâ fazladır. Farzları yapmamanın günâhı, harâm işlemek günâhından dahâ çokdur. Harâmların mikdârı çok değildir. Meselâ, adam öldürmek, gîbet [arkadan çekişdirmek], zinâ etmek, kadınların, kızların başları, kolları, bacakları açık sokağa çıkmaları, hırsızlık, yalan, içki içmek, kumar oynamak, altın, gümüş kullanmak, erkeklere de kadınlara da harâmdır. Yalnız ev içinde süs için takmak kadınlara câizdir. Erkeklere yalnız gümüş yüzük câizdir. Gümüşden başkası harâmdır.

Geçdi gençlik, tatlı bir rü'yâ gibi, ey çeşmim zâr!
Beni mecnûn etdi girye, meskenim olsun mezâr!

DİŞ DOLDURMAK, KAPLATMAK

197 - Sallanan dişleri altın tel ile bağlamak, İmâm-ı Muhammede göre câizdir. İmâm-ı a'zam ise, altın ile bağlamak câiz olmadığını ictihâd buyurmuşdur. İmâm-ı Ebû Yûsüf, bir rivâyetde imâm-ı Muhammed iledir ve ulemâ, sallanan dişi altınla bağlamağa cevâz vermişdir. Eshâb-ı kirâmdan Arfece bin Sa'da "radıyallahü teâlâ anh" altın burun takmasına izn-i nebevî südûrunu, İmâm-ı a'zam yalnız Arfeceye mahsûsdur demişdir. Nitekim Zübeyr ve Abdürrahmân "radıyallahü teâlâ anhümâ" için, ipek giymelerine izn sâdır olmuşdu ve yalnız bunlara mahsûsdur, demişdir. Fekat fetvâ, İmâm-ı Muhammed kavli iledir.

Sallanan dişleri bağlayan altın teller ve protez denilen müteharrik dişler, gusl abdesti alırken çıkarılabilmekdedir. İmâmların bu ayrılığı, bağlayan telin altından olup olmamasındadır. Yoksa gusl abdesti bahsinde bütün imâmlarımız müttefikdir. Ya'nî, altın, gümüş ve başka dolguların altlarına su geçmeyince, Hanefî mezhebinde, gusl abdesti sahîh olmaz. Ya'nî insan cenâbetlikden kurtulmaz. Çünki, Hanefî mezhebinin âlimleri; (Ağzın içi sâir derimiz gibi vücûdün hâricidir. Bütün deriyi yıkamak farz olduğu gibi, ağzın içini ve dişleri ve diş çukurlarını yıkamak da farzdır) diyor. Bunun için, tırnaklarında oje bulunanların ve Hanefî mezhebinde olup da zarûretsiz diş dolduranların ve kaplatanların gusl abdesti sahîh olmaz. Gusl abdesti sahîh olmayanın nemâz abdestleri ve nemâzları da sahîh olmaz. **(Mecmû'a-i cedîde)** adındaki fetvâ kitâbının 1329 [m. 1911] yılındaki ikinci baskısında, Hasen Hayrullah Efendinin "rahime-hullahü teâlâ", (Diş dolgusu, gusl abdestine zarar vermez) fetvâsı yazılıdır. Ba'zı kimseler bu fetvâya dayanarak, diş kaplatanların ve dolduranların gusl abdesti sahîh olur demekdedir. Hâlbuki bu fetvâ, bu kitâbın 1299 senesinde yapılan birinci baskısında yokdur. İttihatcılar zemânındaki câhiller, dînini kayırmıyanlar tarafından uydurulmuş ve kitâba sonradan sokuşdurulmuşdur. Çünki, Hayrullah efendi 1294 de şeyh-ul-islâmlıkdan ayrılmışdır. Böyle uydurma fetvâlara aldanmamalıdır. **(Misbâhul-felâh)**da diyor ki: (Mum, sakız, katı hamur gibi birşey, vücûdün bir kısmını örtmüş veyâ herhangi birşey, diş kovuğunu doldurmuş bulunup da, yıkandığı zemân, altına su geçmezse, gusl temâm olmaz.) **(Mecmû'a-i Zühdiyye)**de diyor ki: (Gerek az, gerek çok, dişlerin arasında kalan yemek kırıntısı, katı hamur gibi olup da, suyu geçirmezse, gusle mâni'dir. **(Halebî)**de de böyle yazılıdır.) **(İbni Âbidîn)** "rahime-hullahü teâlâ" diyor ki: (Dişlerin arasında veyâ çukurunda kalan yemekler, katı olup altına su geçmezse, gusl abdesti câiz

olmaz.) Görülüyor ki, Hanefî mezhebinde guslün sahîh olması için, dişlere ve diş çukuruna suyun ulaşması lâzımdır.

İnsanı birşey yapmağa zorlıyan semâvî sebebe, ya'nî insanın elinde olmıyan sebebe **(Zarûret)** denir. İslâmiyyetin emr ve yasak etmesi ve şiddetli ağrı ve bir uzvun yâhud hayâtın telef olmak tehlükesi ve başka birşey yapamamak mecbûriyyeti hep zarûretdir. Bir farzı yapmanın veyâ bir harâmdan sakınmanın imkânsız veyâ meşakkatli, güç olmasına **(Harac)** denir. Allahü teâlânın emrlerine ve yasaklarına, **(Ahkâm-ı islâmiyye)** denir. Ahkâm-ı islâmiyyeden bir hükm yapılacağı zemân, ya'nî bir emri yaparken veyâ bir yasak işi yapmakdan sakınırken, kendi mezhebinin âlimlerinin meşhûr olan, seçilmiş olan sözlerine uyulur. Bu sözlerine uymakda harac olursa, seçilmemiş, za'îf sözlerine uyulur. Buna uymakda da harac olursa, bu hükm, harac bulunmıyan, başka mezhebi taklîd ederek yapılır. Başka mezhebi taklîd etmekde de, harac olursa, haraca sebeb olan şeyin hâsıl olmasında zarûret bulunup bulunmadığına bakılır. Zarûret de bulunursa, o farzı terk etmesi veyâ harâmı zarûret mikdârı işlemesi câiz olur. Zarûret yoksa veyâ zarûret ile birkaç şey yapılabilir ve bunlardan birini yapmağı seçmek mümkin olur ve harac bulunanı seçerse, farzı terk etmesi veyâ harâmı işlemesi câiz olmaz. Haraca sebeb olan şeyi yapmaması lâzım olur.

Kaplama, dolgu bulunan dişin altını ıslatmakda harac olduğu meydândadır. Bu haracdan kurtulmak için, hanefî mezhebinde ikinci bir yol da yokdur. Bunun için, mâlikî veyâ şâfi'î mezhebini taklîd etmek îcâb etmekdedir. Çünki, gusl abdesti alırken, bu iki mezhebde, ağzın içini yıkamak, farz değil, sünnetdir. Taklîd etmek mümkin olduğu için zarûret bulunup bulunmadığını araşdırmağa lüzûm yokdur. Mâlikî veyâ şâfi'î mezhebini taklîd mümkin olmasaydı, zarûret bulunması, o zemân araşdırılırdı. Bunun için, dolgu veyâ kaplama yapdırmak istiyenin, **(Mezhebler, Allahü teâlânın rahmetidir)** hadîs-i şerîfine dayanarak, mâlikî veyâ şafi'î mezhebini taklîd etmesi lâzım olur. Başka mezhebi taklîd etmeğe sebeb olacak bir özrü bulunmıyan bütün hanefîlerin, başka mezheblerde farz olanları yapmaları ve müfsid olanlardan sakınmaları da müstehab olduğu, İbni Âbidînde ve İmâm-ı Rabbânînin ikiyüzseksenaltıncı mektûbunda yazılıdır. Özrü olmıyanların, başka mezhebleri taklîd etmeleri de müstehab olunca, özrü olanın taklîd etmesine karşı çıkmak doğru olmaz. Mâlikî veyâ şâfi'î mezhebini taklîd için, gusl ederken ve abdest alırken ve nemâza dururken veyâ unutulursa, nemâzdan sonra, niyyetin farz olduğunu bilerek, mâlikî veyâ şafi'î mezhebini taklîd ediyorum diye kalbinden niyyet edilir. Bu mezhebleri taklîd eden kim-

senin guslü, abdesti ve nemâzı bu mezheblere göre sahîh olmalıdır. Şâfi'îde derisi, mahrem olan onsekiz kadından başka bir kadının derisine değince ve elinin içi, kendi kaba avret yerine değince, tekrâr nemâz abdesti almalıdır. İmâm arkasında Fâtiha okuması, Fâtiha ve zamm-ı sûreden evvel besmele okuması lâzımdır. Üstünde, bedeninde, ayaklarını ve başını koyduğu yerde çok az necâset bulunmaması da lâzımdır. 380. ci sahîfeye bakınız!

Bu satırları, kaplama ve dolgusu olan Hanefîlerin gusllerinin sahîh olması için yazıyoruz. Bunlara kolaylık göstermek istiyoruz. Kaplama veyâ dolgulu dişi bulunan imâma uymayınız da demiyoruz. Zarûret olunca veyâ zarûretsiz yapılan bir şeyden dolayı, kendi mezhebine göre yapılmasında harac bulunan bir ibâdeti, başka mezhebi taklîd ederek yapmak lâzım olduğu, **(İbni Âbidîn)**de, Tahtâvînin **(Merâk-ıl-felâh şerhi)**nde ve türkçe **(Ni'met-i islâm)** kitâbında ve molla Halîl Es'irdînin "rahime-hullahü teâlâ" **(Ma'füvât)** kitâbında yazılıdır. **(İbni Âbidîn)** "rahime-hullahü teâlâ" ric'î talâkı anlatırken buyuruyor ki, (Hanefî âlimleri, harac olunca, mâlikî mezhebi taklîd olunur dedi. Bir işin nasıl yapılacağı hanefîde bildirilmemiş ise, bu iş, mâliki mezhebi taklîd edilerek yapılır. Çünki mâliki mezhebi, hanefîye dahâ yakındır.) İmâmlığı anlatırken diyor ki, (Başka mezhebdeki imâma uymanın sahîh olması için imâmın, uyan kimsenin mezhebinin farzlarını da yapması ve uyan kimsenin bunu bilmesi lâzımdır. Kuvvetli kavl budur. İmâm bu farzları terk ederse, uymak sahîh olmaz. Kendi mezhebindeki cemâ'at varken, başka mezhebdeki imâma uymak mekrûh olur. Yoksa, yalnız kılmakdan efdal olur. Ba'zı âlimler "rahime-hümullahü teâlâ" diyor ki, imâmın kendi mezhebine göre nemâzı sahîh ise, başka mezhebdekinin buna uyması sahîh olur.) Tahtâvînin **(Merâk-ıl-felâh)** hâşiyesinde de böyle yazılıdır. Kaplaması veyâ dolgusu olmıyan hanefînin, kaplaması veyâ dolgusu olan imâma uymasının sahîh olup olmaması üzerinde iki kavl vardır: Birinci kavle göre, sahîh olmamakdadır. İkinci kavle göre, imâm sâlih ise ve mâlikî veyâ şâfi'î mezhebini taklîd ediyorsa, buna uyması sahîh olur. Taklîd etmediği bilinmedikce, kaplaması, dolgusu olmıyan hanefîler de, bu imâma uymalıdır. Buna, taklîd edip etmediğini sormak, tecessüs etmek câiz değildir. Hanefî imâmın, kaplama veyâ dolgusu olmasa da, mâlikî veyâ şâfi'î mezhebine de uymasının müstehab olduğu, **(Dürr-ül-muhtâr)**da ve **(Merâk-ıl-felâh)**da yazılıdır. Harac olduğu zemân za'îf olan kavl ile amel etmenin evlâ olduğu **(Hadîka)**da, fitne bahsinde de yazılıdır. Mezheblere kıymet vermiyen, dört mezhebden birine uymıyan kimsenin **(Bid'at sâhibi)** sapık veyâ mürted [Allaha düşman] olduğu anlaşılır. Nemâzla-

rı sahîh olmaz. Buna uymak sahîh olmaz.

Vâızın biri, kaplama diş üzerinde tedkîkler yapdığını söyliyerek, elde etdiği vesîkaları şöyle sıralamış:

1- (Gusl edecek kimsenin ağzındaki dişler kaplatılmış veyâ doldurulmuşsa, hükm bunun üzerine intikâl eder. Bunların yıkanması ile gusl temâm olur. Yara ve sargı üzerine, mesh câiz olup, hükm bunların üzerine intikâl etmekle, sâdece üzerlerinin mesh edilmesinin kâfî gelmesine benzemekdedir. Yaranın üzerindeki sargıyı söküp altını yıkamak mecbûriyyeti olmadığı gibidir) diyor.

Bu yazı, bu hükm, temâmen yanlışdır. İlmî değil, indîdir, uydurmadır. Bunun doğrusu fıkh kitâblarında, meselâ İbni Âbidînde şöyledir: (Yara, kırık, çıkık, şişik, ağrı bulunan yeri veyâ buralara konan ilâcı veyâ sarılmış olan sargıyı çıkarıp altındaki deriyi yıkamak farzdır. Soğuk su ile yıkamak zarar verirse, sıcak su ile yıkar. Bu da zarar verirse, yara üzerini mesh eder. Etrâfındaki sağlam deriyi yıkar. Etrâfını yıkamak yaraya zarar verirse, etrâfını da mesh eder. Bu da zarar verirse, ancak o zemân sargı üzerine mesh etmek câiz olur. Ya'nî, ancak o zemân, hükm sargı üzerine intikâl eder. Hükm sargı üzerine intikâl edince, sargı üzerine mesh eder. Sağlam derisi üzerindeki sargıların ve aradaki sargısız olan sağlam deri kısmlarının çoğu üzerine mesh eder. Böyle yapmak, abdestde ve guslde aynıdır. Sargıyı çözmek, çıkarmak, yara iyi oldukdan sonra bile, yaraya veyâ etrâfına zarar verirse, ya'nî yaranın kanamasına, akmasına, yaranın artmasına veyâ dayanamıyacak kadar ağrı, sızı husûlüne sebeb olursa yâhud tekrâr bağlıyamaz ve bağlıyacak kimse bulamazsa, sargıyı çözmez. Üzerini mesh eder. Ayak çatlağına konan merhem [ve yara üzerine konulan flaster, kollodyum gibi şeyler ve yara üzerinde hâsıl olan kabuk] de sargı gibidirler. Mesh de zarar verirse, terk edilir. Sargı, merhem, yaranın iyi olmasından sonra düşerlerse, üzerlerine yapılmış olan mesh bâtıl olur. Yara üzerini yıkamak lâzım olur.)

Görülüyor ki, dişdeki dolgunun, kaplamanın üzerlerini yıkamak, sargı gibi değildir. Çünki, sargı ve benzerleri, yara üzerine ihtiyâc ile konulmuş ve başka mezhebi taklîd mümkin olmadığı için, zarûret hâlini almışdır. Ağrı yapan dişi çıkarmağı, protez yapdırmağı ise, kendisi istememiş, dolgu veyâ kaplama yapılmasını istemiş, başka mezhebi taklîd mümkin olduğu için, dolgu veyâ kaplama yapılmasında, zarûret olmamışdır. Zarûret olmayan şeyi zarûret olan şeye benzetmek doğru değildir.

2- (Abdestde yüzü yıkamak farz olduğu hâlde, sakalı sık olan kimsenin, sakalının üzerini yıkamasının kâfî geldiği ve sakalının diplerini yıkamak mecbûriyyeti olmadığı gibi, kaplanmış dişin al-

tını yıkamak îcâb etmez) imiş.

Bu sözü de, fıkh kitâblarının beyânlarını yanlış anladığını gösteriyor. Bakınız **(Mecma'ul-enhür)**de ne diyor: (Sahîh olan rivâyete göre, abdestde sakalın üzerini yıkamak farzdır. Çünki, vechi yıkamak emr olundu. Sakalı sık olanda, yüzün derisi vech olmakdan çıkmışdır. Vech karşıdaki insan bakınca, insanın yüzünden gördüğü yer demekdir. Sakalı sık olanın, derisi değil, bu deri üzerindeki sakal görünür. Bunun için, abdest alırken, deri üzerini değil, sakal üzerini yıkamak farzdır.) **(Dürr-ül-müntekâ)**da diyor ki, (İmâm-ı a'zamdan gelen zâhir rivâyete göre, yüz hizâsında olan sık sakalın üzerini yıkamak farzdır. Fetvâ da böyledir. Çeneden sarkan sakalı yıkamak ve mesh etmek farz değildir. Yüzü üç kerre yıkadıkdan sonra parmakları, aşağıdan yukarı doğru sokarak, sarkan sakalı hilâllamak sünnetdir. Seyrek sakalın altındaki görünen deriyi yıkamak farzdır.) Yukarıdaki söz sâhibinin bu sakat kıyâsına göre, abdest alırken sık olan sakalın yalnız üzerini yıkamak kâfî olduğu için, guslde de, sakalın yalnız üzerini yıkamak kâfî olup, sakal diplerini ve sık sakal altındaki deriyi yıkamak lâzım olmıyacakdır. Hâlbuki, hakîkat böyle değildir. Guslde sık sakalın da altındaki derinin yıkanmasının farz olduğu fıkh kitâblarında açıkca yazılıdır. Meselâ, **(Merâk-ıl-felâh)**da ve bunun türkçe tercemesi olan **(Ni'met-i İslâm)**da, guslü anlatırken diyor ki, (Sakalı sık olsa da, sakalın aralarını ve altındaki deriyi yıkamak farzdır.) Guslde sakalı yıkamak, abdestde sakalı yıkamağa benzetilemeyince, guslde dişleri yıkamak abdestde sakalı yıkamağa nasıl benzetilebilir? Yukarıdaki söz, söz sâhibinin ilmî değil, hissî konuşduğunu gösteriyor. Bu sapık mantığına uyarak, guslde sakalının altını yıkamamış ise, hem kendisinin, hem de buna inanan müslimânların gusl abdestleri ve nemâzları sahîh olmamışdır.

3- (Diş de vücûddan bir uzvdur. Bu uzvun telef olmaması için, zarûrete binâen dişi doldurtmak ve kaplatmak câizdir) demiş. Sanki başkaları, çürük dişi doldurtmak ve kaplatmak câiz değildir diyormuş gibi, böyle söylemiş. Evet biz de, çürük dişi doldurtmak ve kaplatmak câizdir diyoruz. Fekat, Hanefî mezhebi âlimlerinin fıkh kitâblarında bildirdiklerine uymak da lâzım olduğunu ve bunun kolay yolunu kitâblardan bularak açıklıyoruz.

4- (İmâm-ı Muhammede göre, sallanan dişleri altın tel ile bağlatmak, düşen ve çıkarılan diş yerine altın diş takmak câizdir. Fetvâ da böyledir. Dişleri altın ile kaplamada imâm-ı Muhammedin ictihâdı ile amel edilebilir) demiş.

Vesîka denilen bu söz, hakîkaten sâhibinin şâyân-ı i'timâd olamıyacağının bir vesîkasıdır. Sorarız bu sözün sâhibine: İmâm-ı

Muhammedin "rahime-hullahü teâlâ" düşen ve çıkarılan diş yerine altın diş takmak câizdir dediğini hangi kitâbda okumuş? Tabi'î hiçbir kitâbda! İmâm-ı Muhammed "rahime-hullahü teâlâ", sallanan veyâ düşüp de tekrâr yerine konan dişi altın tel ile de bağlamak câiz olur demişdir. **(Tatarhâniyye)** fetvâsında, dişi düşen, imâm-ı Muhammede göre altından diş kor demesi, imâm-ı Muhammedin altın tel ile bağlamak câiz olur dediği içindir. Bu fetvâda bildirilen altın diş, kaplama ve dolgu değildir. Tel ile yanındaki dişlere bağlanmakdadır. Sökülüp çıkarılan dişin yerine altın veyâ başka maddeden konulmuş protez denilen sun'î müteharrik diş gibi, guslde çıkarılabilmekdedir. Altına su sızacağı için çıkarmağa bile lüzûm yokdur. Bu yüce imâmın söylemediği sözü, söyledi demek bir din adamına yakışır mı? Söylenmemiş bir söze uyarak amel edilir demek, havanda hava dövmek gibi olmaz mı?

5- (Kaplama ve dolgusu olanların abdestde ve guslde mâlikî veyâ şâfi'î mezhebini taklîd etmelerine lüzûm yokdur. Zîrâ, imâm-ı Muhammedin cevâzı vardır) demiş.

Kaplama ve dolgusu olanın, Hanefî mezhebinde guslü sahîh olmadığı için, abdestde ve guslde (Mâlikî veyâ şâfi'î mezhebini taklîde niyyet etmesi) lâzımdır diyoruz. Çünki, Hanefî mezhebi âlimleri, (Zarûret olsa da, olmasa da, farza mâni' olan şeyi yapan kimse, başka mezhebe uyarak, bu farzı terk edebilir) demişlerdir. Bu fetvânın muhtâr olduğu, İbni Âbidînde, nemâz vaktleri sonunda yazılıdır. Buna uyarak, birçok işin yapılmasına izn vermişlerdir. Bu fetvâ, Hanefî mezhebinde olanların diş kaplatmalarına ve doldurtmalarına da izn vermekdedir. İmâm-ı Muhammed "rahime-hullahü teâlâ", diş kaplatanların gusl abdestleri sahîh olur demedi. Sallanan dişleri gümüş tel ile bağlamak câiz olduğu gibi, altın tel ile de bağlamak câiz olur dedi. Çünki, bağlanan diş ağzı yıkarken çıkarılabilir. Altına su sızacağı için çıkarmağa lüzûm da olmaz. İmâm-ı Muhammed, kaplama dişi olanın gusl abdesti câiz olur dedi demek, bu yüce imâma iftirâ olur ve müslimânları aldatmak olur.

6- Kaplama ve dolgusu olanların gusl abdesti alırken (Mâlikî veyâ şâfi'î mezhebine uyuyorum) diye niyyet etmelerine lüzûm olmadığını isbât edebilmek için, Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Kolaylaşdırınız, zorluk çıkarmayınız!)** hadîs-i şerîfini ileri sürmek, şaşılacak bir şeydir. Bu hadîs-i şerîf, câiz olmasa da, kolayınıza gelen şeyleri yapınız demek değildir. Bir mes'ele üzerinde çeşidli ictihâdlar varsa veyâ mubâh olan birşeyi yapmakda çeşidli yollar bildirilmiş ise, bunlar arasından kolayını seçiniz demekdir. Ya'nî islâmiyyetin izn verdiği kolaylıkları yapınız demekdir. Bu hadîs-i şerîfi, Abdülganî Nablüsî "rahi-

me-hullahü teâlâ", **(Hadîka)** kitâbının ikiyüziki (202) ve (207). ci sahîfelerinde ve Muhammed Hâdimî "rahime-hullahü teâlâ"**, (Berîka)** kitâbının yüzseksen [180]. ci sahîfesinde açıklamışlardır. Münâfıklar ve mezhebsizler, bu hadîs-i şerîfi ileri sürerek, islâmiyyetin dışına taşmakda, müslimânları aldatmak için, tuzak olarak kullanmakdadırlar.

7- (Diş doldurtmak için son zemânlarda Mûsâ Kâzım efendi de fetvâ vermişdir) sözü, vesîka olamaz. Fetvânın fıkh kitâblarından alınmış olması ve alınmış olduğu kitâbdaki mehaz olan yazının fetvâ altında bildirilmesi lâzımdır. Mûsâ Kâzım efendi böyle yapmamış, kendi mantığı ve düşüncesi ile birçok yanlış fetvâlar vermişdir. Meşrûtiyyetin i'lânından sonra, ittihâdcıların iş başına getirdikleri câhil, hattâ mason din adamları böyle bozuk fetvâlar vermekden çekinmemişlerdir. Müslimânın uyanık olması, masonların ve mezhebsizlerin, münâfıkların ve bid'at sâhiblerinin, bölücülerin güler yüzlerine ve tatlı sözlerine aldanmaması, onların yazılarına değil, **(Ehl-i sünnet)** âlimlerinin "rahime-hümullahü teâlâ" kitâblarına uyması ve bu kitâblara uyan hakîkî din adamlarına tâbi' olması lâzımdır.

8- İmâm-ı Ahmed Rabbânî hazretlerinin **(Mektûbât)** kitâbının üçüncü cild, yirmiikinci mektûbunun sonunda yazılı, (Müslimânları sıkışdırmak, onları incitmek harâmdır. Şâfi'î âlimleri, kendi mezheblerinde yapılması güçleşen şeylerin Hanefî mezhebine göre yapılmasına fetvâ vermiş, müslimânların işini kolaylaşdırmışlardır) sözleri, (Mâlikî veyâ şâfi'î mezhebini taklîd etdirmek, müslimânlara güçlük çıkarmakdır) diyenlerin haklı olduğunu göstermek şöyle dursun, bu yazıyı dikkat ile okuyan kimse, diş kaplatmak ve doldurtmak için mâlikî veyâ şâfi'î mezhebine göre gusl etmeğe niyyet etmenin lâzım olduğunu ve böyle yapmanın müslimânlara kolaylık olduğunu iyi anlar. [**(Se'âdet-i Ebediyye)** 70.ci sahîfeye bakınız!]

9- (Kaplama ve dolgusu olanların bu mes'elede başka mezhebe geçmelerine fetvâ verenler olduğunu ve bu mevzû'da yazılar neşr etdiklerini müşâhede ediyoruz) sözü de iftirâdır. Biz hiçbir kitâbımızda, diş kaplatanın ve dolduranın Hanefî mezhebinden çıkarak, mâlikî veyâ şâfi'î mezhebine geçmesi lâzım olduğunu bildirmedik. Bunların yalnız gusl ve abdest ve nemâz için niyyet ederken, veyâ unutursa, nemâzdan sonra hâtırladığı zemân, (Mâlikî veyâ şâfi'î mezhebini taklîd etmeğe) niyyet etmeleri lâzım geldiğini yazdık. Bu ise, Hanefî mezhebinden çıkarak mâlikî veyâ şâfi'î mezhebine geçmek değildir. Diş kaplatmak veyâ doldurtmak, Hanefî mezhebinde guslün sahîh olmasına mâni' oluyor. Mâlikî veyâ şâfi'î mezhebinde ise mâni' olmuyor. Hanefî mezhebinde olan

bir kimsenin, diş kaplatınca veyâ doldurunca gusle, abdeste ve nemâza niyyet ederken, mâlikî veyâ şâfi'î mezhebine göre de niyyet etmesinin lâzım olduğunu, imâm-ı Rabbânî hazretlerinin yukarıdaki mektûbu gösterdiği gibi, fıkh kitâbları da yazmakdadır. Meselâ, **(Merâk-ıl-felâh)** hâşiyesinde, nemâz vaktlerini anlatırken diyor ki, (Zarûret olmasa da, başka mezheb taklîd edilir. Fekat, o mezhebin şartlarını yerine getirmek lâzımdır. Çünki, hükm-i müleffak, sözbirliği ile bâtıldır. Şâfi'î mezhebini taklîd edenin, imâm arkasında Fâtiha okuması ve zî-rahm mahrem olmıyan kadının cildine dokununca abdestini tâzelemesi ve çok az necâsetden sakınması lâzımdır.) **(Dürr-ül-muhtâr)**da nemâz vaktlerinin sonunda diyor ki, (Zarûret olduğu zemân başka mezheb taklîd edilir. Fekat, o mezhebin şartlarını yerine getirmek de lâzımdır. Mezhebleri telfîk etmenin bâtıl olduğu söz birliği ile bildirildi.) İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" bunu açıklarken, (Zarûret yok iken de, hattâ, amelden sonra da taklîd edilir) diyor. **(Fetâvel-hadîsiyye)**de 113. sahîfede diyor ki, (İmâm-ı Sübkî buyurdu ki, şer'î bir ihtiyâcı gidermek için başka mezheb taklîd edilir.) Abdülganî Nablüsî "rahime-hullahü teâlâ", **(Hülâsat-üt-tahkîk)** kitâbında diyor ki, (Şeyh Abdürrahmân İmâdî "rahime-hullahü teâlâ" buyurdu ki, Hanefî mezhebinde olan kimse, zarûret olduğu zemân, diğer üç mezhebden birini taklîd ederek bir farzı terk edebilir. Fekat, o mezhebin o işdeki şartlarına uyması lâzımdır. Zarûret olmadan da, taklîd etmesi câiz olur diyen âlimler çokdur.)

Fıkh âlimlerinin "rahime-hümullahü teâlâ" yukarıdaki beyânlarından anlaşılıyor ki, zarûret ile veyâ zarûret olmadan yapılan birşey, farzın yapılmasına mâni' olursa veyâ harâm işlemeğe sebeb olursa ve bunu önlemekde harac bulunursa, insan, kendi mezhebinin bildirdiği kolaylıklardan istifâde ederek o farzı yapar. Mezhebin kolaylıkları ile de o farz yapılamazsa, o işin farz olmadığı başka bir mezhebe uyarak o ibâdet yapılır. O iş, dört mezhebde de farz ise veyâ başka mezhebin şartlarına uymak mümkin olmazsa, o şey zarûret ile yapılmış ise, ibâdetdeki o farzı yapmak sâkıt olur. Ya'nî yapılmaması câiz olur. Fekat, zarûret ile yapılmamış ise veyâ zarûret ile, harac bulunan ve harac bulunmıyan birkaç şey yapılabilip, insan bu şeylerden dilediğini yapmakda serbest olup, harac bulunanı yaparsa, yine başka mezhebi taklîd eder. Taklîd etmesine imkân olmazsa, o farzın yapılması sâkıt olmaz. Harac bulunmıyan şeyi yaparak, o ibâdeti îfâ etmesi lâzım olur. Zarûret olmayıp, yalnız harac bulunmasında da böyledir. Haraca ya'nî zahmete, zorluğa sebeb olan şeyi yapmamak lâzım olur. Diş çürümeğe başlayınca, şiddetli ağrı yapar.

Buna mâni' olmak zarûret olur. Bunun için de, kaplama, dolgu yapmak veyâ protez yapmak lâzımdır. Protez yapmak, sıhhat için dahâ iyidir. Bugün Amerikalılar, çürümeğe başlıyan dişi hemen çıkarıp, yerine protez veyâ yarım yâhud bütün damaklı dişler yapıyorlar. Ya'nî sun'î diş takıyorlar. Sun'î dişler, ağzı yıkarken çıkarılabiliyor. Altları yıkanıyor. Bunun için, gusl abdestinin sahîh olmasına mâni' değildirler. Kaplama ve dolgu ve protez yapılan yerlerde, kaplama ve dolgu zarûret olmakdan çıkmakda, yalnız harac kalmakdadır. Protez yapdırmak istemeyip, kaplama ve dolgu yapdıranların gusl abdesti alırken mâlikî veyâ şâfi'î mezhebini taklîd etmeleri lâzımdır. Bu iki mezhebi taklîd mümkin olmasaydı, kaplama ve dolgu yapdırmamaları, ağrı yapan dişi çıkarmaları, protez yapdırmaları lâzım olurdu.

Harac ya'nî zorluk olduğu zemân, başka mezhebi taklîd etmek mezheb değişdirmek demek değildir. Başka mezhebi taklîd eden bir hanefî, hanefî mezhebinden çıkmış değildir. Meselâ, derisinden kan çıkınca da, abdest almakda ve vitr nemâzını vâcib olarak kılmakdadır. Gusl abdesti için taklîd edilince, yalnız guslde, abdestde ve nemâzda mâlikî veyâ şâfi'î mezhebini taklîd etmekdedir. Taklîd etdiği mezhebin bir şartını, zarûret yok iken yapmazsa, bu ibâdetleri sahîh olmaz. İki mezhebi zarûretsiz karışdırmış, **(Telfîk)** etmiş olur. Guslü ve nemâzı iki mezhebe göre de sahîh olmaz. Tekrâr edelim ki, mezheb taklîdi, yalnız niyyet etmekle, lâf ile olmaz. İkinci mezhebin farzlarını, müfsidlerini öğrenmek ve bunların hepsine uymak şartdır.

Dişlerinde kaplama veyâ dolgusu olduğu için mâlikî veyâ şâfi'î mezhebini taklîd edenin nemâzlarının bu mezhebe de uygun olması lâzım olduğundan, nemâzın bu mezhebe göre farzlarını bilmek lâzımdır. Aşağıdaki yazılar, **(El-fıkh-ü alel-mezâhib-ül-erbe'a)** kitâbından terceme edildi: Nemâz, islâm dîninin temellerinden en mühimmidir. Allahü teâlâ, kendisine ibâdet ve ni'metlerine şükr etmek istiyenlere nemâz kılmalarını emr etmişdir. Her gün, beş vaktde, nemâz kılmağı farz etmişdir. Hadîs-i şerîfde, **(Allahü teâlâ, kullarına hergün beş kerre nemâz kılmalarını emr etdi. Bu emri, birinci vazîfe bilerek yapanı Cennete sokacağını söz verdi)** buyuruldu. Nemâzın şânını, yüksekliğini bildiren ve nemâz kılmağa teşvîk eden, çok hadîs-i şerîf vardır. Bu emre ehemmiyyet vermiyene ve nemâz kılmakda tenbellik edene çok acı azâblar yapılacağı bildirilmişdir. Nemâz kılmak, kalbleri temizler. Günâhların afv edilmelerine sebeb olur. Fekat, kulluk vazîfesi olduğunu düşünmeden, şehvetlerini, dünyâ çıkarlarını düşünerek kılınan nemâz, şartlarına uygun olup, sahîh olsa bile, dünyâda ve âhıretde

fâidesi olmaz. Nemâz kılarken, Allahü teâlânın büyüklüğünü, Onun emrini yapmağı düşünmek lâzımdır. Ancak, böyle kılınan nemâz, kalbi temizler. İnsanı kötülük yapmakdan korur. Allahü teâlâ, insanın kalbine bakar. Görünüşüne, hareketlerine bakmaz. Ya'nî temiz niyyet ile, Allah korkusu ile yapılan iyilikleri kabûl eder. Nemâz kılarken, önce niyyeti düzeltmek, sonra farzlarına, şartlarına uygun ve avret mahalli örtülü kılmak lâzımdır. Bedeni, rûhu ile birlikde olarak nemâz kılmalıdır. Nemâz kılarken, Allahü teâlânın, kendisini gördüğünü, okuduklarını işitdiğini, düşündüklerini bildiğini unutmamalıdır. Böyle kuldan, kimseye zarar gelmez. Herkese iyilik yapar. Vatanına, milletine fâideli olur.

Nemâz, lugatda, iyilik istemek, birinin iyiliği için düâ etmek demekdir. İslâmiyyetde nemâz, emr edilen hareketleri yaparak, emr edilen şeyleri okumakdır. Nemâza **(İftitâh tekbîri)** ile başlanır. Selâm vermekle biter.

Hanefî mezhebinde, dört dürlü nemâz vardır: Farz-ı ayn olan, farz-ı kifâye olan, vâcib olan ve nâfile olan nemâzlar. Sünnetlerin hepsine nâfile nemâz denir.

198 - Şâfi'î mezhebinde, nemâzın şartları iki kısmdır: Vücûb şartları ve sıhhatinin şartları. Nemâzın vücûbünün şartları, şâfi'îde altıdır: Bu altı şart kimde varsa, onun nemâz kılması lâzımdır. Müslimân olmak, nemâzın emr olduğunu işitmek, âkıl ve bâlig olmak. Hayzdan ve nifâsdan temiz olmak, işitir ve görür olmak. Nemâzın sahîh olması için, şâfi'î mezhebinde yedi şart vardır: Hadesden tahâret [ya'nî, abdest almak ve gusl etmek], necâsetden tahâret [ya'nî bedenin, elbisenin ve nemâz kılacağı yerin temiz olması], setr-i avret [ya'nî, avret yerini örtmek], istikbâl-i kıble, nemâz vaktinin geldiğini bilmek, nemâzın farzlarını, müfsidlerini [ya'nî, nemâzı bozan şeyleri] bilmek ve müfsidlerden sakınmakdır.

Şâfi'î mezhebinde abdestin farzları altıdır: Birincisi, yüzü yıkamağa başlarken niyyet etmekdir. Elleri, ağzı, burnu yıkarken yapılan niyyet sahîh olmaz. İkinci farz, yüzü yıkamakdır. Şâfi'îde çenenin altını ve sarkan sakalı yıkamak da farzdır. Seyrek olup, altındaki deri görünen sakalı tahlîl ederek, altındaki deriyi ıslatmak da farzdır. Sık sakalın tahlîli sünnetdir. Üçüncü farz, kolları, dirsekleri ile birlikde yıkamakdır. Tırnak altındaki kirleri temizleyip, altlarındaki deriyi ıslatmak lâzımdır. Dördüncü farz, başın, az olsa da, bir kısmını mesh etmekdir. El ile mesh şart değildir. Bir kısmına su serpmekle de olur. Sarkan saçı mesh, sahîh olmaz. Beşinci farz, ayakları, hanefîde olduğu gibi yıkamakdır. Altıncı farz, tertîb, yukarıda bildirilen dört uzvu, sırayı bozmadan

yıkamakdır. Sırayı bozunca, abdest sahîh olmaz. Sıra ile yıkamak, hanbelîde de farzdır. Mâlikîde ve hanefîde ise, sünnetdir.

Bevl, mezî ve vedîden biri çıkınca, dört mezhebde de abdest bozulur. Nikâhları ebedî harâm olan 18 kişiden başka ihtiyâr erkek, ihtiyâr kadın dahî derileri birbirlerine dokununca, biri ölü olsa dahî şâfi'îde ikisinin de abdesti bozulur. Mesti açık olarak giyip, sonra bağ veyâ başka şeyle kapamak, dört mezhebde de câizdir. Örtdükden sonra hiç delik bulunmaması şâfi'îde şartdır.

Şâfi'îde guslün farzı ikidir: Birincisi, niyyet etmekdir. İkincisi, bütün bedeni yıkamakdır. İlk yıkamağa başlarken niyyet etmek lâzımdır. Dahâ önce edilirse, gusl sahîh olmaz. Kadının da, örgülü saçı çözüp, arasını ıslatması farzdır. Sünnet derisinin altını yıkamak farz olduğu için, şâfi'îde sünnet olmak vâcibdir.

Şâfi'îde, leşin bütün a'zâsı, kemiği, derisi, kılı, kanadı, yünü necsdir. Hanefîde, kemiği, tırnağı, gagası, pençesi, boynuzu, kılı temizdir. Şâfi'îde, köpeğin her yeri necsdir. Her çeşid kan ve sarı su kıyh ya'nî cerâhat necsdir. Renksiz su, ter, temizdir. Hanefîde renksiz su, hastalıkla akarsa, necsdir. Kabarcıklardan çıkan su, hastalıkla olmadığı için, tâhirdir. İnsanın ve eti yinmiyen hayvânların hattâ süt emen sabînin pislikleri, idrârları ve kusmukları her mezhebde necsdir. Merkeb ve katır böyledir. Hanefîde, bunlardan kuşların necâsetleri, hafîfdir. Şâfi'îde, eti yinen hayvânların pislikleri, bevlleri de necsdir. Hanefîde ise, hafîfe olup havada pisliyen, eti yinen kuşlarınki tâhirdir. Şâfi'îde, insanın ve hayvânların menîsi tâhirdir. Diğer üç mezhebde, menî, mezî ve vedî necsdir. Mezî, zevk zemânında çıkan, renksiz sıvıdır. Vedî, idrârdan sonra gelen beyâz sıvıdır. Mi'deden gelmiyen kusmuklar, iki mezhebde de temizdir. Kâfirin ve fâsıkın ve cünübün ve eti yinen hayvânların ve atın artıkları temizdir. Hınzırdan başka, eti yinmiyen hayvânların sütleri, hanefîde tâhirdir. Diğer üç mezhebde necsdir. Necâset ateş ile yakılınca, külü ve dumanı ve zemân ile toprak olunca, hanefîde tâhir olur. Diğer üç mezhebde tâhir olmaz. Üzümden, hurmadan ve herşeyden elde edilen serhoş edici mâyı'lerin [sıvıların] hepsi dört mezhebde de necsdir. [Biranın ve ispirtonun kaba necâset oldukları, buradan anlaşılmakdadır. Çünki, hanefîden başka, üç mezhebde, necâsetlerin her çeşidi kabadır. Hafîf necâset yokdur.]

[Abdestde ve guslde kullanılmış olan **(Mâ-i müsta'mel)** denilen su, üç mezhebde, yalnız tâhirdir. Fekat, mutahhir değildir. Ya'nî temizdir. Fekat, temizleyici değildir. Mâlikîde, hem tâhirdir, hem de mutahhirdir. **(Mîzân).**]

Mâlikîde, nemâz kılanın, necâseti temizlemesi farz veyâ vâcib

değil, sünnetdir, dediler. Unutarak veyâ temizlemekden âciz olarak kılınan nemâzı, iki kavle göre de sahîh olur. Necâset bulunduğunu bilmiyerek veyâ bilip de ehemmiyyet vermiyerek kılmış ise, birinci kavle göre nemâzı sahîh olmaz. İkinci kavle göre sahîhdir. Diğer üç mezhebde, temizlenmesi farzdır.

Hanefîde, kedi ve fâre idrârının elbiseden temizlenmesinde, harac [meşakkat] ve zarûret olduğu bildirilerek, dirhemden fazlası da afv olundu. Necâsetden kalkıp, elbiseye konan sineğin bırakdığı leke afv edildi. Ölü yıkayanın, üstüne sıçrayan müsta'mel su ve necâset karışmış sokak çamuru ve hafîf necâsetin, elbisenin veyâ bedenin dörtde birinden az kısmına bulaşması afv edildi. Necâsetlerin bir mâyı'a karışmasında, hafîfe veyâ galîza olmalarına ve mikdârlarına bakılmaz. Mâyı' hemen necs olur.

Şâfi'îde, görülmiyecek kadar az necâset ve necâsetden ateş te'sîri ile çıkan buhârın azı ve ateş ile ısıtmadan çıkanın çoğu afv edilmişdir. Taş ile tahâretlenince kalan necâset eseri, nemâzına mâni' olmaz. Sokakda, necâset karışık çamurun elbiseye, bedene sıçraması, meyvede ve peynirde hâsıl olan kurtcağızlar, peynir yapılan kuzu mi'desindeki madde, ilâcları ve kokuları islâh için, içlerine konulan necs mâyı'ler afv edilmişdir. Sinek tersleri [pislikleri], havzdaki balık pisliği, uyuyanın ağzından gelen sarı su, abdest alınan havzlarda az fâre tersi, necs yara üstüne konan yakıya bulaşan, çocuğun ağzından memeye bulaşan necâset, akıcı kanı olmıyan hayvânın öldüğü su, veşm [ve şırınga iğnesi] yerinden çıkan kana karışan ilâc, burundan, kulakdan, gözden çıkan kanın az mikdârı, kabarcık, çıban veyâ yaradan çıkan kanın, kendi sıkıp çıkarmamış ise ve uzva yayılmamış ise, elbiseye bulaşan fazla mikdârı da, kendi çıkarmış ise az mikdârı ve hacamat, iğne yerinden çıkan çok mikdârı, şâfi'îde afv edilmişlerdir.

[Şâfi'î mezhebine göre, **(özr sâhibi)** olanın, her nemâz vakti girince, önce istincâ etmesi, sonra akıntıyı durdurmak için, pamuk koyması veyâ bez ile sarması, sonra hemen abdest alıp, nemâz kılması lâzımdır. Nemâz kılarken, akıntı pamukdan dışarı taşarsa, nemâzı fâsid olmaz. Abdest alırken, (nemâz kılmak için abdest almağa) niyyet etmesi lâzımdır. Nemâz vakti çıkınca, yeniden istincâ ve abdest almak lâzım olur. Şâfi'îde, dokuz yaşından küçük kızdan gelen ve büyük olanlarda 24 sâatdan az ve onbeş günden çok devâm eden kana, **(İstihâza)** kanı denir.]

Hanefîde, iftitâh tekbîrini, vakt çıkmadan alırsa, nemâz vaktinde kılınmış olur. Nemâzın hepsi, vakt çıkmadan temâm olmazsa, küçük günâh olur. Mâlikîde ve şâfi'îde, bir rek'atin hepsi vakt içinde olmazsa, o nemâz edâ olmaz, kazâ olur. Şâfi'î mez-

hebinde de, beş vakt nemâzı, vaktlerinin evvelinde kılmak efdaldir. Kadının sarkan saçları, şâfi'îde de avretdir. Avretini açarsa, nemâzı hemen bozulur. İnce kumaş altındaki cildin rengi belli olursa, nemâz bâtıl olur. Örtü cilde yapışıp, uzvun şekli belli olursa, bâtıl olmaz. Çıplak olan, örtü bulmak ümmîdi varsa, vaktin sonuna kadar beklemesi vâcib olur.

Nemâz dışında da, avret mahallini, kendinden ve başkasından örtmek farzdır. Zarûret olunca, zarûret mikdârı açılır. Müslimân kadının, yabancı erkekler ve kâfir, mürted ve fâsık kadınlar yanında örtünmeleri farzdır. [Üç mezhebde, yalnız yüzlerinin ve ellerinin, hanefîde ise ayaklarının da avret olmadığı **(Mîzân-ül-kübrâ)**da yazılıdır.] Hanbelîde, kâfir kadınlarına da örtünmez. Şâfi'îde, küçük çocuğun avret yeri, terbiye edenden başkasına harâmdır. Erkeğin dizi, hanefîde avretdir. Diğer üç mezhebde değildir. Uylukları her mezhebde harâmdır. Mekkede olanın, nemâzını Kâ'benin binâsına karşı kılması farzdır. Mekkeden uzakda olan için de şâfi'îde böyledir. Zan-nı gâlibi Kâ'beye karşı olmalıdır. Kıble ciheti, âdil olan bir müslimâna sorarak, câmi' mihrablarına, güneşin kıble sâatine gelmesine, yıldızlara, pusulaya bakarak anlaşılır. Bunlarla anlıyamazsa, araşdırır. Yine bulamazsa, nemâz kılanlara tâbi' olur. Şâfi'îde nemâzın içinde olan farzlar onüçdür: Beşi ağız ile, sekizi kalb ve beden ile yapılır. Ağız ile olanlar, iftitâh tekbîri, her rek'atde Fâtiha okumak, son rek'atde teşehhüd okumak, salevât okumak, birinci selâmı söylemekdir. Kalb ve beden ile yapılanlar: Niyyet, kıyâm, rükû', kavmede dik durmak, iki secde arasındaki celsede oturmak, son rek'atde teşehhüd mikdârı oturmak, bunları sırası ile yapmakdır. Şâfi'îde niyyet ederken, nemâzın farz olduğuna, nemâzın şeklini, ya'nî oturmağı, rükû'unu, secdelerini, selâm vermesini düşünmek, hangi nemâzı kılacağını niyyet etmek lâzımdır. Niyyet, iftitâh tekbîrini söylerken yapılır. Edâ veyâ kazâ olduğunu niyyet etmek şart değildir. Bu ikisini birbiri yerine düşünürse, nemâzı sahîh olmaz. Rek'at adedi de böyledir. Sünnetlerin de cinsini, farzdan evvel veyâ sonra olduklarını niyyet lâzımdır. Yalnız kılan, nemâzı arasında hâsıl olan cemâ'ate uyabilir. Nemâza başlarken, tekbîr getirmek, dört mezhebde de farzdır. Hanefîde, tekbîr olarak, **(Allahü ekber)** demek vâcibdir. Diğer üç mezhebde farzdır. İftitâh tekbîrinin sahîh olması için, şâfi'îde onbeş şart vardır: Arabî olmak, farz nemâza ayakda niyyet etmek, Allahü ekber demek, (ber) derken uzatmamak, (be)yi şeddeli okumamak, iki kelimenin arasında veyâ önce (vav) harfi okumamak, iki kelime arasında durmamak. Allahul-ekber veyâ Allahul'azîm ekber demek câizdir. Kendi işitecek kadar sesli okumak, nemâz vakti girmiş ol-

mak, Kıbleye karşı söylemek, imâmdan sonra söylemek lâzımdır.

Sünnet ve nâfile nemâzları ayakda kılmak farz değildir. Hanefîde Fâtiha okumak vâcibdir. Diğer üç mezhebde farzdır. Şâfi'îde, imâm arkasında, cemâ'atin Fâtiha okumaları farzdır. Hanefîde ve mâlikîde farz değildir.

Şâfi'îde nemâzın sünnetlerinden birisi, imâmın ve yalnız kılanın, sabâh, akşam, yatsı nemâzlarında, Fâtiha ve zamm-ı sûreyi yüksek sesle okumakdır. Yabancı erkek yanında olmadığı zemân, kadın da yüksek sesle okur. Cemâ'at, kendi işitecek kadar, sessiz okur. İmâm yüksek sesle okuduğu zemân, cemâ'at, imâm ile birlikde ve yanındaki işitecek kadar yüksek sesle âmîn der. Sessiz okuduğu zemân ve kendi okuyunca sessiz der. İmâmın, yüksek sesle okuduğu nemâzlarda, Fâtihayı okudukdan sonra, cemâ'atin de Fâtihayı okuyacakları vakt kadar susup veyâ sessiz birşey okuyup, bundan sonra, zamm-ı sûre okunmağa başlaması sünnetdir. [Buradan anlaşılıyor ki, imâm yüksek sesle Fâtiha okurken cemâ'at okumayıp, imâmı dinlerler. İmâm ile birlikde âmîn dedikden sonra, Fâtiha okurlar.] İmâm Fâtihayı bitirdikden sonra uyan, Fâtihayı okumaz. Üç mezhebde, kendi işitecek kadar sesli okumak farzdır. Mâlikîde farz değil, müstehabdır. Eli üzerine secde, üç mezhebde sahîh değildir. Hanefîde mekrûhdur. Secdede, kalça başdan ve sırtdan aşağıda kalmıyacak kadar yükseğe secde câizdir. Hanefîde ise, secde yerinin, dizlerin konduğu yerden yarım zrâ' [yirmibeş santimetre] yüksek olması câizdir. Fekat, mekrûhdur. Câmi'de boş yer yoksa, önündekinin arkasına secde edilebilir. Fekat, öndekinin aynı nemâzı kılmakda olması ve yere secde etmesi lâzımdır. Mâlikîde ve şâfi'îde nemâzın vâcibleri yokdur. Hanbelîde ve şâfi'îde, nemâzın sünneti, müstehabı demekdir. Bunları terk edene, bir cezâ yapılmaz. Yalnız, sevâbından mahrûm olur. Sesli okunan nemâzlarda, Fâtihadan sonra, yüksek sesle âmîn denir. Ayakda eller, göbek üstünde, biraz solda bağlanır. Ayakda, Fâtihadan sonra, bir sûre okumak, hanefîde vâcib, diğer üç mezhebde sünnetdir. Şâfi'îde, her rek'atda E'ûzüyü okumak sünnetdir ve Fâtihadan evvel Besmele okumak farzdır. Okumazsa, nemâzı sahîh olmaz. Zamm-ı sûreleri rükû'da temâmlamak, dört mezhebde de mekrûhdur. Fâtihayı temâmlamak ise, hanefîde mekrûhdur. Diğer üç mezhebde, nemâzı ifsâd eder. Kalbi meşgûl etmiyen canlı resmi nerde bulunursa bulunsun, şâfi'îde, nemâzı mekrûh yapmaz. Özrlü olanın özrsüz olana ve başka mezhebde olana imâm olması şâfi'îde ve mâlikîde sahîhdir. Aynı imâma uyan kadın, erkeğin yanında veyâ önünde ise, üç mezhebde, ikisinin de nemâzı bozulmaz. Hanefîde ise, iki yanında ve arkasında kılan erkek-

lerin nemâzları bâtıl olur. Fekat, nemâzda iken imâma uyan kadına, imâm veyâ cemâ'atden biri, geri çekilmesi için eli ile işâret eder, o da çekilmezse veyâ imâm, kadınlara imâm olmağa niyyet etmemiş ise, kadının nemâzı fâsid olur, erkeğin olmaz. Bir hizâda, bir rükn mikdârı durmamış ise veyâ biri, bir adam boyundan fazla yüksekde kılıyorsa yâhud aralarında dikili baston, direk veyâ bir adam duracak kadar boşluk varsa, ikisinin de bozulmaz. Aynı imâma uymamış iseler de, bozulmaz ise de, kadın için tahrîmen mekrûh olur. Abdesti, guslü, teyemmümü, mest veyâ cebîre üzerine meshi bozacak birşey, selâm vermeden önce hâsıl olursa, üç mezhebde nemâz bozulur. Son teşehhüdü okumağı bitirmeden önce olursa, hanefîde de bozulur. Beş vakt nemâzdan sonra, hemen bir âyetelkürsî ve doksandokuz tesbîh ve bir tehlîl okumak müstehabdır. Farzdan veyâ son sünnetden sonra okunurlar. Şâfi'îde birincisi, hanefîde ikincisi efdaldir. Sonra, düâ edilir.

199 - **(El-fıkh-u alel-mezâhib-il erbe'a)**da diyor ki, (Mâlikî mezhebinde, sağlam insandan çıkan bevl, menî, mezî, vedî, istihâza kanı, gâit ve yel abdesti bozar. Taş, solucan, cerâhat, sarı su, kan çıkınca bozulmaz. Abdesti bozanlar, hastalık ile çıkarsa ve çıkması men' olunamazsa, meselâ bevl, bir nemâz vaktinin yarısından çok devâm eder ve çıkma zemânı belli olmazsa, abdesti bozmaz. İkinci kavle göre, bu üç şart olmasa da, hastanın abdesti bozulmaz. Çıkmadığı zemân abdest alması müstehab olur. Hanefî mezhebindeki özr sâhibi hastaların, ihtiyârların, abdest almakda harac ve meşakkat olduğu zemân, bu kavli taklîd etmeleri sahîh olur. Bevlin kesildiği zemânı belli ise, bu zemânda abdest alması iyi olur. İstibrâ zemânı uzun süren veyâ sonraları damlayan ve bir nemâz vakti devâmlı akmadığı için özrlü olamıyan hanefî ve şâfi'îler, mâlikî mezhebini taklîd eder. Bunun için, abdeste ve gusle başlarken niyyet eder. Abdestde ve guslde her uzvu el ile veyâ havlu ile hafîf delk etmeli, sığamalı, abdestde başın her yerini mesh etmelidir. Kulaklar üstündeki cild, baş demekdir. Mesh edilmesi farzdır. Bu cildin, yüz sayılarak gasl edilmesi, hanefî kitâblarında yazılı değildir. Her uzvu aralıksız yıkamak farzdır. Kulakları mesh için elleri yeniden ıslatmak sünnetdir. Lezzet kasd ederek, nikâhlamak câiz olan kadının cildine, saçına dokunmak ve avucunun veyâ parmaklarının içi veyâ yanları ile zekerine dokunmak, abdest aldığında veyâ bozulduğunda şübhe etmek abdestini bozar. Guslde ağzı ve burnu yıkamak farz değil, sünnetdir. Örgülü saçı çözüp mesh etmek lâzımdır. Mest üzerine meshin müddeti yokdur. Her nemâz vakti için ayrı teyemmüm yapılır. Kelb [köpek] ve hınzır [domuz] necs değildir. Fekat, yenil-

meleri harâmdır. Balığın dahî kanı necsdir. Eti yinen hayvânların bevli ve gâiti tâhirdir. Necâsetden tahâret bir kavle göre farz, diğer kavle göre sünnetdir. Bâsûr, idrâr, gâita damlaları bedene, çamaşıra bulaşırsa afv olur. İnsanın ve hayvânın kanının, yara, çiban suyunun avuç içi kadarı afv olur. Nemâzda her rek'atde Fâtiha okumak, bir omuzuna selâm vermek ve iki secde arasında oturmak ve rükû'da, secdelerde tumânînet [sâkin durmak] farzdır. İmâmın gizli okuduğu rek'atlerde cemâ'atin Fâtiha okumaları müstehab, âşikâre okuduğu zemân cemâ'atin de okuması mekrûhdur. Kıyâmda, sağ el sol elin üstünde olarak, göğüs ile göbek arasına koymak veyâ iki eli iki yana salıvermek müstehabdır. Farzlarda (E'ûzü...) okumak mekrûhdur. Fâtihayı rükû'da temâmlamak nemâzı bozar.) Müsâfir ile mukîmin birbirlerine imâm olmaları hanefîde câiz, mâlikîde mekrûhdur. Mâlikîyi taklîd eden hanefî, üç gün kalmağa niyyet etdiği yerde, dördüncü günde farzları dört rek'at kılmağa başlar. Mukîm ile cemâ'at yapabilirler. Çünki, mekrûhda kendi mezhebine tâbi' olur.

200 - Resûlullah "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem" buyurdu ki: **Bir müslimânda üç şey bulunmazsa, ehl-i Cennetdir:**

1- **Kibr,** 2- **Hased,** 3- **Hıyânet.**

Her musîbete ve belâya sabr etmek, şikâyet etmemek lâzımdır. Zîrâ, sabrı bulunmıyan insanların dinleri kolaylıkla helâk olur. Derd ve belâ çekenlere sevâb olmaz. Derd ve belâlara sabr edenlere, bunları Allahü teâlâdan bilip, Ona yalvaranlara sevâb vardır.

201 - **Bir müslimân:** Dünyâda azîz, âhıretde sa'îd olmasını isterse, kendisinde şu üç huy bulunsun:

1- Mahlûkatdan hiçbir şey beklememek.

2- Müslimânları [ve zimmî kâfirleri, ölmüş iseler de] gîbet etmemek.

3- Başkasının hakkı olan bir şeyi almamak.

Allahü teâlâ üç şeyi çok sever:

1- Cömertlik.

2- Korkmadığı kimsenin yanında doğruyu söylemek.

3- Gizli yerlerde de Allahü teâlâdan korkmak.

Allahü teâlâ, Tûr-i Sinâda, Mûsâ aleyhisselâma buyurdu ki: **(Bir kimseye, Hak teâlâdan kork deseler, o kimse de Allahdan korkmağı bana mı öğretiyorsun, sen Allahdan kork derse, en fenâ insan odur.)**

202 - Kimsenin günâhını başına kakma! Müslimân olsun, kâ-

fir olsun, bir kimsenin hakkını alıp da tevbe etmeyip onunla halâllaşmazsan, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" sana la'net eder. Ana-babanın ve dînini öğreten hocasının meşrû' olan emrlerine âsî olanlar da mel'ûndur. Allahü teâlânın rızâsının gayrine, meselâ falanca kimseye diyerek kurban kesenler de bu la'net halkasına dâhildirler. Kızına zinâ etdiren, çıplak gezdiren, evlâdlarına îmânı, harâmları öğretmiyen babalar ve analar ve Allahü teâlâdan başkasına ibâdet ve secde edenler de mel'ûndurlar.

[Abdülganî Nablüsî "rahime-hullahü teâlâ" **(Hadîka)**da el ile yapılan günâhları anlatırken diyor ki: (Zor ile gasb edilen ve rüşvet olarak alınan, çalınan mallara ve kendinde emânet olan malları ticâretde kullanarak elde edilen kâra ve Dâr-ül-harbde ya'nî kâfir memleketlerine gidenin [tüccârın, seyyâhın], kâfirlerden, rızâları olmadan aldığı mala, **(Mâl-ı habîs)** denir. Bunları kullanması harâm olur. Sâhiblerine geri verilmeleri, sâhibleri bilinmiyorsa, fakîrlere sadaka verilmeleri lâzım olur. Başkasının [ve yetîmin] mülkünü, ondan iznsiz kullanmak harâmdır.) Müslimân, Dâr-ül-harbdeki kâfirlerin bile mallarına, canlarına, ırzlarına dokunmaz. Nakl vâsıtalarının ücretlerini öder. Kimseye hiyânet etmez.]

Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki: **(Bir kimse, birine su verse ve o da, ona karşı bir temennâ etse, eğilse, Allaha ortak koşmak olur.)** Yine buyurdu ki: **(El kaldırarak selâm vermek ve Allahdan başkasına yemîn eylemek de şirkdir.)** Meselâ, (babanın canı için) diyerek yemîn etmemelidir.

[Yukarıdaki hadîs-i şerîfde, el kaldırarak selâm vermenin şirk olduğu bildirildi. Hanefî mezhebinin büyük âlimleri ya'nî ictihâd makâmına yükselmiş olan âlimler buna benziyen hadîs-i şerîfleri karşılaşdırmışlar, hanefî mezhebinin üsûl ve kavâ'id-i mezhebiyyesine göre incelemişler. Bu hadîsin mensûh olduğunu anlamışlardır. Uzakda olana, yalnız el kaldırarak selâm vermenin mekrûh olduğunu, söz ile ve el ile birlikde selâm vermenin kerâhetsiz câiz olduğunu anlamışlardır. Bunun gibi, İbni Âbidînde nemâzın mekrûhları sonunda yazılı hadîs-i şerîfde, **(Nemâzlarınızı na'lın ile kılınız. Yehûdîlere benzemeyiniz!)** buyuruldu. Hâlbuki, fıkh âlimleri, ayakları örtülü kılmanın sünnet, ayakları açık olarak kılmanın mekrûh olduğunu bildirdiler. Yine bunlar gibi, **(Hadîka)**nın ikinci cildi, beşyüzseksenbirinci sahîfesinde, **(Saçını, sakalını siyâha boyayanlar, Cennet kokusunu bulamazlar)** hadîs-i şerîfini bildirdikden sonra, âlimlerin hepsi, siyâha boyamak mekrûhdur dedi. Câiz diyenler de oldu. **(Mebsût)**da böyle yazılıdır. Hazret-i Osmân ve hazret-i Hüseyn ve Ukbe bin Âmir ve İbni Sîrîn ve Ebû Bürde ve başkaları "rahime-hümullahü teâlâ" siyâha boyarlardı diyor. **(Hadîka),** ikinci cild,

beşyüzseksenikinci sahîfede diyor ki, (Saç, sakal boyamakda, bulunduğu yerdekilerin âdetlerine uyulur. Bulunduğu şehrin âdetine uymamak, şöhret olur. Tahrîmen mekrûh olur.) **(Mişkât)**daki hadîs-i şerîfde, **(Müşriklere muhâlefet edip, sakalınızı uzatınız!)** buyuruldu. Hâlbuki, Hâdimî "rahime-hullahü teâlâ" **(Berîka)**nın binikiyüzyirmidokuzuncu sahîfesinde, (Sakalı kazımak sünnete muhâlefet olur. Emr-i vücûbî olsaydı, harâm olurdu. Sakalı bir kabza [bir tutam] uzatmak sünnetdir. Bundan kısa yapmak ve kazımak câiz değildir. Ba'zı kimseler, sakalını kazıyanın veyâ kısaltanın imâm olması câiz olamaz. Yalnız kıldığı nemâz da mekrûh olur. Bu kimse mel'ûndur, diyorlar. Bu sözlerini **(Tahâvî)**den aldıklarını bildiriyorlar. Böyle sözler doğru değildir) diyor. Ehl-i kitâba [ya'nî yehûdîlere, hıristiyanlara] ve müşriklere, muhanneslere [ya'nî kötü oğlana] benzemek şiddetle men' olunmakdadır. Tahtâvînin, **(Merâk-ıl-felâh)** hâşiyesi yüzseksenbeşinci sahîfesinde, (Ehl-i kitâba benzemenin dereceleri vardır. Yimek, içmek gibi âdet olan zararsız şeylerde benzemek câizdir. Kötü, zararlı şeylerde teşebbüh kasd ederek benzemek harâmdır. Teşebbüh kasd etmezse câiz olur) diyor. Kâfirlerin dinlerine mahsûs olup, kâfirlik alâmeti olan şeylerde, kasd olmadan da benzemek küfr olur. Fâideli dünyâ işlerinde benzemek câiz, hattâ sevâb olur.]

203 - Hiç kimseye la'net eyleme. Zîrâ, la'net eylediğin adam la'nete müstehak değil ise, yapdığın la'net sana döner.

Hayvânâta dahî la'net eyleme! Zîrâ, melekler, sana la'net ederler. Nemâzı terk edene, yüzüne karşı da, arkasından da la'net edilir. Zîrâ, farz olan nemâzı özrsüz terk eden, dört kitâbda da mel'ûndur. Elinden geldiği her zemân emr-i ma'rûf eyle, ya'nî islâmiyyetin emrlerini söyle, fenâ şeylerden men' et! Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki: **(Ahlâk-ı zemîme** [ya'nî fenâ ahlâk] **olan dört şeyden vazgeç, onlardan çok sakın:**

1- Çok mal toplayıp, yimemek.

2- Hiç ölmiyecekmiş gibi dünyâya sarılmak.

3- Bahîl olmak [ya'nî, cimri olmak].

4- Harîs olmak.)

İnsanda hayâ olmak, îmân nişânıdır. Hayâsızlık, küfrü mûcibdir. Hayâ, evvelâ Allahü teâlâya karşı olur.

204 - Herhangi bir işini, bahîl, ya'nî hasîs kimselere danışma! Çünki, seni sonra insanlar arasında rezîl ve rüsvâ eyler. Sâlih kimse ile meşveret et! Allahü teâlânın sevgisine kavuşmak için çalışana **(Sâlih kul)** denir.

SABR FASLI

205 - Sabr, derd ve elemi şikâyet etmemekdir. Derd ve elemden kurtulmak için **(Se'âdet-i Ebediyye)**nin 110.cu sahîfesini okuyunuz. Üç şeye sabr edersen, büyük derece kazanırsın:

1- Herhangi bir belâya sabr etmenin üçyüz sevâbı vardır. Belâya çâre, devâ aramak, düâ etmek, sabr sevâbını azaltmaz.

2- İslâm bilgilerini öğrenirken zahmet çekmeğe ve ibâdetleri yapmağa sabr etmeğe, Cennetde altıyüz derece verilir.

3- Günâh işlememek için sabr etmek.

Nefsin arzûlarına sabr etmenin yediyüz derecesi vardır. Musîbet için de her nefesi için ayrı bir derece ve sevâb alır. Malın, evlâdın gitmesi büyük musîbet olup, bunlara sabr edenleri, Allahü teâlâ, terâzî başına getirmeğe hayâ ederim, buyuruyor.

206 - Ölümden korkma! Ve ölümü isteme! Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki: **(Ölümü hâtırlayınız ve düâ ederek deyin ki: Yâ Rabbî! Hakkımda ölmek hayrlı ise, beni öldür, çok yaşamak hayrlı ise beni yaşat!)**

Cenâzelerde hizmet etmekde bulun! Allah rızâsı için cenâzenin mezârına bir kürek toprak atıver! O atdığın toprak, kıyâmetde terâzîne konacakdır. Cenâzeye yapılacak hizmetler **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbımızda uzun yazılıdır.

KABR ZİYÂRETİ FASLI

207 - Ey Oğul! Peygamberimiz "aleyhisselâm" buyurdu ki: **(Bir mü'minin kabrini ziyâret eyleyen, Hak teâlâ huzûrunda nâfile bir hacdan ziyâde sevâba nâil olur!)** Allahü teâlânın rızâsı için, (Âyetelkürsî), (Fâtiha) ve (Kulhüvellahü)yü oku ve sevâbını mevtâların rûhlarına bağışla! Düânı bütün mü'minlerin rûhlarına şâmil et! Bütün ölülerin adedince sevâb alasın.

208 - (Vehhâbîlik) denilen fırkayı, Abdülvehhâb oğlu Muhammed adında Necdli bir kimse vâsıtası ile, ingilizler kurdu. Bu alçak adam, 1206 [m. 1791] da öldü. İngiliz plânlarını yaymak için çeşidli kitâblar yazdı. **(Kitâb-üt-tevhîd)** kitâbını, torunu Abdürrahmân şerh ederek **(Feth-ul-mecîd)** adını verdi. 1258 [m. 1842] de öldü. Bu şerhin çeşidli yerlerinde diyor ki, (Ölüde his yokdur. Rûhu da ind-i ilâhîdedir. Mülhidler, ervâh tesarruf ederler diyerek, ölülerden yardım, şefâ'at istiyorlar. Bu hareketleri şirkdir. Melek, Nebî, Velî, kimseye yardım edemezler. Ölü, yâ hazret-i Hüseyn gibi Cennet ni'metlerindedir, yâhud, Ticânî müşriki ve habîsi gibi veyâ Muhyiddîn-i Arabî ve Ömer ibnül Fârıd putları gibi azâbdadırlar.

Kendilerine yapılan düâlardan haberleri olmaz. Ölü işitir, yardım eder diyenler, dinden îmândan çıkıyorlar. Allahın izn verdiği kimse, şefâ'at olunmasına izn verilene şefâ'at edecekdir. Ölüye düâ etmekle, yalvarmakla izn verilmez. Mısr halkının en büyük tanrıları olan Ahmed Bedevînin ne olduğu belli değildir. Ölülerin mezârlarına türbe yapmak, ta'zîm etmek şirkdir. Abdülkâdir Geylânî, kendine yalvaranı işitir, yardım eder diyorlar. Bu sözleri küfrdür. Bunların türbeleri birer puthânedir. Hepsini yıkmak vâcibdir.) diyorlar.

Yukarıdaki yazılar gösteriyor ki, vehhâbîlik fırkasının zuhûru, sonra (Sü'ûdî arab) devletinin kurulması, ingilizlerin islâmiyyete hücûmlarının bir zaferi oldu. Bunlar Ehl-i sünnete, ya'nî bize kâfir diyorlar. (Türbeler bid'atdir. Resûlullah zemânında türbe yokdu. Sonradan yapıldı) diyorlar. Bunlara deriz ki, biz **(Ehl-i sünnet)** mezhebindeyiz. Bizim i'tikâdımıza göre, **(Edille-i şer'ıyye)** dörtdür. Ya'nî din bilgilerinin kaynağı dörtdür. Bu dört kaynak, kitâb, sünnet, kıyâs-ı fukahâ ve icmâ'ı ümmetdir. Kitâb, Kur'ân-ı kerîmdir. Sünnet, hadîs-i şerîflerdir. Kıyâs-ı fukahâ, dört mezhebin fıkh kitâblarıdır. İcmâ'ı ümmet, ilk iki asrın âlimlerinin sözbirliğidir. Bu âlimlerden, hiçbiri, türbelere karşı birşey demedi. Fıkh kitâbları, türbelerin câiz olduğunu yazıyorlar. Şu hâlde, türbe yapmak ve türbe ziyâret etmek dînimizde yasak değildir. Vehhâbîler inkâr ediyorlar. İslâm dîni, vehhâbî câhillerinin ve dinde reformcu denilen mezhebsizlerin sakat mantıkları, sapık düşünceleri ve yaldızlı sözleri değildir. İslâm dîni, **(Edille-i şer'ıyye)**den elde edilen bilgilerdir. Vehhâbîliğin kurucusu Muhammedin kardeşi Süleymân bin Abdülvehhâb, Ehl-i sünnet âlimi idi. Kardeşinin tutduğu yolun bozuk olduğunu bildirmek ve müslimânların ona aldanmalarını önlemek için çok kitâb yazdı. **(Savâik-ul-ilâhiyye firreddi-alel-vehhâbiyye)** kitâbında vehhâbîlere cevâb vermekde, yollarının yanlış olduğunu isbât etmekdedir. Bu kitâb, (Hakîkat Kitâbevi) tarafından İstanbulda neşr edilmişdir. Altıncı sahîfesinde diyor ki, (Evet, vehhâbîlerin şeyhul-islâm ismini verdikleri ve yazılarını sened olarak aldıkları İbni Teymiyye ve talebesi İbnülkayyım Cevziyye, gâib olandan ve ölüden yardım istemek, onun için adak yapmak veyâ Allahdan başkası için kurban kesmek, kabri öpmek, toprağını alarak bereketlenmek harâmdır dediler. Şirk-i ekber demediler. Hiçbir âlim, böyle yapan müşrik olur demedi. Dört mezheb âlimleri, küfre sebeb olan şeyleri uzun yazdılar. Böyle yapanın mürted olacağını hiçbiri bildirmedi. Böyle yapanların müslimân olduklarını bildirdiler.) Yûsüf Nebhânî "rahime-hullahü teâlâ" **(Şevâhid-ülhak)** kitâbının yüzkırkbirinci sahîfesinde diyor ki, şâfi'î âlimlerinden Şihâbüddîn Remlî "rahime-hullahü teâlâ" fetvâsında buyur-

du ki, (Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" öldükden sonra mu'cizeleri, Velîler de "kaddesallahü teâlâ esrârehümül'azîz" öldükden sonra kerâmetleri devâm eder. Bunun için, öldükden sonra da bunlara istigâse, tevessül edilir.) Abdülhay Şernblâlî de, Peygamberler "aleyhimüssalevâtü vetteslîmât" ile ve Evliyâ "kaddesallahü teâlâ esrârehümül'azîz" ile tevessülün câiz olduğunu uzun isbât etmekdedir. İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", birinci cild sonunda buyuruyor ki, (Âlimlerin, Seyyidlerin, Velîlerin, umûma vakf edilmiş olmıyan yerdeki kabrleri üzerine türbe yapmak câizdir.) Beşinci cildde lebs faslında diyor ki, (Evliyânın, sâlihlerin kabrleri üzerine, sanduka, örtü, sarık sarmak mekrûh denildi. Bize göre, meyyite ta'zîm ve hurmete sebeb olmak, hakâret edilmemek, gâfillerin edebli olmaları için, bunlar câizdir. Ameller niyyete göredir.) Vehhâbîler, Kur'ân-ı kerîme ve hadîs-i şerîflere yanlış ma'nâ veriyorlar. Kendi anladıklarına inanmıyanlara kâfir diyorlar. [**(Feth-ul-mecîd)** adındaki vehhâbî kitâbında yazılı olan yalanlara ve iftirâlara, **(Kıyâmet ve Âhıret)** kitâbımızda vesîkalarla uzun cevâblar verilmiş, kitâbın yazarı rezîl edilmişdir.]

[**Tenbîh:** İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", bâgîleri anlatırken diyor ki, (Hâricî denilen kimseler, şübheli olan (birkaç ma'nâ çıkarılabilen) delîlleri te'vîl ediyorlar. Ya'nî ba'zı âyet-i kerîmelere ve mütevâtir olan hadîs-i şerîflere, açık ve meşhûr olmıyan ma'nâlar veriyorlar. Hazret-i Alînin "radıyallahü teâlâ anh" askerinden ayrılarak ona karşı harb edenler böyle idi. Hâkim ancak Allahdır. Hazret-i Alî, iki hakemin hükmüne uyarak, hilâfeti Mu'âviyeye "radıyallahü teâlâ anh" bırakmakla büyük günâh işledi, dediler. Onunla harb etmelerine bu yanlış te'vîlleri sebeb oldu. Kendileri gibi inanmıyanlara kâfir dediler. Hâricîler ve vehhâbîler gibi, şübheli delîlleri yanlış te'vîl ederek, kat'î delîle uymıyan iş yapanlara, müctehid olan fıkh âlimleri kâfir demediler. Bâgî, âsî, bid'at ehli olduklarını söylediler. Türkçede sapık, denilmekdedir. Delîllerde kat'î, (açık olarak) anlaşılan tek bir ma'nâya inanmıyan ise kâfir olur. Âlemin yok olacağına, ölülerin tekrâr dirileceklerine inanmamak böyledir. Alî ilahdır, Cebrâîl vahy getirirken yanıldı diyen de kâfir olur. Çünki bu sözler, te'vîl ederek, ictihâd için uğraşarak anlaşılan ma'nâlar değildir. Nefse uymakdandır. Hazret-i Âişeyi "radıyallahü teâlâ anhâ" kazf eden [ya'nî kötüleyen] ve babasının "radıyallahü teâlâ anh" sahâbî olduğuna inanmıyan da kâfir olur. Çünki ikisi de, Kur'ân-ı kerîmde açık olarak bildirilen delîli inkârdır. Fekat, hazret-i Ebû Bekr ile hazret-i Ömeri seb eden ve halîfeliklerine inanmıyanın te'vîli varsa, kâfir olmaz. Müslimânların mallarına, canlarına saldırmak gibi kat'î açık olan harâm-

lara te'vîli olmadan halâl diyen kâfir olur. Kitâbdan ve sünnetden, şübheli bir delîli te'vîl ederek söyleseydi, kâfir olmazdı.)

Görülüyor ki, müslimân olduğunu söyleyip ibâdetlerini yapan, ya'nî **(Ehl-i kıble)** denilen bir kimsenin Ehl-i sünnete uymıyan bir inanışı, ma'nâsı açık olan bir delîli inkâr olursa, te'vîl ile olsa da, olmasa da küfr olur. Buna **(Mülhid)** denir. Bu inanış, açık olmayıp, şübheli olan bir delîli inkâr olursa veyâ açık delîle uymayan bir iş ise, te'vîli varsa, küfr olmaz. Bid'at olur. Te'vîlden haberi olmayıp, bid'at sâhibi âlimleri taklîd ile veyâ nefse uyarak, dünyâ çıkarları için ise, yine küfr olur.

İster Ehl-i sünnet olsun, ister bid'at sâhibi olsun, dînini dünyâ çıkarlarına âlet eden, ya'nî dünyâlığa kavuşmak için dîninden veren câhillere, **(Din yobazı)** denir. Îmânı olmadığı hâlde, müslimânları aldatarak îmânlarını yok etmek, islâmiyyeti içerden yıkmak için, müslimân görünüp, küfre sebeb olan şeyleri isbât etmek için, delîlleri yanlış te'vîl edene, **(Zındık)** denir. Kendisini müslimân ve fen adamı tanıtıp, dîni, îmânı bozan şeyleri fen bilgisi diyerek söyliyen yalancı kâfirlere, **(Fen yobazı)** denir. Fen yobazlarının da zındık oldukları evvelki maddelerde bildirilmişdi. Fen yobazları, ittihâdcılar tarafından, Tanzîmâtın i'lânından beri, ingilizlerden, masonlardan para, mevkı' gibi menfe'atler sağlıyarak, islâmiyyete saldırmışlardır. Hakîkî islâm âlimleri, din yobazlarına, kuvvetli cevâblar vererek onları susdurmuşlar, müslimânları bunların şerlerinden kurtarmışlardır. Fen yobazları ise, islâm düşmanı, ilerici denilen devlet adamlarından yardım görmüşler, istediklerini çekinmeden söylemişler ve yazmışlar, birbirlerini överek, yalanlarının yayılması kolay olmuş, islâmiyyete dahâ çok zarar vermişlerdir.] İslâm bilgilerinde âlim olan bid'at sâhiblerine ve mülhidlere ve bunların yolunda olan câhil taklîdcilere, **(Mezhebsiz)** denir. Mezhebsizler ve îmân hırsızları olan zındıklar, **(Dinde reformcu)** olarak ortaya çıkmakdadırlar. İcmâ', delîl değildir diyen kâfir olmaz. Bid'at sâhibi olur. Hâricîler, şî'îler, vehhâbîler böyledir. Bunların icmâ'a muhâlif sözleri küfr olmaz.

209 - Âdetler, **(Delîl-i şer'î)** olamaz. Din, âdetlere tâbi' olamaz. Âdetlerin, modaların islâmiyyete uygun olması lâzımdır. Bir işin islâmiyyete uygun olmasını sağlamak için, bu iş ile ilgili çeşidli kavller varsa, bunlardan zemâna ve şahsa uygun, elverişli olan kavle uygun olması sağlanır. (Ahkâm zemân ile değişir) sözünün bu demek olduğu, **(Berîka)**da, fitne bahsinde yazılıdır.

210 - Çocuklarına dinlerini, îmânlarını öğretmek, kul hakkıdır. Yarın öğretmeğe vakt bulamazsın.

211 - Beş kısm insanlar Cehenneme gideceklerdir:

1- Beş vakt nemâzı özrsüz terk edenler. Kazâ etmeyenler.

2- İçki içip ve tevbe etmeyen.

3- Zekât ve uşur vermeyen.

4- Ana-babasına karşı gelen.

5- Câmi-i şerîflerde dünyâ için konferans verenler, nutuk söyleyenler. Hele hutbe esnâsında cemâ'atin veyâ hatîbin hutbeden başka konuşmaları büyük günâhdır.

Âkıl ve bâlig olan her müslimânın, hergün vaktleri gelince, beş kerre nemâz kılmaları ve her birisini vaktinde kıldığını bilmeleri farzdır. Câhillerin, mezhebsizlerin hâzırladıkları takvîmlere uyarak, vaktinden evvel kılmak büyük günâh olur ve bu nemâz sahîh olmaz. Kız ve oğlan çocuk yedi yaşına gelince, nemâz kılmalarını emr etmek velîsi üzerine vâcib olur. Oruc tutmaları için de emr eder. İçki içmemesi için de emr eder. İyi işlere alışdırır. Kötü işleri yapmamasını emr eder. On yaşına gelince, nemâz kılmaları için, el ile vurulur. Değnek ile döğülmez. Falaka ile vurulmaz. El ile üçden ziyâde dahî vurulmaz. Velîsinden başkası döğmez. [Velîsi izn verirse, hocası el ile, üç kerre döğer. Falakaya bağlayıp ayaklarına sopa ile vurmak câiz değildir.] Değnek ile döğmek, âkıl, bâlig olup cinâyet işliyen kimseye [ve hâkimin karâr vermesi ile] câiz olur. [Erkeğin zevcesini sopa ile döğmesi de câiz değildir.] On yaşındaki çocukların yatakları da ayrılır. Kimse, kimsenin yerine, onun borcu olan nemâzı kılamaz. Kendi kıldığı nemâzın ve başka ibâdetlerinin sevâbını, diri veyâ ölü olan başkasına hediyye etmek câizdir. Alacaklının, alacağını istememesi için, nemâz kılıp, sevâbını ona bağışlamak câiz değildir. Bir Dank, ya'nî bir dirhem gümüş kıymetinin altıda biri kadar [Takrîben iki buçuk kırât-ı şer'î veyâ yarım gram gümüş kadar] borc için, şartlarını gözeterek kılmış olduğu nemâzlardan, yediyüz nemâzının sevâbı, kıyâmet günü, alacaklısına verilecekdir. Borclunun sevâbları biterse alacaklısının o kadar günâhı, ona yükletilecekdir. [Zevcesini boşayınca, mehr parasını ona hemen vermek de, kul hakkıdır. Ödemezse, dünyâda cezâsı ve âhıretde azâbı çok şiddetlidir. Kul haklarından en mühimmi ve azâbı en çok olanı, akrabasına ve emri altında olanlara Emr-i ma'rûf yapmamakdır. Bunlara din bilgisi öğretmeği terk etmekdir. Onların ve bütün müslimânların dinlerini öğrenmelerine ve ibâdetlerini yapmalarına, işkence ederek veyâ aldatarak mâni' olanın kâfir olduğu, islâm düşmanı olduğu anlaşılır. Bid'at sâhiblerinin, mezhebsizlerin, sözleri ile, yazıları ile, Ehl-i sünnet i'tikâdını değişdirmeleri, dîni, îmânı bozmaları da böyledir. Nemâzın farz olduğuna, birinci vazîfe olduğuna inanmıyan, ehemmiyyet vermiyen, kâfir olur.] Farz olduğuna inanıp da,

tenbellik ile, özrsüz kılmıyan fâsık olur. Kılıncaya veyâ ölünceye kadar, hâkim tarafından habs olunur. Arada bir nasîhat verilir. Hadîs-i şerîfde, **(Kâfiri müslimândan ayıran şey, nemâz kılmamasıdır)** buyuruldu. Bunun için, tenbellik ederek nemâz kılmıyana, hanbelî mezhebinde kâfir denilmişdir. Terk etmek, tenbellikle, bile bile kılmamak demekdir. [Özr ile kaçırmağa, fevt etmek denir.] Özr ile vaktinde kılınmıyan nemâzları acele kazâ etmek farzdır. Âilesinin nafakasını kazanacak kadar tehîr etmesi câiz olur. İbni Teymiyyenin (Kazâ nemâzı kılmıyanın, hayrâtü hasenâtı kazâ nemâzı olur. Bunun kazâ kılması lâzım gelmez) sözü dalâletdir.

ZEKÂT VERMEK

212 - Tam mülk olan mâlın zekâtını ve uşrunu vermek farzdır. Kullanılması câiz ve mümkin olan mala **(Tam mülk)** denir. Dört dürlü zekât malı vardır:

1- Altın ile gümüş.

2- Ticâret için satın alınan her dürlü eşyâ.

3- Kırda ve çayırda otlayan dört ayaklı hayvânlar.

4- Toprak mahsûlleri, ya'nî uşr.

Ebû Hanîfe "rahime-hullahü teâlâ" buyuruyor ki:

Yağmur veyâ nehr ile sulanıp yerden çıkan ekinin, meyvanın ve sebzenin ve balın mikdârı ne kadar olursa olsun, mahsûlü alır almaz, satarak onda birini fakîrlere vermek farzdır. Buna **(uşr)** denir. Uşrunu vermeden yimek harâmdır.

Altın ve gümüşün ve ticâret eşyâsının zekâtını vermek için, nisâb mikdârı olmaları lâzımdır. **(Nisâb)** zenginlik ile fakîrlik arasındaki sınır demekdir. Nisâb mikdârı, altın için yirmi miskaldir. Gümüş için ikiyüz dirhemdir. İhtiyâc eşyâsından başka, nisâb mikdârı her cins malı olana **(Zengin)** denir. Bu kadar malı olmıyana **(Fakîr)** denir. Altın para ve eşyâ ve kadın zînetlerinin ve diş üzerindeki altın kaplamaların ve her cins ticâret eşyâsının ağırlıklarının toplamı yirmi miskal olursa, gümüş eşyânın ise, ikiyüz dirhem olursa ve bundan sonra bir hicrî sene, ya'nî arabî sene elde kalırsa, o zemân ağırlıklarının kırkda biri ayrılıp Kur'ân-ı kerîmde bildirilen sekiz sınıf insandan birine veyâ birkaçına verilecekdir. Buna **(Zekât)** denir. Bir miskal yirmi kırâtdır. Bir kırât-ı şer'î beş arpa, ya'nî yirmidört santigramdır. Bir miskal, dörtondasekiz [4,8] gram olur. Yirmi miskal, doksanaltı [96] gram oluyor. Doksanaltı gram altını olan, bir arabî sene sonra, ikibuçuk [2,5] gram altını, zekât niyyeti ile ayırıp, istediği zemân, istediği fakîre verecekdir. Bir dirhem-i şer'î ondört kırât-ı şer'îdir. Ya'nî

üç gram ve üçyüzaltmış miligram [3,360 gram] olup, gümüşün nisâbı altıyüzyetmişiki gram [672 gram] veyâ yirmisekiz mecîdiyyedir. Bir mecîdiyye, yüz kırât-ı şer'î veyâ yirmidört gramdır. 96 gram altın ve 672 gram gümüş, aynı nisâb mikdârını gösterdikleri için, kıymetleri birbirinin aynı demekdir. Buradan, altının aynı ağırlıkdaki gümüşden yedi def'a dahâ kıymetli olduğu anlaşılmakdadır. Türkiyede kullanılan bir liralık altınların her çeşidi birbuçuk miskal, ya'nî otuz kırât [7 gram ve 20 santigram] olduğundan altın nisâbı, [20:1,5=13,33] onüç aded altın lira ve bir liranın üçde biri olmakdadır. Ya'nî, bu kadar aded bir liralık altındır. Dirhem-i urfî, dirhem-i şer'îden dahâ küçük olup, tâm üç gram idi. Çünki, dirhem-i urfî onaltı kırât-ı urfî idi. Bir kırât-ı urfî ise, dört arpa idi. **[İbni Âbidîn.]** Osmânlıların son zemânlarında kullandığı bir kırât, yirmi santigram, bir dirhem de 3,207 gram idi.

Ticâret eşyâsının, nisâbı hesâb edilirken alış fiyâtının, para olarak kullanılan damgalı altına veyâ gümüşe nazaran kıymetleri nisâb mikdârı olunca, bu ticâret eşyâsının zekâtı, altın veyâ gümüş yâhud, ticâret eşyâsından verilir. Şimdi, alışverişde kullanılan kâğıd paralar altın lira karşılığı olan senedlerdir. Şimdi, gümüşün altına nazaran kıymeti, islâmiyyetdekinden, ya'nî yedide birden çok düşük olduğu için, zekât hesâblarının yalnız altın lira ile kıymetlendirilmesi lâzımdır. [(İbni Âbidîn) 1271 Bulak baskısı, cild 4, sâhife 28 ve 182.]

Alacağı olan bir insanın, elinde senedleri varsa, zekâtını vermesi lâzımdır. Fekat, senedlerin kırkda birini veremez. Çünki senedler **(deyn)** olan, ya'nî elde bulunmıyan malı gösterir. Deyn olan malın zekâtını vermek lâzımdır. Fekat zekât, **(ayn)** olarak verilir. Deyn olan mal verilmez. Ya'nî elde bulunan maldan verilir. Fakîre malı teslim etmek lâzımdır. Sened, ayn olan mal değildir, kâğıd parçasıdır. Senedde yazılı olan altın ise, altın vermesi, gümüş ise gümüş vermesi lâzımdır.

Kâğıd liralar da ayn olan mal değildir. Deyn olan malı göstermekdedirler. Hükûmetlerin imzaladığı bir deyn senedidir ve altın karşılığıdırlar. Gümüş karşılığı değildirler. Elinde onbin liralık kâğıd parası bulunan bir kimse, bunun karşılığı olan altını bankaya veyâ sarrafa ödünç vermiş kimse demekdir. Elindeki kâğıd para, o altınların senedi demekdir. O hâlde, bu kimsenin, o altınların zekâtını ayn olarak vermesi, hem de altın olarak vermesi lâzımdır. Nitekim, fulûsun, ya'nî bakır paranın zekâtı kıymetinden verilir. Fulûs olarak verilmez. Bir malın kıymeti, piyasaya göre karşılığı olan altın lira adedi demekdir. Bunun için, kırkbin kâğıd lirası olan, gazetede yazılı altın fiyâtlarından fiyâtı en az olan altın lira üzerinden,

nisâbı hesâb eder. Fiyâtı en az olan Hamîd altını ise ve bir Hamîd altınının karşılığı binbeşyüz kâğıd lira ise, o gün için, kâğıd paranın zekât nisâbı: 13,3 x 1500 = 19950 lira olup, kırkbin liranın zekâtını altın olarak vermek lâzım gelir. Bunun zekâtı bin liradır. Fakîre, bin kâğıd liranın karşılığı olan bir yarım altın lira ile bir çeyrek altın veyâ bir altının üçde ikisi kadar, ya'nî yaklaşık beş gram ağırlığında bir altın parçası, meselâ bileyzik veyâ yüzük verir.

Eski Libya hükûmeti, Evkaf müdirliğindeki ilm hey'eti tarafından çıkarılan aylık **(Hedy-ül-islâmî)** mecellesinin 1393 Ramezân [m. 1973] târîhli sayısında, şeyh Milâd Celâsî imzâsı ile diyor ki, (Evrâk-i mâliyyenin, ya'nî kâğıd paraların da zekâtını vermek lâzımdır. Kâğıd paraların nisâbı, zekât verecek kimsenin bulunduğu yerdeki hükûmetin çıkardığı altın lira karşılığındaki kıymetleri ile altın olarak hesâb edilir. Gümüş ile hesâb edilmez. Kâğıd paraların nisâbı, yalnız altın lira ile hesâb edilir. Çünki kâğıd paralar, altın karşılığı değerlenmekdedir.) Mısrdaki islâm âlimlerinden şeyh Abdürrahmân Cezîrînin riyâsetindeki bir hey'etin dört mezhebe göre yazdığı **(Kitâb-ül-fıkh alel-mezâhib-il-erbe'a)** kitâbı beş cild olup, basılması 1392 [m. 1972] de temâmlanmışdır. Hakîkat Kitâbevi tarafından İstanbulda ofset baskısı da yapılmışdır. Kâğıd paraların altın karşılığı borç senedi oldukları, bu kitâbda da uzun yazılıdır.

Hulâsa, hükûmetin çıkarmış olduğu altın liralardan, piyasadaki geçer değeri en aşağı olanından onüç altın ve üçde bir altın karşılığı kadar veyâ dahâ fazla kâğıd parası olanın, bir arabî sene sonra, bu kâğıd paranın kırkda biri değerinde altını zekât olarak vermesi lâzımdır. [Bu kâğıd paraların altın karşılıklarının mikdârı, borsaya tâbi' olarak, zemânla değişmekdedir.] Çünki, zekât fakîrlere olan borçdur. Her dürlü borç, zekât malından verilir. Zekât borcu, ayn olan malın kendisini fakîre temlik etmekle, ya'nî fakîrin veyâ vekîlinin eline vermekle ödenir. Kâğıd para olarak verilmez ve kabûl olmaz. Evvelce kâğıd olarak verilen zekâtları, altın olarak devr sûretiyle kazâ etmek lâzımdır. Mülkünde gümüşü de bulunan bir kimse, fakîrlere fâideli olmak için, nisâbı gümüşden hesâblıyabilirse de, bu takdîrde, kâğıd paranın zekâtını da, gümüş olarak vermesi lâzım olur ki, bu kadar gümüş para bulunsa da, fukarâya yaramaz. Bir kimse, yanındakine söyliyerek veyâ uzakda olana mektûbla yâhud birisi ile haber göndererek, (Benim için, şu kadar altın zekât ver. Ben sana sonra öderim) dese, o da altınları fakîrlere verse, câiz olur. Kendisine onbin kâğıd lira verilip veyâ gönderip, (Bu benim zekâtımdır. Bunu islâmiyyete uygun olarak, falanca hayr müessesesine [derneğine] ver!) diye emr alan kimse,

o günkü piyasaya göre, değeri en az olan altın lirayı öğrenir. Değeri en az olan altın lira meselâ Hamîd altını ise ve bunun o günkü fiyâtı binbeşyüz kâğıd lira ise, onbin liranın karşılığı, 6,6 adet Hamîd altın lirası olur. Bu kimse, yedi adet, herhangi bir cins altın lirayı veyâ bunların ağırlığı kırkyedi buçuk gram veyâ dahâ fazla yüzük, bileyzik gibi altını bir müesseseden veyâ sarrâfdan satın alır. Bunları, bu işleri bilen, güvendiği fakîr bir şahsa verir. Fakîr bu altınları teslîm aldıkdan sonra, bu kimseye hediyye eder. Böylece, zekât altın olarak verilmiş olur. Bu kimse sonra, bu altınları emr edilmiş olan hayr müessesesine verir. Hanefî mezhebindeki büyük âlimlerden İbni Nüceym Zeynül-Âbidîn-i Mısrî, **(Eşbâh)** kitâbının son kısmında buyuruyor ki, (Elindeki malın zekâtını ayrıca vermeyip, fakîrdeki alacağını buna karşılık yapmak isteyen kimse, fakîre zekâtını [altın olarak] verip, sonra borcu için bunu tekrâr geri alır. Çünki, ayn olan malın zekâtı, deyn olan maldan verilmez. Bunun gibi, bir fakîrdeki alacak veyâ bunun bir kısmı başkasındaki alacağın zekâtı olmaz. Bir zengin, bir fakîrde olan alacağını, ona vereceği zekât yerine sayamaz. Ya'nî fakîr, borcunu ödemiş olmaz ve zengin, bu fakîre o kadar zekât vermiş olmaz. Zenginin bu kadar zekâtı fakîre teslim etmesi, fakîrin de bu aldığı zekâtı zengine geri vererek borcunu ödemesi lâzımdır. Fakîr, aldığı zekâtı geri vermezse, zengin bundan zor ile alır. Zor ile alamazsa, mahkeme vâsıtası ile alır. Yâhud, borclu, zekâtını almak ve bunu alacaklısına vererek borcunu ödemek için, zenginin gösterdiği birini vekîl yapar. Vekîl, zekâtı alınca, fakîrin mülkü olur. Bununla fakîrin zengine olan borcunu öder. Fakîrin başkasına da borcu varsa, zengin verdiği zekât ile, onun borcunun ödenmesinden korkuyorsa, fakîr aldığı zekâtı zengine hediyye ederek geri verir. Zengin hediyyeyi alınca, alacağını borçlusuna halâl eder, bağışlar.) **(Fetâvâ-ı Hindiyye)**nin altıncı, ya'nî son cildinde de bunlar yazılıdır. Yâhud, (Fakîr başka birinden, zengine olan borcu kadar altın ödünç alıp, bunu zengine hediyye eder. Zengin, bunu zekâtı niyyeti ile fakîre geri verir. Sonra, alacağını fakîre halâl eder.) Kâğıd parasının zekâtını kâğıd para olarak dağıtmak istiyen zengin de böyle yapar. Bunun için, bir tanıdığından, dağıtacağı kâğıd liraların karşılığı kadar altın ödünç alıp, bunları tanıdığı ve güvendiği bir fakîre zekât niyyeti ile verir. Fakîr teslîm aldıkdan sonra zengine hediyye ederek geri verir. Sonra zengin dağıtacağı kâğıd parasının bir kısmını bu fakîre hediyye eder. Geri kalanı dilediği hayr ve hasenâta sarf eder. İslâmiyyete uymağa mâni', fesâd bulunduğu zemân, bu vazîfeyi yapabilmek için, kolay olan bir çâre aramağa, **(Hîle-i şer'ıyye)** denir. İslâmiyyete uyabilmek için, Hîle-i şer'ıyye

yapmak lâzım olduğu **(Hadîka)** ve **(Hindiyye)** kitâblarında yazılıdır. İslâmiyyete uygun olması için, zekâtı altın olarak vermek ve fakîrlere kolaylık olmak için kâğıd lira olarak dağıtabilmek niyyeti ile, yukarda bildirilen hîle-i şer'ıyyeyi yapmak lâzımdır. Fekat, fakîrden veyâ vekîlinden altınları geri aldıkdan sonra, zekât verilmiş oldu diyerek fakîrlere, islâma hizmet eden yerlere kâğıd para vermemek, böylece islâmiyyete uymakdan kaçmak için hîle-i şer'ıyye yapmak harâmdır. Büyük günâhdır. Müslimânlara, böyle harâm olan hîle-i şer'iyyeyi ya'nî **(Hîle-i bâtıla)** yapmağı öğreten, fıkh kitâblarını okumamalıdır. Kendi düşüncelerini din bilgisi olarak söyliyen, müslimânları mezhebsiz yapan câhil din adamına, **(Müftî-yi mâcin)** denir. Müftî-yi mâcini hâkimin ta'zîr etmesi, cezâlandırması lâzım olur. Ticâret yapan, zekâtını altın olarak da, ticâret malından da verebilir. 292. ci ve sonraki sahîfelere bakınız!

YARDIM DERNEKLERİ, KUMAR, SİGORTA

213 - Yeşilay, Kızılay, Çocuk Esirgeme Kurumu, İhlâs Vakfı gibi çeşidli ismler altında kurulmuş olan yardım teşkilâtı, dînin **(Hibe)** ahkâmına tâbi'dirler. Ya'nî bunlar, yardım yerleridir. Vakf değildirler. Vakf malı, vakf eden kimsenin koyduğu şartlara göre idâre edilir. Yardım müesseseleri [dernekleri] ise, reîslerinin [başkanlarının] emrine, arzûsuna göre iş görür. Dernekde toplanan hediyyeler [mallar, paralar], başkanın mülküdür. Bunlar, başkanın emri ile, fakîrlere, âfet, zarar görenlere, her nev' hayrât ve hasenâta ve din, fen, ahlâk kitâbları basdırılıp, dağıtılmasına, mekteblere, hastahânelere sarf olunur. İdâre heyeti üyeleri, başkanın müşâvirleridir. Müşterek alınan karârlar, dinde, başkanın emri demekdir. Ücretli ve ücretsiz iş görenler, başkanın memurları, vekîlleridir. Başkası başkan seçilince, eskisinin, bütün malları buna temlîk ve teslîm etmesi lâzımdır. Derneğe yapılan her bağış, başkanın şahsına hibe edilmiş olur.

(İhtiyâr) kitâbı **(Hibe)**yi anlatırken diyor ki: Hibe, hediyye vermek, karşılıksız temlîk, bağışlamak demekdir. Bağış sâhibleri verdim der, başkan [veyâ vekîlleri] de aldım der ve sözleşilen yerde veyâ sonra, hibeyi yapanın izni ile kabz eder. Ya'nî teslîm alır. Kabzdan önce, îcâb veyâ kabûlden vaz geçebilirler. Bu îcâb ve kabûl ve kabz işlemleri yapılınca, bağış başkanın mülkü olur. Küçük çocuğa verilen hediyyeyi, kendisi, anası veyâ velîsi kabz edebilir. Taksîmi mümkin olmıyan malı hibe etmek câizdir. Mal hibe olunur. Menfe'at hibe olmaz. Bir malın yalnız menfe'atini, ya'nî kullanılmasını hibe etmeğe **(Âriyet)** denir. Bu mal, kullananın elinde emânet olur. Evi, oturmak için âriyet vermek câizdir.

Taksîmi mümkin olan malın parçası taksîmden sonra hibe olunur. Binânın parçası, ağaçdaki meyve ve tarladaki ekin böyledir. İki kişinin ortaklaşa mâlik oldukları bir malı [meselâ bir evi], bir kişiye hibe etmeleri câizdir. Bir kişinin [bir malı] iki [veyâ dahâ fazla] kişiye hibe etmesi câiz olmaz. [Taksîmi mümkin ise, ayırıp, parçalarını herbirine ayrı ayrı vermelidir. Bunun için, bağışın yardım kurumuna değil, kurumun başkanına yapılması lâzımdır. Bağış, hükmî şahsa değil, hakîkî şahsa verilince, sahîh olur.] [Bir malın] iki fakîre sadaka verilmesi câizdir. Fakîre hibe edince, sadaka olur. Zengine sadaka diyerek verilen, hibe olur. Mahrem akrabâsı veyâ nikâhlısı olmıyan kimseye hibe edilen malı geri almak câizdir. Fekat karşılığı verilmiş ve kabz edilmiş ise, verilen şey çoğalmış ise yâhud ikisinden biri ölmüş ise veyâ verilenin mülkünden çıkmış ise, geri alınamaz. Hayvânın yaşlanması, büyümesi, nebâtın büyümesi, kumaşın boyanması, kesilip biçilmesi, çoğalması sayılır. Verilen şeyin mikdârının veyâ kıymetinin azalması, geri alınmasına mâni' olmaz. Karşılığı bir başkası da verebilir. Karşılık olduğu söylenmiyerek verilen şey karşılık olmaz. Karşılık az veyâ çok olabilir. [Hibeyi alanın verdiği makbûz karşılık olur.] Belli bir şeyi karşılık vermesi şartı ile hibe etmek câizdir. Karşılığı kabzdan önce herhangi biri vazgeçebilir. Kabz edildikden sonra, ancak ikisinin rızâsı ile vazgeçilebilir. Birisine, (Ölünciye kadar evimde otur!) demek câizdir. Ölünce ev, sâhibine, ölmüş ise vârisine geri verilir. (Evimde otur. Birimiz ölünce, ev kalanın olsun!) demek bâtıldır. Biri birinin ölmesini bekleyeceği için, buna **(Rukbî)** denildi. Mülk sâhibi olmağı ölüme ve başka tehlükelere bağlamak sahîh değildir. [Yangın, ölüm, kazâ gibi sigortalar, bu bakımdan câiz olmadıkları gibi, kumar oldukları için de harâmdırlar.] Sadaka verilen şey, hiç geri alınamaz. Malından bir mikdârını sadaka vermeği adayan kimse, bu sadakayı zekât malından verir. [Ticâret malı yoksa, altın veyâ gümüşden geçerli olanı verir.] Başka mallardan veremez. Mikdâr bildirmedi ise, her cins zekât malından mâlik olduklarının hepsini verir. [Kâğıd ve her metal para, zekât malı değildirler. Altın ve gümüşden para olarak geçerli olanın karşılığı olarak kullanılan senedlerdir. Bunların yerine, kıymetleri kadar, altın, gümüş verilir.] Evini [veyâ belli bir malını] sadaka etmeği adayan kimse, bunu veyâ kıymeti kadar altın, gümüş sadaka verir. **(İhtiyâr)**dan terceme temâm oldu.

214 - Aşağıdaki yazılar, **(Mecelle)** kitâbından alınmışdır:

833) Bir malı, karşılıksız olarak başkasına vermeğe **(Hibe)** denir. Malı teslîm aldığı zemân, onun mülkü olur.

834) Hibe etmek için birisine getirilen veyâ gönderilen mala

(Hediyye) denir. [Birisine hediyye göndermek, ona olan sevgiyi bildirmek olur. Hadîs-i şerîfde, **(Bir din kardeşinizi seviyorsanız, sevdiğinizi kendisine bildiriniz!)** buyuruldu. Bunun için, hediyye vermek ve hediyye kabûl etmek sünnetdir.]

835) Sevâb kazanmak için fakîre hibe olunan mala **(Sadaka)** denir.

836) Birşeyi karşılıksız yimesi için birine izn vermeğe **(İbâha)** etmek denir.

839) Birşey demeden karşılıklı vermek, hibe olur.

840) Birinin göndermesi, ötekinin kabzı hibe olur.

841) Bu malı sana hibe etdim dese, öteki de, orada kabz etse, ya'nî alsa hibe temâm olur.

845) Müşteri, malı teslîm almadan başkasına hibe edebilir.

847) Alacağını borçluya hibe etse veyâ borçluyu **(ibrâ)** etse, ya'nî alacağım yokdur dese, borç kalmaz.

849) Kabz olunmadan önce, ikisinden birisi ölse, hibe bâtıl olur.

850) Âkıl, bâlig olan çocuğuna hibe edince, kabz etmesi lâzımdır.

853) Bâlig olmamış, âkıl çocuğun da kabzı lâzımdır.

854) Gelecek ay başında, şu malı sana hibe etdim demek sahîh olmaz.

855) Bir kimse, kendi borcunu edâ etmek şartı ile birine birşey hibe etdikde, borç ödenince, hibe lâzım olur. Ödemezse, hibeden vazgeçebilir. Ölünciye kadar nafakasını vermek ve kendine hizmet etmek şartı ile evini birine hibe ve teslîm etdikde, hizmete başlarsa, evi geri alamaz.

856) Hibe ederken malın mevcûd olması şartdır. Hâzır olması şart değildir.

857) Başkasının malı, ondan iznsiz hibe edilmez.

858) Mal ma'lûm ve mu'ayyen olmalıdır.

859) Hibe edenin âkıl ve bâlig olması şartdır. [Bundan dolayı, meyyitin günâhlarını, borçlarının iskâtı için devr yapılırken, fakîrler arasına çocuk oturtulmaz.] Fekat, çocuğa hibe etmek sahîhdir.

860) Cebr ve ikrâh ile hibe sahîh değildir.

861) Hibe kabz edilince mülk olur. Satın alınan mal ise, söz kesilince, kabz edilmeden evvel mülk olur.

862) Kabz edilmemiş hibe geriye alınabilir.

873) Alacağını borçlusuna veyâ başkasına hibe eden, vazgeçemez.

876) Düğünlerde getirilen hediyye, getirilen kimse belli değil ise, memleketin âdetine bakılır.

879) Ölüm hastası, vârislerinden bir kısmına hibe edemez. Malının üçde birini vârislerinden başkasına hibe ve vasıyyet edebilir.

Bir kimse, birkaç kişi arasından dilediğine hibe yapabileceği gibi, bunlar arasında **(Kur'a)** çekerek isâbet edene de hibe yapabilir. Kur'a, başkası tarafından yapılan ikrâmiyyeye, yardıma kavuşmak istiyenler arasında çekilir. Kur'aya katılacaklardan hiçbir karşılık istememek şartdır. Birşey alırsa, aldıklarını dağıtmış olur. Aldıkları kendinde emânet olup, bunları sâhiblerine vermesi lâzım idi. Kullanması harâm idi. O ise kullandı ve çoğunun haklarını ödemeyip, diğerlerine verdi. Harâm olarak verdiklerine kendi malından da ekledi.

215 - Birşey satan kimsenin, akd yaparken, ya'nî söz kesilirken, müşterîye hediyye vereceğini şart eylemesinin câiz olmadığı, fekat fâsid şartı akdden evvel söyleyip, akd yaparken söylemezlerse, câiz olacağı **(Se'âdet-i Ebediyye)** kitâbının (Fâsid olan satışlar) maddesinde yazılıdır. Buna göre, ba'zı müşterîlerine ayrıca hediyye vereceğini ve hediyye vermenin kaç satış devâm edeceğini ilk satışdan evvel haber verip, akd esnâsında şart etmez ise, akdden sonra bu va'dini söylemesi ve yerine getirmesi câiz olur. Çünki hediyyeyi böyle şart etmesi, akdden sonra, semenden bir mikdârını tenzîl etmek olup câizdir. Semen kabz edilmiş ise, bu tenzîl, yeniden akd olur. Tenzîl edilen mikdârı müşterîye geri verir. Semen kabz edilmemiş ise, birinci akd, tenzîlli semen ile yapılmış olur. Her iki hâlde de, hediyye müşterinin malı, mülkü olmakdadır. Müşterîler arasında piyango çekerek, hediyyeyi yalnız kazananlara vermesi harâmdır. Çünki, kazanmayanların malını gasb edip, bunları kazananlara vermiş olur.

İbnî Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" **(Redd-ül-muhtâr)** dördüncü cildi, Mısr baskısının yüzyirmibirinci sahîfesinde diyor ki, (Bey'in îcâbı olmıyarak, satıcıya veyâ müşterîye fâidesi olan bir şart ile yapılan satış fâsid olur. Bâyı'den buğdayı un yapdıkdan veyâ meyveyi topladıkdan sonra teslîm etmesini veyâ peşin olarak pazarlık edince, semeni [parasını] vermeden önce malı teslîm etmesini yâhud semeni başka köyde vermeği veyâ bâyı'in müşterîye birşey hediyye etmesini, mebî'i belli bir zemân sonra teslîm etmesini şart etmek, bey'i ifsâd eder. Fâsid satış yapmak harâmdır. Fesh etmeleri [vazgeçmeleri] vâcibdir. Başka yerdeki birine, falanca malımı sana şu kadara satdım veyâ seni nikâh etdim yazsa veyâ haberci gönderse, o da, teklîf olunanı anlayınca, kabûl etse, sahîh olur.) Görülüyor ki, satıcının, alıcılara bir mal hediyye edeceğini gazete ile

önceden ilân etmesi, okuyanların da, bu malı bunun için satın almaları, fâsid satış olmaz. Meselâ, satın alınan mal arasından çıkan kâğıdda, (Size şu hediyyemiz verilecekdir. Gelip alınız!) yazılı ise, bunu alması câiz olur. Gazeteci önceden bildirip, gazete satın alınırken söylenmezse alması câiz olur. Tüccârın ve gazetecinin şart eylediği hediyyeler, ilm kitâbı ise, emr-i ma'rûf da olur.

(Hindiyye)de diyor ki, (Falandan alacağım para ile diyerek satın almak fâsiddir.) Borçlusundan almış olduğu **(Bono)** denilen senedi vererek birşey satın almanın câiz olmadığı, buradan da anlaşılmakdadır. Kendisi, yeniden yazıp vermelidir.

216 - Birkaç kimse, aralarında para, mal toplıyarak piyango çekip, isâbet etmiyenlerin, isâbet edenlere mal, para vermelerini sözleşmelerine **(Kumar)** denir. Oyun, yarış, torbadan ism, numara çekmek, içinde kendi ismi yazılı birşeye kavuşmak veyâ bir zarara, felâkete yakalanmak, bir süâlin cevâbını bulabilmek gibi şartların hâsıl olması şekllerinde piyangolar vardır. Satıcıların yapdıkları piyangolar ve ziyân ve felâket sigortaları, milletleri, fakîrleri, işçileri sömürme vâsıtalarıdır. Çünki, ziyân ve felâket sigortaları, kumarhâneler ve bankerler, birçok kimsenin malını elinden alarak, bunu kumar ve fâiz ile başkalarına vermekde, başkalarından aldıkları harâm paranın arslan payı da piyangocunun, bankacının, ceblerine girmekdedir. İşçi sigortaları yukarıdakiler gibi düşünülmemelidir. Bu sigortalarda ve emânetcide toplanan ve ma'âşlardan kesilen malların, paraların **(Lukata)** hükmünde olduklarını, büyük âlim Abdülhakîm efendi, va'zlarında bildirmişdir. Lukata, yerde bulunan mal demekdir. Bunlar ve mâl-ı habîs, sâhiblerine geri verilir. Sâhibleri bulunamazsa, fakîrlere verilir. Eline geçen fakîrin mülkü olurlar.

İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" beşinci cildde diyor ki, ok atmak ile, at koşusu ile yarışmak câizdir. Yarışan iki kimseden yalnız birinin, (Beni geçersen, sana şunu vereceğim. Ben geçersem, senden birşey istemem) demesi veyâ yarışmaya karışmıyan birinin, (İkinizden kazanana şunu vereceğim. Kazanmıyan birşey vermiyecek) demesi câizdir. (Kazanamıyan, kazanana şunu verecek) denirse, kumar olur. Harâm olur. Kumar sözü, kamerden gelmekdedir. Kumarcılardan herbirinin malının artmak ve azalmak ihtimâli vardır. Birinin malının yalnız artması, ötekinin yalnız azalması ihtimâli varsa, kumar olmaz. Eğer, üçüncü bir kimse, ikisinin atlarını geçmesi şübheli olan bir at ile yarışa katılıp, (Sizi geçersem, ikinizden de alırım. Siz beni geçerseniz, size birşey vermem, hanginiz ötekini geçerse, ondan alır) demesi de câiz olur. İki ilm adamı, bir süâle farklı cevâb verdiklerinde, mal üzerinde

sözleşmeleri de böyledir. Evkaf idâre meclisi reîsi Kemâl Âtıf beğ "rahime-hullahü teâlâ", 1330 [m. 1912] târîhli **(Mecelle şerhi)**, 1151. maddesinde diyor ki, (Kur'a üç nev'dir: Ortaklardan ba'zısının hakkını ibtâl etmek, bunu hakkından mahrûm etmek için olur ki, bâtıldır. Harâmdır. Aynı vasfları, şartları hâiz kimseler arasından birini seçerken, kalbleri kırılmasın diye aralarında kur'a çekmek câizdir. Bir mala müşterek mâlik olanlardan her birinin hissesini ayırmak için de, kur'a çekmek câizdir.)

217 - Büyük fıkh âlimi İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" **(Ukûd-üd-dürriyye)** fetvâ kitâbında diyor ki:

Bir mescide vakf veyâ hediyye edilen mumun yarıdan azı kalsa, imâmın, müezzinin alıp evine götürmesi âdet olan yerlerde almaları câiz olur.

Tarladan alacağı mahsûlün belli kısmını Ömere vereceğini va'd edince, vermesi lâzım olmaz. Verirse, iyi olur.

Yabancı kadınla bir yerde yalnız kalmağa **(Halvet)** denir ki, harâmdır. Fekat, borclusu kadın kaçarsa, arkasından evine girip, borcunu almak, ihtiyâr kadınla kalmak ve aralarında perde olunca kalmak câiz olur.

Erkeğin, nikâh ile alması ebedî harâm olan kadınların, meselâ zevcesinin annesinin ve büyük annelerinin ve kendi halasının, teyzesinin ve anası, babası halalarının, teyzelerinin başlarına, kollarına ve bacaklarına şehvetsiz bakması câizdir. Süt ile akrabâ da, neseb ile akrabâ gibidir. [Âhıret kardeşi, böyle akrabâ değildir.]

Çalgı ve oyun âletlerini satmak, satın almak ve bunları ve çalgıcı, şarkıcı insanları ve zinâ eden kadını kirâ ile tutmak câiz değildir.

Evliyânın kabrlerine örtü, sarık koymak, üzerlerine türbe yapmak, câhilleri, gâfilleri edebli, terbiyeli yapacağı için câizdir. Onların mubârek rûhları, kabrlerinde hâzır olurlar. Burada edebli, terbiyeli bulunanlar, rûhlarından feyz, bereket alırlar. [Sanduka, türbe yapmak, örtü, sarık koymak, ölüler için değildir. Dirilerin edebli olarak feyz almaları, fâidelenmeleri içindir. Görülüyor ki, bunlar, ölü için değil, diriler için yapılmakdadır.]

Dirilerin yapdığı düâların ölülere fâide vereceğini, âlimler sözbirliği ile bildirmişlerdir. Kur'ân-ı kerîm okuyup da sevâbını ölülerin rûhlarına gönderince, onlara fâide vereceğini üç mezheb âlimleri bildirmişdir.

Kandil, bayram gecelerinde minârelerde ve başka yerlerde fazla ışık yakmak câiz değildir.

Kadının güzelliğini ve başka harâm şeyleri bildiren şarkı,

bunları teganni harâmdır.

Âlimin, delîllerini bilerek [dîne hizmet niyyeti ile] mezheb değişdirmesi câizdir. Câhilin, dünyâlığa, şehvetine kavuşmak için başka mezhebi taklîd etmesi câiz değildir, mekrûhdur. Âlimin böyle yapması harâmdır. Bulunduğu mezhebin fıkh bilgilerini öğrenmesi güç olan kimsenin, öğrenmesi kolay olan mezhebe geçmesi vâcib olur. Zîrâ, dört mezhebden birinin fıkh bilgilerini öğrenmek, câhil kalmakdan hayrlıdır.

Fenâ kokulu şey yiyenlerin ve üstü, başı, yarası fenâ kokanların câmi'lere ve toplantılara girmeleri câiz değildir.

Biti, akrebi ve her hayvânı diri iken yakmak câiz değildir. İçinde karınca bulunduğu zan olunan odunu [bir yere çarparak silkeledikden sonra] yakmak câizdir. Kuduz köpek gibi zararlı hayvânları eziyyet etmeden öldürmek câizdir. Başka çâre olmayınca yakmak câiz olur. Zarar vermiyen hayvânları öldürmek mekrûhdur.

Kabûl edeceği zan olunan kimseye emr-i ma'rûf yapmak vâcibdir. Kul hakkıdır.

Hadîs-i şerîfde, **(Sakalınızı uzatarak ve bıyığınızı kırkarak müşriklere muhâlefet ediniz!)** buyuruldu. Üstü, başı, elbisesi temiz, güzel olanın sözü, nasîhatı, te'sîrli, kıymetli olur. Böyle olmak sünnetdir. Bunun için, bıyığın kısa olması sünnetdir. [İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ" **(Redd-ül-muhtâr)**da, orucun mekrûhlarında diyor ki, (Hadîs-i şerîfde **(Sakalı uzatın!)** buyuruldu. Bu emr, sakalı bir tutamdan kısa yapmayın ve kazımayın demekdir. Sakalı bir tutam, ya'nî dört parmak eninde uzatmak sünnetdir. Fazlasını kesmek de sünnetdir. Bir tutamdan kısa olmasına hiçbir âlim izn vermemişdir. Bir tutam, çeneyi alt dudak kenârından avuçlıyarak ölçülür. Kazımak da, yehûdîlere ve mecûsîlere benzemek olur.) Kâfirlerin kötü işlerini taklîd etmenin mekrûh olduğu, nemâzın mekrûhlarında yazılıdır. Zemâna uymak için kazımak mekrûhdur. Sakalı, kadınlara benzemek için kazımak harâmdır. Özr ile kazımak câizdir. Ba'zan fitneye sebeb olmaması için kazımak lâzım olur. Sakalı bir tutamdan kısa yaparak, sünnet olan sakalı uzatdığını zannetmek bid'atdir. Bid'at işlemek harâmdır. Büyük günâhdır. Böyle kısa sakalı bir tutama kadar uzatmak vâcib olur.]

Peygamberimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" dedeleri, nineleri, Âdem aleyhisselâma kadar, hep mü'min idi. Mâlikî âlimlerinden Ebû Bekr Arabî "rahime-hullahü teâlâ", (Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek babası Cehennemdedir diyen mel'ûndur) buyurdu. Bu, i'tikâd mes'elesi değildir. Kalb ile bir ilgisi yokdur. Resûlullahı "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem"

incitecek şey söylemek câiz değildir.

Müctehid bulunmadığı zemânda, evvelce vefât etmiş olan müctehidin fetvâsı ile amel etmek câizdir. Menfe'ati olan bir şeyin harâm olduğu bildirilmemiş ise, o şey mubâh olur. Zararlı olan şeyi yimek, içmek harâmdır. Menfe'ati ve zararı bilinmiyen şeye halâl denir. Bunun için, tütün içmeğe harâm dememelidir. Hem de, dinde bid'at değildir. Âdetde bid'atdir. Ba'zı kimselere zarar verirse, yalnız bunlara zarar verecek mikdârda içmek harâm olur.

Bir şeyin, zemânın, yerin uğursuz olması, yehûdîlikde vardır. İslâmiyyetde uğursuzluk yokdur. Câhillerin sünnet veyâ vâcib sanacakları şeyi yapmak mekrûh olur.

Avâmın, ya'nî câhillerin fıkh kitâblarına göre amel etmeleri lâzımdır. Âyet-i kerîmelerden ve hadîs-i şerîflerden hükm çıkarmaları câiz değildir. Yüzdokuzuncu sahîfeye bakınız! Fıkh kitâblarına uymıyan bir âyet-i kerîme veyâ bir hadîs-i şerîf görülürse, bunun mensûh veyâ te'vîlli, yâhud mercûh olduğu anlaşılmalıdır. Bunun için, imâm-ı a'zam Ebû Hanîfenin "rahime-hullahü teâlâ" bir sözü, bir hadîs-i şerîfe uygun olmazsa, bu hadîs-i şerîfi bilmiyormuş demek câiz değildir. Çünki, bu hadîsi işitmiş, fekat sahîh olduğuna inanmamış veyâ te'vîl edilmesi lâzım olduğunu anlamışdır demelidir. [Bu satırlar, **(Berîka)**nın doksandördüncü sahîfesinde de yazılıdır. Vehhâbîlerin, Seyyid Kutubcuların ve Teblîğ-ı cemâ'atcı denilen mezhebsizlerin yanlış yolda ve haksız olduklarını göstermekdedir.]

Câizdir demek, sahîh olur, halâl olur demekdir.

Bağlı olduğu mezhebe sâdık olmak, her işini mezhebine uygun yapmak vâcibdir. Fekat, teassub câiz değildir. Teassub, diğer üç mezhebi haksız bilmek, onları incitmekdir. Çünki, dört mezhebin herbiri hakdır, doğrudur.

[Bir mezhebde bulunan, diğer üç mezhebdeki müslimânları kardeş bilir. Onları incitmez. Birbirlerini severler, yardım ederler. Allahü teâlâ, müslimânların îmânda birleşmelerini, Eshâb-ı kirâm gibi inanmalarını emr ediyor. Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" îmânlarını öğrenip, kitâblarına yazanlara, **(Ehl-i sünnet)** denir. Bütün müslimânların, Ehl-i sünnet âlimlerinin "rahime-hümullahü teâlâ" bildirdikleri gibi îmân etmeleri lâzımdır. Sonradan çıkan selefiyye ve mezhebsizlik inanışlarının bozuk olduğunu bilmemiz lâzımdır.

İnanışları birbirine uymayan ve Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" inanışlarına hiç benzemeyen kimselerin birleşmeleri, kardeş olmaları düşünülemez. Müslimânları aldatmak için, kendi felâket yollarına sürüklemek için, kardeşlik maskesi

altında bölücülük yapıyorlar.

Bütün müslimânların tek ve doğru olan Ehl-i sünnet inanışında birleşerek Allahü teâlânın emrine uymaları, bu ortak inanışın hâsıl edeceği rahmet-i ilâhiyyeye, kardeşliğe, sevişmeğe kavuşmaları lâzımdır. Ehl-i sünnetin amelde dört mezhebe ayrılmalarını dînimiz emr etmekde, bu ayrılığın rahmet ve merhamet netîcesi olduğunu bildirmekdedir.

Amelde mezheblerin bir aded olmayıp, dört olmasının, lüzûmlu, fâideli olduğu, akl ile de kolay anlaşılmakdadır. İnsanların yaratılışları birbirlerine benzemediği gibi, sıcak çölde yaşıyanlara, bir mezhebe uymak kolay olurken, kutublara yakın yerlerde yaşıyanlara, başka mezhebe uymak kolay geliyor. Dağda yaşıyanlara, bir mezheb kolay iken, denizcilere, bu mezheb güç oluyor. Bir hastaya bir mezheb kolay iken, başka hastalık için, başka mezheb kolay oluyor. Tarlada çalışanlarla, fabrikada, askerlikde çalışanlar için de, bu farklılık görülmekdedir. Herkes, kendine dahâ kolay gelen mezhebi seçip, taklîd ediyor veyâ bu mezhebe temâmen intikal ediyor. (Cemâ'at-i teblîgıyye) denilen mezhebsizlerin, Mevdûdîcilerin, Abdühün ve Seyyid Kutb gibilerin istedikleri gibi, tek bir mezheb olsaydı ve herkes tek bir mezhebe uymağa zorlansaydı, bu hâl çok güç, hattâ imkânsız olurdu.]

Hakkını kurtarmak için ve zâlimden kurtulmak için, yalan söylemek [ve rüşvet vermek] câiz olur.

Arabîden başka dillerdeki fıkh kitâbları delîl, sened olamaz. İçlerinde terceme hatâsı bulunabilir.

Nemâzdan sonraki tesbîhleri okurken otuzüç adedine dikkat etmek lâzımdır. İslâmiyyetin emrlerinde, hikmetler, fâideler vardır. Bu adedler, ilâcın mikdârı gibidir. Ziyâde veyâ noksan olursa, istenilen fâide hâsıl olmaz.

Ekmeği öpmek, âdetde bid'atdir. Niyyete göre müstehab veyâ mekrûh olur.

İmâm-ı Muhammed Gazâlî "rahime-hullahü teâlâ", kendi zemânındaki fıkh âlimlerinin en üstünü idi. Şâfi'î fıkh kitâbları, hep onun kitâblarından vesîkalar vermekdedir.

[Kâfirler, mezhebsizler, vehhâbîler, bu büyük islâm âlimine ve benzerlerine, **(İslâm felesofu),** yazılarına ve bütün **(İlm-i kelâm),** ya'nî **(Akâid)** kitâblarına da, **(İslâm felsefesi)** diyorlar. Hâlbuki, islâmiyyetde felsefe yokdur. İslâm âlimleri, felesof değildir. Felsefe, din, rûh ve ictimâî bilgi câhillerinin, bu bilgilerden, kendi kısa aklları ile ve zemânlarındaki fennî keşflere göre, anladıklarına, ya'nî bozuk düşüncelerine denir. İslâm âlimlerinin ki-

tâbları ise, ilm sâhiblerinin, Kur'ân-ı kerîmden ve hadîs-i şerîflerden çıkardıkları bilgilerdir. İslâm bilgilerine felsefe demek, pırlantayı cam parçalarına benzetmek gibidir. İslâm âlimlerine felsefeci demek de, aslana kedi demek gibi olup, bu yüksek âlimlere hakâret etmek olur.]

Hadîs-i şerîfler, Kur'ân-ı kerîmin örtülü ma'nâlarını açıklamakdadır. Müctehidlerin ictihâdları bu ikisini açıklamakdadır. Hanefî mezhebindeki müctehidler, İmâm-ı a'zamın "rahime-hullahü teâlâ" sözlerini açıklamakdadır. Fıkh ve fetvâ kitâbları da, bu imâmların sözlerini açıklamakdadır.

Diğer üç mezheb de böyledir.

Fetvâ vermek ve ilm öğretmek farz-ı kifâyedir.

Müslimânlar arasında sene târîhleri, hazret-i Ömerin "radıyallahü teâlâ anh" emri ile başladı. Târîh başlangıcının, hicret senesi Muharrem ayının birinci günü olması, Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" sözbirliği ile kabûl edildi.

Tarladaki meyve ağaçları kesilip satılınca uşru verilmez. Meyvelerinin uşru verilir. Meyvesi olmayıp bey' için yetişdirilen ağaçların ve istifâde edilen dut yapraklarının uşru verilir. Bağçedeki meyvelerin uşru verilmez.

Nemâz borçlarının iskâtı için vasiyyet etmek ve iskâtı defnden sonra da yapmak sahîhdir. [Mezhebsizlerin, vehhâbîlerin, dînimizde, iskât diye birşey yokdur. İskâtı, devri hocalar uydurmuşdur, gibi sözlerine inanmamalıdır.]

Hac etmemiş fakîrin başkası yerine hacca gitmesi câiz ise de, Kâ'beyi görünce kendisine de hac etmek farz olur. Bunun için Mekkede kalıp, sonraki sene de kendi haccını yapması lâzım olur. Evvelki haccında, memleketine dönmediği için, meyyitin haccı noksan kalmış olur. Hac için vekîl yapılan kimseye para verilirken, istediğini yap dense, bunun meyyit için bir başkasını vekîl etmesi câiz olur.

Bâliga, âkile ve reşîde olan kızı, babası bundan iznsiz ve vekâletini almadan tezvic etse, kız haber alınca red edebilir. Bâliga, âkıle, reşîde kız, babasından, amcasından izn almadan kendini küfvüne nikâh edebilir.

İlm, din ve salâh sâhibinin kızını, vekîli olan kimse, bir câhile, fâsıka nikâh etse câiz olmaz. Çünki, zevc ile zevcenin küfv [denk] olmaları lâzımdır.

Vefât eden adamın zevcesine, iddeti zemânında, adamın bırakdığı maldan nafaka vermek lâzım olmaz. [Çünki bu malda, vârislerin hakları da vardır.] İddet zemânı dört ay on gündür. Bu ze-

mân temâm olmıyan kadın evlenemez.

Zevcesini bırakıp kaçan kimsenin babasının, gelinine nafaka vermesi vâcib olmaz. Zevcenin birisinden ödünç istemesi, zevci gelince ödemesi lâzım olur.

Hasta kadının zevci zengin ise, zevcesinin ve hizmet eden kadının nafakasını vermesi lâzım olur.

Fakîr olan yetîmlere, amcalarının oğlunun nafaka vermesi lâzım olmaz. Çünki, bunların vârisi ise de, mahremleri değildir. Çalışamaz hâlde fakîr adamın kızının oğulları, fıtra verecek kadar zengin iseler, bunun ve zevcesinin nafakalarını verirler. Fakîr ve âciz kadının, erkek kardeşinin yetîm oğlu zengin ise, bunun malından kadına nafaka vermesi için, vasîsine emr olunur. Vasî, vasıyyeti kabûl eden kimsedir.

Buğday öğütemiyen ve ekmek pişiremiyen kadına zevcinin hâzır ekmek ve ta'âm getirmesi lâzımdır.

Ana, çocuğunu emzirmek istemezse, babanın süt anne tutması lâzım olur. Kızının çocuklarını besliyen, masrafını babalarından istiyebilir.

Fakîr ve âciz kadının nafakasını, zengin olan erkek ve kız çocukları müsâvî olarak verirler.

Fakîr, hasta adamın nafakasını zengin kardeşi verir. Zengin akrabâsı yoksa, Beytül-mâl verir.

[Hasta veyâ ihtiyâr olduğu için çalışamayan adam ve her kadın fakîr iseler, zengin olan yedi mahrem akrabâsının bunlara bakmaları vâcibdir. Bakmazlarsa, mahkemenin ta'yîn etdiği ma'âş bunlardan alınır. Zengin akrabâları yoksa, devlet, beytülmâlın uşr ve hayvân zekâtları bedellerinin toplandığı kısmından bol ma'âş verir. Dâr-ül-islâmda bulunan her müslimân fakîre böyle yardım edilmesini islâm dîni emr etmekdedir. Bunun için, dâr-ül-islâmda muhtâc kimse yokdur. İslâm dîninin bu ni'metinden fâidelenmek için, dâr-ül-harbdeki müslimânların dâr-ül-islâma hicret etmeleri vâcibdir. Dâr-ül-islâmdaki ve dâr-ül-harbdeki müslimânların zekâtlarını kolay verebilmeleri için, **(Zekât toplama merkezleri)** kurmaları iyi olur.]

Mürted olanın nikâhı hemen fesh olur. Talâk adedi azalmaz. Tecdîd-i nikâh etmeden evvel olan çocuğu veled-i zinâ olur. [Bir kadını nikâh etmeden evvel, bununla cimâ' yapmak, zinâ olur. Zinâdan hâsıl olan çocuk (veled-i zinâ) olur. Bunun babası olmaz (Feyziyye). Bu kadını sonra nikâh ederse, bu çocuk bu erkeğin meşrû çocuğu olur.] Mürted, âdet üzere kelime-i şehâdet söylemekle müslimân olmaz. Küfrüne sebeb olan sözünden tevbe et-

mesi lâzımdır. Sözünün küfre sebeb olacağını bilmemesi özr olmaz.

Veresiye satışda, paranın kıymeti değişse, sözleşilen mikdârda ödenmesi lâzım olur. Ödünç almak da böyledir. **(Ukûd-üd-dürriyye)**den terceme temâm oldu. İşbu tercemenin arabî aslı, Hakîkat Kitâbevinin basdırdığı **(Habl-ül-metin)** kitâbının sonuna ilâve olarak basdırılmışdır.

İbni Âbidîn "rahime-hullahü teâlâ", hazar bahsinin sonunda diyor ki, (Ba'zı yerleri altın ve gümüş ile kaplı eşyâyı, kaplı yerlerine temâs etmeden kullanmak câizdir. Üzerlerine temvîh, tılâ yapılmış, ya'nî yaldızlanmış ise, buna temâs ederek de kullanmak câizdir.

Her kâfirin, müslimândan satın aldığını söyliyerek verdiği eti yimek câizdir. Mecûsîden, mürtedden satın aldığını söylerse, yinilmez. Zîrâ, bu sözleri dünyâlık işleri haber vermekdedir. [Çünki, eskiden kasablar kendileri kesip satarlardı.] Bu eti satın almış ise, bey' bâtıl olmaz. Semenini kâfire öder. Bu eti müslimân veyâ mürted kesdi derse, inanılmaz. Zîrâ, bu söz din işini haber vermekdedir. Kâfirin, fâsıkın, mu'âmelâtdaki sözü kabûl edilir. Diyânâtdaki sözü kabûl edilmez. Diyânâtda âdil bir müslimânın sözü kabûl edilir. Mülk zâil olması için haber verenin iki kişi olması lâzımdır. Fâsıkın ve hâli bilinmiyenin mu'âmelâtdaki haberinin doğru olup olmadığı **(Teharrî)** edilir, araşdırılıp, kendi zann-ı gâlibine göre hareket eder. Bir âdil bir suya temiz dese, diğer âdil necs dese, tâhir kabûl edilir. Biri ete tâhir dese, diğeri necs dese, necs kabûl edilir. İki âdilin sözü bir âdile tercîh edilir. Tahtâvî "rahime-hullahü teâlâ", **(Merâk-ıl-felâh)** hâşiyesi başında, **(Teharrî)** faslında diyor ki, ([Dâr-ül-harbdeki veyâ ıssız bir yerdeki] bir ete, bir âdil müslimân, bunu mürted kesdi dese, diğer bir âdil müslimân ise, bunu müslimân kesdi dese, yimesi halâl olmaz. Çünki, bu hayvânın kendiliğinden ölerek veyâ dinsiz keserek, vurarak leş olması asldır, esâsdır. Müslimânın ahkâm-ı islâmiyyeye uygun kesdiği anlaşılınca [veyâ zan edilince, yimesi halâl olur. Dâr-ül harbde müslimân kasab aramalı. Bundan, bu niyyetle satın almalıdır.] halâl olur. Bu misâlde, müslimânın kesdiği anlaşılmamış, esâs olan harâmlık devâm etmişdir. Müslimânların ve dinsizlerin karışık olduğu bir yerde, ele geçen eti, müslimânın kesdiği anlaşılmadıkca, yimesi halâl olmaz. Çünki, harâm olması asldır, esâsdır. Harâmlığın gitmiş olduğu ise, şübhelidir. Müslimânlar çok ise, yimesi halâl olur. Bir suyun necs olması şübheli ise, temiz kabûl edilir. Çünki, suyun aslı temizdir. Malı harâm ile karışık olanın bu malını satın almak, alınan harâm malın kendisi olduğu bilinmedikce, câiz olur. Çünki, malının aslının nasıl olduğu bilinmemekdedir. Bunun için, bundan satın almak mekrûh olur.) [Sığır, koyun, tavuk gibi eti yinen hayvân-

ların etlerini yimek halâl olması için, ahkâm-ı islâmiyyeye uygun kesilmeleri lâzımdır. Ya'nî bir müslimânın veyâ ehl-i kitâbın kesmesi ve keserken Allah ismini söylemesi lâzımdır. Ahkâm-ı islâmiyyeye uygun kesilmiyen hayvân leş olur. Bunun etini yimek ve satmak harâm olur. Hayvân kesenlerin ve satan müslimânların bunu iyi bilmeleri lâzımdır. Et satın alırken, bunun nasıl kesildiğini sormak lâzım değildir. Çünki müslimâna hüsn-i zân olunur.]

Düğün yemeğine da'vet olunanın gitmesi sünnetdir. Başka ziyâfetlere gitmek müstehabdır. Harâm şarkı, [çalgı, kumar, içki, kadın], oyun, bid'at, gîbet bulunan da'vetlere gidilmez. Düğün, bayram gibi günlerde yerlere ipek örtüler sermek ve altın, gümüş zînet eşyâsını raflara koymak, sultânın emrine uymak için olup, kibrlenmek, öğünmek için olmazsa câizdir. Fekat, bunlara temâs etmemek, kullanmamak lâzımdır. Meş'ale, kandil, mumlar, elektrik lambaları yakmak israf oldukları için câiz değildir. Böyle şeyleri yapmak, ancak hükûmetin cezâ, ikâb yapmasından korkulunca câiz olur. Harâm şeyler bulunan, kadın erkek karışık olan yere (Fısk Meclisi) denir. Bunlara gitmek de böyledir. Teganni, düzgün sözü düzgün ses ile okumakdır. Kadın, içki, çalgı, gîbet bulunan sözü veyâ bunların bulunduğu yerde okumak harâm olur. Düğünlerde davul, zilsiz def ve sahur davulu, hamam borusu ve harbde, resmî yerlerde, belli zemânlarda [müzika, mehter ile millî ve askerî] şarkılar çalmak câizdir. Tekkelerde, ibâdethânelerde her nev' çalgı harâmdır.)

218 - İşbu **(Ey Oğul)** kitâbında yazılı olan hadîs-i şerîfler ve kelâmlar sahîhdir. [Lâtin harfleri ile basılırken ilâve edilen tenbîhler de, **(Ehl-i sünnet)** âlimlerinin kitâblarından alınmışdır. Bu kitâbı kalbine yerleşdir! Müslimânlığı, mezhebsizlerin kitâblarından öğrenmiş kimselerin sözlerine ve yazılarına ve yurd dışındaki vehhâbî kitâblarından yapılan tercemelere aldanıp da, îmânını ve amelini zâyi' eyleme!]

Bu eseri tasnîf ederken, müellif fakîr Süleymân ibni Cezâ'ın "rahime-hullahü teâlâ" istifâde eylediği kitâblar şunlardır:

İhyâ-i Ulûm, Câmi-ül-Usûl, Resûl-i Enver, Bostânül ârifîn, Mesâbih, Meşârık, İrşâdüssâbirîn, Kûtül kulûb, Câmi-i Tirmüzî, Câmi-ül-Cinân, Behcet-ül Envâr, Mev'izâ-i Mûsâ, Vasıyyet-i Ebû Hüreyre. Bu onüç kitâbdan ihtisâr edip çıkardığım şu eseri, müslimânların çocukları için, hâzırladım.

Son baskısı	Birinci tab' târîhi	Kitâbın te'lîf târîhi
H.K. 1436 [m. 2015]	H.K. 1302 [m. 1895]	Hicrî Kamerî 960 [m. 1553]
Hicrî Şemsî: 1393	Hicrî Şemsî: 1273	Hicrî Şemsî: 931